

సంపుటం. ౧౭

విక్రమ, అశ్వయుజమాసము (జులై ౧౯౪౦)

సంఖ్య. ౧౦

మహాత్ముడు

(శ్రీ) కందుకూరి రామభద్ర రావు

రక్షసిక్తప్రపంచసామ్రాజ్యమందు
శాంతికలశముతో నహింసాయున్న
అడుగడుగు పంచుకొనుచు మహాత్ముడొకడు
ప్రాగ్దిశాంగణభూముల బయలుదేరె.

బ్రహ్మచేజోవిభాస్వరఫాలమందు
ప్రతిఫలించు వినిర్మలాంబరప్రశాంతి ;
తరళదరహాసచంద్రికాధవళికాంతి
కంతరంగాన ప్రేమదుగ్ధాభి పొంగు.

అతడు మెట్టినమేర పుణ్యాశ్రమంబు
అతనినాక్కులు వేదభాష్యాంతరములు
అతనిమాసము లోకభయంకరమ్ము
అతడు పూనినదీక్ష బ్రహ్మాండరక్ష.

భరతస్వాతంత్ర్యమందిరాభ్యంతరమున
సత్యదేవత తనకు సాక్షాత్కరింప
ననుపుకుంకుమ లద్దిన వడుకునూలు
పాణిబంధము ధరియించె షరమమాని.

అంత తోలుకారుమేరపులే యంతరిక్ష
మంత మంగళతోరణ మందగించె
అణువణువుగూడ పులకించి అవని యెల్ల
మురిపెములు గుల్లుకాదవ్వలాంబరముదాల్చె.

ఆలమందల లేగలు పాలనురువు
సెలవులం బార ద్రొక్కెడుచిందుతోడ
వడిగ దిరిగెడు రాటాల విడును పాట,
పల్లెడదుచుల సెగపూల ననుపులేట.

జీర్ణ పర్ణకుటీర సంకీర్ణ దేశ
చిరనివాసిని దారిద్ర్యశిథిలవాణి
గగనవాణిగ మాల్మోగి కడలకడల
అతని సందర్శనోత్సాహ మావహించి.

పేడగుండల నెత్తురు పీల్చిపీల్చి
మారణాగ్నుల నుమియు నున్నత్రభయద
యంత్రభూతము లాక్రందనార్తి కడలె
అతనియడుగుల సవ్వడి కడలిపోయి.

*

*

*

*

(శ్రీ) చుక్కబొట్ల సత్యనారాయణమూర్తి

కట్టుకొన్నది యంగవస్త్రము
పట్టుకొన్నది రాట్నచక్రము
పట్టు మన పదిమెతుకు లైనా
పట్టకుండు కృశోదరముగల
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె

లోకములో.

ధనము తృణముగ దలచిమెలగుచు
మనమునం దైచ్చికదర్శిద్రము
ననుభవించుచు దేశసేవకు
తను వొసంగిన ఘనచరిత్రుడు
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

మరచిపోయిన త్యాగమును సో
దరుల కాచరణీయ మొనరిచి
స్వరాజ్యపథమునందు నడపెను
భరతమాతృ సుతప్రవరు డగు
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

రక్తపాత మొకింత లేక స్వ
శక్తిసే బలి నొసగుభారత
భక్తులను కోట్లుగ నృజించిన
యైక్తిమంతుడు శక్తిమంతుడు
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

సాట్టహాసకోలాహలస్వనులు నిండు
మృత్యుకింకర బీభత్సమేళనములె
సవ్యజీవితనాట్యవిన్యాసరంగ
మంగళోత్సవ వైభవమంటపములు.

ఎరుకగల పురంధ్రులు హారలెత్తి నిలిచి
జీవకలికానహస్రంబు, చింకుహృదయ
పుటకవోష్టశోణితలాక్ష పూసినార
లతనియుపదేశలక్ష్మీపదాబ్జయుగలి.

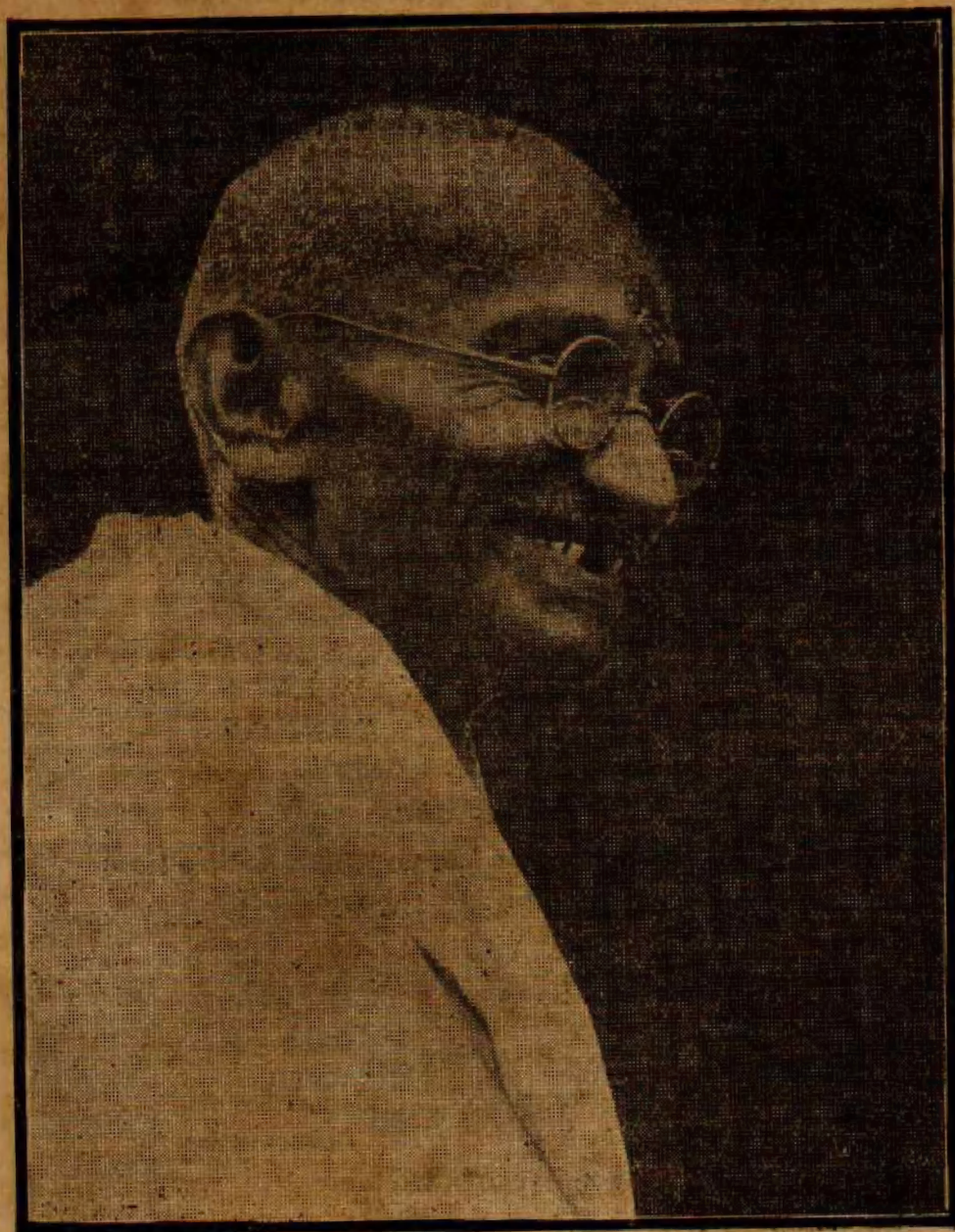
ఎవరు తప్పొనరించియుండిన
నేమియును పల్లెత్తి పలుకడు
ఎవరిలోపము లున్నతానే
యాతనలపాలై కృశించును
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

అర్థహీనపు మాటలాడడు
వ్యర్థముగ కాలంబు గడపడు
స్వార్థ మన నేమో యెరుంగడు
నిర్ధనులలో నిర్ధనం డగు
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

కార్మికులకే, కర్షకులకే
వర్తకులకే, భూపతులకే
వర్గపరిగా వ్యవహరింపడు
వరుస ముప్పదియైదుకోటుల
భారతీయుల ప్రాణ మాతడు
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

దేశమే తన శరీరం బని
దేశహితమే తనకు హిత మని
లేశమైనను భేద మెంచని
భాసురచరిత్రుడు మహాత్మా
గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె లో.

శ్రీ గాంధీ మహర్షి

సహనశీలము గన నపారము

మోయునదియా! దేశభారము

విశ్వ మంతయు శాంతి బడయగ

నహింసా సత్యప్రచారము

గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె

భూషణములకు తోష మందడు

దూషణములకు రోష మందడు

దోషచయమును కప్పిపుచ్చడు

ద్వేష మందడు శత్రువులపై

గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె

మలగిపోయిన పురుషకారము

కలగిపోవు మతప్రభావము

నిలువబెట్టగ దలచి భరత జ

నులను నడపెడి నాయకాగ్రణి

లో. గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె

అన్నిటికి దా వెలిగ నుండును

అన్నిటను దా గలసియుండును

అన్నివిధముల మిన్నయనదగు

సన్నతచరిత్రుడు మహాత్మా

లో. గాంధికంటెను సామ్యవాదులు కలరె

* * * *

శ్రీ దుగ్గిరాల వేంకటకృష్ణమూర్తి

పొందగు తల్లినోముల యపూర్వమహత్వమొ! తండ్రి శ్రీకరం

చందురవఃఫలంబా! మఱి జన్మకు స్థానమునై చెలంగు బో

గృందరుపట్టణంబు తొలిబామునఁ జేసిన పుణ్యమేమొ! పా

ల్పందగ నుద్భవించితివి లోకవశీకర! గాంధీధీవరా!

మోహనదాస! నీయశ మమోఘము, సాత్యవరమ్ము నీ జగ

న్మోహనసచ్చరిత్ర, కవిమోక్షము గోరెడివారి కెల్ల నీ

“మోహన” యక్షరత్రయము ముక్తియొసంగెడుమంత్రమయ్య! నా

లో హితమార నిన్ దలతు లోకవశీకర! గాంధీధీవరా!

తాలిమిలోఁ బ్రసక్తి, జగదంబయెడన్ గడుభక్తి, సత్యవా

ద్వాలమునందు రక్తి, నిజగణ్యతయందు విరక్తి గల్గి భూ

పాలురకన్న మిన్నవయి భాసిలి బాల్య వయస్సునన్ బ్రజా

లోలుడ వైతి విధరను లోకవశీకర! గాంధీధీవరా!

పూనిన కార్యమున్ విడక పూజమనోగతదృష్టిచేత న

న్యూనత సాంపువెంపు కడు నొప్పగ విద్యను రాజకోటనం

స్థానమునందు నేర్పితివి; తావకీర్తి నుతింతుశక్తి నా

లో నన లెత్త నిన్ దలతు లోకవశీకర! గాంధీధీవరా!

సింహగిరి

శ్రీ అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు

అది తెలుంగువారి కానందకాననం
బేడునేడు వచ్చు నిధజనము
'ఆంధ్రభోజ'చరిత నది ప్రసిద్ధము ముక్తి
సాధకంబు సింహభూధరంబు.

ఒక్కగిరి మాధవస్వామి యొప్పుచుండు
నొకట శ్రీస్వసంహేత్యరుం డొనరియుండు
ఒక్కదేవుండు దీర్ఘాయు వొనగి మనుచు
నొక్కదేవుడు శ్రేయస్సు లొందజేయు.

శైశవమ్మున స్వామిదర్శనము గలిగె
కాని యానాటి తైర్థికకాంక్ష వేరు
చరితలందునమాత్రము చదువదగిన
నేటి విషయసంశోధనానిరతి వేరు.

ఒక్కొక్కయాలయంబున క
టోయి! యిటుల్ పెదజల్లి నారలీ
రొక్కము లెల్ల గవ్వలటు
లున్ నృపనత్తములార! భక్తియే
చిక్కనిర క్తరూపమును
జెంది ప్రవించియు నుండబోలు మీ
చక్కనిదేహజాలముల
చాలదె మా కిది గర్వమందగ! !

చెండాడ నిటనుండు దండిశత్రుల నెల్ల
అరివీరమాన ప్రణాపహర్త
నాటించినాడుగా మేటికంబము నిండు
దిద్దిగంతవ్యాప్త దివ్యకీర్తి
చెక్కించె నిజజయశ్రీవిలాసము నిట
విజయలక్ష్మీమనఃప్రియదమ్మారి
నేవించె భక్తిమై శ్రీవరాహస్వసంహ
ఘనవిష్ణుచిత్రియకావ్యకర్త

అనుచు జదివితి చరితల నంతెగాని
కనులనందుగ యగునట్లు గాంచలేదు
నేటి కది లభించె ననెడిమాట కాని
పూర్ణమును గాదు కొన్నింట జీర్ణమగుట!

పగతేనత్తుల దట్టఘట్టనలకు
బాల్పడ్డ యాశిల్పముల్
నగమై, తున్నలునై, స్వరూపహతమై
సంపూర్ణజీర్ణంబులై
సాగనుం జక్కదనంబు వోని జగిమై
చూపట్టు నారార! యెం
తగ సాధించితి శిల్పకావ్యరచనా
నై పుణ్య మీయాంధ్రులు.

ఈనాటిదా యిది యేనాటికట్టడం
జెటు నిల్చియుండెనో యింతదనుక
తాతముత్రాతలు తరతరంబులవార
లిట నేమి గల దంచు నేగువారు
వీరచిత్రావళి విలిఖించి రిం చేల
యేపాఠముం జెప్పి చూపుకొరకు
ఈస్థలం బిటు లేల నింతపవిత్రంబు
అందుగలట్టి మహత్త్వ మేమి
నాటి హైందవశిల్పులపాటవంబా
కొండచేవుని గనుగొన కోర్కె నొక్క
తెలుగుబిడ్డకు రణవిద్య తెలుపుకొరకా
అడుగు నిడినంత పాపంబు లడవగలదా!

అది యబ్రం బనిపించె తొల్లోలుతగా
నావృద్ధు "జేనాటి ది
య్యది, మర్త్యక్రియ గాదు, దైవకృత మ
య్యా! పోయి గన్గొందు మీ

రు దదీయాంశము లెల్ల స్పష్ట మగు ప
ల్కుల్ వేయు నే లన్న - నె
మ్మదికిన్ సత్యము దోచె చూడ ఘన ని
ర్మాణక్రియాచాతురుల్.

సవనాట్యంబులు నాహవక్రమములున్
నానావసీపాలవై
భవమార్గంబులు : పెక్కులేల, రచనా
వైదుష్య మేపార మా
సవజీవక్రియ లెల్ల నిందునను సం
ధానించినా ర్హ్యుర్వ లీ
వివిధానేకశిలాసహస్రములపై
వీక్షింపు డానక్తిమై.

కాగితంబున లిఖయింప కష్టమైన
చిత్రముల నెట్లు శిలలపై చెక్కినారు?
అవును మా కిది యబ్బురంబవునుగాని
నాటి మీలోపల 'మయు'లెందరు గలారా!

ఒకరథముం బొనర్చి రది
యున్నిజమైనదె ? శిల్పస్పృష్టియా ?
చకచక పోవునా హరులు ?
సారథి యేడియటైన ? చక్ర మే
మి కదలుచున్నదా ? సమర
మేదినికేమి ప్రయాణ మంచు త
ప్పక కలిగించు సంశయము
ప్రాజ్ఞనకై నను దాని గాంచుచో.

ఎందరెందరొ రాణ్యులు లిట్టిచోట్ల
ధనము వెచ్చించి నిల్విన ఘనకృతు లవి
కాలగర్భాన పడిపోయి కానబడక
నేడు కడగండ్ల నిలుపు కన్నీటికణము.

ఒకకొండపైనుండి యొకకొండ గనుగొన్న
పెనులోయ లొకచోట వెలయుచుండు
ఒకకొండపైనుండి యొకకొండ గనుగొన్న
వనభూము లొకచోట దనరుచుండు
ఒకకొండపైనుండి యొకకొండమీదుగా
జలధార లొకచోట జరుగుచుండు
ఒకకొండపైనుండి యొకకొండ కనుగొన్న
పెనురాళ్లు లొకచోట పెనుగుచుండు

ఒకట భీతియు నొక్కచో నుత్పవంబు
నొకట తన్మయత్వంబు లో నొదవుచుండు
నవుర ! పరమాద్భుతావహం బచటిప్రకృతి
వైభవాధిక్య మానందశోభితంబు.

ఏమిది పిచ్చగాక! ఇటు
లేమిటి కే నిటు సాహసింతు, తం
డ్రీ! మము నేలుసామి ! ఇటు
లెంతని వాకొన నేర్తునయ్య! వా
చామహిమాతిపాత మిది :
చా లని తృప్తి వహింపలేను - దే
వా ! మిము సంజలెంతు గను
మా మధురామృతవీక్షణావళి.

శబ్దరత్నాకరము

‘విషనాగు’

[ఇది శబ్దరత్నాకరంమీద విమర్శ కాదు. ‘భూతం’ వర్తమానానికి జనని. శబ్దరత్నాకరం ఆసంపూర్ణ మయినా ముందు సమ్యక్కయిన నిఘంటువును పుట్టించగలదు.] —వ్యా. క.

అసలు మానవజీవితమే అభావమయం. అందులో అభాగ్యభారతీయజీవనంలో మరీని! ఇక ఆంధ్రులవిషయం చెప్పనే అవసరం లేదు.

మన కున్న కొరతలనంపత్తిలో ఉత్తమ నిఘంటువు ఒకటి తెలుగులో లేకపోవడం.

గ్రాంథికభాషా పోషకులగు ‘ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు’ వారు యీ కొరతను తీరుస్తూ రనుకోవడం ఎండమావుల్లాంటి దేమో ననిపిస్తోంది. అసలు వారి దృష్టి కొండలమీద వుంటే మన పచ్చనితెలుగు గడ్డమీదికి ఎలా దిగగలదు?

ఆంధ్రుల్లో యంతవరకు ‘శబ్దరత్నాకర’మే ప్రామాణికంగా చూడబడుతోంది. గుణసంపత్తుల్లో దీన్ని మించింది మరొకటి లేదుకూడాను. కాని శ. ర. లో వున్న లోపాలను చూచి సమగ్రమయిన నిఘంటువు ఎంతమాత్రం కాదని నొక్కి చెప్పగలను.

శబ్దరత్నాకరంలో అనేక శబ్దాలు ఉరువు లేకపోవడమే కాక చాలవోట్ల ‘అర్థం’ కూడ భ్రామికంగా ఉంది. ఉదాహరణకు ఒక శబ్దం చూడండి : ‘సమక్షము = నయ నేంద్రియగోచర మైనది.’ నయనేంద్రియ

గోచర మయినదానినల్లా ‘సమక్షం’ అంటారేమో కొంచెం ఆలోచించండి.

తిత్సమ సంస్కృతశబ్దాలకు అర్థం చాల తక్కువగా యిచ్చారు. కారణ మేమో తెలియదు. హిందీనిఘంటువు ‘సంక్షిప్త శబ్ద సాగర్’లో ‘వికృతి’ శబ్దానికి ఎనిమిది వివిధాధాలు వుంటే శబ్దరత్నాకరంలో ఆ ‘వికృతి’ శబ్దానికే మూడు విధ అధాలు మాత్రమే గలవు.

శబ్దరత్నాకరకారుడు చేసినపరిశ్రమ శ్లాఘనీయమే. వారుచేసిన పరిశ్రమ తెలుగు యితీహాసంలో బంగారు రేఖల్లో ఒత్తబడగలదు. కాని వారు నిఘంటువుకు ప్రథమంలో రాసిన ‘భాషాప్రశంస’ చూస్తే తెలియగలదు, సమగ్రమయిన నిఘంటువు రాయడానికి యింకా విశాలదృష్టి - విచారం కావాలని.

శబ్దరత్నాకరకారుడు ఆంధ్రాన్ని ‘సంస్కృతప్రాకృతముల వికృతి’ అని రాశాడు. దేన్ని చూచి?

తెలుగుపండితుల్లో ‘ఆంధ్రులు’ ఆర్యులనే విశ్వాసంతో చర్చ (ప్రశంస) జరుగుతోంటుంది. కాని యంతవరకు మనవారు ఔత్తరేయ విద్వాంసులను ఒప్పించగలిగారా? ఔత్తరేయులు మనశాతవాహన

సంపత్తినిగూడపూడ్చుకపోతున్నారు. "కాత వాహనులు మహారాష్ట్రులు. ఆంధ్రరాజ్యం (ఆంధ్రులమీద ప్రభుత్వం) స్థాపించినందువల్ల వారికి ఆంధ్రులని పేరుబడింది"దని వారివాదన.

తెలుగు 'ఆర్యభాష' అని తెలుగు నాడులో ప్రతిసామాన్య తెలుగు పండితుడి నోటినుంచి వెలువడుతోంది! కాని వారిదృష్టి ఎక్కడుంది? తెలుగులో వున్న సంస్కృత బాహుళ్యంమీదనే గదా! ఈ సంస్కృత దాస్యాన్ని చూచి ఆంధ్రం 'సంస్కృతప్రాకృతముల వికృతి' అని మనపండితుల కెందుకో అంత మురిపెము! ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి కారుడు 'ఆద్యః ప్రకృతిశ్చాద్యే' అని రాసి సంతమాత్రాస 'తెలుగు' ఆర్యసింహాసనం మీద కూర్చోలేడు. దీన్ని నిరూపించడానికి ఆంధ్రవిద్వాంసులు ఘోరతపం చెయ్యాలి.

ఆంధ్రుల యీవిచారాన్ని చూచి, కార్యం చేసినా చెయ్యకపోయినా ఆంధ్రవిద్వాంసుల దృష్టి యింకా పూర్తిగా 'తెలుగు' లోకి రాలేదని నాడుప్రబుద్ధికి తోస్తోంది! ఊమించండి.

తెలుగుతల్లి సంస్కృతానికి చేసిన - చేస్తున్న దాస్యాన్ని చూచి ఆంధ్రం 'సంస్కృతప్రాకృతములవికృతి' అని మురిసి పోవు గ్రాంథిక వాదులు మాతృభాషకు మహా పకారం చేస్తున్నారేగాని మేలు చేయడం లేదు.

మన గ్రాంథికభాషలో వున్న కృత్రిమ సామ్యంకన్నా వాడుకభాషలోనే ఎక్కువ ఆర్యభాషలతో సంబంధం కనిపిస్తోంది. ఒక శబ్దజాలంలోనే గాక వ్యాకరణం అది విష

యాల సామ్యంగూడ వాడుకభాషలోనే కనిపిస్తోంది. మన పల్లెల్లో వాడబడే శబ్దాలను చూడండి:—

ఆవు—ఇది 'గోవు' యొక్క అప్రభంశం. హిందీలో 'గాయ్' తెలుగులో 'ఆవు.' ప్రథమహల్లు (వ్యంజనం) స్వరం (అచ్చు) లోకి మారు ప్రవృత్తి తెలుగులో తరుచుగా కనిపిస్తోంది.

ఎద్దు—సంస్కృత 'బలివర్ణ' శబ్దానికి అప్రభంశం. హిందీలో 'బలి'నుండి 'బైల్' అయింది. కాని, హిందీ ఉపభాష లగు మైథిలీ మొదలగువాటిలో 'వరద్' ప్రయోగంలో ఉంది. కావున తెలుగులో 'ఎద్దు'గా మారడం అబ్బురం గాదు.

ఒడి—మూలం 'క్రోడః.' హిందీ 'గోద్'. తెలుగులో ప్రథమవ్యంజనం స్వరంలోకి మారింది.

*ఇత్తు—గింజ(బీజం)అర్థంలో. అప్రభంశంలో యీశబ్దం 'ఇత్తు' ఫలం అనే అర్థంలో కనిపిస్తోంది. కొద్దిగా అర్థభేదం కలిగి వుండొచ్చును.

*అమ్మడు—తెలుగునాడులో ఆడపిల్లలను మద్దుగా పిలుచుకొను యీశబ్దం అప్రభంశకవితలో 'అమ్మడి' రూపంలో స్త్రీసంబోధనకు కనిపిస్తోంది.

*ఆణ, ఆడ — సం. ధని. ప్రా; అ. ధణ.

*హణ. తె. ఆణ, ఆడ. తెలుగులో 'మహాప్రాణం' స్వరంలోకి మారడం సహజంగా కనిపిస్తుంది.

*కంచె—సం. గచ్చ. హిం-గాచ్. తె. కంచె
గా మారివుండొచ్చును. అర్థభేదం.

*జడి(+వాన) — సం. క్షరణమ్. హిం.
ఝడి. తె. జడి (+వాన). ఎడతెగ
కుండా తుంపర పడుతుంటే 'ఝడి' అని
హిందీలో అంటారు.

నెమ్ము—అప్రభంశ కవితలో 'నిమ్ము,
నిమ్మె' అని రెండుశబ్దాలు కనిపిస్తు
న్నాయి తడి, చెమ్మ అర్థంలో.

పరికిణీ—పరిధానమ్. అ. పరిహాణ్ణ. తె. పరి
కిణీ, పరికణ. 'క' ఆగమం కలిగివుండొ
చ్చును.

పొత్తు—సంస్కృతంలో 'ప్రోత' శబ్దంవుంది.
ఇది 'కుట్టబడిన' అది రెండువస్తువుల కల
యికను తెలుపు ఎనిమిది వివిధ అర్థాలను
తెలుపుతోంది. ఇదే కొంచెం అర్థభేదం
తో 'పొత్తు'గా మారి వుండొచ్చును.
బట్టలను చక్కగా మడతపెట్టి వుంచ
డాన్నిగూడ మనం 'పొత్తులు' అని
అంటాం. అదే 'పొత్తుచదువు' అర్థం
లోకిగూడ మారి వుండొచ్చును.

మోర—పశువుతల (=మోరెత్తుకచూస్తుంది.)
సం. హాలి. హిం. మార్. హిందీలో
'హార్'ను 'పశువుల శిరా'నికి గూడ
ప్రయోగిస్తున్నారు.

వేరు—పృథక్ అను అర్థంలో. ఈ అర్థం
లోనే 'బెహర్' అను శబ్దం అవధిభాష
లో కనిపిస్తోంది. (ఈ శబ్దాన్ని శ. ర.
కారుడు దేశీయ మని రాయడమే కాక
అర్థంకూడ తప్పు యిచ్చాడు. తెలుగు

నాడులో ఆబాలగోపాలం 'వేరు'ను
'పృథక్' అర్థంలో వాడుతున్నారు,
'అన్యము' అనే అర్థంలో ఎంతమాత్రం
కాదు. శ. ర. కారుడు యిచ్చిన ఉదా
హరణలోగూడ 'అన్యము' అను అర్థం
రాయడమే లేదు: "తే. కారవులనేమ
మెల్ల వేర్వేర నడిగె" ఇందులో గూడ
'పృథక్' అను అర్థంలోనే...

మామిడి—'ఆమ్ర'కు వికృతం. స్వరభక్తి
(Anaplyxis) వల్ల > ఆమరగా మారి
> *ఆమిడి > మామిడిగా మారి వుం
డొచ్చును. అనునాసికవ్యంజనప్రభావం
వల్ల పూర్వస్వరం' అనునాసికవ్యం
జనంగా మారడం తెలుగులో సాధార
ణంగా కనిపిస్తోంది. (ఉదా: ఏను=నేను).

కొన్నట్—ప్రయోగం:- ఆ వస్తువు ఎంతలో
కొన్నావు? మైథిలీ అది కొన్ని హిందీ
'ఉపభాషల్లో 'కినల్ - కిననా' శబ్దాలు
'ప్రయోగం వున్నాయి.

*చత్త—ఈ శబ్దం గ్రామీణులనుంచి సాహి
త్యంలోకి యింతవరకు ఎక్కిందోలేదో!
కాని పల్లెటూరివాళ్లు తరుచుగా 'చెత్త
చదారం' అని తరుచుగా వాడుతూనే
వున్నారు. ఈశబ్దం అప్రభంశకవితలో
'చత్త' ఉ' రూపంలో కనిపిస్తోంది. ఇది
సంస్కృత 'త్యక్త'కు వికృతం-వికాసం.

తొక్కు—ఇది సంస్కృత 'త్యచ్'కు వికా
సం. దీన్ని మనం త్యజించవలసిన కాయలు
మొదలగువాటిపై 'పెచ్చు'కు వాడు
తున్నాము. 'చత్త' అర్థంలో గూడాను.

పెట్టుట—ఈశబ్దం అప్రభంకకవిత్వలో 'పిణు' రూపంలో కనిపిస్తోంది. ఉదా: యమ కారే పిణు = సమస్కారములు పెట్టి.³

పోయినకొలదీ గ్రంథం పెరిగిపోతోంది. సమూహాకు ఈశబ్దాలే చాలు. సాధ్యమయినంత త్వరలో ఉడతలాగు ఆంధ్ర-ఆర్య భాషలమధ్య వారధి కట్టడానికి నేను చేసిన పరిశ్రమ (? అప్రకాశితమూ, హృదయస్థమూ) ను చిన్ని వ్యాసరూపంలో ఆంధ్రులముందు ఉంచుతాను.

ఇంతకూ పర్యవసానం ఏమిటి ?

మనకు సమగ్రమయిన నిఘంటువు కావాలంటే గ్రామీణశబ్దాలనుకూడ అడరించాలి—వాటికి స్థాయిత్వం యివ్వాలి. నింద్యాలనబడు మాండలిక గ్రామ్యశబ్దాలను కూడ గ్రహించాలి. (నెల్లూరులో వాడు 'జెంబేలు' శబ్దం శ. ర. లో కనిపించలేదు) ఛాందసులగు మన పండితులు దేశభాషను (ప్రాచీనాంధ్రాన్ని) నిరసించబట్టే గదా ఆంధ్రానికి నేటికీగతిపట్టింది! *యుగప్రవర్తకు లిద్దరు తమ అమర సందేశాన్ని వదిలిపెట్టి వెళ్లారు! ఇంకా మనం కట్టు తెరువకపోతే ఎలా?

శ. ర. లో ఎచ్చటా వైకృతాలకు మూలం యివ్వలేదు. మూలం యివ్వడం చాల అవశ్యకం. మూలం యివ్వనంతవరకు 'నిఘంటువు' పూర్ణం కాజాలదు. మూలం

దేశ్యా లనబడు శబ్దాల మూలాన్ని గూడ కనుక్కోవాలి. ఇందుకుగాను విస్తృత అధ్యయనంకావాలి— హిందీ, బెంగాలీ, ఓడ్రం, మహారాష్ట్ర, కన్నడం, తమిళం మొదలగు పున్నతభాషలను ఆంధ్రపండితులు (నిఘంటు నిర్మాతలు) వీలైనంతవరకు నేర్చుకోవాలి. మహారాష్ట్రకి తెలుగుకు విశేషసంబంధం యిచ్చినందువల్ల 'నిఘంటువు'లో ఒక విధమయిన 'వెలుగు' ప్రసరించగలదు. పున్నట్టు కనిపిస్తోంది. వర్తమాన హిందీ (రాష్ట్ర భాష=ఖిజీలోలీ) కన్నదాని ఉపభాషలగు మైథిలీ, మగహీ, భోజపురి, అవధిఆది భాషలతో తెలుగుకు దగ్గర చుట్టరికం ఉన్నట్టు కనిపిస్తోంది*. కావున యింత అధ్యయనం పున్నప్పుడే దేశ్య మనబడు మనశబ్దజాలం 'వెలుగు' లోకి రాగలదు. అదీగాక 'తెలుగు'ను ఆర్యభాషాకుటుంబంలో కలపడానికి ప్రాకృతఅప్రభంశాలను ఆంధ్రవిద్వాంసులు అధ్యయనం చెయ్యాలి. ప్రాకృత అప్రభంశాలమీద అధికారం(పాండిత్యం)వుంటేనే మనం ఆంధ్రానికి 'ఆర్యజీవం' పోయ్యగలము.

తెలుగు వాఙ్మయం ఆద్యోపాంతంగా చదివి చక్కని బృహత్ నిఘంటువు తయారు చెయ్యవచ్చును; (ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు వారు చేస్తున్నట్టు). కాని ఇందువల్ల 'కాయం' పెరుగుతుందే కాని నిఘంటు హృదయం విశాలం కాజాలదు.

3. పైనున్న శబ్దాలు అన్నీ దేశ్యాలని ఊహించుకొన్నాయి. కాని (*) గుర్తు గలవి శబ్దరత్నాకరంలో లేవు. గ్రామ్య లని నిడుపబడ్డవేమో!

౪. నన్నయ, గిడుగు.

* ఆయాభాషల నిఘంటువులతోగూడ సహాయం తీసుకోవాలి.

వైజ్ఞానికంగానూ (నూతన పద్ధతిని?) భాషావిజ్ఞాన సమ్మతంగానూ సమ్మక్కయిన నిఘంటువు మనకు గావాలి.

ఇందుకుగాను పృష్ఠభూమి (Back ground) మూలాధారం (Back-bone) గట్టిగా వుండాలి. అంటే ఆంధ్రుల్లో భాషా విజ్ఞానం (Philology) వ్యాపించాలి. భాషా విజ్ఞానవ్యాప్తివినా సమగ్రమయిన నిఘంటువు రయారు కావడం కష్టమేగాదు, అసంభవం. భాషావిజ్ఞానవ్యాప్తివల్ల వాఙ్మయంలో-జాతిలో ఒక విధమయిన 'కాంతి' ప్రసరిస్తుంది. భాషావిషయక రూఢిబంధాలు పుటుక్కున తెగిపోగలవు. తెలుగులోని ప్రతి శబ్దం విద్యుత్కణంలాగు కనిపించ గలదు.

మన శబ్దాల చూపు నిర్ణయానికి ధ్వని విజ్ఞానం (ధ్వనిశాస్త్రం = Phonetics) లో గూడ విస్తృత అధ్యయనం వుండాలి. ఆంధ్ర ధ్వనుల ధ్వన్యాత్మక (Phonetic) ప్రగతి (వికాసం) ఒక విచిత్రరీతిని కలిగింది. ఈ విచిత్రతే ద్రావిడసముదాయంలోనుంచి 'ఆంధ్ర వర్గం'గా ఏర్పరచింది. ఆంధ్ర(తెలుగు) ధ్వని విజ్ఞానంమీద స్వతంత్రంగా అనేకవంశజరగాలి. 'ఆంధ్రభాషాచరిత్ర'లో ఆంధ్ర ధ్వనులమీద వైజ్ఞానికచర్చ జరగ లేదనే చెప్పాలి. జరిగి అయినా నామమాత్రానికే. అయినప్పటికీ చిలుకూరి నారాయణరావు గారు తామిచ్చిన వాగ్దానం త్వరలో పూర్తి జేసి తెలుగుకున్న యీ కొరతను కొంతవరకైనా తీరుస్తారనే నా ఆశ!

“యుద్ధము: ఇన్ షూరెన్సు”

రాజకీయ ఆర్థిక విషయపరిస్థితులు బహుస్వల్ప కాలముమాత్రమే ఉండును. తత్కాలికముగా మాత్రము కొన్ని చిహ్న లేర్పడును.

సుస్థిరమైన పునాదిగలిగి ప్రభావితమైన జీవితధర్మాసంస్థలు ఇట్టికుటానుల పెరుక్కొన గల్గినవి. చిట్టిఆర్థికస్థితికి చలనములేదు. కాలము గడిచినకొలది ఈ సంస్థలు బలీభవులగుచున్నవి. ఆర్థికబలము భద్రతకు ఈ సంస్థలేసరియైన చుక్కములు. అందుచే జీవితధర్మా చేయుదు.

మొత్తము ఆస్తులు రు 8,60,000,00
అమలునందున్న వ్యాపారము రు 12,75,000,00
చెల్లించిన క్లయములు రు 2,45,000,00
నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్
(పాడ్డాఫీసు:- కలకత్తా : స్థాపితము 1906)

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు భవనము,
862, చైనాబజారురోడ్డు, ఎస్.ప్లస్ రోడ్డు, మద్రాసు.
సబ్ ఆఫీసులు : సబ్ ఆఫీసులు :
171, న్యూస్ట్రీటు, 5, కంపెగాడా రోడ్డు,
మధుర. చెంగళూరు పిటి.

పీటా-సుందరకాష్ఠి గారి

✓ వర్త
సుందరరసము

సయవామేవములకుసంజేవి

గుణముత్రుత్వము
అనుభవనిర్ధము. ఇకలక్షన్లు
అదసరంలేదు. ఎటువంటిసవా
మేహాలనైనాకు దుర్బును
బహురుక-

తొర్లొసాయిసశాల,ముక్త్యల

ప్రావృట్కాలము

శ్రీ అయ్యగారి విశ్వేశ్వరరావు

సెలవేరుజలముల కేర్పువాడ వటంచు కూనరాగాలతో కులుకుచుండ,
 కొనయాపిరిగ దాల్చి గోడొందుతృణకులు, వచ్చుచున్నానంచు ప్రమదమంద
 పిల్లగాలులు నూడి ప్రేమమీరగ నీకు నతులితరీతి జోహారు లొనగ,
 నీలిమబ్బులు నీదునయ్యము నాసించి వింతగా నింగిపై గంతు లిడగ,
 విజయఘోషల నురుములు వెలయువేళ - మెఱుపు కిన్నెఱకాంతతో మేలమాడ
 రాజశీవిని ప్రకృతి సరాసరికిని - వర్షకాలము వచ్చితే హర్షమెలయ!
 పాయని మంచుటండలకు బానిసయైన వసుంధరాసతికా
 ఆయువు నిచ్చి గాచితివి, హర్షము గూర్చితి వర్షధారతో!
 సాయము లేక బిడ్డమయి చచ్చినయట్టివి గడ్డిపోచలక
 నీ యభిమాన మెందులకొ? నిర్వృణజేసితి నూత్నకోధతో!
 అందమునందు మేటి నని హాయిగ తారలచెంత కేగుచుగా
 విందులలో మునింగి, యొక ప్రేమపిపాసిగ చంద్రు డుండ నీ
 పెందుల కట్టిసౌఖ్యమును యేటిలో గల్పితి నీలిమబ్బులే
 వందరజేసి నాతనిని! భావ్యమె నీ కిది వర్షకాలమా?
 మర్మము లేనిజీవనము మా దని వాదన జేయునట్టి యా
 కార్మిక కర్షకావధుల గాచెడు దాతలు లేనివేళ నీ
 ధార్మిక మేడ నేర్పితివా! తండ్రిగ, గాచి జలంబు లిచ్చితే!
 నిర్మలమైన నీ ముసు నేర్పదె పాతము నాంధ్రజాతికిన్.
 ఆకటిచిచ్చుతో వెతలనందు ఖాగ్యులు బిచ్చగాండ్రు! యే
 వాకిటి కేగలేక, జడివానలలో బడి రక్షలేక నీ
 ధాకకు దాసులై యచట డస్సిరి గాంచితె! వర్షకాలమా!
 ఈ కలికాలమందు లభియింపదు ధర్మము మచ్చకేనియున్.
 గానవితారమండ వని గర్వము నందుచు, మన్ను మిన్నులన్
 గానక, నొక్కపెట్టుగను కంఠము నెత్తుచు బాడు కోకిలన్
 యేనడియేటిలో మునిచి తెంతటిఘోరము! వర్షకాలమా!
 వానల హోరు తక్కు నిక వాంఛిత మెద్దియు నీకు లేదొకో!
 పిడుగులె, నేస్తకాండ్రనుచు, ప్రేమధనాన్నికు లంచు వారితో
 దడబడకుండ నేగెదవు! ధాత్రియ వాణిల దూరుచుండు, నే
 యిడుముల నందెదో తెలియ, దింత యమాయకు డైనవానికే
 పడతి మెఱుంగుతీగ నమభాగిని యాట విచిత్రమా గదా!

సింహగిరి

శ్రీ అద్దేవల్లి నాగగోపాలరావు

అది తెలుంగువారి కానందకాననం
బేడునేడు వచ్చు నిద్దజనము
'అంధభోజ'చరిత నది ప్రసిద్ధము ముక్తి
సాధకంబు సింహభూధరంబు.

ఒక్కగిరి మాధవస్వామి యొప్పుచుండు
నొకట శ్రీవృసింహేశ్వరుం డొనరియుండు
ఒక్కదేవుండు దీర్ఘాయు వొసగి మనుచు
నొక్కదేవుడు శ్రేయస్సు లొందజేయు.

తైశవమ్మున స్వామిదర్శనము గలిగె
కాని యానాటి తైర్థికకాంక్ష వేరు
చరితలందునమాత్రము చదువదగిన
నేటి విషయసంశోధనానిరతి వేరు.

ఒక్కొక్కయాలయంబున క
టోయి! యిటుల్ పెదజల్లినారలీ
రొక్కము తెల్ల గవ్వలటు
లున్ నృపనత్రములార! భక్తియే
చిక్కనిర క్తరూపమును
జెంది న్రవించియు నుండబోయె మీ
చక్కనిదేహజాలముల
చాలదె మా కిది గర్వమందగ! !

చెండాడ నిటనుండు దండిశత్రుల నెల్ల
అరివీరమాన ప్రణాపహర్త
నాటించినాడుగా మేటికంబము నిండు
దిగ్విగ్రహావ్యక్త దివ్యకీర్తి
చెక్కించె నిజజయశ్రీవిలాసము నిట
విజయలక్ష్మీమనఃప్రియదమూర్తి
నేవించె భక్తిమై శ్రీవరాహస్వసింహు
ఘనవిష్ణుచిత్రియకావ్యకర్త

అనుచు జదివిత చరితల నంతెగాని
కనులపండుగ యగునట్లు గాంచలేదు
నేటి కది లభించె ననెడిమాట కాని
పూర్ణమును గాదు కొన్నింట జీర్ణమగుట !

పగతేగ్గత్తుల దట్టఘట్టనలకు
బాల్పడ్డ యాశిల్పముల్
నగమై, తున్నలునై, న్వరూపహతమై
సంపూర్ణజీర్ణంబులై
సాగనుం జక్కదనంబు వోని జగిమై
చూపట్టు నారార! యెం
తగ సాధించిరి శిల్పకావ్యరచనా
నై పుణ్య మీయాంధ్రులు.

ఈనాటిదా యిది యేనాటికట్టడం
జెటు నిల్చియుండెనో యింతదనుక
తాతముత్రాతలు తరతరంబులవార
లిట నేమి గల దంచు నేగువారు
వీరచిత్రావళి విలిఖించి రిం దేల
యేపాతముం జెప్పి చూపుకొరకు
ఈఫలం బిటు లేల నింతపవిత్రంబు
అందుగలట్టి మహత్త్వ మేమి
నాటి హైందవశిల్పులపాటవంబొ
కొండదేవుని గనుగొన కోర్కినొక్కొ
తెలుగుబిడ్డకు రణవిద్య తెలుపుకొరకొ
అడుగు నిడినంత పాపంబు లడపగలదొ!

అది యబ్రం బనిపించె తొల్లోలుతగా
నావృద్ధ "జేనాటి ది
య్యది, మర్త్యక్రియ గాదు, దైవకృత మ
య్యా! పోయి గన్గొందు మీ

రు దదీయాంశము లెల్ల స్పష్టమగు ప
ల్కుల వేయు నే లన్న - న
మృదీకిన్ సత్యము దోచె చూడ ఘన ని
ర్మాణక్రియాచాతురుల్.

సవనాట్యంబులు నాహవక్రమములున్
నానావసీపాలవై
భవమార్గంబులు : పెక్కులేల, రచనా
వైదుష్య మేపార మా
సవతీవక్రియ లెల్ల నిండునను సం
ధానించినా ర్పుద్వ లీ
వివిధానేకశిలాసహస్రములవై
వీక్షింపు దాన క్తిమై.

కాగితంబున లిఖింప కష్టమైన
చిత్రముల నెట్లు శిలలపై చెక్కినారు?
అవును మా కిది యబ్బురంబవునుగాని
నాటి మీలోపల 'మయు'లెందరు గలారా!

ఒకరథముం బాసర్చి రది
యు న్నిజమైనదె ? శిల్పిస్వప్తియా ?
చకచక పోవునా హరులు ?
సారథి యేడియలైన ? చక్ర మే
మి కదలుచున్న నా ? సమర
మేదినికేమి వ్రయాణ మంచు త
ప్రక కలిగించు సంశయము
ప్రాజ్ఞునకైనను దాని గాంచుచో.

ఎందరెందరా రాణ్యులు లిట్టిచోట్ల
ధనము పెచ్చించి నిల్విన ఘనకృతు లవి
కాలగర్భాన పడిపోయి కానబడక
నేడు కడగండ్ల నిలుపు కన్నీటికణము.

ఒకకొండపైనుండి యొకకొండ గనుగొన్న
పెనులోయ లొకచోట వెలయుచుండు
ఒకకొండపైనుండి యొకకొండ గనుగొన్న
వనభూము లొకచోట దనరుచుండు
ఒకకొండపైనుండి యొకకొండమీదుగా
జలధార లొకచోట జరుగుచుండు
ఒకకొండపైనుండి యొకకొండ కనుగొన్న
పెనురాళ్లు లొకచోట పెరుగుచుండు

ఒకట భీతియు నొక్కచో నుత్సవంబు
నొకట తన్మయత్వంబు లో నొదవుచుండు
సపుర ! పరమాద్భుతానహం బచటిప్రకృతి
వైభవాధిక్య మానందిశోభితంబు.

ఏమిది పిచ్చగాక! ఇటు
లేమిటి కే నిటు సాహసింతు, తం
డ్రీ! మము నేలుసామి ! ఇటు
లెంతని వాకొన నేర్తునయ్య! వా
చామహిమాతిపాత మిది :
చా లని తృప్తి వహింపలేను - దే
వా ! మిము సంజలింతు గను
మా మధురామృతవీక్షణావళి.

శబ్దరత్నాకరము

‘విషనాగు’

[ఇది శబ్దరత్నాకరంమీద విమర్శ కాదు. ‘భూతం’ వర్తమానానికి జనని. శబ్దరత్నాకరం అసంపూర్ణ మయినా ముందు సమ్యక్యమైన నిఘంటువును పుట్టించగలదు.] —వ్యా. క.

అసలు మానవజీవితమే అభావమయం. అందులో అభాగ్యభారతీయజీవనంలో మరిచి! ఇక ఆంధ్రులవిషయం చెప్పకే అవసరం లేదు.

మన కున్న కొరతలనంప త్రిలో ఉత్తమ నిఘంటువు ఒకటి తెలుగులో లేకపోవడం.

గ్రాంథికభాషా పోషకులగు ‘ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు’ వారు యీ కొరతను తీరుస్తూ రనుకోవడం ఎండమావుల్లాంటి దేమా ననిపిస్తోంది. అసలు వారి దృష్టి కొండలమీద వుంటే మన పచ్చనితెలుగు గడ్డమీదికి ఎలా దిగలదు?

ఆంధ్రుల్లో యంతవరకు ‘శబ్దరత్నాకర’మే ప్రామాణికంగా చూడబడుతోంది. గుణసంపత్తుల్లో దీన్ని మించింది మరొకటి లేదుకూడాను. కాని శ. ర. లో పున్న లోపాలను మంచి సమగ్రమయిన నిఘంటువు ఎంతమాత్రం కాదని నొక్కి చెప్పగలను.

శబ్దరత్నాకరంలో అనేక శబ్దాలు ఉరువు లేకపోవడమే కాక చాలచోట్ల ‘అర్థం’ కూడ భ్రామికంగా ఉంది. ఉదాహరణకు ఒక శబ్దం చూడండి : ‘సమక్షము = నయ నేంద్రియగోచర మైనది.’ నయనేంద్రియ

గోచర మయినదానినట్లా ‘సమక్షం’ అంటారేమా కొంచెం ఆలోచించండి.

తత్సమ సంస్కృతశబ్దాలకు అర్థం చాల తక్కువగా యిచ్చారు. కారణ మేమో తెలియదు. హిందీనిఘంటువు ‘సంక్షిప్త శబ్ద సాగర్’లో ‘వికృతి’ శబ్దానికి ఎనిమిది వివిధాధాలు వుంటే శబ్దరత్నాకరంలో ఆ ‘వికృతి’ శబ్దానికే మూడు విధ అర్థాలు మాత్రమే గలవు.

శబ్దరత్నాకరకారుడు చేసినపరిశ్రమ శ్లాఘనీయమే. వారుచేసిన పరిశ్రమ తెలుగు యితోహాసంలో బంగారు రేఖల్లో ఒత్తబడగలదు. కాని వారు నిఘంటువుకు ప్రథమంలో రాసిన ‘భాషాప్రశంస’ చూస్తే తెలియగలదు, సమగ్రమయిన నిఘంటువు రాయడానికి యింకా విశాలదృష్టి - విచారం కావాలని.

శబ్దరత్నాకరకారుడు ఆంధ్రాన్ని ‘సంస్కృతప్రాకృతముల వికృతి’ అని రాశాడు. దేన్నిచూచి?

తెలుగుపండితుల్లో ‘ఆంధ్రులు’ ఆర్యులనే విశ్వాసంతో చర్చ (ప్రశంస) జరుగుతోంటుంది. కాని యంతవరకు మనవారు ఔత్తరేయ విద్వాంసులను ఒప్పించగలిగారా? ఔత్తరేయులు మనకాతవాహన

సంపత్తినిగూడపూడ్చుకపోతున్నారు. "కాత వాహనులు మహారాష్ట్రులు. ఆంధ్రరాజ్యం (ఆంధ్రులమీద ప్రభుత్వం) స్థాపించినందువల్ల వారికి ఆంధ్రులని పేరుబడింది"దని వారివాదన.

తెలుగు 'ఆర్యభాష' అని తెలుగు నాడులో ప్రతిసామాన్య తెలుగు పండితుడి నోటినుంచి వెలువడుతోంది! కాని వారిదృష్టి ఎక్కడుంది? తెలుగులో వున్న సంస్కృత బాహుళ్యంమీదనే గదా! ఈ సంస్కృత దాస్యాన్నిచూచి ఆంధ్రం 'సంస్కృతప్రాకృతముల వికృతి' అని మనపండితుల కెందుకో అంత మురిపెము! ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి కారుడు 'ఆద్యః ప్రకృతిశ్చాద్యే' అని రాసి సంతమాత్రాన 'తెలుగు' ఆర్యసింహాసనం మీద కూర్చోలేడు. దీన్ని నిరూపించడానికి ఆంధ్రవిద్వాంసులు ఘోరతపం చెయ్యాలి.

ఆంధ్రుల యాచించారాన్ని చూచి, కార్యం చేసినా చెయ్యకపోయినా ఆంధ్రవిద్వాంసుల దృష్టి యింకా పూర్తిగా 'తెలుగు' లోకి రాలేదని నాడుప్టబుద్ధికి తోస్తోంది! ఓమిం చండి.

తెలుగుతల్లి సంస్కృతానికి చేసిన - చేస్తున్న దాస్యాన్ని చూచి ఆంధ్రం 'సంస్కృతప్రాకృతములవికృతి' అని మురిసి పోవు గ్రాంథికవాదులు మూర్ఖభాషకు మహా పకారం చేస్తున్నారేగాని మేలు చేయడం లేదు.

మన గ్రాంథికభాషలోవున్న కృత్రిమ సామ్యంకన్నా వాడుకభాషలోనే ఎక్కువ ఆర్యభాషలతో సంబంధం కనిపిస్తోంది. ఒక శబ్దజాలంలోనే గాక వ్యాకరణం ఆది విష

యాల సామ్యంగూడ వాడుకభాషలోనే కనిపిస్తోంది. మన పల్లెల్లో వాడబడే శబ్దాలను చూడండి:—

అవు—ఇది 'గోవు' యొక్క అపభ్రంశం. హిందీలో 'గాయ్' తెలుగులో 'ఆవు.' ప్రథమహల్లు (వ్యంజనం) స్వరం (అచ్చు) లోకి మారు ప్రవృత్తి తెలుగులో తరుచుగా కనిపిస్తోంది.

ఎద్దు—సంస్కృత 'బలివర్ణ' శబ్దానికి అపభ్రంశం. హిందీలో 'బలి'నుండి 'బైల్' అయింది. కాని, హిందీ ఉపభాష లగు మైథిలీ మొదలగువాటిలో 'వరద్' ప్రయోగంలో ఉంది. కావున తెలుగులో 'ఎద్దు'గా మారడం అబ్బురం గాదు.

ఒడి—మూలం 'క్రోడః.' హిందీ 'గోద్'. తెలుగులో ప్రథమవ్యంజనం స్వరంలోకి మారింది.

*ఇత్తు—గింజ(బీజం)అర్థంలో. అపభ్రంశంలో యాశబ్దం 'ఇత్తు' ఫలం అనే అర్థంలో కనిపిస్తోంది. కొద్దిగా అర్థభేదం కలిగి వుండొచ్చును.

*అమ్మడు—తెలుగునాడులో అడపిల్లలను ముద్దుగా పిలుచుకొను యాశబ్దం అపభ్రంశకవిరలో 'అమ్మడి' రూపంలో స్త్రీసంబోధనకు కనిపిస్తోంది.

*అణ, అడ — సం. ధని. ప్రా; అ. ధణ.

*హణ. తె. అణ, అడ. తెలుగులో 'మహాప్రాణం' స్వరంలోకి మారడం సహజంగా కనిపిస్తుంది.

*కంచె—సం. గచ్చ. హిం. గాచ్. తె. కంచె
గా మారివుండొచ్చును. అర్థభేదం.

*జడి(+వాన) — సం. క్షరణమ్. హిం.
ఝడి. తె. జడి (+వాన). ఎడతెగ
కుండా తుంపర పడుతుంటే 'ఝడి' అని
హిందీలో అంటారు.

నమ్ము—అప్రభంశ కవితలో 'నిమ్ము,
నిమ్మి' అని రెండుశబ్దాలు కనిపిస్తు
న్నాయి తడి, చెమ్మ అర్థంలో.

పరికిణి—పరిధానమ్. అ. పరిపాణ్ణి. తె. పరి
కిణి, పరికణ. 'క' అగమం కలిగివుండొ
చ్చును.

పొత్తు—సంస్కృతంలో 'ప్రోత' శబ్దంవుంది.
ఇది 'కుట్టబడిన' అది రెండువస్తువుల కల
యికను తెలుపు ఎనిమిది వివిధ అర్థాలను
తెలుపుతోంది. ఇదే కొంచెం అర్థభేదం
తో 'పొత్తు'గా మారి వుండొచ్చును.
బట్టలను చక్కగా మడతపెట్టి వుంచ
డాన్నిగూడ మనం 'పొత్తులు' అని
అంటాం. అదే 'పొత్తుచదువు' అర్థం
లోకిగూడ మారి వుండొచ్చును.

మోర—పశుపుతల (=మోరెత్తుకచూస్తుంది.)
సం. మాలిః. హిం. మూర్. హిందీలో
'మూర్'ను 'పశువుల శిరా'నికి గూడ
ప్రయోగిస్తున్నారు.

వేరు—వృథా అను అర్థంలో. ఈ అర్థం
లోనే 'బెహర్' అను శబ్దం అవధిభాష
లో కనిపిస్తోంది. (ఈ శబ్దాన్ని శ. ర.
కారుడు దేశీయ మని రాయడమే కాక
అర్థంకూడ తప్పు యిచ్చాడు. తెలుగు

నాడులో ఆబాలగోపాలం 'వేరు'ను
'వృథా' అర్థంలో వాడుతున్నారు,
'అన్యము' అనే అర్థంలో ఎంతమాత్రం
కాదు. శ. ర. కారుడు యిచ్చిన ఉదా
హరణలోగూడ 'అన్యము' అను అర్థం
రాయడమే లేదు: "తే. కారపులసేమ
మెల్ల వేర్వేర నడిగ" ఇందులో గూడ
'వృథా' అను అర్థంలోనే...

మామిడి—'అమ్ర'కు వికృతం. స్వరభక్తి
(Anaplyxis) వల్ల > ఆమరగా మారి
> *ఆమిడి > మామిడిగా మారి వుం
డొచ్చును. అనునాసికవ్యంజనప్రభావం
వల్ల పూర్వ 'స్వరం' అనునాసికవ్యం
జనంగా మారడం తెలుగులో సాధార
ణంగా కనిపిస్తోంది. (ఉదా: ఏను=నేను).

కొనుట—ప్రయోగం:- ఆ వస్తువు ఎంతలో
కొన్నావు? మైథిలీ అది కొన్ని హిందీ
ఉపభాషల్లో 'కినల్ - కిననా' శబ్దాలు
ప్రయోగం వున్నాయి.

*చత్త—ఈ శబ్దం గ్రామీణులనుంచి సాహిత్యంలోకి యింతవరకు ఎక్కిందోలేదో!
కాని పల్లెటూరివాళ్లు తరుచుగా 'చెత్త
చదారం' అని తరుచుగా వాడుతూనే
వున్నారు. ఈ శబ్దం అప్రభంశకవితలో
'చత్త ఉ' రూపంలో కనిపిస్తోంది ఇది
సంస్కృత 'త్యక్'కు వికృతం-వికాసం.

తొక్కు—ఇది సంస్కృత 'త్యచ్'కు వికా
సం. దీన్ని మనం త్యజించవలసిన కాయలు
మొదలగువాటిపై 'పెచ్చు'కు వాడు
తున్నాము. 'చత్త' అర్థంలో గూడాను.

౨. ఇటువంటి గ్రామికా లింకా యెన్నోవున్నాయి కాని ప్రస్తుత వ్యాసోద్దేశ్యము శ. ర. ని
విమర్శించడం కాదు.—వాసు.

పెట్టుట—ఈశబ్దం అపప్రథంకకవిత్వలో 'పిను' రూపంలో కనిపిస్తోంది. ఉదా: ఇమ కారే పిను = నమస్కారములు పెట్టి.³

పోయినకొలదీ గ్రంథం పెరిగిపోతోంది. నమూనాకు ఈశబ్దాలే చాలు. సాధ్యమయినంత త్వరలో ఉడతలాగు ఆంధ్ర-ఆర్య భాషలమధ్య వారధి కట్టడానికి నేను చేసిన పరిశ్రమ (ః అప్రకాశితమూ, హృదయస్థమూ) ను చిన్ని వ్యాసరూపంలో ఆంధ్రులముందు ఉంచుతాను.

ఇంతకూ పర్యవసానం ఏమిటి ?

మనకు సమగ్రమయిన నిఘంటువు కావాలంటే గ్రామీణశబ్దాలనుకూడ ఆదరించాలి—వాటికి స్థాయిత్వం యివ్వాలి. నిండానలనబడు మాండలిక గ్రామ్యశబ్దాలను కూడ గ్రహించాలి. (నెల్లూరులో వాడు 'బెంబేలు' శబ్దం శ. ర. లో కనిపించలేదు) చాండనులగు మన పండితులు దేశభాషను (ప్రాచీనాంధ్రాన్ని) నిరసించబట్టే గదా ఆంధ్రానికి నేటికీగతిపట్టింది! యుగప్రవర్తకు లిద్దరు తమ అమర సందేశాన్ని వదిలిపెట్టి పెల్లారు! ఇంకా మనం కళ్లు తెరువకపోతే ఎలా?

శ. ర. లో ఎచ్చటా వైకృతాలకు మూలం యివ్వలేదు. మూలం యివ్వడం చాల అవశ్యకం. మూలం యివ్వనంతవరకు 'నిఘంటువు' పూర్ణం కాజాలదు. మూలం

దేశ్యా లనబడు శబ్దాల మూలాన్నిగూడ కనుక్కోవాలి. ఇందుకుగాను విస్తృత అధ్యయనంకావాలి—హిందీ, బెంగాలి, ఓడ్రం, మహారాష్ఠి, కన్నడం, తమిళం మొదలగు పున్నతభాషలను ఆంధ్రపండితులు (నిఘంటు నిర్మాతలు) వీలైనంతవరకు నేర్చుకోవాలి. మహారాష్ఠికి తెలుగుకు విశేషసంబంధం యిచ్చినందువల్ల 'నిఘంటువు'లో ఒక విధమయిన 'వెలుగు' ప్రసరించగలదు. పున్నట్టు కనిపిస్తోంది. వర్తమాన హిందీ (రాష్ట్ర భాష=ఖడీబోలీ) కన్నదాని ఉపభాషలగు మైథిలి, మగహి, భోజపురి, అనధిఆది భాషలతో తెలుగుకు దగ్గర చుట్టరికం ఉన్నట్టు కనిపిస్తోంది*. కావున యిత అధ్యయనం పున్నప్పడే దేశ్య మనబడు మనశబ్దజాలం 'వెలుగు' లోకి రాగలదు. అదీగాక 'తెలుగు'ను ఆర్యభాషాకుటుంబంలో కలపడానికి ప్రాకృతఅపప్రథంశాలను ఆంధ్రవిద్వాంసులు అధ్యయనం చెయ్యాలి. ప్రాకృత అపప్రథంశాలమీదఅధికారం(పాండిత్యం)వుంటేనే మనం ఆంధ్రానికి 'ఆర్యజీవం' పోయ్యగలము.

తెలుగు వాఙ్మయం ఆద్యోపాంతంగా చదివి చక్కని బృహస్ నిఘంటువు తయారు చెయ్యవచ్చును; (ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు వారు చేస్తున్నట్టు). కాని ఇందువల్ల 'కాయం' పెరుగుతుందే కాని నిఘంటు హృదయం విశాలం కాజాలదు.

3. మైనుస్క్రిప్టులు అన్నీ దేశ్యాలని కరంలో లేవు. గ్రామ్యా లని నిడువబడ్డవేమో!

౪. వన్నయ, గిడుగు.

* ఆయా భాషల నిఘంటువులతోగూడ సహాయం తీసుకోవాలి.

దేశ్యబాణ్యాయి. కాని (*) గుర్తు గలవి శబ్దరత్నా

వైజ్ఞానికంగానూ (నూతన పద్ధతిని ?) భాషావిజ్ఞాన సమ్మతంగానూ సమ్మక్కయిన నిఘంటువు మనకు గావాలి.

ఇందుకుగాను పృష్ఠభూమి (Back ground) మూలాధారం (Back-bone) గట్టిగా వుండాలి. అంటే ఆంధ్రుల్లో భాషావిజ్ఞానం (Philology) వ్యాపించాలి. భాషావిజ్ఞానవ్యాప్తివినా సమగ్రమయిన నిఘంటువు తయారు కావడం కష్టమేగాదు, అసంభవం. భాషావిజ్ఞానవ్యాప్తివల్ల వాఙ్మయంలో జాతిలో ఒక విధమయిన 'కాంతి' ప్రసరిస్తుంది. భాషావిషయక రూఢిబంధాలు పుటుక్కున తెగిపోగలవు. తెలుగులోని ప్రతి శబ్దం చిద్యుత్కణంలాగు కనిపించ గలదు.

మన శబ్దాల రూపు నిర్ణయానికి ధ్వని విజ్ఞానం (ధ్వనిశాస్త్రం = Phonetics) లో గూడ విస్తృత అధ్యయనం వుండాలి. ఆంధ్ర ధ్వనుల ధ్వన్యాత్మక (Phonetic) ప్రగతి (వికాసం) ఒక విచిత్రరీతిని కలిగింది. ఈ విచిత్రతే ప్రాచీనముదాయంలోనుంచి 'ఆంధ్ర వర్గం'గా ఏర్పరచింది. ఆంధ్ర(తెలుగు) ధ్వని విజ్ఞానంమీద వ్యతంత్రంగా అన్వేషణ జరగాలి. 'ఆంధ్రభాషాచరిత్ర'లో ఆంధ్ర ధ్వనులమీద వైజ్ఞానికచర్చ జరగ లేదనే చెప్పాలి. జరిగి అయినా నామమాత్రానికే. అయినప్పటికీ చిలుకూరి నారాయణరావు గారు తామిచ్చిన వాగ్దానం త్వరలో పూర్తి చేసి తెలుగుకున్న యీ కొరతను కొంతవరకైనా తీరుస్తారనే నా ఆశ!

“యుద్ధము : ఇన్ ఫూ రెన్సు”

రాజకీయ ఆర్థిక విషయపరిస్థితులు బహుస్వల్ప కాలముమాత్రమే ఉండును. తాత్కాలికముగా మాత్రము కొన్ని చిట్లు లేర్పడును.

మొదలైన పునాదిగలిగి ప్రఖ్యాతి వహించిన జీవితభీమాసంస్థలు ఇటీవలపాసుల నెదుర్కొన గల్గినవి. దీటిఆర్థికస్థితికి చలనములేదు. కాలము గడచినకొలది ఈ సంస్థలు బలిష్ఠములగుచున్నవి. ఆర్థికబలము భద్రతను ఈ సంస్థలేసరియైన దుర్గములు. అందుచే జీవితభీమా చేయుదు.

మొత్తము ఆస్తులు రు 3,60,000,00
అమలునందున్న వ్యాపారము రు 12,75,000,00
చెల్లించిన క్లయములు రు 2,45,000,00
నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్
(పాల్డార్స్ : కలకత్తా :: స్థాపితము 1906)

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు భవనము,
862, వైనాబజారురోడ్డు, ఎస్ స్టేషను, మద్రాసు.
సబ్ ఆఫీసులు : సబ్ ఆఫీసులు :
171, మ్యాట్రిక్సు, 5, కంపెనీ రోడ్డు,
మధుర. తెంగుగూరు పి.టి.

పేటాం - సుందరకావ్రి గారి

సుందరరసము

సరస్వతివామేవామలకుసంజేవి

గుణముత్రుత్వము
రినుధవనిర్దము. ఇగడెక్షన్లు
అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా
మీహలనైనాకు దుర్బును
యమారుక-

ఆర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల

ప్రావృట్కాలము

శ్రీ అయ్యగారి విశ్వేశ్వరరావు

సెలయేరుజలముల జేర్చువాడ వటంచు కూనరాగాలతో కులుకుచుండ,
 కొనయాపిరిగ దాల్చి గోడొందుతృణములు, వచ్చుచున్నావంచు ప్రమదమండ
 పిల్లగాలులు గూడి ప్రేమమీరగ నీకు నతులితరీతి జోహారు లొసగ,
 నీలిమబ్బులు నీదునెయ్యము నాసించి వింతగా నింగిపై గంతు లివగ,
 విజయఘోషల నురుములు వెలయువేళ - మెలుపు కిన్నెలకాంతతో మేలమాడ
 రాజరీవిని ప్రకృతి సరాసరికిని - వర్ష కాలము వచ్చితే వార్ష మెలయ.
 పాయని మందులెండలకు బానిసయైన వసుంధరాసరిగ
 ఆయువు నిచ్చి గాచితివి, వార్షము గూర్చితి వర్షధారతో!
 సాయము లేక తీర్ణమయి చచ్చినయట్టివి గడ్డిపోచలక
 నీ యభిమాన మెందులకొ? నిల్వగజేసితి నూత్నకోభతో!
 అందమునందు మేటి నని హాయిగ తారలచెంత కేగుచుక
 విందులలో మునింగి, యొక ప్రేమపిపాసిగ చంద్రు డుండ నీ
 వెందుల కట్టిపాఖ్యమును యేటిలా గల్పితి నీలిమబ్బులే
 వండురజేసె నాతనిని! భాష్యమె నీ కిది వర్ష కాలమా?
 మర్మము లేనిజీవనము మా దని వాదన జేయునట్టి యా
 కార్మిక కర్షకావళుల గాచెడు దాతలు లేనివేళ నీ
 ధార్మిక మేడ నేర్పితివా! తండ్రిగ, గాచి జలంబు లిచ్చితే!
 నిర్మలమైన నీ మనసు నేర్పదె పాతము నాంధ్రజాతికిన్.
 ఆకటిచిచ్చుతో వెతలనందు నభాగ్యులు లిచ్చగాండ్రు! యే
 వాకిటి కేగలేక, జడివానలలో బడి రక్షలేక నీ
 ధాకకు దాసులై యచట డస్సిరి గాంచితె! వర్ష కాలమా!
 ఈ కలికాలమందు లభియింపదు ధర్మము మచ్చుకేనియున్.
 గానవిశారదుండ నని గర్వము నందుచు, మన్ను మిన్నులన్
 గానక, నొక్కపెట్టుగను కంఠము నెత్తుచు బాడు కోకిలన్
 యేనడియేటిలో మునిచి తెంతటిఘోరము! వర్ష కాలమా!
 వానల హోరు తక్క నిక వాంఛిత మెద్దియు నీకు లేదొకో!
 పిడుగులె, నేస్తకాండ్రనుచు, ప్రేమధనాన్నిత్రు లంచు వారితో
 దడబడకుండ నేగెదవు! ధాత్రియ వాటల దూరుచుండు, నే
 యిమముల నందెడో తెలియ, దింత యమాయకు డైనవానికే
 పడతి మెలుంగుతీగ సమభాగిని యాట విచిత్రమా గదా!

ప్రభాత పూజ

శ్రీ శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

నీపూజవేళ నన్నిహిత మైనదిలే! ది
శాపాండిమజ్యోతి వ్యాపించినదిలే!
పదిలముగ నునులేత
హృదయముల ననపూత
పరిమళములే బ్రదుకుపల్లెరము నిండినవి!
నీపూజవేళ!

అప్రతిమాన మీ ఉదయహర్ష సమీరవిహారకేళి! నా
కీ ప్రకృతిప్రతోళికల నెల్లెడ తోచు పవిత్రభావనా
దీప్రమధూళులే! అనుమతింపుము నీచరణాబ్జసేవకున్,
కప్రభుకమ్మవాసనలు క్రమ్మ నొసంగెద నా నివాళులన్.
లలితమనస్కుడ౯, తళతళల్ పొడసూపగనే విహాయసాం
చలముల చంచలాలతల సఖ్యము నాన యొనర్తు, అట్టి నా
అలరు ఒడంద నీ ఉదయహాసమరీచులు సాగి సోత్సవో
జ్వలసుఖనీయగాఁము దెసల్ ప్రసరించగ ప్రోత్సహించెడున్.

ఎచట చూచిన నవ్వరుచులు తులకించు ఈ
ప్రకృతి సర్వమ్ము నీప్రతిబింబముగ తోచు
నీ పూజవేళ!

ఇది సకలమ్ము సుందరము, నింకను మోహనమున్, ప్రమోదనం
పదలకు తానకమ్మును, దివస్సముదారసుహాసినీముఖా
బ్జదరవిలాస హాసరుచి, పార్లమి రేల స్రవించు చంద్రికా
ప్రహదర్శురి, అవ్యయవ్యసనహారి సుగంధిలసూనదామముగ.

దీని ధరింతునా గళము దివ్య పరిమళముగ వెలార్చగా?
హాసముగా మనోజ్ఞసుషమావికసద్రుచు లానుచుగ, విలో
లానిలమట్లు నిశ్వసనలాలనర౯ ప్రసరించి పోదునా?
న్నాన మొనర్తునా రుచిరజాహ్నవి ఈ నవభావవాహినిగ?

నామనస్సున మస్మణతేజోమయ ప్ర
పంచమాంగళ్యములు విప్పి పాడుకొనెడు

ఈ సుధాస్మరసాందర్య మీప్రభాత
సరళనమయము పూజాప్రసన్నమయ్యె.

ఈ విధి నేకరీతి ప్రవహించు ప్రమాదర్పరాన తేలి పో
గా వలతుక సుఖమ్ముమెయి, కాలకుజమ్మున రాలిపడ్డ తే
జో విదితప్రసూనముగ, సొంపులు కుల్కెడు మేలిముత్యపు
నావగ, నన్ను పెల్లితీయ నల్లెలకుల్ మృదుహాన ఘనముల్.

ఎట కనినా ప్రహర్షము హాసించు ముఖాబ్జము లారయక నము
త్కటముగ సోకు ఈ సుఖసుధామయవీచిక, లీరసాభికి
తటము తెరుంగగాబడవు ! ధన్యుడ నీయువసి ప్రభావభీ
నటనములో త్వదంఘ్రినలినమ్ములపూజ యొనర్పగల్గితా.

నీ పూజవేళ నన్నిహిత మైనదిలే ! ఇ
దేవుణ్యలావణ్యమో పొంగినదిలే !

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రేష్ఠమయిన సువాసన గల
తలనూనె, మెదడుకు చల్ల
దనమును కలిగించి పెంట్రిక
లను ఆభివృద్ధి చేయుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, కూడు పోటు,

శిరోవేడిని, చుండు మొదలగువాటిని పోగొట్టి
కమ్మలకు చలన నొసంగి పెంట్రికలను మృదువు
వరచి, నల్లగా పెంచుటలో అత్యుత్తమ
మయినది.

శ్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

పీసా 1-౩ రు. 0-12-0 ౪ పీసాలు రు. 4-4-0

పాస్తేటి ప్రశ్నోకము.

పి. శి. ఏ. అందు కంపెనీ,
ఆయుర్వేదసమాజం,
మెరిడేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

చెవుడు

అద్భుతమైన వైక్రమాస్త్ర సంశోధన

చెవులో చిము
కొరుట, పోటు, చుం
ట, ధ్వని, దురద,
చెమటకాయలు, చె
వులో గుంయిమను
ధ్వనివినబడుట, చె
విలోని ధ్వనిపార
లుపక్రమముగారేక

మాట సరిగా వినబడకుండుట, జ్వరమువలనగాని,
క్విన్జెక్ సరిగావాడకపోవుటచేతగాని, కలిగిన
కొంచెముగాని లేక పూర్తిగాని చెవుడు మున్న
గునవి మా బధిరకా మారక తెలమువలన పూ
ర్తిగా నెమ్మరించి, శబ్దము బాగుగా వినవచ్చు
చున్నది. గుణము కన్పించనిచో సామ్యు వాపసు
చేయబడును. ఖరీదు రు. 2-0-0.

AROGYA SADAN
ఆరోగ్య సదగ్గ, చుగ్గాడవిసిది, బొంబాయి 4

శి థి ల హృ ద యా లు

శ్రీ భమిడిపాటి సోమసుందరకావ్య

పూర్వకాలంలో మనవాళ్లు చెప్పిన జాతకాలు ఫలించేవి. అప్పుడు మనపూర్వులుచేసిన మహానిష్ఠలూ, వంశాచారాలూ, వర్ణగౌరవాలూకూడా కారణాలై వుండవచ్చును. ఇప్పుడవన్నీ నశించగా జాతకాలు మట్టుకు మిగిలాయి. ధనహాదించేత ప్రతిజోస్యమూ మంచినే చెప్పడం - ఉన్నా లేకపోయినా. వైగా జోస్యపి అశక్తతకూడా ఒక ముఖ్యకారణం అయి వుంటుంది సాధారణంగా ఇప్పటి జాతకం నిజం కాక పోవడానికి. కొందరు జ్యోతిషులు - అబద్ధం అవుతుం దన్నభయంచేతో - నిజం చెబుతే ఎక్కడ కష్టపడతాలో అని చెప్పరు. మా వాన్నకూడా ఒక జ్యోతిషుడు. అటువంటివాడే ... ఎవరికీ సాధారణంగా చెప్పడు. ఒకచోట చెబితే రైప్టెండమా. అందుచేతే పేరు వచ్చి వుంటుంది.

* * *

ఆమెకు చిన్నతనాన్నే జాతకం చూపించారు. ఆ జోస్యకు ఆమెజాతకంలాంటి జాతకం మరెక్కడా చూడలేదనీ, ఆమె మహాసుఖం అనుభవిస్తుందనీ, సంతానవంతురాలవుతుందనీ, భర్త గొప్ప పువ్వుగడ్డు డవుతాడనీ ఇంకా యెన్నో మహాసంగతులను వాక్రచ్చాడు. అందుచేత "మన అమ్మాయికి ఎక్కడి సంబంధం వచ్చినా ఒక్కలాగే నడుస్తుంది. అదీ మనదాని. అందరి-అదృష్టమే" అని భావించారు ఆమెవాన్నగారు. ప్రతిచోటా తమమాతురిజాతకమే వర్ణిస్తూ, ప్రతిచోటా ఆమె సౌందర్యమే వర్ణిస్తూ-కాలంగడిపారు ఆమె తల్లిదండ్రులు.

ఆజోస్యకు అమ్మాయి పుట్టింటి సంగతులు చెప్పాడు. అది అన్నీ ఇంచుమించు నిజమే. ఆమె మహాకాంతవంతురాలు. ప్రకాంతహృదయ, అమాయక తీవి. అసాధారణ సౌందర్య. ధర్మబుద్ధిగలది. పతి వ్రత.....

అమ్మాయికి పెళ్లి అయి నాలుగేళ్లయింది. ఆత్మవారింటికి కూడా పెళ్లి పోయింది. అప్పట్నుంచి తమకూ వాళ్లకూ చెబులాటలే. దేవుడు వరం ఇచ్చినా పూజారి ఇవ్వడమట్టు అల్లుడు మంచివాడయినా అల్లెగాయూ మామాగాయూ కోడలిని పుట్టింటికి పంపే వారు కారు. అల్లుడు ఏవువోగం చెయ్యకుండా ఇంటి దగ్గరే కూర్చున్నాడు కనక అందరికీ లోకు వయ్యాడు.....

ఆమె తనకు ఒకరై సంతానం. పోనీ మాతురినీ, అల్లుణ్ణి తన దగ్గరకే తెచ్చుకుందామంటే ఆకుగ్రాడు కూడా వాళ్లకు ఏరైకపుత్రుడు, కానీ అమ్మాయికి ఆమె పవతి ఆత్మ...అదేవాళ్ల చెబులాటలకు ముఖ్య కారణం. శ్రీ తలుచుకుంటే లోకాలన్నీ నాశనం చేస్తుందన్నమాట వుత్తదవుతుందా?

తాను ఒక్కసారి తనమాతురిని కరువు దీరా చూడలేదు కదా అని విచారించాడు. ఇంకా అప్పటి జ్యోతిషుడి మాటలు ఆయనల్లో పున్నాయి ఎండా వానలకు సహించి. కృశీభూతుడైనా-ఆ ఆమ్మాయి రూపాన్ని మనస్సులో సంస్కరించి-ఆ ఆకతోటే సజీవుడై యున్నాడు ఆయన.

* * *

"నునుడా! ఎందు కివేర అంతభారంగా వున్నా వో నాకు చెప్పవ్రా? ఎందుకూ, అంత కష్టపడి ఆ పనులు చెయ్యకపోతే యేం?...కొంతనేపు విక్రాంతి తీసుకోకూడదూ?"

"నే నిల్లా వున్నామా?...మామూలుగానే వున్నాను. నాకు మీరు అల్లా వుండడం కావాలిగాని, ఇంతకన్నా ఏ సుఖం కానారి నాకు చెప్పండి?"

"ఏం సుఖం పడుతున్నావు సునుడీ? ఇంకా అల్లా అంటావు. మా అమ్మ నిన్ను పెట్టే రాధలు అన్నీ చూస్తే—"

“అయ్యో—పాపం ఆవిడ నన్నేమీ అనడం లేకే! ఆవిడ చాలా మంచిమనిషి. ఆవిడ నేమీ అనకండి. పాపం వస్తుంది. లేనిపోని మాటలన్నీ అనుకుంటే ఏమిటిలాభం?”

“ఇంకా యెందుకు మునుజ్ నాదగ్గర ఆబద్ధం ఆడతావు? నాకు చెప్పతూ నీబాధలు? ఎందుకు దాస్తావు నాదగ్గర? నే నెవరితోనూ చెప్పను. నా రోజి చెప్పతా?”

“నేను ఏంబాధలు పడుతున్నాను చెప్పండి! మీరు అల్లా వుండడంకన్నా నాకు ఏంకావాలి?”

“ఇంతకూ నేను వుద్యోగం సంపాదించలేక—చెధవమెతుకులు తింటూ నిన్ను బాధ పెడుతున్నాను. ఇండుకా నిన్ను కట్టుకుంటా? అబ్బా! నిన్ను ఎంత కష్టపెడుతున్నానూ?”

“అబ్బా! వూరుకోండి. ఇలాంటి ప్రసంగాలే ఎవ్వరూ చేస్తారు. మీరు నన్ను ఏంబాధ పెడుతున్నారా? నే నేంబాధ పడుతున్నాను?...ఇంతకూ నన్ను ఇక్కడికి ఇవ్వకు ఎందుకు పిల్చారో?”

“ఎందుకూ లేదు. కాస్తసేపు నాదగ్గర కూర్చో కూడమా?...అక్కడేంపని మించిపోతోంది?”

ఇంతట్లోకి ఆమె ఆత్మగారు వస్తుంది—రైలుబండి అంతవేగంతో. “ఇక్కడేం చేస్తున్నావే? అయ్యో, అయ్యో! గదిలో దూరీకూచురి మొగుడుగారితో పరిమాసా లాడుతున్నావా? ఎంతటిదానివే! ఎంతటిదానికేనా తగుదువు! ... నే నంటూ ఒక్కరిని ఇక్కడ వున్నాను కనక అంతటితో ఆగావు ... లేకపోతే మొగుళ్ళిహూడా బుద్ధులో వేసిన దానిది ... ఇప్పటికే వేరావులే! ... అల్లా చూస్తూ మంచుంటావే! వ్రంథం లాగు!—నీకు కామా చెబుతుంటా?” — అతనిచైత్రుకు తిరిగి — “నీ కేమీ పనీ గిరి లేదూ? — దాని నేంపట్టా చెయ్యివియ్యతూ? — నీ నొక్కరినే ఆపంటపొయ్యి దగ్గర వచ్చేదాన్ని!—దొర! ఎంతటిచాడవెడువురా!... అత్తమానమా ఇంట్లో తీరికూర్చుని ఇదా నువ్వుచేసే పనీ?” అని ఒకసాక్షిఉపవ్యాసం కొట్టి-గగ్గయ్యలాగు గద్దించింది, “నే నూరుకుంటానూ— నదూ—చూస్తావే?” అని. ఆర్పు దామె ఏమీ జవాబు చెప్పకుండా వెళ్లి

పోయింది. ఇంకా ఆవిడనోట్లో ఉక్తకంతో మిగిలిన ఆకాపవ్యాసధారంతా వాకిట్లో కూర్చున్న తన మొగుడుమీద దులిపేసింది.

ఒకరోజున అతనికి జ్వరం వచ్చింది. భార్యను పిల్చి అన్నాడు. “మునుజ్! నాకు ఈరోజున ఒంట్లో బాగులేదు. నేను అన్నం తినను. నాకోసం గంట ఉడికపొయ్యి ద్వని మహారాణిగారిలో చెప్ప ... నాకు కొంచెం మిరియాలకషాయం పట్టుకురా.”

వల్లి మిరియాల కషాయం పట్టుకుని వచ్చింది. అది పుచ్చుకొని అన్నాడు.

“మునుజా! నాదగ్గర కాస్తేపు కూర్చోతూ? మవ్వు నాదగ్గర కాస్తసేపు కూర్చుంటే నేను ఎంతో సంతోషపడతాను. నేను చేసిన పాపాలకు పశ్చాత్తాప పడగలుగుతాను. ఒక్క నిమిషం నువ్వు నాదగ్గర లేకపోతే నేను ఎవరికో ఎంతో బాకీపడ్డా నన్నట్టుగా నాహృదయం ఎంతో వేధిస్తుంది...నాదగ్గర కాస్తేపు కూర్చోతూ? నాతోసంతోషంగా ఈవేళకూర్చోతూ— అబ్బ! ఎంత ఎల్లా చిక్కి శల్యం అయిపోయావు! మునుజా!”

అతను పడకకుర్చీలో బారగిలపడిపోయాడు... కళ్లంచంబడి అక్రూధరలు కురిశాయి. చొక్కా ముందు భాగం అంతా తడిసింది. ఒక్క నిమిషం కళ్లు మూసుకొన్నాడు...

ఆమె జవాబు చెప్పలేకపోయింది. భర్త యొక్క ఆరోగ్యం బాగులేదనుకొని ఎంతో విచార పడింది...కాళ్లదగ్గర కూర్చుని కాళ్లు పిసకడంమొదలు పెట్టింది...

“చూడండి! ఈవేళ ఆత్మగారు కందులు వేయించు దామసుకుని, నిన్నరాత్రి తలనొప్పి వచ్చిందన్నారు; అంచేత నన్ను వేయించమన్నారు. పాపం నేను అవి వేయించకపోతే ఆవిడ ఒక్కరి బాధపడదా?”

“ఆహా! మునుజా! ఎంతదయార్థిహృదయం రాలింది!...ఎంత అహయకణివి!...ఎవరుకత్తువులో ఎవరు మిత్రులో తెలిసికోలేవురా!” అని మనస్సులో అనుకున్నాడు...పైకి అన్నాడు.

"సుగుణా! నీ నొట్లు ఎంత వేడిగావుంది! అబ్బ! ఎంత ఆయాసపడుతున్నావు!...ఎంతనీరసం!...అదిక్కుమాలిన కందులు ఆనిప్పు దగ్గర కూర్చుని ఈవేళ వేయించకపోలే యేం సుగుణా? ఇల్లారా. దగ్గరగా కూర్చో. నాకు కాట్లపివకక్కరలేదు." ఆమెజాట్టును తన చేళ్లతో దువ్వడం మొదలెట్టాడు.

"జ్వరంవచ్చినవాళ్లకు కాట్లు నొప్పి పెడతాయి. అందుకు విసికాను. పాపం మీ అమ్మనిన్ను రాత్రి కాళ్ల నొప్పిచేత ఎంత బాధపడ్డాడు!"

"సుగుణా! ఆపాపిమాట నాదగ్గర మాట్లాడకు! నాకు నొప్పి పెడుతుంది తల, ఆ పనికిమాలిన సంగతులు వింటేను. నేను కత్తి విహీనుణ్ణి అయిపోయాను గాని లేకపోలే ఆమెను ఈపాటికి ఎంతవైనా చేసేవాణ్ణి—కొంచెంసేపు ఆగి—అబ్బ! సుగుణా! ఎంత నీరసంగా వున్నావు! ఎంతలేజోవిహీనుమైవుంది నీకరీరం! ఇంకా నిన్ను ఎవరూ బాధపెట్టడంలేదంటావు. ఇందులో ఏమైనా ఆర్థం వుందా?...ఎందుకూ నాదగ్గర దాస్తావు అవన్నీనీ?"

"ఇంకా యెందుకు పనికిమాలిన ప్రశ్నలు చేస్తారూ? ఒకమనిషికి కాకలిన సుఖం వున్నప్పుడు ఎన్నికష్టాలు పడితేయేం? అది లెక్కలోకి రావు."

"ఇప్పుటికి చెప్పవుకాదు, సుగుణా?...పోనీ నే నొక్క ప్రశ్న అడుగుతాను చెబుతావా?"

"అడగండి! నేనేమేనా చెప్పనన్నావా?"

"అయితే సుగుణా వత్స మీవాళ్లయింటి దగ్గర నుంచి వచ్చి ఎంతకాలం అయింది? పడేట్లుకాదా?"

"ఔను."

"ఇప్పుడు మీ నాన్న నీకోసం ఎంత బెంగ పెట్టుకుంటాడో నీకు తెలుసునా?"

"అబ్బ! ఆనొడవలన్నీ యిప్పుడు ఎందుకూ? వాటివల్ల ఏం ప్రయోజనం?"

"ప్రయోజనంకోసం అని కాదుసుగుణా! మనం చేసే దెల్లానూ" లేదు. తల్పుకుంటేయేం?"

"చేసే దెల్లానూ లేనప్పుడు తల్పుకొంటే యేం ప్రయోజనం?"

"అయితే తప్పక చేస్తాను...అందుచేత తల్పు కంటాను."

"అయితే యిదివరకున్న వన్నీ వట్టివే?"

"సుగుణా! నిజంగా నే నడుగుతున్నాను. ఈ ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పు. లేకపోలే నన్ను చంపుకు తిన్నట్లే. నీకు నిజంగా మీ అమ్మనూ-నాన్ననూ చూడాలని వుందా? లేదా?"

"వుంటేయేం? లేకపోలేయేం? నాకు సుఖాన్ని కలగలేనే మీ రల్లా వుంటే చాలు. ఇవన్నీ ఎందుకూ?"

"అల్లా అనకుసుగుణా. నేను ఈసారి నీకోరిక తీరుస్తాను ... నామసంపూర్తిగా - త్రికరణపూర్తిగా - గాయత్రి సాక్షిగా చెబుతున్నాను. నువ్వు నీమంగళ మూలం సాక్షిగా నిజం చెప్పు! ఇంకా ఎన్ని బట్టు పెట్టిస్తావు నాచేతి?"

"అమ్మనూ నాన్ననూ చూడాలని ఏస్త్రీకి బుద్ధి వుండదా? అది ప్రతిభారతస్త్రీకి వుందా... లేనప్పుడు స్వరాజ్యంకోసం ఎవరు పాటుపడితారూ?"

"నిజం చెప్పావు, సుగుణా. చెబుతున్నాను విను. నీసుఖంకోసం అయితేనేం, నాస్వేచ్ఛకోసం అయితేనేం, ఈ తుచ్ఛజీవితంతో కూడిన ఈ గృహాన్ని నేను విడిచేస్తున్నాను."

"అయితే వుద్యోగంకూడా రాలేదుకదా, ఎక్కడికి వెడదామనీ?"

"ఉద్యోగంలో ఏమీ సంబంధం లేదు. నేనూ నువ్వూకూడా మీ వుట్టింటిదగ్గరే వుందాము."

"అటువంటి చొరవ చెయ్యకండి. నామాట వినండి. స్వగృహాన్ని, తల్లిని, తండ్రిని విడిచి చెల్లడమా! మానవులకు స్వస్థలంలో గౌరవమర్థాలు దక్కుతాయి. ఎల్లాగయినా స్వగృహం నుట్టును దాస్తుందని యెరుగుదురా?"

"నాకు ఏమైనా నుట్టులు వుంటేగా దాగడానికి. నాకు వుద్యోగం ఏమీ లేదని అందరికీ తెలియనే తెలుసును...నాకు నీమెట్టవేదాంతాలు బోధించకు సుగుణా. స్వగృహంలోనే గౌరవమర్థాలు లేనప్పుడు అది 'స్వ'గృహం ఎల్లా ఆవుతుంది? ఎక్కడ మనిషికి స్వేచ్ఛాజీవితంతో స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ అభివృద్ధి పొందుతుందో అదే స్వగృహం-అంటేగాని ఇటువంటి తుచ్ఛగృహమా 'స్వ'గృహం? కానీ, సుగుణా! నేను చెప్పినదానికేమీ అడ్డు చెప్పకేం?—ఇది 'నేను' ఆళ్ళ పించిన దని తెలుసునా?"

"అవును. మీరు చెప్పినదానికీ అడ్డు చెప్పను."

“మనం అక్కడికి చెల్లి మన తీవ్రతాంతంవరకు అక్కడే వుండాలి.”

“అవును - తీవ్ర పథాంతం అక్కడితోనే పూర్తి.”

“ఇంక మళ్ళీ ఈ పాపులనుగాని, ఈ గృహాన్ని గాని తొక్కకూడదు.”

“చూడ్డానికి కూడా కాలం ఇవ్వవద్దు!”

“రక్షించావు మనుజో! నేను చెప్పినవి ఏవి తిరస్కరించివా ఆఖరుకు నాప్రార్థన అంగీకరించావు. నవ్వు నేనూ కూడా బడితే మీవాళ్లు ఎంతో సంతోషిస్తారు. నన్ను చూసి ఎంత జాలిపడతారూ!... నిన్ను చూసి—చిక్కిపోయిన నిన్ను, శిల్పమైన నిన్ను చూసి ఎంత దుఃఖిస్తారూ! అప్పుడు నీకు నీ ఆరోగ్యానికి బాధ్యత తీసుకున్న నేను ఇప్పుడు ఏమని జవాబు చెప్పగలను?”

భార్యతండ్రివద్దనుంచి తండ్రివార్త వచ్చింది.

“చాల బిబ్బ; అమ్మాయిని పంపవలె”నని.

తన ప్రయాణాన్ని నిశ్చయం చేసుకుని వాడే బయలుదేరాడం—తల్లి దగ్గిరా తండ్రి దగ్గిరా తెలపు తీసుకుని!

* * *

అమ్మయ్యా, అల్లుడూ చేసిన పరిచర్యలచేత నైతేనేం, అమ్మాయిని మళ్ళీ చూశానుగదా అన్న సంతోషంచేతనైతేనేం, రోగిబిబ్బ నిమ్మరించింది. ‘న్యేచ్చగా — మొదట్లోకిమల్లే — వుండి శరీరం’ అన్నాడు.

“వుద్యోగం తక్కువే మీ అమ్మచేతా నాన్న చేతా మాటలు పడకపోతే ఇక్కడికి వచ్చేయ్యకూడదుటోయ్.”

“నాన్నా, చెబుతున్నాను. విను. ఆయన రోజూ ప్రయాణం అవుతూనే వున్నాడు. నేనే ఆపాను.”

“అమ్మయ్యా! నవ్వు ఎంత చిక్కి-శిల్పం అయి పోయావూ! ఎంత సొందర్యాన్ని ఎల్లా నాశనం చేసుకున్నావూ! నీలేజిమ్మ ఎంతో భావిహీనమయింది! ఎంత కళారహిత మయింది!”

“నాన్నా! నీకు నాబాల్సం జ్ఞాపకం లేదు. నేను ఎప్పుడూ యిట్లాగే వున్నాను...”

తండ్రి జవాబు చెప్పలేకపోయాడు ... భర్త దుఃఖించాడు...

* * *

సుగుణ అంతకంతకూ కృశించిపోయింది ... ఆమెకు ఏదో మనోవాధి పట్టుకుంది. అదే ఆమెను పీడించింది. అది ఎప్పుడూ కనిపెట్టలేకపోయారు. ఆమె భర్త కొద్దిగా గ్రహించినా, ఆమెదగ్గరనుండి ఆ సంగతులు పూర్తిగా తెలుసుకోలేకపోయాడు...

ఆమె నాటికినాటికి చిక్కి శిల్పం అయిపోయింది. అనేక దాక్షిణ్య ప్రయత్నించారు ... విఫలం అయ్యారు...

ఆమెరోగం కృష్టి అయింది. అదికూడా ఆమె తెలియనీయలేదు. మామూలుగాగో ముట్లాడడం మొదలు పెట్టింది.

“నాన్నా! నాకోసం మరోపని మానకు. నాకు రోగం తిరుగుమొహం పట్టింది. క్రమక్రమంగా తగ్గుతుంది... నాకోసం వెంగ పెట్టుకోకండి ... అద్వైత్య పడకండి. దాక్షిణ్య మదర్చలేరు —” కొంచెం ఆగి— “మరేమీ భయపడద్దు. రోగం ఇంతకన్నా మరి మారదు...”

సాయంకాలం కాజొచ్చింది. సూర్యభగవాను డోకమాలనుంచి అస్తమిస్తూంటే—మరొకమాలనుంచి అంధకారం ఆవరిస్తోంది—ఆగి—ఆగి...

ఆమె అన్నది. “నాన్నా! నిజం చెబుతున్నాను. నాకు కాలం సమాపించింది. ఇంక ఆగేదిలేదు. నేను నెల్లిన తరవాతకూడా ఆయన్ను ఇక్కడ ఉండనియ్యండి ఆయన కుటుంబాకోసం పాటుబడండి.

“నాకోసం మీరు మీ సౌఖ్య ప్రవాహానికి అడ్డుపెట్టకండి! నామీద మీరు నిజంగా ప్రేమగల వారు కైతే ఇక్కడనే ఆగుతారు—ఎల్ల కాలమూను...”

తిరిగి ఆ శిథిలవృద్ధయులను చూసి—తన హృదయావేదనచేత అంది.

“అత్తమా, మామమా నా ననుస్కారాలు చెప్పండి... మరిచిపోకండి...”

గంగాధర స్తవము

శ్రీ దర్శన సేవకృష్ణమూర్తి

జననంబే మతి లేదు జీవునకు నజ్ఞానాత్మకం బైన యా
ఘనమాయావరణంబు దాఁ దొలగినన్ నై వల్యసామ్రాజ్యమే
కన నాఁ, బైపార వీడునేని మొలవంగా నేర్పునే క్రమృత
ఘనయత్నంబుననైన బీజ మది లోకంబందు గంగాధరా !

శ్రద్ధాహీనున కబ్బుబోదు పరమార్థం బెందునే, గన్య దా
నిధాత్రి ఋతుమంతురాలయినఁగా కెబ్బంగి గర్భం బగున్ ?
శ్రద్ధాయుక్తి య యార్తవంబు, గురు శశ్వదోధమే వీర్య, మా
నధజ్ఞానమె గర్భ మాఁ, గొమరుఁ దానందంబె, గంగాధరా !

వేదాంతంబున మున్ది తేలినను నేవేళ లవంబేనియు
సాధుత్వం బది రాదు దుర్జనునకుఁ సాధించి శోధించినం
బాధోరాశినిమిగ్నుఁడే కద నదా మైనాకుఁ జేమాయెఁ దా
నేదీ మార్దవ మొందఁగాఁ గలిగెనే యింతేని గంగాధరా !

అన్న ద్వేషము నాప్తదోషమును బ్రహ్మద్వేషము గాల మా
నన్నంబైననెకాని కల్గ వని శాస్త్ర లెల్ల ఘోషిల్లుఁగా !
అన్నీ గల్గియు నేఁ డదేమొ కలిమాహాత్మ్యంబు గాఁబోలు నో
రన్నా ! నాటికినాటి కభ్యుదయమే యాలింతె గంగాధరా !

కనకమ్మేనియుఁ గాంతయేనియును నిక్కమ్మొక్కటే చాలుఁ బా
వనశీలమ్మును గంగఁ గల్పను మనస్సాస్వస్థ్యంబు నాశ మొన
ర్పను, శ్రేయమ్మును గోరువారియెడఁ బాపమ్ముఁ దలంపింప, దే
వునినేనిఁ మఱపింప, దన్మయతనుఁ బుట్టింప రెట్టింప, నా
కనకమ్ముఁ మతి కాంతయుఁ గలియ నికఁ జెప్పనా ? యంతక
న్న నిలక నారకమూల మొందు గలదా ? నాతండ్రి గంగాధరా !

ఎద్దాని నరుఁ దాననీయు నదియే యెంతేని దాదవ్యుఁ
సిద్ధించుంగద యిట్టే దేనిని నపేక్షింపం డొకింతేనియు

బుద్ధిం జూచిన నింతకన్నఁ గలదే బోధంబు? వైరాగ్యమే
సిద్ధాంతంబుగ సర్వసిద్ధిదము సంసేవ్యంబు గంగాధరా!

ప్రారబ్ధం బనఁ గర్మ మన్న గ్రహచారం బన్నఁ గాలం బనన్
వైరాగ్యంబన జన్మ మన్న విధి యన్న మేలు గీ డన్న నం
సారం బన్న నదృష్ట మన్న దురదృష్టం బన్న నేమన్నను
సారం బంతకు నీవ కావె పరమేశా! సర్వ మీ వాట నా
నారూపంబులఁ దోచుచుందు వొకఁడై నాకేల యేగోల ని
న్నారాధింతు ననుగ్రహింపఁగదవయ్యా తండ్రి! గంగాధరా!

జననీగర్భమునందు నున్నపుడుఁ గష్టంబేకదా యావలె
జననంబప్పుడుఁ గష్టమే యటుపయి జావచ్చుడుఁ గష్టమే
మనియున్నప్పుడుఁ గష్టమే యిటులు జన్మం బెల్లఁ గష్టాలతో
డనెకాదా తెలవాటుచున్నయది కట్టా! యిట్టి దౌర్భాగ్యపు
జననంబు లగవానికేని కలిగించంబోకు గంగాధరా!

చుట్టా లెవ్వరు? మిత్తు లెవ్వ? రరరే! చూ లెవ్వ? రా లెవ్వరో!
కట్టా! యున్నది యున్నటుల్ పలికిన గష్టంబెకా యేరికే
నెట్టో కాలము నెట్టుచుండుటయె కానీ సౌఖ్యమం చున్నదే?
నట్టేటం బడినట్ల కాదె నరుల నమ్మంగ నీ వుండఁగాఁ
బట్టుంగొమ్మపు సర్వజీవులకు దేవా! నా మొఱాళించి న
గట్టుం జేర్చుము తండ్రి! నీ కిదె నమస్కారంబు గంగాధరా!

కాశిం జచ్చినవారి కబ్బునట మోక్షప్రాప్త్యాప్తమాప్త మో
యీశా! కాశికే బోవ నందఱకు నానే? నీ కృపాదృష్టిచే
అకాపాశముఁ ద్రెంచుకోఁగలుగుచో నా కాశియే కాదొకో
యీ శారీరక, మిందు నున్నయది యీవే కావె గంగాధరా!

ఏ కాలానకు నేరి కేమి గతియో యెవ్వఁ డెఱుంగు శివా!
వాకుఁ గాలము వమ్మునేయక మనోవాక్కాయకర్మమ్ముల
నీ కైంకర్య మొనర్చి సంసరణకంధి నే దరింపంగ ని
న్నారాధింతు ననుగ్రహింపఁగదవయ్యా తండ్రి! గంగాధరా!

శ త క ము లు

వైదికావైదిక మత సమన్వయము

శ్రీ బుర్రా శేషగిరిరావు

మన భారతీయ మతచరిత్రలో వేదమును పరమ ప్రమాణముగాను, అపారమేయముగాను అంగీకరించిన మతకర్తలు భారతీయ “దర్శనము”లను వైదికములుగాను, వేదబాహ్యములుగాను వేటాయించి, బౌద్ధజైన దర్శనములను గర్హించివారు. కాని యీ బౌద్ధజైన ధర్మములున్న వేదవాదములనుండి యనాది కాలమున నుద్భవించినవే. వీటిలో జైనగర్భమింకా మన భారతావనిలో కొంత ప్రోద్బలము కలిగియున్నది. బౌద్ధదర్శనము లొకప్పుడాసేకు హిమచలమున్న బహుజనవాదరగము పొంది ఆచరణలోనుండి పలు విధములగు విద్యులకు కళలకు కాస్త్రములకు సాహిత్యములకు ఆలవాలమై యుండినను నే బౌద్ధర్మముయొక్క పాడుపడిన కట్టడములయు, విగ్రహములయు బాడలు మాత్రము ప్రఖ్యాతముగా వున్నవి. భారతభూమికి పరిసరములందున్న బర్మా, మలయా, సిలోన్, జావాప్రాంతములలోనేగాక ఆఫ్రికానుచోరాజ్యములగు టిబేటు, చీనా, జపాన్, మంగోలియా మొదలగు దేశములలో బౌద్ధధర్మమునకే ప్రాముఖ్యము గలదు. ఆయాప్రాంతములకు పూర్వము మనదేశమునుండియే బౌద్ధ గ్రంథములు గొని బౌద్ధప్రచారకులును వెడలియుండిరి. అచ్చటి బౌద్ధులు నచ్చి మనతత్వశిల, నాలంద, పూర్వశిల, విక్రమశిల మొదలగు బౌద్ధ విశ్వవిద్యాలయముల నుండి ప్రమాణగ్రంథములు వ్రాసుకొని పోయిరి. వాగాద్ధునముని ప్రబోధితమగు “అంద్రబౌద్ధశాఖ” యొకటి అనాడు మహాత్తరమైన వ్యాప్తిలో నుండెను. దానిలో తీవ్రయాత్ర కనుమాలములకు ననేక “సిద్ధికాస్త్రము” లుండెను. అందుకే ఆతనికి “సిద్ధవాగాద్ధుడు” డని ప్రసిద్ధి కలిగెను. తత్సంప్రదాయకములైన గ్రంథములు కృష్ణా నుంటూరు మండలములలోని యప్పటి బౌద్ధవిశ్వవిద్యాలయములలో బోధింపబడుచుండెను.

నాలందవిశ్వవిద్యాలయము తురకలవల్ల పాడై పోయినట్లు బీహారుమండల చరిత్రవల్ల కనబడుతుంది. అందలి గ్రంథము లెన్నో టిబేటుకు పోయినవి. అవి 1911 బీహారుఅండు ఒరిస్సా రీసర్చి సొసైటీ (Behar and Orissa Research Society) వారు తెప్పించి ప్రకటించుచున్నారు.

ఇట్లే 1903 లో ప్రారంభింపబడిన బుద్ధిస్తు లెక్చర్స్ సొసైటీ (Buddhist Text Society) వారు కలకత్తానుండి కొన్ని బౌద్ధగ్రంథములు ప్రకటించి యుండిరి. వాటిలో రామచంద్రకవిభారతి అనే గొడ బ్రాహ్మణపండితుడు లంకాధిపతియైన పరాక్రమ బాహుమహారాజుకు చెప్పి యిచ్చిన “మనీంద్రభక్తి శతకము” అనే చోకశతక మున్నది. బ్రాహ్మణపండితులు బౌద్ధులతో తీవ్రవాదములుచేసి వారిని భంగపరిచి నిర్మూలముపాదా చేసిరని కింకదంతులు కలవు. కొన్ని చారిత్రకగాఢలును కలవు గాని బ్రాహ్మణపండితులు బౌద్ధధర్మబోధకమును బుద్ధభగవానుని మునిపరమును అయిన రచనలు చేసినట్లు చరిత్రలు చెప్పువు. కాబట్టి ఇట్టి శతకములు కాలక్రమేణ మనభారతీయ మతచరిత్రలో కలుగునూవచ్చిన సమన్వయ విశేషములను తెలుపునై నేటి మనమతవిశేషనిర్మూలనా ప్రయత్నములకు మాద్దదర్శకము లగుచున్నవి. కావున “శతక” గ్రంథములలో మతసమన్వయ మెట్లు నూచింపబడుచున్నదో ఈ బౌద్ధశతకము నాధారము చేసుకొని కొంతవర కీవ్యాసములో తెలియవచ్చెదను. ఇదే మాద్దమని కాదు. ఇది యొకమాద్దము,—

వైనిచెప్పిన గ్రంథకర్త కాదివిషయము నీక్రింది శ్లోకములలో వివరింపబడినది:—
 “భాస్వద్భానుకుటాంబుజనృమహిరే రాజాధిరాజేశ్వరే
 త్రిలంకాధిపతే పరాక్రమభుజే నీత్యా మహిం. గానతి,

పదాదుః కవిభారతిశీలిసురః శ్రీరామచంద్రః సుధీః
శ్రోత్యాదామకలోక సభ క్తికతకం ధర్మార్థమోక్షప్రదం.

స్వసః పరాక్రాంతిభుజో మహీభుజం
శిరోమణిః పండితమండలిసఖా|

స రామచంద్రం కవిభారతిద్విజం
చకార పాదాగమచక్రవర్తిసం॥

తీర్థగ్రామపరేత్యతే స్త్రీప్రిటికా
చార్యస్యభూపాస్వయా
చార్యశ్రేష్ఠమునీశ్వరస్య సుగిరః
శ్రీరామాలస్వామినః,
కేయోయోవరజఃసుమంగళముని
ధీమాకాస్వయా భాషయా
కారుణ్యేన మునీంద్రభక్తికతక
వ్యాఖ్యానమాఖ్యాతవాన్.

ఈ కతకము విని పరాక్రమబాహుమహారాజీ
కవిః “బుద్ధాగమ చక్రవర్తి”యను బిరుదముచ్చెను. రాజ
గురువు రామాలస్వామి కిష్కండు సుమంగళముని దీనిః
“సింహానీ” భాషను వ్యాఖ్యానము చేసెను. అనగా
దీనిని బౌద్ధగురువులు లంకారాజ్యములో తమ మతగ్రం
థముగా నంగీకరించిరి నూచన. కాని రామచంద్రకవి
భారతి దీనిని కేవలము రాజమెప్పు వడయుటకై
వ్రాయలేదు. బ్రాహ్మణసంప్రదాయముడైనా ఆతనికి
బుద్ధభగవానునియందుగల “యిష్టచేతతా” భావన
చేతనే వ్రాసినాడు. అందుకే గద్యలో “శ్రీశాక్యము
నేర్పగవతః సర్వజ్ఞస్య పరమోపాసకేన గాడదేశీయేన”
అని వ్రాసుకొన్నాడు. ఈగద్యలో దీనిః “ధర్మకతక”
మని పేరున్నను వ్యాఖ్యాతను గురించిన స్లోకములో
“మునీంద్రభక్తికతకం” అని యున్నందువల్ల దీని కాపేరే
తగియున్నదేమో అని యూహించవచ్చును.

పాద్యులు నిత్యమూ పృథిించే “కరణ”త్రయ
విట్లు గ్రంథాంతమం దున్నది:

“నమో బుద్ధాయ గురవే నమో ధర్మాయ కాసినే,
నమః సంఘాయమహాతే త్రిశ్రోత్యుపి సతతం నమః”

కతకములో మరియొకచోటకూడా ఇట్టి స్లోక
మున్నది:—

“బుద్ధో ధర్మకృ సంఘస్త్రీతయమితి
మహానర్హరత్నం ముముక్షో
రవ్యారభ్యాహమస్త్యై త్రిభవధ
యభిదే సందదామ్యత్కృభాజన
ఏషోఽహం తత్పరః స్యామృరమయ
నిమిత్తోనాస్తిమే సత్యమేతత్
స్యామస్యాహంకు కన్యప్రైదేశమతమి
దంకోటికృత్యేనమామి”

గ్రంథపరిసమాప్తియందు “సిద్ధి” అని వున్నది.
బౌద్ధశాసనములలో మొదట “సిద్ధి” అనిగాని “సిద్ధిరస్తు”
అనిగాని వుంటుంది. “కమల శిలారక్క” అనే తర్క
గ్రంథంలో మొదట “నమోబుద్ధాయ” అని వున్నది.
ఇట్టి రివాజులు బౌద్ధులలో శాఖాభేదములవల్ల కలుగు
తున్నవేమో అని నాచూపా.

ఇది బౌద్ధకతకే అంఘనా కతకప్రారంభ
మంగళశ్లోకములో రామచంద్రకవి “అచ్యైత”
భావనయే కవచమేతున్నది:—

“జ్ఞానం యస్య సమస్తవస్తువిషయం
యస్యానవద్యం వహో
యస్మిన్ రాగలబోఽపి వైవ నపున
ద్వేషో నమో హస్తథా
యస్యాహేతు రనంతసత్త్వ మఖిదా
నల్పా కృపామాధురీ
బుద్ధోవా గిరిశోఽగ్రవా స భగవాన్
తస్మై నమఃకుర్మహే॥”

కేవల బౌద్ధుడైన కవి యెవనూ యిట్లు “బుద్ధో
వా గిరిశోఽగ్రవా” అని “వా” పక్షముగా చెప్పడు.
గమక ఈరామచంద్రకవి భారతి అచ్యైత సంప్రదాయం
జీమో అని తోస్తుంది. దీనితరువాతి స్లోకములో జ్ఞాన
పరు డెట్లు వివిధ ధర్మసమన్వయము చేసుకొనునో
మోచించబడినది:—

“దేవకృంభర్షు వైరీ హరిరపి
సరిపుః కేవలీ శోసపత్నో
నోదాశివ స్వయంభుర్నుచపు
నరపతే కేవలే వాసవాద్యాః,

కాస్తా బుద్ధో న బంధుర్గతిన
జనతో వైకగో త్రైకబాణిః
ఃం త్వేహం వీరరాగో భవతి
సకలవిద్యయస్సుధీభిః స సేవ్యః"

మరియొక శ్లోకములో నీతడు బుద్ధిభగవానుని
అద్వైతులకు గమ్యునుగు పరమాత్మస్వరూపముగా
నిర్వచించుటకూడా ఈతని "యద్వైత" సంప్రదాయ
మును స్థిరపరచును:—

"విదాకారం మాత్మ్యం విభు విశద మాకారరహితం
గిరిహం నీరూపం నిరవధికుపాచీజ మజరం,
సమప్రజ్ఞం సర్వోపధిరహిత మైశ్వర్యదమృతదం
జితానంగైః సేవ్యం భవతు మమ త ద్వక్తు శరణం"

ఇట్లు ఆరాధ్యదేవత యేప్రత్యేకసంప్రదాయ
మునకు చెందియున్నా అది "తత్వదార్థ" ద్యోతకమే
అనిన్ని పరమాత్మస్వరూపమేఅనిన్ని భక్తి గౌరవ
భావములున్నవారికిన్ని, ఉంచుకొగలవారికిన్ని మత
సమన్వయము ఘగమమే అవును. "ఏకం సత్ విప్రా
బహుధావదన్తి" అనిగదా శ్రుతివాక్యము! సత్వదార్థా
న్యేషమలున్ను, సత్వదార్థతోభవలున్ను మన ఆర్యవేద
ప్రామాణ్యమున్ను, అపారమేయత్వమున్ను వొప్పినా,
వోపుకున్నా నిప్రచే అనే గౌరవభావం మనసనాతను
లను కొనేవారి కంటే మత సమన్వయము మన భారత
ధూమిలో పేడుకూడా చాలామకుతు అవుతుంది. ఇట్టి
భావనయే యీ "భక్తిశతక"మునకు స్థాపన.

ఇక గమ్యుమునుగరించి - మతములకు గమ్యుము
"మాత్మము", జీవులకు పునరావృత్తిలేకుండా కాశ్యర
బ్రహ్మలోకేచ్ఛి. అంతేకాదు, "బ్రహ్మసాయుజ్య"మని
కూడా అంటారు. ఇది వైదికములనబడు ఆర్యమత
ములకు సమానగమ్యుము.

"యక్తు విజ్ఞానవాక్ భవతి సమనస్సుః సదా శుచిః,
స కుతత్వద మాప్నోతి యస్మాద్భూయో న బాయతే"

అని శ్రుతివాక్యము! ఇట్టి ఆశయమే ఈ శతక
ములోకూడా ఉదాహృత మైయున్నది:—

"అనాత్మ వ్యవిత్యేగభేదే దుఃఖదుఃఖే
దురంతేత్ర సంసారచక్రే భ్రమంతం,

త్వమేకోఽసి మాం త్రాతు మీకోదయాభే
ప్రభోఽతః ప్రవీద ప్రవీద ప్రవీద"

"నాహం లాభార్చనార్థీ నచ భయ
చకిరో నాహి సక్తిర్రికామే
నత్వం ఘోరమపవంశప్రభవ
ఇతి మునే నాహి విద్యాశయా లే
పారంపర్యాన్న చ త్యాం శరణము
పగతః కింతు లే సర్వజన్యం
సమ్యక్ జ్ఞానం సమీక్ష్యత్వయి
భవజలధిం సంతరితుం ప్రవృత్తః"

ఇట్లు సంసారపారావారమునుండి తరించుటయే
బుద్ధధర్మ గమ్యమైనదిగ యీ శ్లోకములలో కనబడు
తుంది.

బౌద్ధులలో సమకాలీనులును అంతకు పూర్వ
లును అట్లే వేదబాహ్యు లనబడు "జైనులు", "అర్హ
తులు", "శేవలులు" అనబడువారుకూడా ఇట్లే "భవత
రణ"మే గమ్యముగా శతకములలోను ప్రోతములలోను
మాచించియున్నారు. "అచార్యధర్మై" అనే జైన
ప్రోతంలో — "అభినామి సకలజన ప్రభవోదయ
జన్మమరణ బంధసముక్తాన్" అని ముక్తిస్వరూపము
వర్ణిత మైయున్నది. "సిద్ధధర్మై"అనే మరియొక ప్రోత
ములో — "అనంతానంతసంసారసంతతిచ్ఛేదకారణం,
జనరాజపదాంభోజస్మరణం శరణం మమ" అని
వున్నది. "అచార్యజ్ఞేకం"అనే ప్రోతంలో — "అద్య
సంసారగంభీర పారావారః గుడు స్తరః, కుతరోయత్
క్షణేనైవ జినేంద్ర తవ దర్శనాత్" అని వున్నది. "వీర
ప్రోతం"లో — "యే వీరపాదా ప్రణమంతి నిత్యం
ధ్యానే స్థితాః సంయమయోగయుక్తాః, లే వీరకోకాహి
భవన్తి లోకే సంసారదుర్గం విమమంతరంతి"అనివున్నది.
ఇట్లే యీ "భక్తిశతకము"లోకూడా:—

"వీరరాగ మనీంద్ర దయాంబుధే
గుగత భగ్న బృహద్భవంజర,
అధికతామృత బుద్ధ మనోంబుజం
మమ తవాసఘ గంధకుటీయతాం"
అని వున్నది.

దారసులొది బాంధవసేవమున్ను ధనకవక
వస్తువాహనాది వైభవములున్ను యెందమాపులవంటి
వని తెలియబాలనివారికి జగత్తు సత్య మనేభావనకలిగి
అందులో అపాంకారమనుకారములు బలపడి మోహ
విజృంభణమై ముక్తి యగమ్యుగోచర మవువని సవాత
నులు కూడా అంగీకరింతురు. జగత్తు సత్యమనేవారు
కూడా విహితవైభవములు చంచలము లని అంగీకరింతురు.

ఇట్లే ఈ తాదృశతకములోకూడా కనుబడు
తుంది:—

“ఇదమపి య ద్వద్వి త్ప్రతదార
స్వతనుగృహాది మరీచికాంబుతుల్యం,
స్థగయతి మమతాచ మా మహంతా
తదపిహి మోహవిజృంభితం గరీయః”

అత్మబుద్ధి రిహాయస్య జాయతే
సాచ తస్య జనయే దహంకృతిం,
సా తతోతి సుతరాం భవస్పృహం
వైవ మోహజననీ ముచుర్ముహూః”

ఇక మోక్షసాధనవిషయము. మన వైదికవాద్య
యములోని శ్రుతివాక్యము లీవిషయములో నిట్లు చెప్తు
చున్నవి:—

విజ్ఞానసారథిర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవాన్ నరః,
సోఽగ్రహః సారమహ్నోతి తద్విష్ణోః పరమంపదం.
కాంతోదాంత ఉపరత స్తితిః. సమాహితోభూత్వా
అత్మస్థ్యే వాత్మానంపశ్యతి.

యదా నకురుతే సామం సర్వభూతేభు కర్మచిత్,
కర్మణా మనసా వాచా బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా.

ఈ మానసికసాధనలో త్రిగణగుడ్డి, ఇంద్రియ
నిగ్రహము, అపిషద్వర్ణనిర్మూలనము ప్రధానాంశములు.
ఇదిలేనిచోట బాహ్యసంబరము తెన్నియున్నా ప్రయో
జనము లేదని వైదికమతము లన్నిటికిన్ని సామాన్య
మగు సిద్ధాంతమైయున్నది. వీటి కనుగుణమైన అష్టాంగ
యోగముకూడా అనుసరణీయమే. ఇట్టి అష్టాంగయోగ
మునే అనుసరించి సర్వప్రాణి కారుణికత్వమున్ను కాను
విజయమున్ను తాదృశైన ధర్మకర్తలు సాధనకు ముఖ్య
ముగా నవించిరి. ఈ శతకములోనే:—

“అపిచ విషయతో న మోక్షసిద్ధిః”

“గతిరతిచపలస్య చేతనః స్యా
దిహ నభీష నభస్వతోఽ నుతోఽథా
కథమపి భజతే క్రమేణ వైర్యం
చిరవిదమభ్యసనేన సంవిరక్త్యా”

“మాతేవాపీత్వరస్త్రీ భవతి పరధనే
న స్పృహో యస్య పుంసో
మిథ్యావాదీ న యః స్యాత్తుపిబలి
మదిరాం ప్రాణిసో యో న హన్యాత్
మర్యాదాభంగభీరుః సకదరణ
హృదయ ప్ర్యక్తసర్వాభిమానో
ధర్మాత్మాప్తే న వీన ప్రభవతి
భగవన్ పాదపూజాంవిధాతుం”

ఇట్టిభక్తియోగము పూర్తిగా మానసికమై బాహ్య
భ్యంతరగుడ్డి కలిగినదగుటకై ఈ శతకకర్త యిట్లువి
స్తుతించుచున్నాడు:—

“మార్ధక్ బుద్ధం నమ త్వం క్రవణ
శృణు సదా ధర్మ మద్యైవవాది
ప్రాక్తం సర్వజ్ఞ రూపం నయన
నిరుపమం పశ్య జిహ్వాంఘ్రిపద్మం
సూర త్వం చాకా బంధోః స్తుహి
సఖి రసనే త్రిభునం పూజయేధా
స్థిద్ధం పాణే వ్రజాంఘ్రి జనపదచ
మదస్యద్గుణం చిత్త చింత్య.

అవిరతమవలోకయామి బుద్ధం
గతరజసా మనసాపి చక్షుసేవ
స్వపిమి ని? నిధాయయత్ హృది త్వాం
నమమ సమం విరహా వ్యయోతపీవ.

విశేషించి—

“దశబలకలికాల దుర్బలాః ౭హం
చిరదురితాణావతుంగభంగమగ్నః,
తవ కథ మమయామి ధమక నానం
జనమమ దేహి కృపాకరావలంబం”

అని అనన్యగతిపై బుద్ధభక్తుకు చేదుకొను
చున్నాడు “మమ దేహికరావలంబం” అన్నమకుట

ముతో ప్రోతములు వైవరైన్యన సంప్రదాయములలో ప్రసిద్ధముగా వున్నవి.

ఇట్టి భక్తిసంప్రదాయములో సాధకుడు తన యిష్టదైవమునే తపకు లోకములో సర్వస్వముగా భావించును. ఇట్టిశతకములో—

“ఓతా మాతా భ్రాతా త్వమసి భగినీ త్వంద విపది
స్థిరం మిత్రం బంధుః ప్రభురమృతదీప్తగురుతమః
త్వమైశ్వర్యం భోగో త్వమసి భవభాన్యంచ మహిమా
యశోవిద్యా ప్రాణస్తవమసి మమ సర్వజ్ఞ సకలం”

ఇటువంటి భావనకూడా మనవైదిక సంప్రదాయ

మందలి శతకములలో కనబడును. మఱ్ఱకు “కృష్ణ శతకము”లో నీ క్రిందిపద్యమును చేర్చినవచ్చును:—

“నీవేతల్లివి తండ్రివి, నీవేనాతోడు నీడ నీవేసఖుడో
నీవేగురుడవు దైవము నీవేనాపతియు గరియు విజ
యగ కృష్ణా.

“అకాకాత్పతితం తోయం యథాగచ్ఛతిసాగరం
సర్వదేవ నమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి”.

అన్నసూక్తిరి మనము నిత్యజీవితమందు పరి
వర్తనములో నంచుమంటే భారతభూమిలో మతనిమ
న్యాయ మేలకామండును? “యద్భావం తద్భవతి”
“మనసు కుదిరితే మార్గమున్ను కుదురుతుంది.”

మృగశిరావృష్టి

శ్రీ గుంటుపల్లి వేంకటేశ్వరరావు

భోరని పద్మపున్వదనములే వసివాడగజేయు రోహిణి
మారుతములే పలాయనపుమార్గములం బడె; మేఘకోటి సం
చారము పింజపింజలుగ సల్పదొడంగె నభోంగగాన; ప
ర్వారమ నూత్ననాట్య విలసన్నవరేఖలు నార్ద్రమయ్యెడిన్.
పొలముల; దోల గోతులను పూడ్చిన పుత్తడియెరువ; గాడ్పు బో
త్తిల, “మృగశీర్ష కా రై యరుచెంచును రేపట మాపటం”చు, ఎ
ద్దుల శకటాన బూన్చి వడి దోలగడంగిన రైతు, దొడ్డ మ
బ్బుల గని కుప్పలన్ నరిగ పోయకయే యిలుదారి బట్టెడిన్.
చల్లనిపిల్లగలి తరుశాఖలకునే గిలిగింత వెట్టె; చం
చల్లతికావ్రదీపులు ప్రసన్నమలయ్యె; మహేంద్రచాప మ
త్తుల్లననంబునన్ నిలచె తూరుపు తెల్లనిమబ్బుకొండలన్,
జల్లులవాన వచ్చె సుమసాదృశమై ముదివడ్డయెండలన్.

మ్రోగె గర్జితరణభేరి ముందు; నూత్న
దండయాత్ర సాగించె మేఘుండు వేగ;
ఎండిన చెఱువు నెఱ్ఱెలందుండు జీర్ణ
జీవులత్యాశతోఁ దెరచినవి నోళ్లు.

ఎండిన గర్జనోచలు హసించె; ఖగంబులు జీవనార్థమై
పిండులు పిండులయ్యు వినువీధిని పాటుట మానె; గిన్నెలో
పిండిని మెక్కి గుంజకడ వింత తెఱంగుల నిల్చు ధైర్యపుం
గుండె కదానిక్రాంజలుగుకోడయు దీయదొడంగె చెంగనాల్.

మండు పెండలు గుల్ల పలువ వసుంధర దోచుబీటలలోన దూరిదూరి
సూర్యచంద్రులు స్వేచ్ఛ జొరబడుగృహముల కుండపోతవిధాన కురిసికురిసి
పచ్చనా నునుజిల్లు పరియాకుమళ్ల గట్టులపై బలాబరి పొరలిపొరలి
లోతుగా ద్రవ్విన, ిభాతతటాకపుండరుల బొటాబాటి దాకితాకి
వత్సరాంత సస్యసమృద్ధి వారికొఱకు
గాతమీకృష్ణతుంగభద్రదాతరంగి
ణీలసత్సేకలంబుల పాటిపాటి
తప్పి యొనగూర్చె మృగశిరాపృష్టి నాడు.

కాలము చక్రరీతి క్షణకాలము జాలము నేయరాదు బ
స్తాల శిరంబు లెత్తినవి ధాన్యము త్కౌసకలంబు బచ్చనై
క్రాలెనుతోత్రమున్ వెదకి కాడి తయా రొనరించి సేద్యమాన్
హలిక! ఈశుభోదయప్రళస్తముహూర్తమునందె నేయుమా !

౧. భారతము:—నలుచదరముగా ద్రవ్యబడిన గుంట.

౨. తోత్రము:—ములుగట్ట (ఎద్దులనుతోలుట కుపయోగించు ముల్లువేయబడిన కర్ర.

వేదాంతదర్శనము -

విశిష్టాద్వైతవాదము

శ్రీ పూర్ణానంద

అలభ్యవజన్మస్థితభంగాదిరే
వినుతవివిధధూతప్రాతరత్నైకదీప్తే
శ్రుతిశిరసి విదీప్తే బ్రహ్మాణి శ్రీనివాసే
భవతు మమ పరస్మిన్ శేషుషీ భక్తిరూపా.

ప్రవేశిక

దైన్యవ ఆత్మారుల సాధన, వాధముని యాము
నాచార్యుల ఆశ, విశిష్టాద్వైతవాదసంస్థాపకు డగు
శ్రీ రామానుజుని మనోమయాశీరమునకు ఉపాదా
నములు. వారి మానసికవ్యగ్రతయే ఇట్లు రూపై త్తినది.

ప్రతిదేశమున, జ్ఞానమును శుష్కతర్కముగ
నెంచువారు చాలమంది. వీరికి భావోచ్ఛ్వాసము
మొందు. ఉపాస్యరస్తువు లేనిచో వారు మనచాలరు;
అవస్తువుతో ఒకానొక నిర్ణీతసంబంధము గూడ అవ
సరము.

శంకరుని పరబ్రహ్మము దుర్దర్శము. దత్తా
త్రేయ, జడభరతులు దానిని గాంచి మూగలైరి. శంక
దేవుడు కేవలము స్ఫుర్పించెను. శివుడు ఆసాగర జల
ముల నొకగంఠూపపరిమాణము పాన మొనర్చి, కల
మయ్యెను? ప్రభవసముజ్వలమగు దివ్యభవసము సామాన్య
పాంశువ కగమ్యమగునట్లు పరబ్రహ్మమూడ. దైవం
దిన శుభదుఃఖ తరంగముల లేలి చూడు, నికృష్ట మను
ష్యుని ప్రార్థనల కయ్యది బధిరము. 'సంసారాధ్వ
శ్రమా రై రుపవన మిత' నేవితము కాదగు వస్తు వొకటి
అవసరము. దీనిని ప్రసాదించినది శేషుని అవతారమును
లక్ష్యించి-రామానుజుడు. శంకరుడు కేవలము శ్రుతిసే

ఆధార మొనర్చుకొనెను. రామానుజుని మనస్సాగర
మున పురాణ, అగమ, ద్రావిడ ప్రబంధాది విద్యులు
గూడ మిళితములై, సార్థకత పంచెను.

జీవితచరిత్రలు

ఆముదన్ విరచిత ద్రావిడగ్రంథము, ఆంధ్ర
పూర్ణని యతిరాజువై భవము, వేంకటవాళుని యతిరాజు
సప్తతి అను గ్రంథములు వీరదాచార్యుని జీవితము
నెఱుంగుటకు ముఖ్యాధారములు.* మన గ్రంథముల
'అతిశయోక్తి'కి అదరము మొందు. ఇదియే నుదత్తును
గుఱించి శిష్యుడు చెప్పవలసిన 'అతి - అతిశయోక్తి'
అగుటకు ఆటంకము లేదు. ఈ జీవితచరిత్రకారులు,
రామానుజుని జన్మకాలమును అభిదర్శింపవోయి, శంకర
మత-పరసమును లికవిషయముగ గ్రహించిరి. లేకున్న,
'ధర్మ - సంస్థాపన' రామానుజుని అవతారత్వములు
పాసగవు. శాంకరమతము పతిరమైన, రామానుజువ
కంత నైపుణ్యమును జూపి, తన్మతమును ఖండింప వదన
రములేదు. చూడువందల ఏండ్లు ముగియకుండనే శాం
కరమత-పరమాయువు ముగిసినదమట విచారాసహము.
ఐతిహాసముగ (Historical) చూచిన భావతి, పంచ
పాదికావివరణము మున్నగు ఉత్కృష్ట అద్వైత
వేదాంత-గ్రంథము రీప్రాంతములలోనివే. కాని, శంక
రుని ప్రతిపక్షు లందఱిలోను రామానుజుడు శ్రేష్ఠుడను
మాట నిర్వివాదము.

జీవితము

శ్రీపెరుంబూమారుగ్రామమున శ్రీ.శ.౧౧౧౩లో
ఆమారి కేశవభట్టు కాంతిమతుల గర్భమున ఇలయ

* ప్రపన్నామృతము, Ramanuja and His life and Times గూడ ఈవిషయమున ఉపకరింపగలవు.

పెరుమాళ్ అనబడు లక్ష్మణ - రామానుజుడు జన్మించెను. ఉపయుక్తవయస్సున కాంచీనగరమున గోవిందుడను సహాధ్యాయునితో కలిసి, యాదవప్రకాశుని కడ శాస్త్రముల బఠింపసాగెను. ఈ గురుశిష్యసంబంధము రామ - రాణ సంబంధముకాగా రామానుజుడు గురువును వీడెను. గురువుకూడ రామానుజుని హత్య యొనర్పవలెనెను. కాని, దైవికముగ రామానుజుడు తప్పించుకొనెను. పదువారవదేలు వివాహమయ్యెను; తండ్రి దివంగతు డయ్యెను.

అల్పంబార్, యామువాచార్యుని 'స్తోత్రరత్న' శ్లోకముల మాధుర్యమున కానందించి, సంవియను తననుచరునితో వారిని దర్శింప క్రిరంగమున కరిగెను. అప్పుడు యామువాచార్యుని జీవనప్రదీపము నిర్వాసితము; తనముయొక్క హస్తాంగుళిత్రయము ముట్టిబద్ధము. అపూర్ణమగు ఆకాశ్రయమును సూచించుచు, యామువాచార్యుడు దివి కరిగెను. అది : బ్రహ్మసూత్ర భాష్యరచన, ద్రావిడవేదప్రచారము, పరాకరణకళాప నామకరణములు. రామానుజుడు వీటిని పూర్ణ మొనర్చ ప్రతిష్ఠాబద్ధు డగుడు, శ్రేష్ఠ మరల విహ్వలెను.

పిదప కాంచీనగరమున, దేవరాజు నేవలొ నిమగ్నుడయ్యెను. ప్రత్యాదేశమును బడసి క్రిరంగము వకు పోవుచు, పథమధ్యమున మధురాంతకమున రామచంద్రుని పూజింప నాగెను. అటకు మహాపూర్ణుడు (నంది) ఆరుదెంచి మంత్రోపదేశ మొసగెను. పిదప వారిద్వయము కలిసి కాంచీనగరమున కరుదెంచి, ఒక్కట నివసించసాగిరి. రామానుజుని వివాహిత జీవిత మంత గుఱకరము కాదు. కాంచీపూర్ణుడు (తిరుకచ్చి నంది) అను కూడ్రుడు కూర్చొనిన తావును కడుగుట, భిక్షువుని తిజుముట, మహాపూర్ణుని (నంది) భార్యతో కలిపించుట అను మాడు విషయములవలన, భార్య యనిన రామానుజునకు ఏద పుట్టెను. అపెను శిష్యుతో పుట్టింటికి పంపి, సన్దర్శించెను. క్రమముగ రామానుజుని శిష్యులసంఖ్య పెరుగ సాగెను.

యామున శిష్యులొడివలన నాపలాగుడై రామానుజుడు క్రిరంగమున కరిగి, వారి నాయకత్వమును గ్రహించెను. అట, గోష్ఠీపూర్ణునికడ 'మంత్ర రహస్య

ము'ను తెలిసికొనెను. ఆరుతడవలు విరాకరించి పిదప, రామానుజునిభక్తికి సంతోషించి, గోష్ఠీపూర్ణుడు గోప్యమును మంత్రార్థము విచ్చెను. కాని, రామానుజుడు వెంటనే మందిరగోపురము నెక్కి అంధటికిని నరకాత్మారకమును ఆమంత్రమును జెప్పెను. 'అనంత వరకడమును ఇక్కార్థము శేల యొనర్పితి'వని గురుడు ప్రశ్నింప, 'ంతమంది స్వర్గమున కరుగ నే నొక్కడ వరకమున కరుగుట ఏమి కష్ట'మని వదించెను. గురుడు సంతోషించి ఇటనండి 'విశిష్టాద్వైతము రామానుజ దర్శన' మనంబడును అని ఆదేశించెను. తరువాత మాలాధర పోట్లనంది అనువారి శుశ్రూషను రామానుజుడు సల్పెను. ఈ సమయమున మరల క్రిరంగదేవాల యార్చకుడు రామానుజుని ప్రాణముల వివాళ మొనర్చ యత్నించెను. కాని, కొనసాగలేదు.

పిదప, బోధాయక బ్రహ్మసూత్ర - కృత్తిని కాష్ఠికమునండి సంగ్రహించి శ్రీభాష్యమును విరచించి, ప్రథమ ప్రతిష్ఠాను నిర్వహించెను. ఇట్లే ద్రావిడవేదప్రచారము, నామకరణములగూడ గావించెను. తిరుపతిని వైష్ణవప్రధానక్షేత్ర మొనర్చెను. వైపుడను కులొత్తుంగుతోడేవుడు రామానుజుని జంప యత్నింప, మైసూరునకు పారిపోయెను. హోయిసాల రాజు ఆదరమును బడసి, ఆరనిని శిష్యుని గావించు కొనెను. అట మేలుకొలలో నారాయణమందిర సంస్కారమును గావించెను. హోయిసాలరాజును ఈ విష్ణువర్ధనుడే శిల్పకళాసీమలగు చేలూరు మందిరముల నిర్మించివవాడు. (౧౧౧౩. శ్రీ.౪).

తరువాత ౧౧౧౫. శ్రీ. ౪.న కులొత్తుంగుడు చని పోవ క్రిరంగమున కరుదెంచెను. ఈతడవ ప్రతిబంధ రహితమును ఆధిపత్యమును రామానుజుడు సంపాదించెను. 'అభ్యయనోత్సవము' ఆభ్యాయలపూజ, అండాల్ పూజ తిరుపతియందు గోవిందరాజు పునుప్రతిష్ఠలను సల్పెను. పిదప, తాను తీర్థయాత్రలను సల్పి, శ్రీభాష్యమును రక్షించుభారము నలుపురకొనగెను. పిల్లన్ అను వారికి ద్రావిడవేదమును రక్షించుభారమును, మఱి ౩౪ మందికి మతప్రచారభారమును నొసగెను.

ఇట్లు కుశోన్ముగచోళ, విక్రమచోళ, ద్వితీయ కుశోన్ముగచోళచేతుల రాజ్యకాలమున మతప్రచారమున పల్పి ౧౧౩౭ శ్రీ. శ. మన, ౧౨౦-వ ఏట భామానుజుడు పాశ్చాత్యదేశమున బోకయున కరిగెను. నైవ, స్మార్త, యాదవ, భట్టిభాష్యరమతముల ఖండించి, భాష్యకార, యతీంద్రవాచములను బడసిన ఈ ఆచార్యుని తీవ్రము అనంతమహిమామయము. ఇలయ పెరుమాళ్ లక్ష్మణ - రామానుజుని స్థానము భక్తులపంక్తిలో అగ్రగణ్యము.

గ్రంథవివరణి

‘వేదాంతసాగో వేదాంతదీపా వేదాధ్యసంగ్రహా,
గద్య-గీతా-భాష్య-మాత్రభాష్య నిర్మలక్రమా ఇతి’

అను శ్లోకమువలన రామానుజుని గ్రంథనామములు తెలియవచ్చుచున్నవి. అందు వేదాధ్యసంగ్రహమున గ్రుతులు విశిష్టాద్వైతపరముగ వ్యాఖ్యానమునర్పబడినవి; దీనినిద ‘న్నేచాపూర్తి’ యనుటికయన్నది. తరువాత, శ్రీభాష్యమనబడు మాత్రభాష్యము; దీనికి సుదర్శనాచార్యుని ‘శ్రుతప్రకాశ’ యనుటికయు, వేదాంతదేశికుల ‘అధికరణమాల’యును ఉన్నవి. ఇందు ముఖ్యముగ శంకరమతఖండనము, అద్వైతపరములను విష్ణుపురాణాద్వైకముల స్వమత వ్యాఖ్యయు బసర్పబడినవి. విచారబహుళమైనను, ఇందు శంకరభాష్యముయొక్క ‘ప్రసన్నగంభీరత’ లేదు. దాక్షుడు ధిబట్, ప్రా పెసర్ రంగాచారియర్ల ఇంగ్లీషు ఆనువాదము లున్నవి. వేదాంతదీపము బ్రహ్మమాత్రములకు టీకాస్థానీయము; ప్రమేయబహుళమున శ్రీభాష్యపతనాపమర్థులకు. వేదాంతసారముగూడ ఇట్టిదే. * గీతాభాష్యమునకు వేదాంతదేశికుని ‘తాత్పర్యచంద్రిక’యను టీక కలదు. అంధానువాదముకూడ పటేళిశంకంపెనీవారిది ఉన్నది. గద్యరాయమున, శరణాగతి, శ్రీరంగ, వైకుంఠగద్య లనమూడుభాగము లున్నవి. దీనిపై సేంకటనాథుని భాష్య వెంకటి

యన్నది. భగవదారాధనాక్రమ మనుగ్రంథమున ఉపాసనావిధానము వర్ణించబడినది. ఈ గ్రంథముల వన్నిటిని శ్రీరంగం వాణీవిలాసప్రెస్సవారు దేవనాగరి అక్షరములలో ముద్రించియున్నారు.

విశిష్టాద్వైతమతసారమును తెలియ గోరువారికి ‘యతీంద్రమతదీపిక’ అను గ్రంథము చాలగోడ్పడగలదు. ఈవిషయమున అద్వైతవాదమును ప్రపంచించు వేదాంతసారము (పదానంద)వకును దీని కిది పోలికయన్నది. కాని, వేదాంతసారముకంటే నిది పెద్దది. సాయనాచార్యుల సర్వదర్శన సంగ్రహమునగూడ దాని వివరణయన్నది.

ఆలోచ్య విషయములు

ఆచార్య రామానుజుడు చిత్, (జీవులు) అచిత్ (బుద్ధులు), ఈశ్వరుడు (పురుషోత్తముడు) అను మూడువేదార్థముల నొప్పుకొనుచున్నాడు. అనంత సంఖ్యాకులగు జీవులను, ఈజగత్తున గలవి ఈశ్వరుని శరీరము; ఈజీవజగదుక్తమును శరీరమునకు ఈశ్వరుడే ఆత్మ. † ఈతత్త్వక్రయ సమర్థవార్థము రామానుజదర్శనమున, (౧) స్థూల సూక్ష్మదేహచేతన, బ్రహ్మముల ఏకత్వము, (౨) ద్వైతాద్వైత గ్రుతుల అచిత్తోధము, (౩) బ్రహ్మముయొక్క సగుణత్వ సవిశేషత్వ, విభుత్వములు, (౪) బ్రహ్మముయొక్క విగ్గుణత్వ నిర్విశేషఖండనము, (౫) జీవుని అణుత్వ, బ్రహ్మస్వభావత్వ, దాసత్వములు, (౬) జీవునిబంధకారణమును అవిద్య, (౭) మోక్షోపాయమును విద్య (౮) భక్తియొక్క మోక్షకారణత్వ, శ్రేష్ఠతలు, (౯) బ్రహ్మైక్యనిరాసన, (౧౦) మాయావాద ఖండనము (౧౧) అనిర్వచనీయవాదఖండనము, (౧౨) జగత్తుయొక్క సర్వత్వస్థాపన, (౧౩) జీవజగత్తుల ఈశ్వరశరీరత్వము అను విషయములు ఆలోచింపబడినవి.

పదార్థ - విభజన

రామానుజమతమున పదార్థములన్నియు ప్రమాణ ప్రమేయభేదముల ద్వీవిధములు. అందు ప్రమాణ

* Rev. Johnson ఇంగ్లీషు అనువాదము ఉన్నది. శ్రీభాష్య వెంకటి వాల్మీకిచారిది తెలుగునను గలదు.

† ఈ జీవజగదుక్తమును ఏకత్వ ప్రతిపాదనవలన, ఈవాదము విశిష్టాద్వైత మనంబుచున్నది.

ములు ప్రత్యక్ష, అనుమాన, శబ్దము లని ముత్రైరంగులు. ప్రమేయము ద్రవ్యాద్రవ్యము లని రెండువిధములు; ద్రవ్యము జడాజడము లని మరల ద్వివిధము. జడియున ప్రకృతి కాలము అను రెండు విభాగము లున్నవి. ప్రకృతి చతుర్వింశతితత్త్వైశ్వర్యము. కాలము భూత, భరిష్ఠ్యక్, వర్తమాన యాపము. అజడము పరాక్, ప్రత్యక్ అని రెండువిధములు. ప్రత్యక్ జీవేశ్వర భేదముల ద్వివిధము. జీవులు నిత్య, బద్ధ, ముక్తు లని మూడువిధముల నుండురు అందు బద్ధులు బుధుక్షు, ముముక్షువు లని రెండువిధములు. బుధుక్షులు అర్థకామ పరులు, ధర్మ(కామ)పరులు అను భేదముల వెలయుచున్నారు. భర్మపరులలో జీవతాంతరపరులు, భగవత్ పరులు అను రెండుభేదము లున్నవి. ముముక్షువులు కైవల్యపరులు, మోక్షపరులు అని విభజింపబడుచున్నారు. భక్త, ప్రపన్ను లని మోక్షపరులు రెండు తెలుగులగున్నారు. ప్రపన్నులు మరల వికాంతికి, పరమైకాంతికి భేదముల నెఱుంగబడుచున్నారు. పరమైకాంతియు దృష్ట్రులు ఆర్దుఁగ అని రెండువిధములుగ నున్నారు. ఈశ్వరుడు పర, వ్యూహ, రిభు, అంతర్యామి, అర్పిత తారములను విను తెఱుల వెలయుచున్నాడు. పరుడు వారాయణుడు. వ్యూహము వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ లని చతుర్విధము; కేశవాదులు తదితర వ్యూహములు. మత్స్యాది అవతారములు విధివము లనంబడును. అంతర్యామి ప్రతికీర్తమున వెలయుచున్నాడు. శ్రీరంగాది ఆలయములలో పూజింపబడు మూర్తివిశేషములు అర్పితతారములు. అద్రవ్యము సత్య, రజః, తమః, శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ, సంయోగ, శక్తు లని పదివిధములు.

ప్రమేయవిరుత్తి

యథావస్థిత వ్యవహారాను గుణ మగు జ్ఞానమే ప్రమ. అనగా, అన్యథాజ్ఞాన, విపరీతజ్ఞాన, మిథ్యాజ్ఞాన రహిత మని భావము. దీనికి సాధనమనవదియే ప్రమాణము. ఈ ప్రమాణము ప్రత్యక్ష, అనుమాన, శబ్దము లని త్రివిధము. ప్రత్యక్షము నిర్వికల్ప, సవికల్పములని రెండు విధములు; ఈరెండును విశిష్ట విషయకములు. నిర్వి

శేషమగు జ్ఞానము అసంభవము. స్పృశి, ప్రత్యభిజ్ఞ భావాంతర యాపమును ఆభావజ్ఞానము, యోగజ్ఞానము, ప్రత్యక్ష - అంతర్గతములు. భ్రమ, స్వప్నాది జ్ఞానములుగూడ జ్ఞానములే. కమక్, 'సర్వం జ్ఞానం సత్యం సవిశేషవిషయం చ'. ఉపమానము, అర్థాపస్త్రులు అనుమానాంకగ్రతములు. అపారూపేయము నిత్యము అని వేదవాక్యమే శబ్దప్రమాణము. సిద్ధ బ్రహ్మ పరవాక్యములు ఉపాసనాపరములు. వేదము సంత్రాద్ధముగ ప్రమాణము.

శంకర మతమున జ్ఞానము నిరపేక్షము; రామానుజమతమున ఆపేక్షికము. అద్వైతుల జ్ఞానము స్వప్రకాశము, నిర్విశేషము - జ్ఞానముయొక్క సవిశేషత్వ మాపాధికము. మజ్జీయు, ఈ జ్ఞానము ప్రత్యగాత్మ స్వరూపము. రామానుజ మతమున జ్ఞానము సవిశేష విషయకము, నిర్విశేషవస్తుజ్ఞానము అసంభవము. నిర్విశేషవస్తువే జ్ఞానస్వరూపమని శాంకర మతము. జ్ఞానమునకు మరలజ్ఞానముంజేబాండు; జ్ఞానము స్వప్రకాశము. శాంకర మతమున మాయ, అజ్ఞానములు ఒకటే పదార్థము; పంశయ, విపర్యయ, మిథ్యాజ్ఞానములు అజ్ఞానము. రామానుజమతమున మాయ భగవంతుని శక్తి; మాయ, అజ్ఞానములు విభిన్న పదార్థములు. మాయ భగవదాశ్రిత. అజ్ఞానము జీవాశ్రితమగు జ్ఞానాభావము. ఇది శాంకర రామానుజ దర్శనముల మూలపార్థక్యము. వ్యాసవిస్తృతి భయమున ఉభయపక్షములవారి యుక్తులు ప్రదర్శింపబడలేదు. కాని, రామానుజుడు విస్మయకరమగు విచార నైపుణ్యమును జూపినను, ఆతని యుక్తులు పేలవములు అని పల్క సాహసించుచున్నారము.

అధికారి

కర్మఫలానిత్యజ్ఞానమును బడసినవాడే బ్రహ్మ జిజ్ఞాసకు అధికారి. వేదాధ్యయనము, తత్పలముగ కర్మ ఫలానిత్యైశ్వర్యజ్ఞానము, స్థిరఫలమగు మోక్షేచ్ఛ, బ్రహ్మ జిజ్ఞాసకు క్రమద్వారములు. పూర్వ మీమాంస, ఉత్తరమీమాంసలు ఒకటే శాస్త్రము. ధర్మానుష్ఠానాంతరము మోక్షేచ్ఛ. జ్ఞానకర్మలకు కార్యకారణ

భావమున్నది. నిష్కామకర్మవలన చిత్తగుడ్డి లభించును; విదవ జ్ఞానోదయ మగును. అందువలన జ్ఞానముత్పాద్యము, కర్మ ఉత్పాదకము. కర్మజ్ఞానము లేకున్న బ్రహ్మజ్ఞాన కథికారము లేదు. మఱియు, ఈ జ్ఞానము సర్వాక్రమ సర్వాపేక్షము.

కాంక్షర మతమున కర్మ-మిమాంస, బ్రహ్మ-మిమాంసలు వివేచన కాస్త్రములు. కర్మజ్ఞానము లేకున్నను, సాధన చతుష్టయ సంపన్నుడైన, బ్రహ్మజ్ఞానాధికారము. కర్మలు చిత్తగుడ్డి గలిగించి, పారంపర్యముగ మోక్షకారణము లగుచున్నవే కాని, సాక్షాత్కారణములుగావు. జ్ఞానమే మోక్షకారణము. ఈ భేదమువలన విశిష్టాద్వైతము జ్ఞాన-కర్మసముచ్చయవాదు లనియ, అద్వైతులు కేవలజ్ఞానవాదు లియు చెప్పబడుచున్నారు.

విషయము

స్థూల మాత్మ చేతనాచేతన విచ్ఛేదమును బ్రహ్మమే రామానుజదర్శన విషయము. ఆ బ్రహ్మమే పురుషోత్తము దేవంబడు నారాయణుడు. ఆయన సగుణుడే, సవిశేషుడు. ఈ బ్రహ్మము శబ్దగమ్య మని చెప్పబడుటవలన, నిష్కేషము కావాలను. ఈయన అశేష - కల్యాణ - సుఖాకరుడు; సర్వజ్ఞత్వ, సర్వసంకల్పత్వ, సర్వాంతరత్వ, సర్వాధారత్వ, సర్వనియంతృత్వాది సుగుణిభూషితుడు. నిర్విశేషవస్తువుగాని, ఏవంబిధమగు జ్ఞానముగాని లేదు. శబ్దసామర్థ్యము సవిశేషవస్తునిరూపణతోడనే పరిసమాప్తము. స్వాప, మద - మూర్ఛల లభించుజ్ఞానముగూడ సవికల్పకమే. నిర్గుణశ్రుతివాక్యములు హేయగుణ నిషేధపరములు; నిర్గుణ - బ్రహ్మప్రతిపాదకములు కావు.

కాంక్షరమతమున నిర్విశేష - చిన్మాత్రబ్రహ్మమే ప్రతిపాద్యము. 'అవాత్మానస గోచర' మగుటవలన 'ఇదం తయా' నిరూపింపబడజాలదు. అది, అశబ్దము, అస్పృశ్యము; ప్రత్యేగాత్మ స్వరూప మగు జ్ఞానస్వరూపము, జ్ఞేయము అనగా జ్ఞానవిషయము కావాలను. జ్ఞానవిషయములన్నియును జడములు; జ్ఞానము ప్రకాశకము. జడము దృశ్యము, ప్రకాశ్యము. బ్రహ్మము జ్ఞానవిష

యమైన జడత్వ, దృశ్యత్వబోధములు పొసగును. బ్రహ్మముయొక్క సగుణత్వమునగూడ శంకరు బొప్పకొనునుగాని, అయ్యది పారమార్థికము కాదు, వ్యావహారికము. ఫలశా, మాయకము. బ్రహ్మము సర్వారథి నిర్విశేషము. అత్యుపయోగపడుటవలన శూన్యము కాదు. బ్రహ్మము సరిశేషమైన మూర్తము (Limited) అగును; మూర్తమైన పరిణామరినాశము లనివార్యములు. కనుక, నిరస్త - సమస్త ఉపాధికమును, నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్తస్వభావమును నగుబ్రహ్మమునే అద్వైతులు ప్రతిపాదించుచున్నారు.

సంబంధము

రామానుజుడు కాస్త్రమును ప్రతిపాదకముగను, పురుషోత్తముని ప్రతిపాద్యముగను పేర్కొనుచున్నాడు. కాస్త్రము సగుణ, సవిశేషబ్రహ్మమును ప్రతిపాదించుచున్నది. కేవలము, కాస్త్రప్రమాణమువలననే బ్రహ్మమును మనము గ్రహింపవలెను. బ్రహ్మము సకరియా లేక అశగిరియా? కర్తయా లేక అకర్తయా? ఇత్యాది విషయముల అనుమానప్రమాణమున నిర్ణయింపబూనుకొనిన ఆనవస్థ, సాగ్యవికలత్వాది బోధములు వచ్చును. కనుక, శ్రుతితప్ప అన్యగతిలేదు.

కాంక్షరదర్శనమునగూడ, బ్రహ్మమే ప్రతిపాద్యము-కాస్త్రము ప్రతిపాదకము. అయితే, కాస్త్రము నిషేధముఖముననే బ్రహ్మమును నిరూపించుచున్నది. బ్రహ్మోత్తకత్వబోధానంతరము, శ్రుతి నిరర్థక మగును. ప్రమాణ-ప్రమేయవ్యవహారము లన్నియును అవిద్యాంతర్గతములు; పారమార్థికదృష్టికి శ్రుతిగూడ అవిద్యాంతర్గతమే! ముక్తసఖ వేదముగూడ త్యాగసమానమగును. రామానుజముతమున శ్రుతి అన్ని అవస్థల అపాధితప్రమాణము.

ప్రయోజనము

రామానుజుడు అవిద్యానివృత్తియే ప్రయోజనమని నుడువుచున్నాడు. ఉపాసనాబలమున బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమైన తీర్థని అవిద్య తొలగును. ముక్తుడు, ఈశ్వరదాసత్వరూపమున వెలయుచు, అపారమగు లీలానందమును ఆస్వాదించును.

శాంకరమతమున బ్రహ్మశ్రేణికర్తృమే ప్రయోజనము; ఈ విశ్వబోధవలన అవిద్య భస్మమగును. అవిద్య తొలగిన, జీవుడు బ్రహ్మస్వరూపమగు పరమానందస్వరూపమున వెలయును. రామానుజుని మతమున ఉపాసనవలన, అవిద్య నశించి మోక్షము లభించును. శాంకరమతమున ఉపాసనకు స్థాన మున్నదికాని, అది శేవలము 'విత్తపద్ధి'కి తోడ్పడుచున్నది. అవిద్యా వివాళేశక్తి, దానికి లేదు. జ్ఞానమువలననే అవిద్య తొలగుచున్నది. ఈ అవిద్య తొలగుటయే మోక్షము. శాంకరమతమున అజ్ఞానము భావవస్తువు; రామానుజ మతమున జ్ఞానాభావమే అజ్ఞానము. రామానుజుని ప్రతిపాద్యమగు ఈ బ్రహ్మము శాంకరదర్శనమునందలి కార్యబ్రహ్మము లేక సగుణబ్రహ్మము అనబడు ఈశ్వరునితో బోలియున్నది. ఈ బ్రహ్మయగుడా, అద్వైతల దృష్టికి, అవిద్యాంతర్గతము. కాని, దీని వాక్రయించు కొనినవారు 'క్రమము' క్రింది చొందుదురు.

* * *

ఇది వేదాంతదర్శనాలోచ్యములగు అధికారి, ప్రయోజన, సంబంధ, విషయము లవలకు అనుబంధ చతుష్టయము. ఇక మిగిలిన త్వత్వముల సంక్షేపముగ నాలోచింతును.

బ్రహ్మము

సగుణ — సవిశేష బ్రహ్మమనబడు ఈశ్వరుడే రామానుజుని పరమ - తత్త్వమనియు, మాయ తత్త్వమనియు పేర్కొని యుంటిని. చిదచిత్ శరీరత్వాగు లతని లక్షణములు మాత్రము చిదచిత్ వేదమున ఆయన జగత్తున కుపాదానకారణము. సంకల్ప విశిష్టవేదమున ఉపాదానకారణము. కాలాదుల అంతర్యామిరూపమున సహకారికారణము. కార్యరూపమున వస్తువుల ఉపాదానము. శేవజగత్తులు ఈయన శరీరము. ఈయన తదిధిసైతయగు ఆత్మ. కార్యకారణములు రెండును ఆయనయే. ఈయనగుణములకు సంఖ్య లేదు; దోషగంధము లేదు. ఈయన సృష్టికర్త, కర్మఫలప్రదాత, నియంత, సంస్కారిత్యామి, సర్వవ్యాపి. ఈ సర్వవ్యాపిత్వము స్వరూప, భర్తృభూతజ్ఞాన, విగ్రహరూపముల వెలయుచు, పరిచ్ఛేదరహితమై వెలయుచున్నది. సత్యత్వ,

జ్ఞానత్వ, అనందత్వ, అనంతత్వాదులు ఈశ్వరుని స్వరూపభర్తృములు. జ్ఞానకర్త్యాదులు విశేషభర్తృములు. సర్వజ్ఞాత్వాదులు పృష్ఠ్యతయు క్షభర్తృములు. వాత్సల్య-సౌఖ్య్యాదులు ఆక్రయజీయోపయుక్త భర్తృములు. కారుణ్యాదులు కరుణోపయుక్తభర్తృములు. ఇట్టి ఈశ్వరుడే సృష్టి, స్థితి, సంహారకారకుడు.

* * *

ఏవంగుణ విశిష్టతను ఈశ్వరునికి అద్వైతవాదమున చోటున్నది కాని, ఈయన పరబ్రహ్మముకాదు. ఈ గుణములతో కొన్నిటిని వారు, బ్రహ్మముయొక్క తలస్థలక్షణముగ అంగీకరించినారు. కాని, వారి జగత్తు బ్రహ్మము లేక ఈశ్వరునిపరిణామము కాదు. పరబ్రహ్మము వాక్రయించి పెంపొందిన వివర్తము. కనక, అద్వైతములు వివర్తవాదులనియు, విశిష్టాద్వైతములు, పరిణామవాదులనియు చెప్పబడుచున్నారు. అద్వైతముల కిశ్వరుడుగూడ మాయాంతర్గతుడు; జీవులవలె బద్ధుడు కాదు, మాయాధీనుడు. విగ్రహబ్రహ్మముయొక్క ప్రతిబింబము. పారమార్థికదక్షయందు, కాస్త్రమువలె, ఈయన ఉరికిగూడ విలోపమందును.

ఈశ్వరుడు - పరుడు

రామానుజుని ఈశ్వరుడు పర, వ్యూహ, విభవ, అంతర్యామి, అర్పాభేదముల వంచేర్పముల వెలయుచున్నాడు. శంఖ, చక్ర, గదా, పద్మపాణి - చతుర్భుజుడు, శ్రీధానీకానిశిష్టుడు, కిరీటాది భూషణ భూషితుడు, జైత్రంజనాక్షయగు నారాయణుడే పరుడు.

వ్యూహము

ఈయనయే పృష్ఠాదుల నిమిత్తము వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రశస్తియు, అనిరుద్ధులను వ్యూహరూపమున వెలయుచున్నాడు. వాసుదేవుడు మద్భణ - పరిపూర్ణుడు, సంకర్షణుడు జ్ఞానబలయుక్తుడు. ప్రద్యుమ్నుడు విశ్వకర్మ వీర్యయుక్తుడు, అనిరుద్ధుడు శేవ, శృతియుక్తుడు.

ఈ చతుర్విధవ్యూహములను, గుణముల లెక్కను శంకరు జొప్పకొనలేదు; 'ఏకస్మిన్ అసంభవాత్' 'విప్రతిషేధాత్' అను సూత్రముల వ్యాఖ్యి నల్పము

భండించినాడు. ఆయన ప్రశ్నించునది, ఈశ్వరునకు ఈ వాల్మీకీయహేమలనే కల్పించి, పరిమితిబద్ధునినర్పణే? ఆ బ్రహ్మోపబంధరంతము, 'స ఏకకా భవతి, బహుభా భవతి' అన్నట్లు ఆయనయేకదా! ఆయనే పాష్టాంగాదిరూపమున తదర్చన కాటంక పెట్టుటలేదు. ఈవిషయమును గమనించిన శంకరుని విశాలదృష్టి, దౌహర్యములు తేటపడగలవు.

విభవము

సజాతీయరూప మగు ఆదిర్భావమే విభవము; ఈ ఆదిర్భావమే సుత్యాది దశావతారములు. ఇందు ముఖ్య, గౌర, పూర్ణ, అంశాది బహువిధ భేదమున్నవి. న్యేచ్ఛానుసారము ఇయ్యది గ్రహింప బడుచున్నది.

మాయకు నభిధాను డైనట్లు తోచుచు, ఈశ్వరుడు అవతారమును గ్రహించుటను, అద్వైతులు అంగీకరింతురు.

అంతర్యామి

సర్వశీవుల హృదయస్థితుడే అంతర్యామి; ఈయన శీవులు స్వర్ణనరకముల ననుభవించువట్లు సుహృద్రూపమున చలయుచున్నాడు యోగులకు దర్శనీయుడు. శీవునితో నున్నను, తద్దత్తదోషములు స్పర్శింపవు. ఈ అంతర్యామిని అంగీకరించుటకుగూడ అద్వైతుల కెట్టి ఆటంకమును లేదు.

అర్చనావతారము

విభిన్న పుణ్యక్షేత్రముల పూజింపబడు విగ్రహమే అర్చనావతారము. ఉపాసనాసాకర్యార్థము, అద్వైతులు ఆర్చనావతారము నంగీకరింతురు; ఏతత్త్వాభాషణము చిత్తశుద్ధి, జ్ఞానాపత్తి మున్నగునవి.

జగత్తు

రామానుజునిమతమున జగత్తు జడము, మలీయు బ్రహ్మయొక్క శరీరము. బ్రహ్మము జగద్రూపమున పరిణతమైనను అవికృతము. జగత్తు సత్య-మిష్ట కాదు. విదంశ: సతైకరూపతయా సర్వదా అస్తి శబ్దవాచ్యం. అవిదంశేస్తు ప్రతిక్షణ పరిణామిత్వేన సర్వదా నాశగర్భ. ఇతి సర్వదా నాస్తిశబ్ద-అభిధేయ. ఏనంరూప విదాత్మకం జగత్ వాసుడేవ శరీ

రమ్, తదాత్మక మితి జగద్ యాథాత్మ్యం సమ్యగనుక్తమ్. అని ఆచార్యుని నిర్వచనము.

జగత్తు దృశ్యము జడ మను విషయమును ఆద్వైతు లంగీకరింతురు కాని, బ్రహ్మశరీరత్వ, సత్యత్వ, పరిణామత్వములు నిరాకృతములు. వీటి నంగీకరించిన నిత్యత్వ, నిర్వికారత్వము లసంగతములగునని అద్వైతుల ఆక్షేపము.

శీవుడు

శీవుడుకూడ బ్రహ్మయొక్క శరీరము. శీవుడు కూడ చైతన్యస్వరూపుడే. కాని, అణుపరిమాణ-యుక్తుడు. బ్రహ్మము, శీవులకు సజాతీయ, విజాతీయ భేదములు లేవు; స్వగతభేద మున్నది. బ్రహ్మము పూర్ణము, శీవుడు అసంపూర్ణుడు. బ్రహ్మము ప్రభువు, శీవుడు దాసుడు. ఇరువురకును స్వయంప్రకాశత్వమున్నది, జ్ఞానాశ్రయత్వ మున్నది. శీవుడు ప్రతి శరీరమున భిన్నుడు. అతని స్వరూపము ముఖస్వరూప మేదైనను, సంసారదశయందు దుఃఖమును బొందును. ఇతడు కర్త, భోక్త, శరీరి, శరీరము. ప్రకృతి నపేక్షించి శరీరి, ఈశ్వరు నపేక్షించి శరీరము.

అద్వైతులు సంపూర్ణముగ, ఈ విషయమున కృత్తిరేకాభిప్రాయులు. శీవుడు విభుడు, బ్రహ్మయొక్క ప్రతిబింబము-కాదు-బ్రహ్మమే. శివభావము అవిద్యాకల్పితము. ఇతని స్వరూపము సద్వివానంద మయము. శీవుని కార్యముగను, బ్రహ్మశరీరముగను అంగీకరించిన ఆనిత్యత్వదోషము, శరీరమునందున్న దుఃఖ త్యాదులు శరీరియగు బ్రహ్మమునగూడ ఉండుట అను దోషములు పార్శ్వగలవు. కాని, ఈ రెండువిషయములకు విశిష్టాద్వైతులు సరియైన సమాధానము నీయవలయున్నాడు.

జీవభేదములు

రామానుజదర్శనమున శీవులు బద్ధముక్త, నిత్యులని మూడువిధముల చెప్పబడుచున్నారు. సంసార-నివృత్తిని బొందనివారు బద్ధులు; దేవ, మనుష్య, తిర్యక్, స్థావరములుగాగల శీవు లందరును బద్ధులే. బద్ధులు కార్యవస్థులు, అవస్థులు అని రెండు తెలుగులు. జ్ఞానమును సంపాదించు ఇంద్రియములు గలవారు కార్యవస్థులు; తిర్యక్ స్థావరములు అవస్థ

ములు. కాస్త్రోపకరణములు బుధుడు, ముముక్షువు లని రెండువిధముల విభజింపబడుచున్నారు. త్రివర్గ-నిష్ఠులు బుధుడువులు. వీరు మరల అర్థకామపరులు, ధర్మపరు లని ద్వివిధముల వలయుచున్నారు. దేహాత్మాభిమానపరులు, అర్థకామపరు లనబడుదురు. యజ్ఞ దాన తపో యాపమును వైదికధర్మము వాక్రయించినవారు ధర్మపరులు. ధర్మపరులు బ్రహ్మశివాది అన్యదేవతాపరులు, నారాయణాశ్రితపరులు అని రెండువిధముల వలయుచున్నారు. అందు, నారాయణాశ్రితపరులలో మరల, ఆర్త, జిజ్ఞాసు, ఆర్థార్థులను త్రివిధ భేదము లున్నవి. ముముక్షువులు కైవల్యపరులు మోక్షపరులని రెండు తెలుగులనున్నారు. జ్ఞానయోగము వలన ప్రకృతికుండి స్వాత్మను వేటుపరచుకొనినవాడు, కైవల్యపరుడు. మోక్షపరులలో భక్త, ప్రపన్నులను ద్వివిధ భేదము లున్నవి. పూర్వవిమానాంసాపకనభరితముగ మోక్షమును గోరువారు భక్తులు. భక్తిహృదయన త్రైవర్ణికులకు, దేవతలకు అధికార మున్నది. శూద్రులకు లేదు. సాధనభక్తినిష్ఠులు, సాధ్యభక్తినిష్ఠు లని భక్తులు రెండు తెలుగుల నున్నారు. అకించితులు, అనన్యగురులనుపై భగవంతుని ఆశ్రయించుకొనినవారు ప్రపన్నులు. వీరిమందు మరల త్రైవర్ణికపర, మోక్షపర భేదము లున్నవి. ఏకాంతి, పరమైకాంతి అని మఱియొకవిభజన. కేవలము నారాయణాశ్రితుడు, మోక్షకామియును నగువాడు ఏకాంతి. భక్తిజ్ఞానములగాక, ఇతరముల గోరినవాడు పరమైకాంతి.

సాధన

రామానుజాదు, ధ్యానము ఉపాసనల ముక్తిసాధనములగ గ్రహించినాడు. భక్తియే మోక్షోపాయము; జ్ఞానము కాదు. బంధము పారమార్థిక మగుటవలన, పరమపురుషుని ప్రసాదమువలననే తొలగును. వేదవా, ధ్యాన ఉపాసనాశక్తివాద్యమును నడియే భక్తి; దాని స్వయాపము తెలఁగారనుబోలు ప్రవాహస్వృతి. ఇయ్యది, ఆశ్రయాది త్రివిధ దోషరహితమైన ఆచార శుద్ధ్యాదులవలన విశుద్ధతమ బొందినవాని పక్షమున ప్రత్యక్షముగ పరిణమించును.

ప్రపత్తి

ప్రతిహల వర్ణనమున, తినుహల సంకల్పపూర్వకమున, సర్వతోభావమును నగు ఆత్మసమర్పణయే

ప్రపత్తి యనబడు న్యాసవిధ్య. దీనిని రామానుజా డీటు అభివర్ణించినాడు:

‘సత్యకామ, సత్యసంకల్ప, పరబ్రహ్మభూత, పురుషోత్తమ, మహావిభూత! *** అభిలజగత్స్వామిన్, అస్మత్స్వామిన్, సత్యకామ సత్యసంకల్ప సకలేతర నిలక్షణ! అర్థికల్పక! ఆపత్నీ! క్రిమన్నారాయణ! అనన్యకరణ! త్వత్పాదారవిందయుగళం కరణ మహంప్రపత్త్యే.

సితరం మాతరం దారాన్ పుత్రాన్ బంధూన్ సఖీన్ సుదూన్,

రత్నాని ధనధాన్యాని త్రేతాణిచ గృహణేన. సర్వధర్మాంశ్చ సంకీర్ణ్య స్యకామాంశ్చ సాక్షరాన్, లోకవిక్రాంతవరదౌ కరణం తేఽద్రజం విహో!

ఇత్యాది—

—గద్యరేఖయే. వావిళ్ల, సం. పు. ౭.

తక్కిన విభాగములమాట ఎట్లున్నను కాంక్షర దర్శనమునకు, బద్ధ, ముక్త, నిత్యులను త్రివిధ భేదములను వ్యావహారికముగ నొప్పకొనుటకు అవలంకము లేదు. వాస్తవమున కందఱును ముక్తులే; బంధము భ్రమ. ఇది తొలగుటకు జ్ఞానముమాత్రమే అన్యభిచారమును ఉపాయము. ఈ జ్ఞానమునకు శూద్రులకుగూడ అధికార మున్నది. నిత్యకీపు లనబడు వారద వివృత్యేనాదులు, అన్వేషుల ‘అధికారికపురుషుల’ను బోలెయున్నారు. కర్మ, భక్తియోగములు పారంపర్యముగ మోక్షకారణములు. శంకరుని భక్తివిర్వచనము — ఆత్మాపసంధానము; జీవేశ్వరుల భేదబుద్ధి తొలగుట, దాసత్వము కాదు. శంకరుడు శూద్రులకుగూడ జ్ఞానాధికారమును ఒప్పకొనువిషయమును గాంచిన, ఆయన వికాల దృష్టియు, జైదార్యమును బోధపడగలవు. రామానుజాదు శూద్రాధికారమును నిషేధించుట, వారి గురు పరంపరలో కొందఱు శూద్రు లుండుట పరస్పరవిరుద్ధములు, విస్మయకరములు.

ఉత్కృంతి - ముక్తి

ప్రాకృతదేహము తొలగ, అప్రాకృతదేహమున నైకుంతమున కరిగి సమానభోగమును, నారాయణుని చిరదాసత్వమును బొందుటయే రామానుజాని అభిప్రేతి మను ముక్తి. ఆముక్తిని బొందుక్రమ మియ్యది. ముక్తి!

అర్హుడగు శీవుడు ముక్తములను హితులకును, దుష్కృతములను శత్రువులకును, సంపదను దాయకులకును వదిలి, వాక్కును మనస్సునను, మనస్సును హృదయమునను నిద్రి, ముక్తిద్యోతకును ముఖమువాడి యందు ప్రవేశించి, బ్రహ్మరంగధ్యారమున నిర్గుణుడగును. పిదప, సూర్య కిరణముల వాక్రయించి దిన, పక్ష, ఉత్తరాయణ, సంకర్పరాధిమాసాలను దేవతల వలన మార్గమున సత్కేరింపబడి, సూర్యమండలమును భేదించుకొని సూర్యలోకమున కరుగును. అట చంద్ర, విషువత్, వరుణ, ఇంద్ర, ప్రజాపతులను ఆధివాహిక - పశుపదత్వముల పాయమును బడసి క్రమముగ విరజావదిని చేరుకొనును. అట, సూక్ష్మ రీరమును పరిత్యజించి, దివ్యదేహమును బడసి, ఇంద్రప్రజాపతులను ద్యౌరపాలకుల ఆదేశమున వైకుంఠమును బ్రవేశించి విరమ్యుడవును సరోవరమును, సోమసవనమును అశ్వత్థమును గాంచి, అపూర్వలతే సభినందితుడగును. పిదప, అవంత, గరుడ, విష్వక్సేనులకును, ఆచార్యులకును ప్రణమిల్లి, భగవత్పర్యంక సమీపమునకు నొని పోవబడును. ఆ పర్యంకమున ధర్మసీతమున, నానా భరణభూషితుడును, దేవసహితుడును వగు శ్రీమన్నారాయణుడు వెలయుచుండును. ముక్తు డాయనకు ప్రణమిల్లిన, భగవంతు డంకమున గ్రహించి, వాసత్వము ననుగ్రహించున దాస్యానంద అనుభవము నందుచు, ఈశ్వరేచ్ఛాభీనమును సర్వత్ర సంచరణాది శక్తులను ముక్తుడు పొందును.

ఈ నిర్గుణుడను పారిభాషికముగ 'ఉత్కాంతి' లేక 'గతి' యనబడును. శంకరునిముక్తి, ఉత్కాంతి' వివర్ణితము; 'గతి' రహితము. ఇటులే, ఈ లోకముననే అనుభవించదగినది. శంకరుని ముక్తి క్రియాసాధ్యము కాదు కాక సంసారర్య, ఉత్పాద్యురీకార్యములలో నేయొక్కటియును గాదు. ఆప్య మనబడు ప్రాప్య వస్తుప్రాప్తి. అనగా, అజ్ఞానరాహిత్యము. రామానుజునిముక్తి స్వర్గముఖ విశేషము. రామానుజుడు, అద్వైతుల జీవన్ముక్తి, విదేహముక్తుల నొప్పుకొనడు. కాని, అద్వైతుల సగుణబ్రహ్మలోకమునకును, రామానుజుని వైకుంఠమునకును భేదము లేదు; మార్గమునూడ ఒక్కటియే. సగుణబ్రహ్మపాసనాపరులు ఈక్రమము

ననుసరించియే బ్రహ్మలోకమున కరిగి, అట ప్రకృష్ట తరముగు సాధనను పత్తి, 'విదేహాకై వల్యము' నందుదురని ఒప్పుకొనుచున్నారు. రామానుజుడు, తనముక్తిని తన నిర్దిష్టవస్తువును ఒప్పుకొననివారికి, అవరణితముగు శాస్త్రాని విధించుచున్నాడు. బ్రహ్మము తానే యని తలచువారు రాజ్యోహాలను పోలువారు, ముక్తి వారికి బహుదూరము. ఈ ముక్తివిషయమునగూడ, ఆచార్యద్వయముయొక్క తారతమ్యము లేటపడ గలదు. శాంకర మతమున ఏఒక్కడును అభోగిని పొందుటలేదు; క్రమముగ ఉన్నతని-బొందుచున్నాడు. చివరకు, తత్త్వము తప్పకుండ లభించును. ఈ గుని కాలదృష్టి రామానుజునియందుగాని, తదితరవైష్ణవాచార్యులయందుగాని కన్పించదు.

న మా ప్తి

ఇప్పటికి వ్యాసము చాలగ పెరిగినందువలన మాయావాదఖండనము, అనిర్వచనీయవాదఖండనము, నిర్విశేషవాదఖండనము, అసత్త్వనివాదఖండనము, మహావాక్యార్థవిచారము మున్నగు జటిలవిషయముల ప్రస్తావించు సామాన్యముటలేదు. ఈవాదఖండనావసరమున రామానుజుడు విశేషవైత్రణ్యమును జూపినను, నెన్నికలు కన్పింపవు. 'అహం బ్రహ్మాస్మి' మున్నగు స్వప్రార్థనోత్పత్తివాక్యముల వర్గవాదము నీ వచించి తప్పుకొనినాడు. రామానుజుడు, 'సవనద్విలక్షణత్వ' మను అనిర్వచనీయవాదుల నిరుక్తిని ఖండింపయత్నించి వారి కొకింత ఉపకారమునే సల్పినాడు. తరువాతి వారు, 'ప్రతిపన్నోపాధౌ త్రైకాలిక నిష్కప్రతి యోగిత్యమ్' (వివరణకారుడు), 'జ్ఞాననిర్వర్త్యత్వమ్' (వివరణమ్) 'సద్భిన్నయాపత్వమ్' (ఆనందభట్టారక), 'స్వాత్మంతాభావాధికరణప్రతీయమావత్వం' (చిత్తుభి) అను అభేద్యులక్షణముల నిర్వచించినారు. శాంకర భావ్యము నెఱుంగగోరువారు, శ్రీ భావ్యమును బఠించుట చాలగ అవసరము. శంకరుడు చూపినంతగ, రామానుజుడు శ్రుతిప్రమాణమును జాపచాలక, స్మృతులనే బహుళముగ వాడినాడు. గ్రహించిన శ్రుతివాక్యములు పెక్కులు, అప్రసిద్ధములగు ఉపనిషత్తులకు జెందుచున్నవి. పాశ్చాత్యవార్తానికులగు ప్రిసోజా, హేగేలుల మతవాదమునకును, రామానుజ దర్శనమునకును సన్నిహితసంబంధ మున్నది.

మహిమాభ్యాస

శంకర రామానుజు లిద్వంద్యులను 'యంగసంధి' పనులునున జిక్కింది, సంస్కృతిని నిలబెట్టిన మహా పురుషులు. రాధాకృష్ణ పండితుడు వచించినట్లు, ఒకరి సూక్తులు మఱియొకరితోమయలై నిలిచినవి. శంకరుడు జ్ఞానలబ్ధి శ్రేష్ఠుడై, శేషికిగూడ సమస్త జగత్తునందలి విజ్ఞాన అభివాదనముల బొందుచున్నాడు. వివేకానందుని భవిష్యద్వాణి సమసరించి, వైష్ణవ ఆద్యైకవాదములు చేతులు గలుపుకొనుచున్నవి. రామానుజుడు భక్త శ్రేష్ఠుడై, భావుక చూడామణియై భారతదేశము వందలి జనసామాన్యముయొక్క హృదయమున కాశ్వత్రముగ నభిషిక్తుడై వెలయుచున్నాడు. ఈయన నిరూపించిన దాస్యభక్తియే, తరువాత శ్రీ కృష్ణచైతన్యని

యంగు సఖ్య, వాత్సల్య, మధుర, మాపకుల విస్తరిల్లి దేశమును పునర్నిత మొనర్చినది.

ముగించుటకు: వేదాంత దర్శనము నందలి ఏ ఒక్కవాదమును ఆ ఆచార్యునితోడనే ఆరంభమైన దని తలపగూడదు. ఆమహార్యుకముగ ఆయావాదధారలు ప్రవహించుచు, విశిష్ట ఆచార్యులవలన పెంపొందింప బడినవి. అశ్వరథ్య, ద్రమిద, టంక, గుహదేవ, శ్రీరత్నాంకులు విశిష్టాద్యైక వాదమున, రామానుజు నకు బూర్వమే ప్రవచించియుండిరి; వాగ్మనుని, చూచునులు సాక్షి పూర్వులు.

"యో నిత్య మచ్యుతపదాంబుజయుగ్మగుక్మ వ్యామోహత స్థితిరణి ర్భూతాయ మేనే అస్మద్గురో ర్భగవతోఽస్య దయోకసింహో రామానుజస్యచరణ శరణప్రవర్జ్యే."

మూలవ్యాధి

"ఒక యోగిపుంగవునిచే ప్రసాదించబడిన ఆద్భుతమగు ఔషధరాజము."

రక్తము కారుచు న్నునుకారకపోయి నను, నూతనము, చిర కాలముమండిఉన్న దైనను, ప్రైభాగము న లోపలిభాగమున మన్నను, ఎట్టివెధిలో నున్నను అర్చ-మార

ఒకసారి పూసినచో వాగ్, దురద, మంట, చిరు, నెక్కురుకారుట, వెంటనే ఆగిపోవును. ది నయల లో మొండికైన మూలశంఖ, భగంధరము శత్రు వికిర్యలేకయే పూర్తి గావదురును. వేలకొలది మంది ఉపశమనముబడె, తదితరులకు శిశుార్చు చేయుచున్నాడు. గురురకపోయినసామ్యవాదము.

వెల రు. 2/- AROGYA SADAN.
ఆరోగ్య నదర, దుర్గా దేవివీధి, బాంబాయి, 4

డాక్టర్. కృపాచ కృష్ణమూర్తికాస్త్రి
క్రైస్తవ కృష్ణమూర్తికాస్త్రి

ఆరోగ్యసుధ

సమస్త వ్యాధులకు

త్యాగము

శ్రీ నపుడూరి వెంకటరమణ

ఇందు వచ్చు పాత్రులు :

వృషపర్వుడు	—	రాక్షస రాజు
శుక్రాచార్యులు	—	రాక్షస గురువు
యయాతి	—	చంద్రవంశపురాజు
శరీష్ఠ	—	వృషపర్వుని కూతురు
కామల	}	శరీష్ఠ చెలికత్తెలు
ఇందుమతి		
వసంత		

నేవకులు కొందరు

మొదటి దృశ్యము

[వృషపర్వు మహారాజు మందిరంలో వృషపర్వుడు, శరీష్ఠ ప్రవేశిస్తారు కులాసాగా సంభాషించు కంటూ, వృషపర్వుడు పెద్దస్థూలమైన శరీరం కలిగివుంటాడు. మంచి ఆజానుదాహువు. అధికారంతోనూ, రాజసంతోషానికూ ఒప్పుకుంటాడు. శరీష్ఠ పదిహేను సంవత్సరాలు వయస్సు కలిగిఉంటుంది. అందంగా పసుపువన్నె శరీరం కలిగిన తీర్థైవ విగ్రహం. వాజాకు అలంకారం, అమాయకమయిన మాత్రులు కలిగి మంచి అకర్షణీయంగా వుంటుంది. వృషపర్వుడు సోపామిద కూర్చుంటే, శరీష్ఠ పక్కను కూర్చుంటుంది.]

వృష — అమ్మా! నీవుజ్ఞేంద్రోజ వుత్సవానికి నీ నేనీ హితురాండ్రందరినీ పిలిచావా?

శరీ — పిలిచాను నాన్నగారూ! లలితక్క, కామల, యిందుమతి, వార్లంతా వస్తూ వచ్చారు. కాని గురువుగారింటి కెళ్లి దేవయానిని పిలవబోలే అది మాట్లాడక, మూతికొడుచుకుని ఓమూల కూర్చుని చెక్కిచెక్కి ఏడుస్తోంది. నేనెంత పిలిచినా మాట్లాడేదు. దానిదుఃఖానికి కారణం చెప్పలేదు. గురువుగారు ధ్యానంలో వున్నారని నడుగుదా మంటేను. నాకు మరెట్లా అక్కడ కనపడే అడగటానికి. అచెందు కేదు ప్రాంతో మీకు తెలుసా నాన్నగారూ!

వృష — నాకు తెలియదు తల్లీ!

శరీ — అయితే, నాన్నగారూ, గురువుగారు మహనీయు లనీ, ఆయనదగ్గర దివ్యమహిమలు చాలా వున్నాయనీ, ఆయనకు సాధ్యంకాని పని యేదీ లేదనీ చెప్పారుకదా, ఆయన కూతురి దుఃఖాన్ని పోగొట్టలేదేం? అది ఆయనకు చేతకారేదా?

వృష — ఆయన ధ్యానంలో వున్నారని మనోకదా చెప్పావు? ఆయన కింకా తెలియలే దన్నమాట దేవయానివిచారంగురించి. తెలిస్తే యింతసేపు వూరుకుంటాదా? దానికేదో ప్రతీకారం యిది వరకే చేసివుండును. ఆయనకు సాధ్యంకానిది

మేదీ లేనేలేదు. ఆయన మనకు గురువుగా గుకావడంచేతే, మనలను దేవత లేమీ చెయ్యి లేకుండా వున్నారు. ఆయనదృష్టి మనమీద కాస్త మల్లించంటే మనపని సరి.

శర్మ — అయితే, నాన్నగారూ! ఆయన కన్ని దివ్యమహిమ లెలా ఒచ్చాయండీ? ఆ మహిమ లేమిటో నాకు చెప్పండి

వృష — ఆయనచేసిన ప్రచండమైన తపస్సుచేత ఆయ నామహిమలు సంపాదించాడు. అన్ని మహిమలకన్న ముఖ్యమైంది 'మృతసంజీవి' అనేదిద్య. దానితో ఆయన చచ్చిపోయిన వాళ్లను బ్రతికించేస్తాడు. ఏదై నాయుద్ధంవస్తే ఆయ నాదిద్యచేత చచ్చిపోయిన మన వాళ్ల నందరినీ బ్రతికించేస్తాడు. అందుచేత మనం తప్పకుండా జయిస్తాము.

శర్మ — దేవతల దగ్గర యీ మహిమ లేదుకాబోలు. వాళ్ల గురువుకూడ గొప్పవా డంటారే!

వృష — అతనూ గొప్పవాడే కాని, అతని కిదిద్య తెలియదు. ఇప్పుడిప్పుడు వాళ్లూ ఏలాగన్నా యీ విద్య సంపాదిద్దామని ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. బృహస్పతి లేన కొడుకును మనగురువు గారిదగ్గర శాస్త్రాచార్యుడే అని ఆ విద్యను సంపాదించ మని పంపాడు. అతడే దేవయానితో తిరుగుతున్న కుమారు. అతని కిదిద్య దొరకుండా మనవాళ్లు ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఒకటి రెండుసార్లు ఆకచుణ్ణి చంపేవారు కూడాను. కాని దేవ గునిబలవంతమీద గురువుగారు తిరిగి బ్రతికించారు.

శర్మ — దేవయాని కెందుకూ అంత పట్టుదల ఆ కచుడిపొణంమీద?

వృష — అది వాణ్ణి ప్రేమించిందంటున్నారు మన వాళ్లు. ఎంతపట్టుకు నిజమో ఎవరికి తెలుసు?

శర్మ — అదేమిటి నాన్నగారూ! ఇప్పుడంటే పుత్రుడితో సమానుడు కదా, అందుచేత దేవయానికి

కుమారు సోదరు డవుతాడు. ఈవాని సంభవ మవుతుందా?

వృష — కూడదు తల్లీ! దానివూను మనకేలపోనిస్తూ. అమ్మో! మధ్యాహ్నం విందు కన్నీ యేర్పాట్లు చేశావూ?

శర్మ — చేశానండి... అదుగో యెవరో వస్తున్నారు. (ప్రవేశం. ఇద్దరు సేవకులు దైవ్యంతో.)

దేవ — మహారాజా! సర్వసాళన మయిపోయింది. ఆ కుమడికి గురువుగారు మృతసంజీవీవిద్య నేర్పేవారు. నేర్వడమేకాకుండా మనందరి మీద మండిపడుతున్నారు, దానికీ మనమే కారకుల మని.

వృష — అది దేనికి?

సేవ — నిన్న మేముగ తిరివితక్కురపని చేశాము. కచుణ్ణి చంపి ఆక్కడ యిక్కడ పోతేనే గురువుగారు తిరిగి బ్రతికిస్తున్నారనగా అని యీమారు అతన్ని కాల్చేసి ఆబూడిదను మధ్యంబోకలిపి గురువుగారిచేత తాగించేదాము. తరువాత ఆయన సంగతి తెలుసుకుని కడుపులో కచుణ్ణి బ్రతికించి అతని కాదిద్యనేర్చి, తనకుడుపు చించుకుని పైకి వచ్చి తనను మళ్లీ బ్రతికించ మన్నాడు. అత నలా చేశాడు. ఈవిధంగా కను దాదిద్య సంపాదించాడు. అతన్ని మన వాళ్లు చంపటంనించే యీవిద్య అతని కివ్యవలసి వచ్చిందట. లేకుంటే తానివ్వ దల్చుకోలేదట. ఇక మన కేందారి మహారాజా?

వృష — ఏందారీలేదు. మనకు వివాళికాలం వచ్చిందంటే. దీనికి తిరుగుదేదో గురువుగారే ఆలోచించాలి. ఆయన్నే ప్రార్థిద్దాము. (మందరూచి) అదేమిటి! గురువుగా రిక్కడికే వస్తున్నారు. శర్మమో! దేవయానికూడా వస్తోంది.

శర్మ — అ! దేవయానా?

(ప్రవేశము కుక్రూచారుడు. గొప్పకేజస్వి అయినా యిప్పుడు ముఖంలో దైవ్యం ఆపుపిస్తుంది.

దేవయాని పద్ధన్నిది సంవత్సరాల నిండుయూరవంలా వుంటుంది. ఏడిచేడిది వుండటంతేత ముఖంమీద కన్నీటిచారలు కనపడతాయి. మధ్యమధ్య చెక్కిళ్లు పడుతుంటుంది. తండ్రిచాటుగా నిలబడుతుంది.

వృషపర్వుడు, శర్మిష్ఠ, నేపథులూ నమస్కరిస్తారు. శుక్రాచార్యుడు అందుకుంటాడు.]

శుక్ర — రాణా! మీనాళ్ల అవజ్ఞతచేత కరుడు కృతకృత్యుడై చెల్లిపోయాడు. పోతూపోతూ ప్రకాంతమైన నా ఆక్రమంలో ఆరని చిచ్చు పెట్టేసి పోయాడు. వాళ్ల ఆ బాల్యన్నీహం యీ దేవయానిపట్ల ప్రణయంగా మారింది. నురు పుత్రికని చెప్తుతూ కరుడు నిరాకరించాడు. దేవయానిముఖాని కంతు లేదు. దాని కేవిధం గానూ నే నూరట కల్పించలేకన్నాను. అసమానమైన నావిద్యాప్రభావమూ అస్థులకు పట్టు బడిపోయింది. నావిడ్డకూ దుర్మరానేడన సంభవించింది. అన్నివిధాలా వ్యూహకు వ్యర్థమై పోయింది. నా కేంచేయడానికి పాలుపోలేదు. యీ కష్టాలను కడలేర్పడానికి వుపాయ మేదీ కనిపించదు.

వృష — నురూ! దీని కింత కించపడడ మెందుకూ ? ఈపాటి కాకచుడెంతోదురం వెళ్లడు. మూడునిమిషాల్లో వాణ్ణిపట్టి తెప్పించి మీకాళ్ల మీద పడేస్తాను. మీయిష్టం వచ్చినట్లు వుపయోగించుకొండివాణ్ణి.

శుక్ర — తప్పు రాణా! తప్పు. వానివల్లదోషం లేక మాత్రం లేదు. దేవత లెప్పుడూ ధర్మమార్గాను వర్తలు. వారధర్మం ప్రాచీనసానసమయంలో నన్నా చేయరు. ఆప్రయత్నం వృథా. నిన్ను నే కోలేసవోయం ఏమంటే యీనావిడ్డను, మాతృవిహీనకు కనికరించి నీవిడ్డతో కలిపి అటపాట్లలో కాలక్షేపం చేయించి దాని దుర్మరానేడన మరచేట్టు చేయాలి. దాని హృదయం కుదుటపడేవరకూ నామనస్సుకు కాంతి లేదు. దానికి శ్రేణవంలోనే తల్లి చనిపోయింది. అప్పటినుంచీ నాకనుశ్చిత్తులగు కాపాడు

కొస్తున్నాను. అది ఏంకోరితే అదిచ్చి, ఏం కోరితే అది చేసే ఎప్పుడూ దానికి పుల్లాసం కూర్చేవాడిని. ఇన్నాళ్లకు దాని విషాదం నాకు తీర్చరాని దయింది. ఎంతకష్టస్సు చేస్తేసేం? ఎన్నిమహిమలు సంపాదిస్తేసేం? ఒకనిర్భాగ్య బారిక కానందం కూర్చలేకపోయాక ?

వృష — నురువుగారూ ! మీరు మనీశ్వరులూ మహాత్ములు, సర్వసంగ పరిత్యాగసులు. తమరింతగా వాపోవరాదు. మీవిడ్డకు వచ్చిన అపాయమేమీ లేదు. నా కన్నవిడ్డకన్న గారాబంగా చూస్తాను మీ పిల్లను. అవిషయంలో మీ అనుమానం వడలండి. మా శర్మిష్ఠ, లలిత మొదలైన వాళ్లంతా దేవయానివిచారం పోగొట్టి పుల్లాసం కూరుస్తారు. అమ్మా! శర్మిష్ఠా ! పొద్దుట చెల్లితే దేవయాని మాట్లాడలేదన్నావు. ఇదిగో యిప్పుడిక్కడికే వచ్చింది. నీ పుట్టింకోలాపుత్తవానికి పిలుపు. నురువుగారు చెప్పింది విన్నావుకదా! దేవయానివిషయంలో చాలా బాగ్రత్త తీసుకుని ఆమెవిచారం పోగొట్టు. అమ్మా! దేవయానీ, యావాళినించి నువ్వు మా అంకోపురం లోనే వుండి మాశర్మిష్ఠవాళ్లతో ఆడుకో. చెళ్లు శర్మిష్ఠా ! దేవయాన్ని తీసుకొనిపో.

శర్మి — దేవయానీ! దా మనంపోయి మధ్యాహ్నం విందుకన్నీ యేర్పాట్లు చేసుకుందాము. (అని దేవయానిచెయ్యి పట్టుకొని తీసుకుని పోతుంది.)

శుక్ర — రాణా! నాకెంగ సగం తీరిపోయింది. శర్మిష్ఠ చాల తెలివైనది, బుద్ధిమంతురాలు. దాని సహవాసంచేత మా దేవయాని శ్రీఘ్రకాలంలోనే విచారం మరచిపోగలదు. నామనస్సు పూర్తిగా నికల మైపోయింది. నే తపస్సు చేసుకునేందుకు పోతాను.

వృష — నురూ ! నమస్కారము. దేవయాని విషయమై మీ కే విచారం వద్దు. ఆ పూచీ నాది. ఇంక నే నుంటాను నెలవు. (అందరూ నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ దృశ్యము

[రమణీయైన వనంలో ఒక కటాకం సమీపాన కర్మిష్ట, లలిత, క్యామల, ఇందుమతి, వసంత మొదలయినవాళ్లంతా ఆనందంగా ఆడుతూ పాడుతూ వుంటారు. దూరంగా దేవయాని ఒక రాయిమీద కూర్చుని ఆలోచిస్తూంటుంది.]

కర్మిష్ట — లలిత! యీ పువ్వు చూడూ ఎంత బాగుందో?

లలిత — ఆ, నువ్వుచూత్రం బాగులేదా?

కర్మిష్ట — అది కాదే లలిత! దాని వాస నెంత బాగుందో చూశావా?

వసం — ఆ చెంతనేవు ముచ్చట? లేవటిదాకానే కదూ?

కర్మిష్ట — ఈ పువ్వులు యిలా వాడకుండా, వాసన పోకుండా ఎల్లకాలం వుంటే ఎంత బాగుంటుంది?

ఇందు — అలా వుంటే యిప్పుడే ఓదండ గుచ్చి దాస్తావా నీపెళ్లివాటికి? నీ మొగుడు మెళ్లో చేయడానికి?

కర్మిష్ట — ఛీ ఛీ! పో. ఆ నవసర ప్రసంగం ఎందుకూ?

ఇందు — ఎందుకమ్మా! అంతకోపం? ఏం, నీకు పెళ్లి కాదా? అయినగారి మెళ్లో పూలదండ చెయ్యనా? వన్నమాటంటే వులు కెంతకు?

కర్మిష్ట — వసంతా! దేవయా నేదీ!

వసం — అదిగో. ఆ రాయిమీద కూర్చుని ఏమిటో ఆలోచిస్తోంది.

లలిత — ఏమిటా ఆలోచనలకు అంటు లేకుండా వుంది. దేన్ని గురించేటి?

ఇందు — ఆకచుడి గురించి కాబోలు.

కర్మిష్ట — ఇప్పు, వాడిపూ పెత్తనపు. దేవయానికి కష్టంగా వుంటుంది. పడండి. దేవయానిని

పలకరిద్దాము. (దేవయానిదగ్గరికి వెళ్లి) దేవయానీ! ఏమిటాలోచిస్తా కూర్చున్నా విక్కడ? (ముఖంలోకి చూసి) అదేమిటి, దేవయానీ, ఏడుస్తున్నా చెందుకూ? నాతో చెప్పతూ? (కన్నీళ్లు తుడుస్తుంది.)

దేవ — (చెక్కిచెక్కి ఏడుస్తుంది కాని మాట్లాడదు.)

కర్మిష్ట — దేవయానీ! లే. ఏడవకు మళ్లీ యిప్పు చెందుకీ దుఖం చెప్పు.

దేవ — కర్మిష్టా! నా బాధ వర్ణనాతీతం. మీలాంటి అనభవకూన్యలకు చెప్పినా తెలియదు. చిర సహవాసిచేత కనుక్కి నేం త స్వల్పకాలంలో మరిచిపోలేకుండా వున్నాను. ఈ వనంలో మే మాడిన ఆటలు, పాడినపాటలు, జన్మ జన్మాలకూ మరపురానివి. ఇవాళ తిరిగి యీ వనం ప్రవేశిస్తావుంటే నా ఒళ్లు జలదరించింది. మనపటి అనందమయదీవా లన్నీ తలపునకు వచ్చి నా హృదయంలో విరహాగ్ని లేకత్తింది. కర్మిష్టా! నిష్కల్మష ప్రేమతో పొంగి పొక్కి నా సుకుమార హృదయం మీద వక్రా ఘాతం చేసి చెల్లి పోయాడు. ఆతనిహృదయం లో యింత కాఠిన్యం వుందని ఎన్నడూ గుర్తించ లేకపోయాను. నా అశాసూధాల్ని ఒక్కచూరుగా కూలిపోయాయి.

కర్మిష్ట — దేవయానీ! ఆ పాపండువిగురించి యింక తలపెట్టకు. తన్నే సర్వస్వమని నమ్ముకున్న ఒక అమాయకురాలిని మోసగించిన ఆదుర్భా యుక్తి మరచిపో ఇన్నాళ్లూ నీ వనభవించింది కేవలం ఒక స్వప్నం. ఆనలు కు ప్రియుడన్న వాడు లేనేలేడు. నువ్వు ఎవళ్లనీ ప్రేమించనే లేడు. ఆ విషయాన్ని పూర్తిగా మరిచిపో. నిన్నింతగా ఆమోదించినవాడినిగురించి నీ వింతగా విచారించకూడదు.

దేవ — కర్మిష్టా! మరిచిపోవడ మంటే నువ్వనుకున్నంతకులువైంది కాదు. అనుక్షణం కలిసి మెరిసి తిరిగి ఒకరి హృదయం ఒకరు తెలుసు

కుని ప్రవర్తించి పరస్పరం ప్రేమించుకున్న తరువాత ఎలా మరిచిపోవడం?

శర్మ — అది నీకేరనిమిదవున్న గుడ్డి వ్యామోహం. అతడు తన కార్యం సెరవేరేందుకు ఎంతవరకవసరమో అంత ప్రేమనటన చేశాడు. అతడు నిన్ను ప్రేమించలేదు. అతనికి వృద్ధయందేదు. కేవలం అత నోస్వార్థపరుడు. నిరంతరం రాక్షసులచేత తనకు బాధ బంటాయని తెలుసుకుని వాటిని బాపుకొనే నిమిత్తం నిన్ను చేపట్టాడు. తనకార్యం సెరవేరిన పుత్రరక్షణం నిన్ను దురిచేశాడు. అంతే. ను వ్యతిరేక యింక మరచిపోక తప్పదు.

దేవ — అవును. మరిచిపోక చేసే దేముంది? నువ్వు చెప్పినట్లనోస్తాను. ఆ ఆశుభవ మింకలేదు. పోదాం పదండి ఆడుకునేందుకు. ఆ రహకం లోదిగి యీత సేర్పకుందాం. నీ కీత వచ్చా శర్మిష్టా? (నిట్టాల్పుతో) నాకు కయజే సేర్పాడు యీత.

శర్మ — అలాగే పద.

[అంతా రహకంలోకి దిగి యీత లాడుతూం బారు. కొంచెంసేపట్లో పెద్ద గోలిరుమారం పీస్తుంది. ఒడ్డున వేరువేరుగావున్న చీరలన్నీ కలిసి ఓ పెద్ద కుప్పగా అవుతాయి. క్రమంగా చినుకులు ప్రారంభిస్తాయి.]

శర్మ — అదిగో! వర్షం ప్రారంభమైంది. ఇల్లకు పోదాం పదండి.

[అని గట్టెక్కును. తొందర తొందరగా అందరూ వచ్చి ఎరళ్ల చీర వాళ్లు వెతుక్కుని కట్టుకుంటారు. పొరపాటునశర్మిష్ట దేవయానిచీర కట్టుకుంటుంది. దేవయాని శర్మిష్టచీర కట్టుకొనక శరీరానికి మట్టెట్టుకొని]

దేవ — శర్మిష్టా! నా చీర నువ్వు కట్టేసుకొన్నావు. ఇదిగో నీచీర. ఇది తీసుకుని నాచీర యిచ్చేయి.

శర్మ — చినుకులు ఎక్కువై పోతున్నాయి. వేగం యింటికి పోవాలి. అందాకా అదికట్టుకుని పద. ఇంటికిగ్గ రిచ్చేస్తాను.

దేవ — మేము బ్రాహ్మణం. మీరు మహారాజులు. మీరు కట్టిన బట్టలు మాకురాణించవు. అటు వంటివాటిని మేము కట్టుకొను. అలా చేస్తే మాకు శోభించదు. అందుచేత నాచీర యిచ్చేయి.

శర్మ — పొరపాటుచేతనన్నా, యిప్పు డీచీర నేకట్టేసుకున్నావకదా. నే మళ్లీ విప్పియిస్తే పనికి వస్తుందా?

దేవ — అది నాచీర. నాచీర నాకు పనికి రాకపోవడమేమిటి? నాచీర యిస్తావా? యివ్వవా? మా బ్రాహ్మణుల సంగతి నీకు తెలియదునుమా. వాళ్లకు కోపం వస్తే ముగ్ధాకాయా మట్టిం చేయగలరు.

శర్మ — దేవయానీ! మీ బ్రాహ్మ లెంత గొప్పవార్యైనా, మారాజులేకదా వాళ్లను పోషిస్తున్నది. అంతదూరం ఎందుకూ? యిప్పుడు మీరు ధరిస్తున్న వస్త్రాలు, ఆభరణాలు మా నాన్నగా రిచ్చివేకదా!

దేవ — నోటికి వచ్చినట్లు పేలుతున్నావు శర్మిష్టా! బాగ్రత్త.

శర్మ — మీరు బ్రాహ్మణులకదా, మీ కింతకోపం రావచ్చా? చినుకు లెక్కువయాయి. ఇప్పుడు చీర మార్చుకునేందుకు అవకాశం లేదు. తరవాత యిస్తాను. ఆచీరకట్టుకో. అనవసరంగా దుర్గావలను రానీయకు. నోటివెంట. తప్పు. పోదాం రా.

దేవ — అలా కాదు. నాచీర కట్టుకున్నప్పుడే నే నిక్కడినించి కదులుతాను.

శర్మ — (అలాచించి) సరే! లలితా! నే నింటికి పోయి చీరమార్చుకుని యీ చీరకట్టండి! పనికిస్తాను. అంతవరకు దేవయాని ఒక్కతైవున్నప్పుడు ఏమిగాళ్లన్నా మాడటం తట

నీస్తే ప్రమాదం సంభవిస్తుంది. అందుచేత యీమేను నీళ్లు లేని ఆపాడునూతిలో దింకేసి రండి. ఆమె మీర వచ్చాక కట్టుకొని వస్తుంది. ఆమె కోరినట్టే చేయవచ్చు. వర్షం ఎక్కువైంది. నే పోతున్నాను.

(విష్కృ)మించును.)

[లలితా వాళ్లు దేవయానిని బలవంతంగా నూతిలో తోసేస్తారు.]

లలిత — నీచీరనే పంపుతుంది కట్టుకుందువుగా నీక్కడుండు.

వసంత — మీ బ్రాహ్మణ కేదో ప్రభావ ముండ న్నావు. ఈనూతిలోంచి నైకి రా చూద్దాము.

ఇందు — శర్మిష్ఠ దుర్మార్గురాలూ, ఈమె సన్మార్గు రాలావట. పోదరసమానుడయినక చుట్టి ప్రేమించింది ఏంనీతి!

(అంతా వెళ్లిపోతారు.)

దేవ — (తనలో) నా బ్రతు కెంత అధ్యాన్నమై పోయింది! ముల్లాలను గడగడ లాడించ బారిన కుక్రొచ్చార్యునిహతుడు కావడమేమిటి? నా! అగచా శ్లేమిటి? పరమపవిత్రమైన బ్రాహ్మణజన్మ ఎత్తికూడా మీనకులధ్దులైన దాసీలచేత దెప్పలు తినవలసి వచ్చింది. శర్మిష్ఠ ఎంతమాయలాడీ? చల్లగా తీయని మాటలచేత నన్ను నూతిలో తోయించేసింది. ముందువెనక లాలోందిందకుండా యెంత సాహసానికి వెట్టుకున్నావు శర్మిష్ఠా! పులిమీసాల బట్టుకొని పూగులాడబోయావు! దీని పర్యవసాన మెంతదారుణంగా వుంటుందో పూహించావా? నన్ను తృణీకరించడ మంత గులు వైంది కాదునుమా. నేను పూర్తిగా ప్రేమించిన ఆకచుడే దిక్కులేక వాక్రోధాన్ని కిం ధనమే పోయాడు. నవ్వనగా ఎంత?...అబ్బా!... యీపాడునూతిలో నా కూపి రాడటలేదు ఈ దుర్మాసన నే ధరించలేను. తండ్రీ! నా యీదుర్వ్యథ నీకు తెలియకుకదా! నాకిం

కెవ్వరు దిక్కు?...తండ్రీ! (అని గట్టిగా ఏడుస్తుంటుంది.)

[క్రాంతినేపటికి ప్రవేశం యయాతిమహారాజు వేటదుస్తులతో గుర్రంమీద. అతని దుస్తులన్నీ రడిసి వుంటాయి. గుర్రం ఆయాసంతో నురుగులుగక్కు తూంటుంది.]

యయా — అబ్బా! యిప్పటికి వెలిసింది, యీపాడు వర్షం. దీనిమూలంగా నాపరివారంనుంచి వేరయిపోయాను. అగమ్యంగా, విచ్ఛలనిడిగా, చెర్రెత్తి, ఎంత ఆవబోయినా అగక పరు గెత్తింది గుర్రం. ఈ ప్రదేశ మెక్కడిదో? (అని గుర్రం దిగి నలుదిక్కులూ చూస్తుంటాడు. ఇంతలో దేవయాని ఆర్తధ్వని వింటాడు.) ఆ! ఏమిటది? ఎవళ్లదో ఆర్తనాదంలా గుండే! ఎక్కడినుంచో కదా!.....అదే.....ఏదో స్త్రీ కంఠలా గుంది. (నలుదిక్కులూ వెదుకుతూ దేవయాని వున్న నూతిని సమీపించి లోనికి తొంగిచూచి) ఇందులో ఎవరో స్త్రీమూర్తి వుంది. ఎవరమ్మయ్యా! నువ్వు? ఇందులో ఎలా పడ్డావు? యీ పంచన పట్టుకుని నైకి రా.

[అని తన చక్ర విప్పి లోనికి వేస్తాడు. దేవ యాని మీదకు వచ్చి యయాతికుడిచెయ్యి అందిస్తే ఎడంచేత్తో పట్టుకొని నైకి వస్తుంది. నైకి వచ్చి అతడి వేపు కిస్లతో తెదురుతూ చూస్తుంది. శర్మిష్ఠ చీర అడోమాదిరిగా కట్టుకొని వుంటుంది.]

యయా — ఎవరు నువ్వు? నీపే రేమిటి? ఇందులో ఎలా పడ్డావు?

దేవ — నూ తండ్రీగారు కుక్రొచ్చార్యులు. నూ ఆశ్రమంలో రేడివిల్లను పట్టుకునేందుకు పరు గెత్తి కాలు బారి పడ్డాను. నాపేరు దేవయాని. మీ పేరేమిటి?

య — నన్ను యయాతి అంటారు.

దేవ — యయాతిమహారాజగారు మీరేవా?

యయా — అవును.

దేవ — మీరెలా ఒచ్చారక్కడికి? మా ఆశ్రమానికి రాదూ ఒకసారి?

యయా — వేటకోసంవచ్చి దారికప్పి యిలావచ్చాను. ఆశ్రమానికి మరొకసారి వస్తాను. ఇంక నువ్వు బాగైతేగా యింటికి పో. నే వెళ్లిపోతాను.

[అని గుర్ర మెక్కి వెళ్లిపోతాడు. దేవయాని అతనివేపుచూస్తూ ఆలోచిస్తూ వుండిపోతుంది.]

మూడవదృశ్యం

[వృషపర్యమహారాజు పురకావ్యాప్రదేశం. వర్షంపడి వెలిసి నేల అంతా మిరదగా వుంటుంది. చెట్లు ఆకులమీదనుంచి చిటపటా చివకులు రాల్చా వుంటాయి. ఆకాశంమీద మబ్బు విప్పారి పోతూ వుంటుంది. ఓ నున్న నిరాతిమీద దేవయాని కూర్చుని ఆలోచిస్తూంటుంది. శరీర్మచీరను అదోలాగు కట్టుకుని వుంటుంది. తల విరియబోసుకుని వుంటుంది. బట్టు, బట్టు, శరీరం తడిసి వుంటాయి. ఇంతలో శరీర్మ పంపిన దేవయానిచీర పట్టుకొనిశ్యామల వస్తుంది.]

శ్యామ — దేవయానీ! యిక్కడి కలా వచ్చావు? నికోసం ఆపాడునూతి దగ్గరకు వెళ్లాను. అందు లోనుంచి నిన్నెవరు పైకి రీతారు? నీబట్టు, బట్టులు తడిసిపోయాయి. ఇది పెట్టి తుడుచుకో. ఇదిగో నీచీర. ఇది కట్టుకొని యింటికిరా. అలా మాతిదగ్గరకు వెళ్లి, అక్కడినుంచి నిన్ను వెతుక్కుంటూ రావటంచేత ఆలస్యమయింది. అయితే దేవయానీ! ఇక్కడెందుకొచ్చావు? వచ్చినదానిని తిన్నగా యింటికి వచ్చేయక.

దేవ — శ్యామలా! నువ్వు శరీర్మతో వెళ్లిపోయావు కాబట్టి తరవాత లలితా వాళ్లు నన్ను ఆసనమాటలు వివలేదు. అంత పరాభవం అయ్యా? తిరిగి ఏయెవం వెట్టుకుని వూళ్లోకి వచ్చేది? శరీర్మ వస్తేంతమోసం చేసింది? నా చీర తను కట్టేసుకోవడమే కాకుండా, నేను మళ్లి విప్పి యిచ్చేయమంటే నన్ను పాడు

నూతిలో తోయించేస్తుందా? దాని ఆసరా చూసుకుని కూటికి చాకిరీ చేసే దానివెలి కత్తెలు నన్ను అనరానిమాటలు అడతారా? నే నంత చురుకైనగా కనిపించానా వాళ్ల కళ్లకు?

శ్యామ — దేవయానీ, శరీర్మచేసింబాంట్లో నాకు తప్పేమీ కనపట్లేదు. నువ్వు అలా వసంలొ వస్త్రవిహీనంగా ఒంటరిగా ఏవురుమడికంట న్నా పడ్డావంటే యింకేమయినా వుందా? ఎంత ప్రమాదమన్నా జరిగిపోయా? నువ్వు నా చీర యిస్తేగాని కదల నన్నావు. ఇంటిదగ్గర యిస్తాను రమ్మని బలిమాలింది శరీర్మ నిన్ను. నువ్వు వినకపోతే అలా చేయవలసి వచ్చింది. నీ చీర విప్పియిచ్చేద్దామా అంటే వర్షం ఎక్కువయిపోతోంది. మరెలాగు?

దేవ — అవసంలొ? అలావర్షం పడ్డాంటే ఏవురు మలు వస్తారు? అదోమిషగాని.

శ్యామ — రాకపోవచ్చు. కాని ఒకవేళ రావటమే తప్పిస్తేనే? ఏదైనా ప్రమాదం జరిగిందంటే 'అదిగో శరీర్మ చీరయివ్వకపోడం చేతనే' అని లోకులు నిందించదూ ఆమెనా? ఇంద దేవ యానీ, యాచీర కట్టుకో. జరిగిందో జరిగి పోయింది. ఇంక దాని గురించి మరాస్తే తల పెట్టక యింటికి వచ్చేయి.

(దేవయాని చీరపుచ్చుకుని కట్టుకుంటుంది.)

శ్యామ — దా. యింకపోదాం.

దేవ — శ్యామలా! నువ్వు తిన్నగా మా తొడి గారి దగ్గర కల్లి జరిగినసంగతి చెప్పి నే నింక యీ వూళ్లో కాలుపెట్టడల్కుకో లేదని, ఆయన్ను ఒకసారి రమ్మని చెప్ప. చెట్లు, మా బ్రాహ్మణులకున్న ప్రభావం చూడమను శరీర్మ మా, వసంతమా వాళ్లందరినీ, ఇప్పుడు తెలియజేస్తాను.

శ్యామ — దేవయానీ! అవసనంగా యాగందరగోళం అంతా ఎందుకూ? నే చెప్పినమాట విని యింటికి వచ్చేయి.

దేశ — నిన్ను నేను పలకా అడగలేదు. నవ్వు పెల్లి చెప్పినపని చెయ్యి.

కామ — (బయలుదేరబోయి ఎదురుగా శుక్రాచార్యుడు రావడం చూసి) అదిగో! మీ తండ్రి గారిక్కడికి వస్తున్నారు, నిన్ను వెదుక్కుంటూ కాబోలు. మీ యిద్దం వచ్చినట్లు నేను కొండి నే పోతాను. (పెల్లిపోతుంది.)
(శుక్రాచార్యుడు ప్రవేశిస్తాడు ఆశ్రంలో)

శుక్రా — అమ్మా, దేవయానీ, ఏం చేస్తున్నా ఓక్కడ? యీవాళ ప్రాద్దుటిమంచి నాకగ పడనే లేదు. నిన్ను చూడకుండా వుండలేను తల్లీ! దా ఇంటికి పోదాం.

దేశ — తండ్రి! మీ రి నిర్భాగ్యురాలిని మరచిపోండి. మీ ఒక్కరికే కాకుండా పూజ్యమైన బ్రాహ్మణ వంశాని కంతమా అపకీర్తి తెచ్చాను. నే జీవించిన కొద్దీ నావంశానికి, బాటికి, అపకీర్తి వస్తోందేకాని లేకమాత్రమేనా కీర్తి రాలేదు. అనాడు ప్రణయభంగ మైనప్పుడీ నే నంతరింప వలసింది. ఆ అపకీర్తి చాలక ఒక హీనురాలి దాసిలచేత నిన్ను, నీజాలిని అగౌరవపరిచేందు కని యింకా జీవించివున్నాను. తండ్రి! నా కడుపులోని దుర్బరజేడన నన్ను మాట్లాడ నీయకుండా వుంది. ఇంక నే నీపాడు జీవి తాన్ని గడవలేను. మీరు యింటికి వెళ్లిపోండి. నే నీబాధ భరించలేను. నాబ్రతుడు నే నిక్కడనే సమాప్తి చేసుకుంటాను.

[అని యెలుగై వీడుస్తూ ఎక్కడికో వెళ్లి పోవడానికి పూనుకుంటుంది. శుక్రాచార్యుడు చేయి పట్టుకుని ఆపుతాడు.]

శుక్రా — అమ్మా! సంగతి తెలియపర్చకుండా నువ్వీలాగు తెలివితేక విలసిస్తే ఎలాగు? నీకు నాకు జరిగిన అగౌరవం ఏమిటి? మనజాతిని, వంశాన్ని, దూషించ సాహసించిన దుర్మార్గులెవరు?

దేశ — తండ్రి! యీవాళ శర్మిష్ఠ, లలిత, వసంతా యింకా చాలామంది నేను బట్టలు విప్పి ఒడ్డున పెట్టుకుని స్నానంచేస్తూవుంటే పెద్ద గాలివాన వచ్చి మాబట్టలన్నీ కలిసిపోయాయి. మేము గబగబ వచ్చి ఎవళచీరలు వాళ్లు కట్టుకోవడంలో శర్మిష్ఠ నాచీర కట్టేసుకుని, తిరిగి నే నిమ్మంటే యింటికి వెళ్లి పంపిస్తాను అండాక ఏముగవాళ్లు చూడకుండా వుండాలని నన్ను పాడుమూతిలో తోయించి వెల్లిపోయింది. దాని చెరికలైలు మనమా, మనవంశాన్ని, జారిస్తే, యిద్దం వచ్చి నట్లు దూషించారు. ఎంతయినా సరే, నే నా దుర్మార్గురాలి పూజ్ఞో మరీ కాలుపెట్టను, మీ కిష్టమయితే, మీరు వెళ్లి వాళ్లంత అగౌరవ పర్చినా వాళ్లదాస్యం చెయ్యండి. శర్మిష్ఠ వాళ్లకు అనువు యియ్యకుంటే వాళ్లు మనలను ఆనగలరా?

శుక్రా — అమ్మయీ, నవ్వు చెప్పిందంతా బాగుంది. కాని మనం బ్రాహ్మణం. బ్రాహ్మణులకు దీర్ఘకోపం కూడదు. అహింస మనకు పుణ్యపాటో పెట్టింది. అసలు బ్రాహ్మణ బాటికి గౌరవము, దివ్యత్వము ప్రసాదించింది వాళ్ల ప్రకాంత జీవితమే. కాంతమే సర్వ శ్రేయాలకు మూలము. ఆగ్రహం అన్నివిధాలా చెరుపు. శర్మిష్ఠచేసిందాంట్లో రవ్యంతరత్వం చే వుండవచ్చును. కాని మనం ధార్మికంగా బౌద్ధార్యంగా దాన్ని తీమించాలి, సహించాలి. ఇంతమా శర్మిష్ఠమాత్రం ఏమంత పెద్దతప్పు చేసింది? వర్ణం పడుతుంటే తొందరగా వెళ్లి పోవలసి వచ్చింది. చీరకోసం నీతో రగాయిదా పడుతూ వర్షంలో రడుస్తూ వుండటానికి శర్మిష్ఠ నీలాగు సామాన్య స్త్రీ అనుకున్నావా? మహా రాజుమూర్తె, అత్యంత సుమమరికాదూ? శర్మిష్ఠేవుంటే దాని చెరికలైలు నవ్వు చెప్పి నట్లు అంతగా కుల్లిపడతారా? వాళ్లుచేసిన నేరానికి రాజుతో చెప్పి శిక్షిద్దాము. ఒకట్లు చేసి దానికి మరొకరిని బాధించనూడదు.

దేశ — తండ్రీ! నువ్వంత చెప్పినా తిరిగి వచ్చేందుకు నాకు మనస్కరించటంలేదు. పరాధనం చేత దగ్గమైపోతూ నా అంతరాత్మ ప్రతిహింస వాంఛిస్తోంది. అది బ్రాహ్మణ్యం కాకుంటే కాకపోవచ్చును. నేనుమాత్రం ప్రతీకారంచేసి తీర్చాను. అలా చేయలేకపోతే ఆ ప్రయత్నంలో నా ప్రాణాలను వదిలేస్తాను.

శుక్రా — ఓహో! వృథాయాసాలకు పోకనే చెప్పిన మాట విను. వాళ్లు క్రూరభయంకర రాక్షసులు. వాళ్లమీద కక్షకట్టి మనం వర్ధిల్లడం దుర్లభం. వాళ్లు మనమీద గౌరవం వుంచినంత నేనే మన ఆటలు సాగుతాయి. కాని వాళ్లు తిరగబడితే మనం ఎదిరించలేము. ఎంత మంది సార్త్వికు లేదువులకేతిలోపడి నశించలేదు? నవ్వు చిన్నపిల్లవు. నీకు ప్రపంచజ్ఞానములేదు. 'తాబట్టిన కంటటికి మాడేకాళ్లన్నట్లు' నీపట్టుడం నవ్వు విడిచిపెట్టకున్నావు. నామాట విని యింటికి రా. నన్ను బలవంతం పెట్టను.

దేశ — వాళ్లను ఎదిరించి నిలవలేకపోతే వాళ్లను యెదిరించి మరణించ గలం కదా! ఈ మీనమైన పిరికిదనం చేనేకన్న చేయిరెట్లు అదే నయం. తండ్రీ! ఏమయినా సరే. నే నూళ్లోకి రాతల్పుకోలేదు. నే నిదో వెళ్లిపోతున్నాను. నన్నాపదద్దు. (అని బయలుదేరును.)

శుక్రా — ఓహో! నువ్వే నాజీవనాధారము. ఈ జీవిగల ఆకాశ్లోతి నీవుగాక మరేముంది? నవ్వు లేనివాడు నేనుమాత్రం యానగరంలోకి వెళ్లి ఏం చేయాలి? నేనూ నీతోనే వచ్చేస్తాను. అదిగో మహారాజా, శిర్మిష్ట వస్తువ్నారు. ఈ పంగతి నరించి వాళ్లతో విభులంగా చర్చిద్దాము.

[సవరివారంగా వృషపద్యుడు, శిర్మిష్ట ప్రవేశింతురు.]

వృష — గురువర్యా! నమస్కారము. వానిజ్ఞ శిర్మిష్టవల్ల తమ దేవయాని కేదో అపవారం జరి

గిందనీ, దాని భరితంగా ఆమె యానగరం విడిచి వెళ్లిపోవ నిశ్చయించి మిమ్ములను రప్పించిందనీ విని మాశిర్మిష్ట భయపడి నన్ను తీసుకుని తమ దర్శనానికి వచ్చింది

శుక్రా — రాజా! నీవాళ్లు మత్తెక్కి నన్ను, నా విడ్డనూ, నావంశాన్నీ, బాతినీ, తూలనాడారు. ఇది తమించరానిదోషం. దీనికి మా దేవయాని మంచి ప్రతీకారం నిశ్చయించింది. అది సమంజసంగా వుంటే, నా ఆశయం కూడా అదే. ఇన్ని సంవత్సరాలనుంచీ మీ రెన్ని చుష్కార్యాలు చేసివా మేముసహించి వూరుకున్నందుకు చివరకు మంచి అవమానం జరిగింది. కొందరు కూటికి నడ్డపూ కరుచై నేవక వృత్తిలో నున్నవాళ్లు ముట్లోకాట్లోనుమాడ పూజనీయమైన మావంశాన్నీ, బాతినీ నింపించారు.

వృష — మహాప్రభూ! తమించి నే విన్నవించుకునేది కొంచెం సావధానంగా వివరమని ప్రార్థిస్తున్నాను. ఈ విషయంలో శిర్మిష్ట కేవలం నిర్దోషి. తప్పుచేసిన ఆచారికత్తెలు పదిమందీ తగినశిక్ష అనుభవిస్తున్నారు అప్పటికే మంచికోసం పోయి చెడ్డ తెచ్చుకున్నది వానిజ్ఞ. ఏప్రమాదం రాకుండా చేసే ప్రయత్నంలో భయంకరమైన ప్రమాదం తెచ్చుకుంది. ఇది కేవలం దాని ప్రారభం. దాని చెలికత్తెలు పదిమందీ చేసిన నేరానికి నిర్దోషులైన మమ్ములనూ, ప్రజలనూ, జేశాన్నీ మీరు విడిచిపెట్టితే, మారాక్షస వంశం, రాక్షసరాజ్యం ఏంకావాలి? మాయండు కటాక్షించి తమరు నిలబెట్టిన మావంశాన్నీ, రాజ్యాన్ని తమకే రక్షించండి. తమరు నెలకొల్పిన రాక్షసరాజ్యాన్ని, తమ చేతులతోనే నశింపజేయకండి. తమ రేమి చేయమన్నా చేయదానికి సిద్ధంగా వున్నాను. మావల్లవచ్చిన అపచారానికి మీకు తోచినశిక్ష విధించండి. ఎంతదారుడమైనదై వా సరే సంతోషపూర్వకంగా అనుభవిస్తాను. అంతేకాని తమరు మముడ

లనూ, మా ప్రజలనూ దేవతలవారి కప్పు చెప్పి బల్లి పోకండి. మాయందు కరుణించండి (అని మోకరిస్తాడు.)

శుక్రా — రాజా! లే. ఈ జరిగిన అవమానం నీకు యానికే కాబట్టి ఆమెకోరిక ఎలా వుంటే అలా చెయ్యాలి. ఇప్పుడు దేవాన్ని విడిచి బళ్లదల్చుకున్నది ఆమె, ఆమెకోసం నేను, కాబట్టి నువ్వు ఆమెని కాంతింపలేనుకో.

వృష — అమ్మా! దేవయానీ! నువ్వేం చెయ్యమంటే అదే చేస్తాను. మామీద ఎంతదారుణ శిక్ష విధించినా అనుభవిస్తాను. కాని మీద మాత్రం నుమ్మలను విడిచిపెట్టకండి.

దేవ — అలాయిలే, రాజా! నే చెప్పిట్టు చేస్తావా? అది చాలా కష్టమైనపని. దానికి మీ శ్రమిష్ట కష్టమేదేమా?

వృష — నీ కాసంజేహం ఎంతమాత్రం వద్దు. నా వాళ్లంతా నా ఆజ్ఞలకు బద్ధులు.

దేవ — అలాయిలే, మీశ్రమిష్ట, దాని వెయ్యి మంది చెరికత్తెలు నాదాసీలు కొవాలి.

వృష — అబ్బ! ఎంతకఠినశిక్ష విధించావు దేవయానీ! నావిడ్డ నిర్దోషికవా! ఆమె ఒక్క తెనుమాత్రం తప్పించు.

దేవ — ఎంతమాత్రం వల్లకాదు.

శ్రమిష్ట — నాన్నగారూ! యీవిషయంలో సావల్ల వీరత్వం లేదన్నసంగతి నాకు తెలుసు. ఈ దేవయానికి తెలుసు. అందరికీమించి పూజ్యులైన గురువుగారికి తెలుసును. అయినా నా కర్మవశంచేత నా కీశిక్ష విధించబడ్డది. ధర్మ రీత్యా నే నీశిక్ష కంతమాత్రం బాధ్యురాలిని కాను. కాని దానిని నే నంగీకరించకుంటే

నావంశమేకాదు రాక్షసభాతి అంతా నశిస్తుంది పేరైనా లేకుండా. అందుచేత దేశక్షేమం కోసం, మన ప్రజారక్షణకోసం, నాస్వసాఖ్యాన్ని ధారపోసి నేనీ శిక్ష అనుభవిస్తాను. నా ప్రజలనూ, బారినీ, వంశాన్నీ కాపాడుతాను. దేవయాని పాదు చేయదల్చుకున్న రాక్షస వంశం నేను సంతోషిస్తాను.

వృష — బిడ్డా! నా ఏకైకపుత్రినైన నువ్వు యీ విధంగా శాశ్వతదాసీవై వివాహాది సాఖ్యాలను విస్మించి, నిర్వంశంగా నశింపవలసిందే! సహస్ర సంఖ్యాపరిచారికలచేత దాస్యం చేయించుకున్న నువ్వే నేడు దాసీని కావలెనవచ్చినదా? ఆపాడుదాస్యం ను వెళ్లా చేయగలుగుతావు? నీ శేమి తెలుసును?

శ్రమిష్ట — తండ్రీ! అది నానురుటివ్రాత. దాని నెవ్వరు తప్పించగలరు? ధర్మానికే ఎప్పటికన్నా జయమంటూ వస్తే నాకష్టాలు గట్టెక్కుతాయి. అంతవరకు కర్మఫల మనుభవించక తప్పదు. ఇంక నువ్వు విచారించక యీదీనురాలిని మరిచిపో.

వృష — బిడ్డా! నిన్ను మరిచిపోవడ మెట్లా సాధ్యమవుతుంది? నేనేకాదు కదా, తరతరాల మన వాళ్లుకూడా నువ్వుచేసిన నిరుపమానమయిన యీ త్యాగాన్ని మరిచిపోలేరు. మహారాజు పుత్రినై యుండినాడా సామాన్యప్రభాక్షేమం కోసం నీస్వసాఖ్యాలను పూర్తిగా విస్మించి కేవలం దాసీ వైనావు. ఇంతటిత్యాగం చేసిన నీకీర్తి ఆచంద్రతారార్కం వెలుగుగాక!

శుక్రా — తథాస్తు! రాజా! తథాస్తు!
[అందరూ నిష్క్రమింతురు.]

సుందరమైన చర్మమునకు
జాగ్రత్త అవసరము...

ప్రాద్ధమనము బయటదిగుగుటవల్ల మీ శేతనైన
ముఖచర్మము గాలి, దుమ్ము, ఎండలకు వాడిపోవును.
మీచర్మము మీకు తెలియకనే మొద్దుబారియుండు
టయ్య, కళాహీనముగాను వికారంగాను ఉండుటను
చూడడమతోనే మీకు దిగులుకలుగును. సుందరమైన
చర్మము స్త్రీకి మెప్పును, ప్రితియు తెచ్చును. అతిశు
భ్రముకాను, పూలమృదుత్వము పొందియున్న ముఖచ
ర్మమును ఎంతమాచినను తక్కువయే. స్త్రీయొక్కచర్మ
మునకు జాగ్రత్త అవసరము. అందులో చట్టికడుగుట

తో చాలదు. పాండ్స్ క్రీమ్ రంధ్రములలోనుండు మురి
కిని, నూనె విశేషమును తీసి అతిశుభ్రముగా నుంచును.

పాండ్స్ క్రీమ్ సీపానుకొనుడు; మీవేర్ల చివరలతో
క్రీమును, మీచర్మముమీద రాయుడు. మృదువైన
గుడ్డతో దులుపుడు. మరియు కొద్దిగావేరేక్రీమును,
శేలికగాపూసి, రాత్రంతయు ఆ నాణ్యమైనపొరను
ఉంచుడు. ఈ మోస్తరుగ పదిహేనురోజులు రాత్రు
లయందు వాడుడు. అప్పుడు మీచర్మము మృదువుగా
శేతగా అవుతున్నట్లు మీకు తెలియగలదు.

పగలు, గాలి, దుమ్ములనుండి రక్షించు
టలో శ్రేష్టమైనది
పాండ్స్ వ్యాధిసింగ్ క్రీమ్.

పాండ్స్ క్రీములు అన్నిగొప్ప ప్రార్థన
లలో దొరుకును శేక పాండ్స్, పి. ఓ.
బాక్సు 144, బొంబాయి వాయు వాయు

పాండ్స్ క్రీమ్

ధర్మ దీక్ష

శ్రీ చె. జమదగ్నిశర్మ

అవి మహారాజు లాదిగా నఖిలజనులు
కౌరవింపంగ, పోషించువారు గలుగ
ధర్మగోమూర్తి నాల్గుపాదములు మోపి
రాజమార్గాన విహరించురోజు లహహా !

కాలిక్రిందఁ బడ్డ గడ్డిపోచకు నైన
ధారుణీశు లడిగి ధర్మ మీయ
దినదినాభివృద్ధిఁ గను ధర్మభేనువు
కుంటువడుట కేమి కొఱుక కలుగు?

స్వపకులభూషణుండు మనునీతిమహాత్ముండు ధర్మమూర్తి మై
యవకృతి యెట్టివారలకు నైన ఘటిల్లిన దిద్ది తీర్చి నే
రుపున పరిష్కరింతు ననునూహముగా నని చాటఁ బంది, మం
డపమున ఘంటఁ గట్టి తను డాయగ నెంచెడివారు మ్రోయగన్.

అతఁడు ధర్మసింహాసనం బధివసించి
పంచదశవత్సరములు పాలించె గాని
మ్రోయలే దొక్కనాఁడైన న్యాయఘంట
సూర్యుఁ డుండంగ చీకటుల్ చొరగవశమె ?

* * *

వేసవిగాడ్పుకంట నతివేగముగాఁ బలుపెట్టునేర్పు ని
ర్వాసితనీలిమాంబరచరచ్ఛరదబ్రహ్మానకాంతి, య
భ్యాసశక్తైకవర్ధితమహాబల, మన్నియుఁ గూడి యొక్క ప్రో
వై నరివచ్చువారువము లారథ మీడ్చుచునుండ వీధిలోన.

అది భూభృన్మనునీతిచోళసుతువాహ్యశ్యర్థమై యుంటచే
నదలింపం బని లేకయే తొలఁగఁగా నావంక కీవంక కే

గుడు రచ్చోటిజనుల్ తమంతటన, యేక్రోశంబుదాకో చతు
వృదము ల్గాదు జడంబులైన సరి యేప్రాంతస్థము ల్గావు పో!
ఆ సమయంబునం దచట, నప్పుడె యీనినయా వొకండు, సం
త్రాసపరీతచిత్త యయి, రాజవధంబును వీడి ప్రక్కగా
నోసరిలంగ నెంచియు, నిజోద్భవుఁ డెట్లు వెట్టలేక యా
యాసముతో నిలంబడుట, నాతని దేహము నాకుచుండగన్.

అహినోటఁ బడఁబోవునట్టి తెక్కలురాని పిల్లకై వెతనొందుపిట్టవోలె
ప్రభురథం బది వచ్చి వైఁబడు ననుభీతి వెనుకకుఁ జూచుచు విడువలేక
తను వెల్లి తానయై తనముద్దుబిడ్డని మావి వోవగ పలుమాటలు నాకి
లంబయంబా యని యాకోశ మొనరించి రథవీక్షణమున నిర్మగ్నులైన
జనులఁ దనవంకఁ ద్రిప్పనా నని తలంచి
యఱచి, యలసటపడి, చేయునదియు లేక
ఆత్మసంతానసంరక్షణార్థ మాపు
దారి కడ్డుగ నిలంబడె తప్పగునొకొ ?

రయమున వచ్చుస్యందనమురాకకు డెందము తల్లడిల్ల భీ
మయమగు కోడెదూడ యనుమానముచే నొకగంతు వేయగా
భయమున నాపు దానిదరి చ్రాలి స్రవన్ని బిడ్డశ్రువారి ని
ర్దయులగు ప్రేక్షకాభిని విదారితమానసులం బొనర్చగన్.

బలిఁ గొన నెంచువోఁ దనదుప్రాణము వోయెడిగాక బిడ్డ ని
శ్చేలముగ నుండిఁ జాతునను స్థైర్యముతోఁ దనమేను గోడగా
నిలిపి ప్రియాత్మజాతునకు నెమ్మది నుండుట కొక్క బాష్పవా
రుల పరిభున్ బలం బయి నిరూపితదుర్గము గట్టినంతటన్.

అనుకొనినంత సేవయిన నయ్యెనో లేదో, వియజ్జ్వలద్వ్యతిన్
గనలిన శాంకరీవిభువికారము నొందినయట్లు శీఘ్రులం
ఘనమున దూడపైనిఁ బడె త్మోవిభుస్యందన, మెప్పు డేగనో
తనసుతుఁ డెట్లు తప్పకొని తత్ఫలజన్మునివోలె నక్కటా !

స్యందనఘట్టితాంగుఁ డయి శాశ్వతదుఃఖము తల్లి కిచ్చిపో
యెం దనమేనిరక్తములు నేలులుగాఁ బ్రవహింప; చూపరుల్

పొందిన వైద్యభావములు పోటులుగా నలరాజపుత్రుఁ డా
పెం దనవారువంబులను, వెంటనే యేగెను పాదచారియై !

గడగడలాడి నేవకులు కార్యము దోచక రాజపుత్రుఁడెం
బడిబడి పోయి రెచ్చటికొ, బాటను వీడి జనంబు లెల్లరున్
వెడలిరి స్వస్థలంబులకు, వీడని దుఃఖముతోడ గోవునున్
దడబడి బిట్టగా నఱచి, తత్పుత్రుఁ గాంచుచు నేడ్చె దీనరత్న.

*

*

*

ఇన్ని నాథులు నూరకే యున్న యట్టి
ధర్మఘంటిక గణగణధ్వానములను
మ్రోసె నొకమాటు మంత్రి పురోహితాది
బృందఁగి వేష్టితుం డగు విభుఁడు నడల.

ఏ మిది ధర్మదోష మిది యెట్లు ఘటిల్లెను దీని కారణం
జే మని లేచె నీతివిభుఁ డంతయు వైద్యము దోష, ధర్మ దీ
క్షామతి సుస్థిరుం డగుట నత్వర మేగెను ధర్మఘంటికా
భూమిని జేరఁ, జేరి యట భూపతి గాంచెను గోవు నొక్కటిన్.

గోవఁట! ధర్మఘంటనఁట! కొమ్ములతో వడిఁ గొట్టునంట! తా
నేవిధి దీనిభావము గ్రహింపగఁజాలును? చాలకున్నచో
భూవిభుదీక్ష యేమగును? పొచ్చెము లెట్టివి వచ్చెనోకదా!
వైవమ; దారిఁ బూవు మని ధర్మముకై విభుఁ డెంచు చున్నాడనీ.

గోవును మ్రోయు టావి కనుగోనలలో జల మూరుచుండ నే
వో విపరీతభావ నటులో తెలియందగునట్లు చెప్పి తా
నివల దారిఁ దీసె, విభుఁ జేమియుఁ దోచక దానివెంబడిన్
బోవుట కుద్యమించె, నటు వోయిరి వెంబడి మంత్రిముఖ్యులున్.

మంత్రిముగ్ధునివోలె నమ్మనువిభుండు
గోవు వోయెడిమాగ్ధానఁ బోవుచుండ
నేది యెట్లున్నదో యెవ్వ రెఱుంగలేక
మనుజవిభువెంటఁ బోయిరి మంత్రిముఖులు.

ఒకవరి గోవు తా మరలి, యున్నదికల్ పరికించి, వెంట వీ
డక చనుదెంచుభూవిభుని డగ్గటి, క్రమ్మట ముందు కేగి, పో
వక నిలుచుండి, భూవిభుడు వచ్చినయంతట సాగిపోయి, ప్రే
క్షకులకు విస్మయం బాదవఁ గంపిలుగాత్రముతోడ నేగుచున్.

తనసుతుఁ డింతమున్ను రథతాడనధాటికిఁ జచ్చినట్టి చో
టున కటు లేగి డెందము గడున్వడిఁ గొట్టుకొనంగ నిల్చె, మో
మున నతిదైన్య మొప్ప విభుమోమును జూచుచు శోకమూర్తియో
యని జను లెల్ల రార్తియుతులై కనులం దడి పెట్టుచుండగన్.

దేహము ముక్కలై చెదరి దిక్కులకుఁ బడి, రక్తధార లా
రోహములై, ఘనంబు లయి, త్రొక్కిన చక్రవంబుఁ బట్టి యా
జ్యాహుతిఁ బ్రజ్వరిల్లెడి హుతాశనవైఖరిఁ దోవఁజేయ భీ
త్యాహతవీక్షితం బయిన యాపశువత్సముఁ గాంచె భూపుండుఁ.

“ఎవ్వరు మూల మింతకు నిదేల యిటుల్ పదిమంది యుండుచో
నివ్విధి నింత వేగమున నేగినవారలు, కన్ను లున్నవే?
సవ్వడి మాని వత్సమును జంపి యెటో చనినారు, వీడుచో,
నెవ్విధి ధర్మ ముండు నిక, నేగుండు ఇటు విధింపగావలెన్.”

అని భూనాయకుఁ డాత్మనేవకులతో నాడంగ నవ్వారు భీ
తిని యోచించుచు ముందుపెన్మలకు సందేహించుచుండన్ వడిన్
జనె నారాజకుమారుఁ డచ్చటకు, నాశ్చర్యంబుగా నెల్లరున్
వినుచుండ న్వచియించె స్వీయకథ, నావేశంబుతో భూపుండుఁ.

“నారాజ్యంబున ధర్మభంగ మిటు లేనాఁడని రానేర్చినే?
నేరం బన్నది రూఢి యానెడల నేనేకాదు సాక్షాన్మహా
స్వారాజ్యేశులుగూడ పొండఁదగుశిక్షన్ బొందియేతీరనా
మీరల్వొంటిరికాదె నాసుతుని యీష్టేచ్ఛప్రకారంబుల్.

ఆయుర్దాయము మూడి వీఁ డిటుల నన్యాయంబు గావించి మీ
తే యోచింపక దీనికిం దగిన నిర్ణేయంబు గావించి మీ
రే యాజ్ఞాపన మాచరింపుఁ” డన వారి స్వీరు వీక్షించి తా
మేయంశంబును దేల్చి చెప్పక ప్రజల్ మిన్నుం బరీక్షింపగన్.

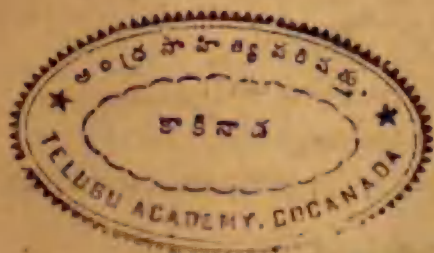

“భయముం బొందెద రేల ప్రాణములకున్ భంగంబు గల్పించు దో
వయుతుం దయ్యె నితండు గాన నితఁడే స్వప్రాణము ల్విడగా
నయ మా” నంచు ధరాధినాయకుఁడు నాజ్ఞపించె మున్నాతఁడె
క్కి యతండే నడిపించినట్టిరథ మాక్షేత్రంబునన్ బెట్టగన్.

మనమునఁ జింత వీడి, యనుమానముఁ దాల్చక, దేవదేవచిం
తన మొనరించుచున్, దనయధర్మపువర్తన కేడ్చియేడ్చి భీ
తిని విడనాడి, రాసుతుఁడు తేజము మోమునఁ దోఁ, రాజవి
ధినిఁ బడియుండె ధర్మమను దేవతకుం బ్రణమిల్లుకై నడిన్.

మనుభూమిశుఁడు ధర్మపాలన యశోమాగ్ధాంతరోద్రిక్తుఁడై
తనుఁ దానై రథ మెక్కి వారవము లంత స్తోలె, నచ్చోటు చే
సిన పాపం బది యెట్టిదో తిరుగ నాక్షేత్రంబునన్ రక్షమల్
సానలై పాతె జనాభిబాష్పజలరాసు ల్గూడి వేగంబునన్.

అంబుదముల్ వియత్తలమునందున నుండి తదీయరక్తపా
తంబులువోన ధారుణి యథాస్థితిగా నొనరించుకోర్కితో
గ్రొంబలగంబులై గురిసె; గూడుల కేగడి పక్షికోటిరా
వంబులు మాఱుమోగె నరపాలునిధర్మము నెత్తిపాడుచున్.

త్రివేణుమండల చక్రములు

శ్రీ బంగోలు వెంకటరంగయ్య

త్రివేణు వనగ మూడు వెతురుబొంగులు గలది అని అవయవార్థము స్ఫురించుచున్నది. ఈ శబ్దము రామాయణమున రెండుచోట్లను, మహాభారతమున రెండుచోట్లను గోచరమగుచున్నది. ఈ వాల్మీకిచోట్ల యందును నిది రథప్రస్తావములం దున్నది. స్థలముగ నిది బండిపర్యాయము గావచ్చును. వాల్మీకిరామాయణమున అరణ్యకాండలో

౧. త్రిశీస్త్రైవేణుం బలవాన్ ద్వాభ్యామక్షుప్తహబలః
ద్వాదశేనతు బాణేన ఖరస్య సకరం ధమః
ధిత్వా వజ్రనికా శేన రాఘవః ప్రహసన్నివ...

—స. ౨౮; శ్లో. ౩౦

౨. వరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పావకార్చివం
మణిహేమవిచిత్రాంగం బధంజ వ మహారథం.

—స. ౫౧-౫౨.

మొదటి శ్లోకములోని త్రివేణుశబ్దమునకు "త్రివేణు ర్నామ రథముఖస్థో యుగాధారదండః" యని యొక వాఖ్యానమును "రథముఖస్థాయనవిశేషః" యని ఇంకొక వాఖ్యానమును తెలుపుచున్నవి. రెండవ త్రివేణువునకు "యుగంధరః" అను పర్యాయపద మున్నది.

ఈరెండు ఉల్లేఖములకును సరిపోవు నాంధ్రీకరణముల నశ్వేషింపగ బ్రహ్మశ్రీ గోపీనాథ వేంకట కవింధ్ర విరచిత రామాయణమున "మూడంబులం

గూఢరంబును రెండయుల నొగలను" ఇత్యాది, మొదటి ప్రయోగమునకును "త్రివేణు సంపన్నంబును బావక సన్నికాశంబును" ఇత్యాది రెండవ ప్రయోగమునకును అగపడినవి.

మఱియు నాంధ్రవాల్మీకి వాసుదాసుగారి రామాయణమునందలి యాంధ్రీకరణంబు లిట్లున్నవి. మొదటిశ్లోకము —

"విజుసన మూఁటిచే నొగయు
వేగము యెక్కుము రెంట్లు" ౩

రెండవశ్లోకము —

కామగంబు త్రివేణు కలితంబు పావకా
ర్చివక్రమా రథము ధరిత్రి గూర్చి" ౪

మఱియు బ్రహ్మశ్రీ కావ్యతీర్థ జనమంచి తాండవకృష్ణా పరాభిధేయ శేషాద్రిశర్మ కళాశ్రేణుర్లు విరచితమున అంధ్ర శ్రీమద్రామాయణమున మొదటి యుల్లేఖాంధ్రపరివర్తన మిటు లున్నది.

"పాయకత్రయమున స్వందనవేణువు నడ్డకమ్మిరెంటు" ౫
రెండవ దిటు లున్నది:—

"అరుదన నొగతో చలయుచు

వరమై కామగతి నొప్పి వహింపమరుచిం

బరగి మణిహేమచక్రో

త్కిరమయి తన తవ్యహారగంబును ద్రుంచె" ౬

౧. అరణ్యకాండ. పుట ౬౮. రాముడు ఖరుని విరళునిశేయు ఘట్టము.

౨. అరణ్యకాండ. పుట ౧౨౪ జటాయువుచేత రావణుడు విరళుం డనట.

ఈ గోపీనాథరామాయణము వెంకటాద్రి బొమ్మయందు శ్రీరాజా ముద్దుకృష్ణ యాచేండ్ల బహదర్ వారి యాజ్ఞ చే ముద్రితమైనది.

౩. అరణ్యకాండలో ౪౩౫ వచనము.

౪. " ౮౫౪ సీసపద్యము.

౫. " ౮౩౦ సీసపద్యము.

౬. " ౧౩౭౩ కంఠము.

మైన ఉదాహరింపబడిన మూడు తెలుగు సంపూర్ణరామాయణములును మనకాలమున రచింపబడినవి. బ్ర. శేషాద్రిశర్మగారి రచనయందు గొప్పవిశేష మేమనగ సర్వకు సర్వగా తెలిసింది మూలములోని శ్లోక సంఖ్యలగూడ కనుపరచినవారు ఇది చాల గొప్పపని.

పై మూడు రామా యామలును ఆధునికములు. ప్రాచీనగ్రంథములగు రంగనాథరామా యామమును, భాస్కరరామా యామమును చూడగ మొదటిదానియందు త్రివేణువుగాని దీవిపర్యా యములుగాని లేవు. భాస్కరమున మొదటియట్లేభుక్తుమున నీపద్య మున్నది.

“ఒగి విల్లు మూతులయ్యెం

దెగివడ నొకటొకట పారులు చల్ల నిరుగనక

మొగి రెంటు మూడు నిరుగులు

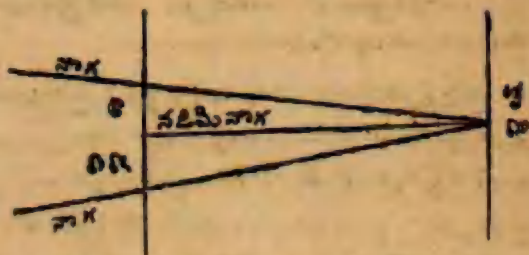
నొగలు విలుగ నొకట వాని నోవేయుటయుకొ.”

బహుశః భాస్కరుడు త్రివేణువును నొగలని తీర్మానించి యుండును. మహాభారతకర్ణపర్వము. ఆ. ౧౬-౧౭ లో ఛిన్న త్రివేణు చక్రాక్షకాః అనియు, ఆ. ౧౮-౧౯ లో “ఛిన్నత్రివేణు సంసూతా హతాశ్వపార్శ్వ సార క్షేక”† అనియు నున్నవి. వీనికి వ్యాఖ్య లభింప లేదు. వీనికి సరిపోవు వాక్యములకొరకు సోమయాజి రచనయందు చెడుకగ నేనాంగ చతుష్టయాంగములు ఖండిభూతమౌ నీన” ఇత్యాది విధమున కమ్ముడల నూట లగుపడుచున్నవి. ఇక మనకాలమున దిగంత వ్యాప్తతీర్తిప్రతిష్ఠలలో వర్ధిల్లుచుండు మహామహా పాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణ మూర్తికామ్రాగారి శ్రీకృష్ణభారతము ఈ రెండుచోట్ల విల్లున్నది.

మొదటిది “యగ్గామౌదులతోడ రథంబులు విరళంబులు గావించియు” రెండవదానికి “రథంబులు చక్కలు గావించియు”† అనియున్నవి.

ఈ “త్రివేణు” శబ్దమువలన వ్యాస వాల్మీకీ దుల కాలమున కేకట నిర్మాణ మెట్లుండినదియు గోచ రింపగలదు. త్రివేణుశబ్దముచే మాహ్యమానమగు బండి యెటులుండు వనిన దానినిటు లూహింపవలెను:—మొదట

ఇరు గుండును. ఇరుముపైన కొయ్య అడ్డ (అడ్డముగ వేయబడు కొయ్యకుండు). ఈ అడ్డపైన పొడుగుపాటి రెండు కొయ్యలనుగాని చెదురుబొంగులు గాని ఒక తట్టున యేకాగ్రములుగ నుండునట్లు ఏటవాలుగ నమర్చి అటుతర్వాత, యడ్డనుండి పైనిచెప్పిన రెండు కొయ్యలుకూడు సగ్రమున చేరువటుల ఇంకొక కొయ్యనుగాని చెదురునుగాని యమర్చి ఈ మూడును కలియచోట కాడి కట్టబడును. ఇట్లేర్పడిన పంజరా కృతి ఇటు లుండును:—

ఇట్టి యాకృతి వెలిగినవారై ప్రాచీనత్రోతిపి కులు రోహిణీనక్షత్రమునకు శకటాకారమును నిఘంటు క్షేరికావోలును. ఇట్టి యాకారనిర్మాణములు గల రెండెద్దలబండ్లు ఇప్పటికిని నల్లూరు కడపమండల ములందు వాడుకలో నున్నవి. అడ్డనడుమనుండి నచ్చు నొగకు బదులు కొంద రొక లావుత్రాటిని దిలించుదు. మొత్తమునకు ఆకారము పైన చూసిన ప్రకార మే యుండును.

కొన్ని రెండెద్దలబండ్లకు బండి ఆయ మెంత పొడవుండెనో అంతకు సరిపోవు నొక పెద్ద నొగ అడ్డమీద అమర్చబడియుండును. ఈ నొగమీద దీర్ఘాయతచతురస్రము (Oblong) నొక పెద్ద చట్టము విగింపబడియుండును. ప్రాయశఃముగ యిప్పటి రెండెద్ద బండిట్టిదిగ నున్నది. వీనియాకృతి యిట్లుండును. ఈ చట్టమును పరము అందురు.

* † ఇవి కలకత్తాప్రతిలోనుండి యుదాహరింపబడినవి.

౧. శ్రీకృష్ణభారతము. క. ఆ. ౧. వ. ౧౭౪.

౨. ,, ,, ,, ఆ. ౧. వ. ౧౮౫.

క. క-అక్ష.

చ. జ-సౌగ.

ట. డ-కాడి.

ర. ద. ప. బ-సౌగమీద నుండు పరము.

నాగరకత పెం పగుకొంది ప్రాతకాలపుట వేణువు పరముగల బండిగ మారియుండును.

నిన్నియోరకముల గట్టికొయ్యలు పృష్టిలో నుండగ ప్రాతకాలపువారు పెడురు నేల శ్రేష్ఠమయిన దానిగ పెచ్చిరనువాళిక కలుగవచ్చును. వేణువునకు వైదికప్రాతస్త్యపవిత్రతలు గలవు. యజ్ఞయాగాదు లందు వేయబడు ప్రధానకాలకు ప్రాగ్భోక మని పేరు. దీనిని ప్రాచీనవంశ మనియు చెప్పుదురు. వంశ మనగ చెరురే యగును. ఉదాహరణమునకు మా దంకుళముల మందముగల (నడికొలత- Diameter) ఒక చెరురుబొంగును అదే మందముగల ఇతర గట్టి కొయ్యను (పర) బరువును మోయుచున్నప్పుడు సరి పోల్చి పరీక్షించి చూచినయెడల చెరు రేపాటియు చెనుదీయదు. బహుళ: గట్టికొయ్య బరువునకు వంగిన వంటను. నడుమ బోలనటచేత చెరురు వంగదు. అంతి యగాక ఆగట్టి కొయ్యకంటే తేలికగ నుండును. ఇది యొక అధికగుణము. ఇట్టి గుణముల కనిపట్టి ప్రాచీ నులు వేణువును గ్రహించి యుండురు. ఇత్యాది గుణ దోషవిచార పెట్టు పరిణమింప నున్నను కేవల నాగ రకదృష్టితో విచారించినయెడల త్రివేణుశబ్దమున ప్రాచీన నాగరకతాభిజ్ఞానము నిలిచి యున్నదని యేర్పడ గలదు. ఈ శబ్ద మమరమున లేదు. భారత రామాయణములు దప్ప ఇతర కౌవ్యములందు మృగ్య ముగ నున్నది. దీని స్వరూప నిర్ణయ విషయమునను పైని ఉదాహరింపబడిన ఆంధ్ర మహాకవు లేకగ్రీవ మగు భావమును చాపలేదు. బహుళ: త్రివేణ్యాకృతి గల బండ్లు క్రొత్త క్రొత్త మాదిరులుగ వేయబడు

చుండుటచే ఆపేరుకూడ నాడుక తప్పినది కాబోలు. ఇత్యాది యూహాపాపా లెట్లున్నను త్రివేణుశబ్దమున ప్రాచీన భారత నాగరకతాభిజ్ఞానము కొంత నిలిచి యున్నదని గ్రహింపనగును.

ఈ త్రివేణువిచారమునకు సాహిత్యమై రథా వయవ సంబంధముగల "రథాక" మండలచక్రాక" అను నొక ప్రయోగమును శ్రీమద్రామాయణమున గలదు. ఆయోధ్యాకాండ పర్వ ౭౦- శ్లో. ౨౯ లో వాల్మీకి "మండల చక్రాక" అను నొక సమాసమును ప్రయోగించి యున్నాడు. భరతుడు గిరివ్రజమునుండి తిరుగ ఆయోధ్యకు వచ్చునపుడు అతనివెంట నడచిన వస్తువాహనాదులలో

'రథాక' మండల చక్రాంశ్చయోజయిత్వాపరకృతం ఉష్ణిగోఽశ్వఖరైర్భృత్యా భరతం యంత మవ్య యః'

అని యున్నది. "మండల చక్రాక" అను దానికి గోవిందరాజ న్యాఖ్యలో "వర్తల చక్ర యుక్తాక" అని యున్నది. తీర్థియమున "మండలాని - మండలాకారాణి మండలాకారతయా యోజితాని చక్రాని యేషం తాకరథాక" అని న్యాఖ్యానింప బడినది

చక్రము రథాంగ మనట ప్రసిద్ధముగదా! "మం డల చక్రాక" అనుటచుం చేమయిన విశేషము కలదా? మండల మనగ వర్తల మనియు (గుండ్రము), సమాసా మనియు నిఘంటువులలో అర్థ ములు గలవు. ఇంకను కొన్ని యర్థములున్నవి గాని అవి ఆశ్రయత ములుగ నుండును. 'మండలచక్రాక' అనగా గుండ్రని చక్రములు గల రథములు అని అర్థము చేసిన యెడల కోణాకారములు గల చక్రము లెందైన నెపుడైన నుండినవా అట్టిదానిపై బండి నడచునాయన నాడే పము రాగలదు. చక్రములే లేక పరముమాత్ర ముండి అట్టిదానినే వాహనముగ నొకకాలమున జనులు నాడు కొనుచుండి కాలగమమున నొక బుద్ధిమంతుడు గుండ్రని చక్రముల కనిపెట్టి యుండి అట్టి చక్రములు గల బండ్లు అప్పుడప్పుడే నాడుకలోకి వచ్చుచుండినందున గుండ్రని చక్రములుగలబండ్లు అని

అవధారణము చేసి "రథాక్ మండలచక్రా" అని చెప్పవలసియుండునా? అట్లుగదల బహుశః వాస్తవిక కాలమునకు చక్రములులేని బండ్లుకూడ యుండినవి కాబోలును. హిమవత్పాత్రములలో మంచుగడ్డలు పేరుకొని ఘనీభవించి యుండు స్థలములలో చక్రములు గల బండ్లకంటె చక్రములులేని, వట్టిచట్టములు గల బండ్లను లాగుట సులభముగ నుండును. ఇప్పటికిని రష్యాదేశపు ఉత్తరభాగములందు ప్రవమండల సమీప ప్రాంతములందు చక్రములు లేక చట్టములుమాత్రము గల బండ్లు వాడుకలో నున్నట్లు భూగోళ గ్రంథములలో చూడబడుచున్నది. ఇట్టివాహనములను ఇంగ్లీషున (Sledges) స్లెడ్జస్ అని అందురు. బహుశః కడు ప్రాచీనకాలమున మనదేశమునను హిమవత్పాత్రములలో స్లెడ్జస్ వంటి చక్రహీనములగు బండ్లుండుటచేత గుండ్రవి చక్రములు గల బండ్లు (రథాక్ మండల చక్రా) అనుట కారణమై యుండునా?

ఈ యాహ యొప్పదగనియెడల "మండల చక్రా" అనగ చక్రసమాహేయముగల బండ్లు అని యుండవచ్చును. సాధారణస్థితిలో ప్రతి బండికిని రెండుచక్రము లుండును. కొన్ని కొన్ని బండ్లకు మూడుచక్రములు, నాలుగుచక్రములు అసంభవములొ చూడబడుచున్నవి. ఆరుచక్రములు గల వాహనములును గలవు. సాధారణముగ దేవాలయములలోని పెద్ద పెద్ద తేరులకు ఆరుచక్రము లుండును. నాలుగుమూలలందు నాలుగుచక్రములును, ఈ నాల్గింటికి నడి మయమున—అనగా తేరుపీకమునకు సరిగ క్రింది భాగమున వైనచెప్పిన నాలుగుచక్రముల మట్టమునకు రెండుచక్రము లుండును. ఆరుచక్రము లుండుటచలన మార్గమధ్యమున గుంటలు మిట్టలు తగిలినయెడల రథమున కూర్చున్నవారికి ఒడ లదరకుండ నడచు నని

శిల్పము చెప్పెదరు. (చక్రబహుత్వము లేక ఒంటి చక్రము గలిగి నిలుపు లేక సంచరించునది మార్గరథ మొకటి పౌరాణికముగ నున్నది.)

"మండలచక్రా" అనునాటలను తెలుగు కవులు ఎట్లు పరివర్తించి రచి చూడగ రంగవాళ రామాయణమున దీనిపోబడి యగపడలేదు. భాస్కరము నను నింతియ. ఆధునికరచనల జూడగ గోపీనాథం వారు ఒక పెద్దవచనములో "అప్పుడు భృగులు మండలచక్రరథపాయభోక్తృధేనుసహితులై యతని వెంట (ధరతునివెంట) జనిరి" యనియున్నది—ఆంధ్ర వాస్తవిక వా. సు. చానుగారు అయోధ్యాకాండలో ౧౭౬౩-వ పద్యమున నిట్లు చెప్పినారు:—

"తమ్ముడు చాను వెక్కి సుర
ధామము వెల్గుదున్ ధువోర్కి చే
గమ్మున నూరు నీడి బల
కాండముగొల్వగ మండలారు చ
క్రమ్ముల వొప్పేట్లు తుర
గమ్ములగోవులు నక్త్రసంఘముల్
సమృద్ధి గొంచు భృక్యజన
సంతతి వెంబడిరా మహాత్మ్యరథ."

ఇక కళాప్రపూర్ణ శేషుద్రిశర్మగారి భరతుడు 'మండలాకారచక్రముల్ గండుమిగుల, నలరు రథముల బహుళతెంబులను గొనుచు' నయోధ్య శేరి నట్టున్నది. మండలాకారచక్ర గత రహస్యమును వ్యాఖ్యాతలుగాని భాషాపరివర్తకులుగాని వెలిబుచ్చుటన్నారు. బహుశః కటపరిణామ విన్యాసమున త్రివేణిమండలచక్రములు కొన్ని పరిణామదశల కధి జ్ఞానములుగ నుండగలవు (A state in the evolution of carriages). భాషలోని శబ్దము లిట్లు విజ్ఞాన వికాసముల నప్రయత్నముగ బోధించగలవు.

ఆంధ్రతేజము

శ్రీ ఉదయగిరి సన్యాసిరాజు

౫

కాకతీయ వంశ కంధి చంద్రుండును
మనుమసిద్ధి, తెలుగుమగలు గడంగి
సైన్యముక్తుడైన శైత్రపాలునితోడ
సంగరంబు సలుప సాగి రపుడు.

కొండ లొండొంటితోడ నుద్దండవృత్తి
భండనము నేయభంగి నారెండుతెగల
దండిమగ లొండొరులతోడ భండనంబు
జండతర ధాటి నొనరించుచుండి రపుడు.

యాదవులతోడఁ బోరాడి యలసి, పాలసి
బెగడువడి వెనుకంజను వేయుచున్న
తెలుగుమగలకు గణపతి దేవరాజు
జలదగంభీరముగ నిట్లు పలికినాడు.

“కుప్పించి యెదిరికి ముప్పు ఘటింపు మా
వీరరక్తము మేనఁ బాటదొక్కొ
తండ్రుల వారసత్వపుతీవి మకుటంబు
చలరేగు మని బుద్ధి సెప్పదొక్కొ
ఉటుకుము గ్రక్కున నతీతెడ శత్రు నా
ఖడ్గంబు కరములఁ గ్రాలదొక్కొ
ధట్టిల మొలఁజుట్టి తరలుఁ డా పగవారి
మాటలు గుండల నాటదొక్కొ

అఖిలలోకమ్ము ‘లద్దిగా!’ యన్నయట్టి
తొల్లిటి తెలుంగుతీవి యీ నొరలడంబు
గని భయంబున నెటకేనిఁ జనియెనొక్కొ
అక్కటా! పాఱఁగతిమేమి? యాంధ్రులార!

పిఱికి నెత్తురు బిఱబిఱ వెన్నకుం ద్రిప్పఁ
గఱకుక త్తివలనఁ గలదె ఫలము
ప్రణయపాశమ్ము నెమ్మనమును బంధింప
గట్టియీటవలనఁ గలదె ఫలము
భంగపడినవారు భయముఁ గొల్పుచునుండ
ఘనగదవలననుఁ గలదె ఫలము
జయముపై మనమున సందియమ్ము జనింప
గడిది బలమువలనఁ గలదె ఫలము
మానవంతుల మనుమాట మఱపురాఁగ
మగల మేమను మాటయే మఱపురాఁగఁ
గాలదండము లున్ననుఁ గలదె ఫలము
వీరమత్తేభవారులార! శూరులార!

ఇంతకు ముట్టవచ్చియింక
నేగతి వైరికి వెన్నునూ! యా
వంతయు సిగ్గులేక నిజ
వాసము నేరుదు రంతెకాక, ను
న్నిఁతురె యాడువాండ్రు మిను?
నీచు లటంచుఁ దలంచి స్రుక్కరే?
చింతిల నేల! చచ్చి దివిఁ
జేరుఁడు, చూరగొనుండు కీరితిన్.

కులసతి ‘గోలుగోలు’ మని
కుండగఁ బిల్లలు దిక్కులేమికిన్
వలవలనేడువన్ మిగుల
వందరియు యేమిఁ జేయలేక ప్రే

మలత విశ్వంఖలంబును న
 మంచితలil నడంచి 'ధైర్యమ'క
 బలితపుగతిఁ గోసి యిట
 వచ్చితి రేటికి వెన్ను సూరగక.

మేటిమగ లాంధ్రు లను తొంటిమాట నట్టి
 బూటకము జేసి నిజజన్మభూమి వగవఁ
 బగకు వెన్నిచ్చి యీగతిఁ బాఱఁదగునె?
 తెలుఁగుదొరలార! మీతెల్వి తెల్లవాత్ర!

ఉడుకు నెత్తురు వడివడిగఁ బాఱదె మేన?
 నడలఁగొట్ట రదేమి వెడగుపగఱ
 దండిత్రులదెబ్బ గుండెల నాటదే?
 దంపింపరేమి పెదదుండగొడ్డ
 సాటివారలపోటుమాటలు వినరావె?
 కాటి కనుపరేమి మేటిమగల
 జిత్తుల మారులై యెత్తు తెలుంగరే?
 మొత్త రేమి గదల మత్తుమొనల

పాఱుబోతుల తిరునఁ బాఱు టరయ
 వీరధర్మము గాదని మీ రెఱుంగరే?
 పోరిలో నిల్చి పేరందఁ గోరరేమి
 వీరమల్తేభహరులార! శూరులార!

అనుపమమై జగద్వినుత
 మై సుఖదాయకమై చెలఁగుచు
 వనయశ మేరికిం బడయ
 వచ్చునె? పుత్రకళత్రమూలమై
 ధనగృహపేతుభూతము,
 దారుణదుఃఖవిశేషయుక్తమై
 తనరెడునట్టి సంసరణ
 తాపము వాయక కుండుచుండినక.

దారాపుత్ర ధనద్రవీతమగు మి
 ధ్యానూఃకం బైన సం
 సారం బారసి సారహీన మని వి
 జ్ఞానుల్ శరచ్చంద్రికా
 స్ఫారంబైతగు కీరితిం బడయ వె
 చ్చుంబెట్టి రీకాయముల్
 వీరాగ్రేనరులార! మీరు నటు లి
 వేళం జరింపందగుక.

బడబడ డాబులు వాగుచు
 గడబిడ నొనరించు చవట కదనమునందుక
 గడగడలాడును పరుగిడు
 గడకు మడియు నఱచుకుళ్ళ కటచునె చెఱుచి!

సారములేని కర్మముల
 జాడలఁబోవుచు మందబుద్ధిమై
 యూరును బేరులేక పడి
 యుండుటకంటె నరాతి పైన్యముక
 బోరుల నోర్చి కీర్తిరమఁ
 బొందుటయో యని నీల్చి, స్వగ్గమన్
 జేరుటయో తగుక పురుష
 సి హునికీక గమనించి చూడగక.

కదనమునన్ జయంబుఁ గొన
 గా నగునేని, యశేషసంపదల్
 నదనులకీర్తియుం గలుగుఁ
 జచ్చినచో సురసద్మ సౌఖ్యమొం
 దుదు రెట్లులైన మేలగు, జ
 నుల్ నగ నిండ్లకుఁ బాఱిపోకుడి
 యదను పరీక్షవేళ, మన
 యాంధ్రపరాక్రమలక్ష్మి కారయక

తెలుగువారు జూచ్చి యత్తఱిఁ దెలుగువీరు
లసమస్యగామకేళి నయ్యాదపులను
నడలఁగొట్టిరి గణపతి యబ్రమంద
శౌణదేశాధిపతి దుఃఖజలధి మ్రుంద.

శౌర్యధనుడైన నకలాంధ్రచక్రవర్తి
పలికె గంభీరముగ శైత్రపాలుతోడ
తనుకు నివ్వడు యుద్ధధర్మములఁ జెప్ప
వచ్చినాఁడను నేర్చుకొనలయు రాజ!

“జం కొకింతయు లేక చటుకునఁ బగఱపై
కుటుకుట యది పురుషోచితంబు
పాడిదప్పక, రణవ్యాపారమున శత్రు
నోర్చుట యది పురుషోచితంబు
శరణువేడిన ప్రాణశత్రుని కభయంబు
నొసగుట యది పురుషోచితంబు
అరికిఁ జిక్కక మహాహవమున నీర్లి పే
రొందుట యది పురుషోచితంబు

గోచిపెట్టు బుటుంగని గోలయైన
బులుని రహస్యవిధి నేలపాలు నేయఁ
జూచు టది యక్కటా! పురుషోచితంబూ
సమరధర్మముఁ గన వేల? శైత్రపాల!”

శైత్రపాలుఁడు పలికె “నీ ‘శాస్త్రుచర్య
కొంచెమో గొప్పయో యెటుంగుదును నేను
శక్తికలదేని సమరమ్ము నలువరమ్ము—
చేతఁగాదేని స్వగృహమ్ము నేరఁబామ్ము.”

గణన నేయు బట్లు? గణపతి విజయశా
రణము నాటి ఘోరణమునందు!
తెలుగువీరు లాశ్మతేజ మందుట దైన
బల మటంచు యాదపులు వచింతు.

తెలుగుదొరయైన గణపతిదేశరాజ
పూర్వవృత్తాంతమునుఁ దలపోసి పలికె
“విజయము లభింపగా విజ్ఞప్తిగి నన్నుఁ
జంపఁదలఁచితి వొప్పునే? శైత్రపాల!

తులలేని కలతోడఁ జెలువారుఖడ్గంబు
గరముల దాల్చిన గరువతనము
వెలలేని మణులతోఁ గులుకునూపెడుమకు
టముఁ దలనిడిన యాడంబరంబు
చలియించుకులగిరివలె నొప్పుకరి నెక్కి
కూరుచుండిన యట్టి గొప్పతనము
పలుపురురాజుల గెలిచి వీరుఁడ నను
పేరు పెట్టికొనిన పెద్దతనము
నెందుబోయెను వీనుల విందుగాఁగ
మా కెఱిగింపుమా నేఁడు ప్రాకటముగ
రాజ! యీమాట లేల? ఘోరాజి విడిచి
పొమ్ము ఘోరాటపులకుఁ దప మొప్పువర్చ.

చీటికి మాటికి వెడగు
చేతలు నేయుచు నన్నుఁబోలుబల్
పోటరి లేడటంచుఁ బువు
బోడులనన్నిధి విజ్ఞప్తిగి, యీ
చేటునుఁ దెచ్చికొంటి విఠఁ
తేయున దేమియు లేదు గానఁ బో
రాటఁ దొలంగి యోడితి న
టంచు వచింపుము నిన్నుఁ గాచెదగ.

మానవజన్మ మెత్తి పలు
మారులు శత్రులు పోటుమాటలగా
మానసమందు నాట నవ
మానము నోర్చి శవంబురీతి మే

నూనుటకంటె స్వర్గసుఖ

మొందుట లెస్స" యటంచు వెండియుగా
దా ననికిం గడంగె యదు

నాయకుఁ డద్దర! శౌర్య మద్దియే !

శైత్రపాలుఁడు వరియించె స్వర్గలక్ష్మి

గొల్లవారలు మిక్కిలి శల్ల డిలిరి

గణపతి వరించె 'జయలక్ష్మి' రణము ముగిసె

సరుణకిరణుండు శాంతుఁడై యస్తమించె.

ఒక్కమంచిముహూర్తాన "నోరుగల్లు

పట్టణంబున" బట్టంబు గట్టికొనియె

"తెలుగునేలకు" "గణపతిదేవచక్ర

వర్తి" సామంతులెల్లరు భలి యవంగ.

"పగతుఁ డెంతటిబలవంతుఁడైనను భయం

పడక వానిని బోర మార్కొనంగ

పగవానికొడుకులఁ బట్టి చంపక రాజ్య

భగము వారికిఁ బంచి యాయఁ

బగవారలకు నోడి పాతినవాని!

మరలఁ దొల్లిటిరాజ్యగరిమఁ గూర్చ

బాహుబలస్ఫూర్తి పరిధవిల్లఁ గడంగి

యాంధ్రదేశం బెల్ల నాక్రమించ

నాంధ్రతేజోవిరాజితుఁడైన కాక

తీయగణపతిచక్రవర్తి యొకరుండ

నేర్పు; కల్లగదా పరుల్ నేర్తు రనుట!"

అని తెనుఁగుతేనిఁ 'దిక్కన' యభినుతించె.

ముఖమునకు వన్నె దెచ్చు
పరిమళద్రవ్యముతోకూడిన నబ్బు !

డి ల్ బ హా ర్ న బ్బు

(రిజిస్టర్డ్)

కేవలము సాధారణమైన సబ్బుకాదు. చర్మమును ఎక్కువ పరిశుభ్రపరచుట నోపాటు మృదుత్వమును, సౌందర్యమును చేహార్చును. చర్మమునకు నోమలత్వమును కలుగజేయు విలువగల పదార్థము లిందుచేర్చబడుటచే ఈ పనిసాధ్యమగుచున్నది. డిల్ బహార్ సబ్బువాదిన ఎక్కువ మరుగునవును. అందుచే చాలదినములు వినియోగపడును. అనుకూలమైన సువాసన, 8 ఓజ్లలుండు పెట్టెఖరీదు 14 అణాలు. వి. సి. చార్జి అదనము. ఇదేమాదిరి గుణమున్న సబ్బులు:—కామినియా సౌందర్ సబ్బు, కామినియా హీన, ఇండియన్ బ్యూటీ. 8 ఓజ్లలుండు పెట్టెఖరీదు 14 అ. వి. సి. చార్జి అదనము.

రెండు అణావిశ్లలు పంపుచు ఉచితముగా పంపబడు సాంపుల్సుకు వ్రాయుడు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ ఆండ్ కెమికల్ కంపెనీ, బొంబాయి, 2.

సౌమిస్ట్రాక్టులు : డె. యస్. నేట్ & కో.,
68 పయ్యకొప్పురోడ్డు, మదరాసు.

ఈసప్తవ్యతాంతము

శ్రీ గొబ్బూరు వెంకటానందరావునరావు

సాహిత్యములు

౧

అద్భుతమైన లోకజ్ఞానమూ, అద్వితీయమైన వాక్ప మత్స్యతీ, సాటిలేనిసమయస్ఫూర్తి—ఈమూడువిశేషాలు ఒకే వ్యక్తిలో చక్కగా పరిస్ఫుటం కావడం చాలా అరుదు. అటువంటి మూడు ప్రజ్ఞలు ఒకరి లోనే మూర్తిధవించిన మహామహాలు, లోకంలో ముగ్గురే కనబడుతున్నారు. ఇటీవల తెనాలి రామలింగమూ, అంతకుముందు అక్కరు బాదుపా ఆస్థానమందు రాజా వీరబలుమూ, ప్రాచీనకాలంలో పవనమట్ల గ్రీకు దేశప్రాంతాల్లో ఈసప్తమహాశయుమూ—ఈముగ్గురికీ సాటి? ఈముగ్గురే!

తెనాలి రామలింగడి కథలూ, వీరబల వినోదాలూ, ఈసప్త సీతకథలూ అంతా చదువుతూనే ఉంటారు. ఈ కథాకుసుమాలూ వాదిపోవు. దేవపారిజాతాల్లాగు ఎప్పటికీ వికసిస్తూ, ఘమఘమలాడుతూ కమ్మగానే ఉంటున్నవి. మొదటి యిద్దరూ ఆంగ్లములు, హైందవులు. వారి పూర్వోక్తరాలు చాలామందికి తెలిసే ఉన్నవి. కాని, చిన్నప్పటినుంచీ, అన్ని దేశాల్లోను, అన్ని భాషాల్లోనూ చదువుకుంటున్న సీతకథలవ్రాసిన ఈసప్త చిత్రకథమాత్రం మనవాళ్లకు చాలామందికి తెలిసినట్లు కనబడిదు కనుక తెలిసినంతవఱకు అభిసంగ్రహంగా అతని జీవితకథ యిడిగుర వ్రాస్తున్నాను.

౨

మహాసీయుల జీవితకథలు సర్వసాధారణంగా విషాదపూరితంగా ఉంటవి. ఈసప్తజన్మకథమూడా ఆ పాంశమునే స్థిరపరుస్తున్నది. వీరదేశంలో పుట్టి పెరిగిన ఆ మేధావారికి పేరుప్రఖ్యాతులు వచ్చినవిధం అంతా చాలా చిత్రంగా ఉంటుంది. అవసావదశ విషాదపూరితమై మిక్కిలి బానిసలుత్తు తున్నది. మొత్తంమీద అతనికథ అద్భుతం అనిపిస్తుంది.

ఈసప్త ఎవ్వడు పుట్టాడో, ఎక్కడ పుట్టాడో స్పష్టంగా ఎవరికీ తెలియదు. కొందరు అతను అది స్పీనియా దేశంలో పుట్టినట్లు చెబుతారు. కొందరు అతను శ్రీశియా దేశపువాడంటారు. ఆకాలంలో శ్రీశియా దేశం నేటి బర్మీ దేశంలో చేరి ఉన్నది. మరికొందరు మరొకలాగు చెబుతారు. నిశ్చయం లేల లేదు.

ఈసప్తజన్మం క్రీస్తుకుముందు ఆరువందలవీళ్ల కిందట నంటారు. అనగా ఇప్పటికి రెండువేలయిదు వందల సంవత్సరాల కిందటిమాట. ఆలోచిస్తే ఆపడమటిరాజ్యాల్లో మనుష్యులమహత్తీ పశువుల్లాగు సంతోషం అమృతమేవారు. అధికారమూ, అంగలమూ, అధునలమూ కలవారు పేదలనూ, బలహీనులనూ పట్టి, బజార్లలోనూ, సంతోళ్లలోనూ బానిసలకింద అమ్ముతూ ఉండేవారు. కాస్త ఒడ్డున పొడుగుగా ఉండి, కండపుట్టి, సురూపముగల మొగ బానిసలకు వెల ఎక్కువ పెట్టేవారు. సొందర్యవతులైన ఆడదాసీదీకున్న ఎక్కువ వెల ఉండేది.

వెల ఎక్కువ పెట్టడమును ఈసప్తదగ్గర కఠిరలక్షణం ఒకటైనా మంచిది లేక పోయింది. మనిషి తాళకంటె కూడా కారునలపు. అష్టావక్రడు, మరుగుజ్జు, అల్పకాయం, గూని వీవు. మొహం, కోడిమొహం. ఇలాగు చెడులక్షణాలు ఎన్నికాలలో ఆన్ని ఈసప్తరూపంలో కనబడేవి. బొమ్మచూడండి!

ఈసప్త

పుట్టినదేశమూ, కాలమూ, నిశ్చయంగా తెలియనవ్వదు, అతనిరెల్లితండ్రు లేవకో, తాల్మంలో ఏమి

చేట్టలు చేసేవాడో, చిన్నతనంలో ఏమి విశేషాలు జరిగినాయో విద్యార్థులు ఎక్కడ ఎలాగ నేర్చుకున్నాడో - ఇవన్నీ తెలుసుకోవడం అసాధ్యం.

3

బానిసగా విక్రయంపడక పూర్వం ఈనవ తాను పుట్టి పెరిగిన దేశం విడిచి, తన యజమాని చెంబు మరణించడం బానిసలతో కూడా ఒక అభ్యాసపు ఎడారి దాటి వెళ్లవలసి వచ్చింది. అతనిని గురించి స్పష్టంగా లోకానికి తెలిసిన మొదటి సంగతి ఈయెడారి ప్రయాణమే. ఈవిడారులో ఒక్కో బానిసీడు వాడివాడి ఈడునుపట్టి, బలసామర్థ్యాలనుపట్టి, పెట్టెలూ, తట్టెలూ, బుట్టలూ, మాటలూ మొదలైన బలువులు మోసుకొని పోవలసి ఉండెను. "నేను బలహీనుణ్ణి, పెద్దబలువు మొయ్యలేను. దయచేసి వాళ్లదైనా తేలికబుట్ట ఇప్పించండి" అని ఈనపు తనతోటి బానిసలను ప్రతి మాలుకున్నాడు. "సరేలే - నీకు ఏది కావలినే అవిలుచే ఎంచి తీసుకో! మిగిలిన సామానులు మేము మోసుకొని వెళతాం" అన్నారు, వాళ్లు. ఎందులో ఏమి సరకులున్నవో, అంతా తణికించేసి చూసుకున్నాడు, ఈనవ. తుదకు అందులో ఒక పెద్దబుట్ట తాను మోస్తానని కోరి వాడు ఎంచుకున్నాడు. తేలిక మాటకోసం చేల్లూడక ఈనపు అంతేబలువు బుట్టకోరి ఎందుకు ఎంచుకున్నాడో తోటివాళ్లకు మొదట బోధ పడలేదు. "వాజవాగమ్య! తెలివితక్కువ! మొద్దు, కాకపోతే అంత బలువుబుట్ట ఎంచుకుంటాడా?" అని వాళ్లంతా తోచినట్టు అతీసించారు. ఈనవ ఏమి మాటాడలేదు. వాడు ఎత్తుకున్నది రొట్టెలబుట్ట. దారిలో మజిలీచేసేవప్పుడు ఆవిడారులో మనుష్యులంతా తినేసింది ఆరొట్టెలే! మొదటివాడు పగలల్లా నడిచి, రాత్రి పడ్డాక వాళ్లందరూ ఒకదగ్గర మజిలీ చేసి, వాడిగంపలో వున్న రొట్టెలేతీసి అంతా తిన్నారు! అందువల్ల వాడిబలువు మూడింటి ఒక పాలుతగ్గి పోయింది.

మర్నాడు పొద్దున్న లేచి బయలుదేరే ముందు మళ్లీ అంతా అందులో రొట్టెలే తిన్నారు. రెండు పొద్దు బలువు తగ్గిపోయింది. మధ్యాహ్నం మజిలీతో ఈనవ బుట్ట పూర్తిగా కాళీ అయిపోయింది. తరువాత

అడంగు చేరుకొనేదాకా పొట్టివాడు కాళీబుట్టతోనే నడిచాడు. "ఏమో అనుకున్నారా! అబ్బ! తొత్తు కొడకా! ఎంత గడుసువాడివిరా! మంచి గమ్మతై చేశావే! పెద్దబలువు ఎంచుకున్నట్టు తమాషా చేశావు. మూడుపూటలతో తేలిక అయిపోయిందిరా నీగంప! మేం మాబలువులు మోస్తూ నడవలేక చచ్చున్నాం. పొట్టివాడికి పుట్టెడుబుట్ట లంటారు ఇండుకే కాబోలు" అని నవ్వుకుంటూ, ఆశ్చర్యపడుతూ, వాడి తెలివి తేటలు మెచ్చుకుంటూ తోటి బానిసల ప్రయాణం సాగించారు.

౪

విడారుల రృతులు తెచ్చిన సరుకు అంతా గ్రీసు దేశంలో చేల్లి పోయింది. బానిసజనంకూడా అమ్మకం అయిపోయారు. ముగ్గురుమాత్రం మిగిలిపోయారు.

ఆముగ్గురులో ఒకడు మంచి సంగీతపాటకుడు. రెండోవాడు గొప్పవక్త. వాళ్లిద్దరూ సురూపులూ, యావనులున్నూ. మూడవవాడు ఈనవ పగలుచూస్తే రాత్రి కలలోకి వచ్చేరకం—అతికురుప. నిదానించి తిరిచి చూస్తే మాత్రం వాడిబుట్టి అగాధమైన మహా సముద్రం.

బలేజోరుగా సాగుతున్నది బానిసలబజారు. చుట్టు ప్రక్కల దేశాలనుంచి సురూపులూ, చిక్కినిచుక్కలూ, కావలసినంతమంది దాసదాసీజనం దిగారు. బజారు నిండిపోయింది. వాళ్లను అమ్ముకునే యజమానులు వాళ్ల వాళ్ల గురుగదాలు ఎలుగై తిరి సాటి చెప్పకున్నారు. చూసేవాళ్లు చూస్తున్నారు, కొనేవాళ్లు కొంటున్నారు.

గ్రీసు దేశం నుంచి సహజంగా మృగద్రూపులు. తూర్పు దేశాల వాళ్లం చేసే వాళ్లకు చాలా నిరసనభావం. అందులోనూ, మంచి అజీము త్యాలమధ్య కుంకుడుపిక్కులాగు ఉన్న ఈనపును చూస్తే అక్కడి వాళ్లకు అసహ్యం వేసి తోలిగిపోయేవారు. "మరూపి, మరూపి సురూపాలు లెక్క పెడుతున్నావా?" అని కొందరు వేళాళాల్లా చేస్తూ నడిచేవారు. అటువంటి రంగంలోకి వేంచేశాడు—తన కివ్యభృందంతో కూడా 'హంట్స్' అనే పేరు గల గ్రీకు విద్వాంసుడు. అతడు ఈనపునూ, ఆ ప్రక్కలను ఇటూ అటూవున్న బానిసలనూ పరీక్షించి

మాకాదు. అందులోనూ మాటకొరిసి పలకరించి, “నువ్వు ఏమి చెయ్యగలవు?” అని ప్రశ్నించాడు. “నేను అన్నీ చెయ్యగలను” అని సగర్వంగా జవాబు చెప్పాడు, వక్త. “నీ కేం చేతనవును?” అని గాయకుణ్ణి అడిగాడు, విద్యాంసుడు.

జాంతసు

“నాకు అన్నీ చేతనవును” అని సంగీతపుపాట కుడు అన్నాడు.

ఈ మాటలకు పకపకా నవ్వాడు — ఆయిద్దరి మధ్యా ఉన్న ఈసవ. ఆనవున ఆకర్షించింది, విద్యాంసుణ్ణి. ఆత డీపాట్టి

వాణ్ణి బాగా పరకాయించిమాకాడు. “ఈ...వికృత...ఘటం ఏం చెయ్యగలవు?” అని అడిగాడు — “ఈ యన సర్వకార్య నిర్వాహకుడు. ఆయన సర్వ శక్తుడు. ఈ ఉభయాల మధ్య చిక్కడ్డ నాకు వారు ఏమీ మిగల్పలేదు, నేను ఏమైనా చేతా మనమన్న పుటి!” అన్నాడు, సాధిప్రాముగా.

పై ఎంతో ఆందవికారంగా ఉన్నా ఈసవ యొక్క ఉపజ్ఞా, అంతస్సారమూ, ఈ జవాబుతో విద్యాంసుడికి స్పష్టమయినాయి. అయినా చూతామని మరి నాలుగు ప్రశ్నలు వేసి చూశాడు. తయిమా తెలుమాలేకుండా మాటిగా మంచిమంచిజవాబులు ఈసపు చెప్పాడు. అందువల్ల పొట్టివాడు సామాన్యుడు కాడనిన్నీ, ముసిపాతచాటున మెలుకున్న మేటివజ్రంలాంటివాడనిన్నీ విద్యాంసుడు బాగా గ్రహించాడు. ఆక్టేచేరం ఆడకుండా కోరిన వెలయిచ్చి ఈసవను కొని జాంతసు తనయింటికి తీసుకొని పోయాడు.

౫

ఆ విద్యాంసుడి భార్య అసాధురాలు. మన హరికృంద్రనాటకంలో కలహంకిలాంటి దనవయ్య; అంతకంటే మంచి ఉపమానం కావాలంటే కృష్ణుని అవ్వభార్యలలో సత్యభామనంటి దనిమాడా చెప్పవయ్య. ఈసపుని చూసేసరికి అవిడ మండిపడిపోయింది. కొంటె ఉద్దేశంతో తనను అపమాన్యం చేదామనీ, అవ

మానం చేద్దామనీ, తన భర్త ఇటువంటి కురూపిని వెంటతెచ్చి తనయింట పెట్టాడని ఆమె భావించుకున్నది. “నాపరువు, మర్యాదా, నాగౌరవం, నాదక్టా ఎక్కడ? ఈ కునిప్తముండాకొడు కెక్కడ? నీ డెలా దాపరించాడు” మీకు. నాకు నలుగురిలో అప్రతిష్ఠ కోసం వీణ్ణి మీరు కొనుక్కొని వచ్చారా? బుద్ధి భ్లానం ఏమైనా వుందా? మీకు” అంటూ, “వేటువడ్డ ఉరగాంగన”లాగు బుస్సుమని లేచింది మొగుడిమీదికి.

“అలా కాదునుమీ. పారపాటుపడ్డావు. నీ అప్రతిష్ఠ నా అప్రతిష్ఠకాదా? నీగౌరవం నాగౌరవం కాదా? నిన్ను చిన్నబుచ్చి నీ సేంకావాలి? కాంతించి చూడు. నీకు చాలా తెలివైనవాడు. మనకు చాలా ఉపకారి కాగలడు నుమా!” అంటూ మంచిమాటలతో ఆమెను ప్రసన్నంచేసుకోడానికి ఆమెభర్త చాలా ప్రయత్నించాడు.

“మీరు చెయ్యి చెప్పండి - లక్ష చెప్పండి. మన యింట్లో యిదరిద్రుగొట్టుముండకొడుకు ఉండడానికి వల్లపడడు. కొటివిచెయ్యంలాగ నీ డెందుమా మనకు?” అంటూ కసిరికొట్టింది-ఆవిడ.

భార్యమణికి సంజాయిషీ చెప్పలేదు. వీణ్ణి వదిలిపెట్టలేదు. పచ్చిచెలకాయ గొంతుక పట్టుకున్నట్టువుంది-పాపం ఆయింటి యజమానికి. ఈడంపతుల సంభాషణవింటూ, ఏమీ మాటలాడకుండా ఒకమూల ఇంతినీపూ ఒదిగివున్న ఈసవను చూచి, యజమానుడు “ఏమిరా? చెల్లంమొత్తిన రాయిలాగు మాటాడవేం? బజారులో చెప్పిన పెద్దకబుర్లకు సంతోషించి వీరల్ల ప్రయోజనం వుంటుందని నిన్నుకొని తీసుకొనివచ్చాను. నన్ను పట్టుకొని చెట్టు దురిపిస్తట్టు అవిడ దురిపిచేస్తూ వుంటే, కోరైనా మెదల్పవేం?” అని కోపంతో అడిగాడు.

“అగ్నిప్రమాదాలూ, జల్మహాయాలూ మొదలైన మహోపద్రవాలమంచి మనలనుకాపాడిరక్షించే భగవంతుడు అడవాళ్ల అగ్రహంనుంచి, నూటిమాటపొట్టునుంచి రక్షించకపోతాడా?” అని ఆమెకు దండం పెట్టి “తల్లీ! అమ్మగారూ! మీరు వంశరయితే నీటికి వంశర

వుందా? చెటుకు వంకరైతే తీసి చెడుతుందా? నీల మేఘం వర్షించినట్టు మరే మేఘం అయినా వర్షిస్తుందా?

ఇనుం నలుపు—సల్లగా నుంటుం దనికస్తులూ, కతాన్లు చేతో పట్టుకోరా? ఉలి, బాడితా, ఓవసం, పారా, కత్తిపీట—ఇంట్లో పెట్టుకోడం మానేశారా? మానేస్తే దివం గడుస్తుందా? రంగులోనూ రూపం లోనూ ఏమున్నది? వాడుకలో ఉన్నది కాని! లాటి పీట అష్టవక్రంగా ఉంటుంది. దాన్ని విడిచిపెట్టేస్తే ఏవర్తకుడు ఏదారి బాటగలడు? అవు నలుపైలే పాలు నల్లుబడుతా? పైతోక్కలో ఏమి ఉన్నది? తల్లీ! ప్రయోజనంలో ఉన్నదికాని? కొంతకాలం చూడండి పనికిరాకపోతే పంపించెయ్యండి”

అవి పరిసయంగా మనవిచేశాడు.

అమాటలు ఆవిడకు వచ్చినవి. మనస్సు మారింది. పని కావాలి కాని మనిషి ఎలావుంటే చేయని ఆవిడ కూడా వప్పుకుంది — “మంటిపిల్లో! మాయపిల్లో! ఎక్కని పట్టికే పిల్లీ!” అని అనుకున్నది.

ఈగృహంలో ఈసవ్ వాయిగా కాలక్షేపం చేసేవాడు, అనగా—బానిసవర్గంలో చేరినట్టు సేవం గా కాక, కుటుంబంలో సక దైవట్టుగా. భార్య భర్తలు ఉభయాలూకూడా దయాదాక్షిణ్యాలతోనూ, గౌరవాభిమానాలతోనూ పోషిస్తువచ్చేవారు.

బాంతు, మంచి పండితుడు, సుప్రసిద్ధతర్క వేత్త. అతనిని చూడడానికి దేశదేశాలనుంచి విద్యాం శులు వచ్చి శాస్త్రోచర్యలు చేసేవారు. అచర్యులలో ఈసవ్ కూడా పాలుగొంటూ ఉండడంచేత సహజంగా అతనికిగల తెలివి తేటలు సావజ్ఞిన రత్నాలను బాగా ప్రకాశించేవి.

E

బాంతును గృహజీవనంలో ఒక ఘట్టం కష్టంగా ఉండేది. అతనియిల్లాలు పెద్దయింటివారిపడుచు, స్వతహాగా భాగ్యవంతురాలు, నేవకాంతలను తృప్తికరించ గల సౌందర్యవతి. ఇవన్నీ కూడడంచేత గర్వదూధ మాతృర్యాలకేగాని కాంతనిదావాలకు ఆమెమనస్సులో

తావు లేకపోయింది. ఆమె యేమంటే అలాగు సాని పోవలసిందే. ‘అదేమంటే తనవువచ్చిం దన్నమాటే. ఆమెకు ముక్కుమీదనే కోపం; నెత్తిమీదనే నిష్క కడవ—

ఇంట్లో ఏడుపులూ, అల్లర్లూ, కలతలూ ఎందు కని భర్త సర్వసాధారణంగా ఆమెకు లొంగి పడ్డు కొని పోతూవుండేవాడు. అతడు పనికివకొద్దీ ఆమె దురుసుతనం పెచ్చు పెరుగుతూ వచ్చేది. భర్తమీద ప్రేమలోపంచేతకాదుగాని పారిజాతకుసుమంమూలం గా సత్యభామవల్ల శ్రీకృష్ణునికి కలిగిన చిక్కుల నంటితే ఆగృహమేధికి భార్యకల్ల తటుచుగా కలు నుతూ వచ్చేవి.

ఒకనాడు భార్యభర్తల సంవాదం తీరంగా పొగింది. మామూలుగా లొంగిపోయినట్టు ఆచే భర్త లొంగలేడు, వంగలేడు. దానితో పట్టరానికోపం వచ్చి భార్య పుట్టింటికి వెళ్లిపోయింది. ఆమె వెళ్లడంవల్ల భర్తకు చాలా కష్టంగా ఉండేవా, పైకి ఏమీ తెలియ నీయక ఎలాగో కాలక్షేపం చేసేవాడు.

రోజులు గడుస్తున్నాయి. భార్య తిరిగి రాలేదు. ఇంట్లో ఆమె లేకపోవడం అతనికి దుష్టరంగానూ, దుర్భరంగానూ ఉంటూవచ్చింది. ఎంత వున్నా, ఏమి వున్నా గృహాలన్నీమనసవి ఇల్లు పొడిల్లు అని అతనికి స్పష్టం అవుతూ వచ్చింది. విశ్వం అంతటిలో అతనికి ప్రియతమ భార్యకదా! అటువంటి అర్థాంగి అతని ప్రక్కను లేకపోవడం అతను ఎంతకాలం భరించ గలడు? ఆవిడను తిరిగి రప్పించుకోవడం ఎలాగు?

తన యజమాని పరుగున్న దురవస్థ యావత్తు ఈసవ్ గ్రహించాడు. ఆయన వెల్లి బలిమాలితే ఆవిడ మరింత కొత్తైక్కుతుంది; కనుక ఆచెట్టు చెడకుండా ఆవిడనే యిక్కడికి రప్పించడానికి—మూక్షింఠో మోక్షం—సులభోపాయం ఆలోచించాడు. అసంగతి యజమానితో రహస్యంగా చెప్పాడు. [“మాయింట్లో గొప్ప శుభకార్యం జరుగుతుంది. మహారాం ఇవా రకు పదిపానుకోజులు ఉంది. అనేక లెల్లారకుండా మారు చేపలు * మంచివి కావాలి. ఎన్ని బుట్టలైనా మాంసాలూ, మద్యాలూ భారీగా వాడేవారు,

* గ్రీకులు శుభకార్యాల్లో బిందులకు మత్స్య

పుచ్చుకుంటాం. నువ్వు ఎన్ని తెప్పించగలవు?" అని నడిబటారులో అంతా విశేషాట్టు పెట్ట జాలరితో గట్టిగా చెప్పండి. మంచి మంచి మాంసాలు కావలసి ఉన్నాయనీ, అందచెయ్యమనీ కటికవాడితో చెప్పండి. పళ్ళూ, ఫలాలు కావాలని పళ్లవర్తకుడితో చెప్పండి. ప్రకృతం ఆయిన ప్రాశస్త్య సారాయి పీపాల్తో కావాలని ఆరుకాణదారుతో చెప్పండి. ఈ సంగతులు అందరికీ తెలిసేలాగు బాగా ప్రకటించండి. అవలంపని వాకు వదిలిపెట్టండి. అనాటికి అమ్మగారు ఇంటికివచ్చి మీరాదాలు పట్టుకుంటానో లేదో మీరే చూస్తారుగాని" —] అని ఈసరిక ఉపాయం చెప్పాడు.

జాంతనగారి యింట్లోనే 'దారిక' (Doricha) అనే పేరుగల స్త్రీ ఒకతే ఉండేది. ఆమె మంచి సౌందర్యవతి. ఆనాటినుండరులలో ఆమె అగ్రగణ్య. లోగడ ఆ స్త్రీరత్నం బజారులో దానీకొండ అమ్మ దవుతూవుంటే జాంతన ఆమెను కొనితెచ్చి ఉంచాడు. "జాంతన ఆమెను ద్వితీయభార్యగా గ్రహిస్తాడు. పెళ్లినుచూస్తూ ద్వీరగానే వుండి" అంటూ ఈసరిక ఒకవుకారు లేవడిగాడు. ఎందు కిందు? ఈలోకవా రెందుకు? అని ఎవరైతే అడిగితే "ఆ అమ్మగారు కాపరం వదులుకొని పోతే, ఈ అయ్యగారు ఎంత కాలం 'దారికల బ్రహ్మచర్యం' చేస్తూ ఉంటారు? సుందరమ్మను కొనితెచ్చుకున్నారు. ఆ పెళ్లికే యీ హడావిడి అంతాను!" అని అడిగిన వాళ్లతోనూ అడగనివాళ్లతోనూ కూడా ఈసపు ఊహపెడుతూ వచ్చాడు. సవరిరాకకు సమ్మతించే తత్వం కాదు అమ్మగారి దని బాగా ఎదుగును కనుక ఈసరిక ఈ పన్నాగం పన్నాడు.

పట్నంలో గొప్ప ఆలయిడి బయలుదేరింది. తాటాకుల మంటలాగు ఊరూ వాదా ఈరెండో పెళ్లి సంగతి వ్యాపించింది. తనమొగుడు మరొకరైనా పెళ్లాడ నిశ్చయించుకున్నాడనీ, పెళ్లిప్రయత్నాలు తోరుగా బయటకున్నాయనీ, పెళ్లిరిందుకు బ్రహ్మాండ వైస ప్రయత్నాలు బయటకున్నాయనీ, వార్తలు, పుట్టింట్లో వున్న అమ్మగారిచెవుల్లో కొలకంటున్నా

వడ్డవి. దానితో నిప్పులుతొక్కిన కోతిలాగు ఆమె గంతుడం ప్రారంభించింది.

కుభముచూచారం సమీపిస్తున్నది. పెళ్లియిల్లు దివ్యంగా ఆలంకరించారు. రంగురంగుల బుట్టలూ— తెండాలూ— లతలూ— ఆకులూ— పువ్వులూ— గంధర్వ లోకసౌందర్యంతో అందరినీ ఆకర్షిస్తుంది పెళ్లి యిల్లు. బంధుమిత్రులు ఒకొక్కరి సమావేశం అవు తున్నారు. రంగం రక్తి కట్టుతున్నది.

ఆ సమయానికల్లా— రోషదేవత మమవ్య రూపంతో అవతరించిపట్టు—జాంతన పండితుడిభార్య మణి— పుట్టింటిమంచి రథం ఎక్కి రూమ్మని కొట్టు కొచ్చింది.

జాంతన భార్య

"నాయింట్లో! రావడానికి ఎవరైతే వాళ్ళు వ్నది? వాసవతి యెవరై ఇక్కడ అడుగుపెడుతుంది? వారదాఖా తెలియకుండా వుందా? రమ్మను! నరి కేస్తాను— కనబడితే కూసిచేస్తా"నని ఉరుముతూ మహి మెనురమర్దనలాగు ఆమె ఇంట్లో ప్రవేశించింది.

మందహాసం చేస్తూ భర్త ఎదురువచ్చాడు. అడ పురిలాగు ఆమె అతనిమీదకు ఉరికింది. "మర్రిపెళ్లా! నే నుండగా ఈయింట్లో అడుగుపెట్టడానికి ఎవరైతే గుండెవుంది? పెళ్లాడడానికి మీకక్కడ గుండెవుంది?" అని గాండ్రించింది. కృంగారం ఉట్టిపడేబట్టు మంద హాసంచేస్తూ, భర్త, రెండుచేతులూ చాచి, కాగిటిలోకి

రమ్మని సుహృదగతం యిస్తా "అచ్చెచ్చే! మల్లీ చెల్లి ఎవరికి? అలాటిపరి ఎన్నడైనా జరుగుతుందా? నన్ను మరిచిపోయి పుట్టింట్లో నువ్వు ఉండిపోలే నేను నీ కోసం రెంగ పెట్టుకున్నాను. నాసంగతి నీకు జ్ఞాపకం చేదామని మన ఈసవ్ చేరాకోరానికి ఈఎత్తు ఎత్తాడు. అంతే" —

"అ. వేరాకోళం - పాపం! వేరాకోళం అయితే ఈ అలంకారాలూ - ఈవంటలూ, పెంటలూ, దిండులూ, గోదెండులూ ఎందుకు?" అని గద్దడకంతుతో అడిగింది.

"పుట్టింటికి చెల్లి తేమంగా మల్లీవచ్చిన మా గృహలక్ష్మిగారి సుహృదగతమహాత్మ్యవంసందడి యిదంతాను" అంటూ ఆమెను కాగిటిలోకి తీసుకుని తనవజ్రానికి గట్టిగా అడుముకున్నాడు. పెనిమిటి భార్యలు ఒకనిముఠంలో రాజీపడిపోయారు. ఇదంతా నా ప్రభావంకాదా అని ఈసవ్ అంజనేయులులాగు ఉచ్చి గంతులేకాడు.

ఇటువంటి ఆడవాళ్లతో ఏమివచ్చినా విపరీతమే. అంతకుముందల్లా - సవతివస్తుందన్న దుఃఖం తొలగిపోగా - భర్తకాగిటి సుఖంలో పడి మునిగిపోయి, ఉక్కిరిబిక్కిరై, ఆమె చెక్కిచెక్కి ఏడవడం ఆరంభించింది. ఆక్కడ సమావేశం అయిన బంధుమిత్రులంతా అతని ఏకపక్షీకృతాన్ని, ఆమె పార్శ్వీకృతాన్ని ప్రశంసించారు. అనవసరంగా చిరకాలం వియోగం పొందిన పదంపతులను మల్లీ కలహదానికి వారిభృత్యుడు - ఈసవ్ - వేసినఎత్తు దివ్యంగా సఫలమైనందుకు అందరూ ఆతగాడ్డి వేనోళ్ల క్లాసుస్తూ కమ్మగా విందారగించారు.

ఈసవ్ కీర్తి మిన్ను ముట్టింది. ఆరత్నవృక్షాడితో కాస్త్రవాదాలకు దేశ దేశాలనుంచి పండితులువచ్చేవారు, శృత్రులయ్యేవారు. "వైకే కురూపి-లోపల మహాజ్ఞానీ" అని ఈసవ్ ను ప్రశంసించూ తిరిగి వెళ్లేవారు.

2

ఈసవ్ మహాత్ముని సమయస్ఫూర్తి మహద్భుతమైన దని నిరూపించడముకు రమ్మమైన ఉదాహరణం పోకటి మనివీచేస్తాను.

అతని యజమానుడు బాంకన్ నుంచి విద్యాం నుడైనా బహుమద్యపియ్యడు. వారియింట్లో బంధు

మిత్రులు రజుయగా సమావేశం కావడమూ, అప్పట్లో మంచిసీగ్లకంటే మద్యం అధికంగా వినియోగం కావడమూ మామూలైపోయింది. ఒకసందర్భంలో ఈపాపం మితిమీరిపోయింది. "తాగుడు చాలించండి, ఇంతచేటు తాగకూడదు" అని ఈసవ్ మందలిస్తున్నా వినిపించుకోక రెగతాగి అతడు మరిచెడి ఉన్నాడు.

అతని పాతశత్రువులు కొందరు ఇటువంటిసమయంలోనూ చాలాకాలంనుంచి ప్రతిఘటిస్తున్నారు. "బాగా దొరికిపోయాడు; ఇదే నుంచి సమయం" అనుకొని అతని శత్రువులు తియ్యని మాటలాడుతూ పంచెపు ప్రసంగంలోకి దింపారు. సంభాషణ ఈ తీరున నడిచింది.

"బాంకన్ మహావిద్యాం గుడు కాస్త్రపారం మానేశాడు."

"అహ! - మానేశారు - కాస్త్రపారమే కాదు - సముద్రాలపారంకూడా మాశారు. అద్భుతకృతులన్నీ యి. కావలిస్తే మారు - సముద్రం అంతా తాగకలరు."

"సముద్రం అంతా తాగేయడమే?"

"ఒక్క రెప్పకు"

"తాగ లేకపోలేనో?"

"తాగలేకపోవడం ఉంటుందా?"

"మాటవరసకు తాగలేకపోలేనో?"

"తాగలేకపోలే వారివర్యస్వయూ పంపించింద మీకు ఇచ్చివేస్తారు. సరే?"

"ఇచ్చేస్తారా? నిజంగా?"

"అటు సూర్యుడు ఇటు తిరగబడ్డా వారిమాటకు తిరుగు ఉంటుందా?"

"కావలిస్తే అలాగు దస్తావేజ వ్రాసి మద్దరవేసి ఇస్తారు."

"అయితే - రేపు వచ్చే బుధవారంవాడు బాంకన్ పండితులవారు మన సముద్రోదకం యావత్తు విశ్వమంగా పాపం చెయ్యగలందుకూ, అలాగు తాగలేక పోలే వారి వరస్థిరయాచకమైన గూఢదాస్తులూ వీరికి చెందడానికి పంపించ వ్రాయించి తెండి."

"అనిశ్చయూ."

అలాగే శత్రువులు వెంటనే పంపించ దస్తావేజ వ్రాసి తెచ్చారు. ఒక్క తెలియకుండానే అందుకొంద

బాంకెనపండితుడు తన ఉంగరం తీసి సిక్కాముద్ర వేసేశాడు. ఈ విధంగా దస్తావేజు భాయపర్చుకుని క్రతువులు వట్లగా జారారు. మత్తెక్కి బాంకెన కుంభ కణ్ణులను నట్టు పెట్టి నిద్రపోయాడు.

మర్నాడు మధ్యాహ్నంచేకకు లేచాడు. పైకం వొడిరింది. తెలివి వచ్చింది "ఏమండోయి! స్వామి! సముద్రం తాగే ప్రయత్నం ప్రారంభం చెయ్యండి. లేకపోతే, చిల్లిగవ్వ అయినా మినుల కుండా అస్త్రీ అంతా క్రతువులు లాక్కుంటారు. దస్తావేజుమీద సిక్కాముద్రమాడ వేసి ఇచ్చేశాడు" అని ఈసవ జ్ఞాపకం చేశాడు.

"మత్తెక్కిపోయి, అగాడిదొకాడుకులు చెప్పి నట్టల్లా చేశాను. పట్టుమని పదిచెంబుల నీళ్లు తాగలేను కదా? సముద్రం అంతా ఎలా తాగగలను? ఒట్టూ, పయీ తెలియక వాళ్లు కవివ్య, గోతిలో పడిపోయాను. నీపొట్ట ఉపాయాలతట్ట. ఏదో ఉపాయంచేసి నువ్వే నా కిగండం తప్పించి ఒడ్డున చెయ్యగలిగితప్పుడు." అన్నాడు. "అయితే సరే! దానికో చమత్కారం ఉంది, యత్తి వన్నే ఉంచాను. అలా చేస్తే మీ క్రతువులచేత గడ్డి తినిపించవచ్చును. వినండి" అని రహస్యంగా ఏమేమో చెప్పాడు.

బుధవారం వచ్చింది. ఆవేళ బాంకెనపండితుడు సముద్రం తాగేస్తాడు, యాతా మని వేలకొలది జనం సముద్రతీరానికి వచ్చారు. బాంకెన వెనక ఈసవ ఒక పెద్ద చెంబుకూడా తెచ్చాడు. అప్పుడు బాంకెన లేచి "మిత్రులారా! మనం అంతా ఇక్కడ ఎండుకు సమావేశం అయ్యామో మీ కందరికీ తెలిసే ఉన్నది. ఈసముద్రం అంతా నేను తాగేస్తానని ఒప్పుకొని ఖరారు నామాకూడా వ్రాసి ఇచ్చాను. అప్రకారం తాగి తీరాలి. అయితే ఇక్కడ ఒక ముఖ్యమైన విషయం తమరు గమనించాలి. నేను తాగుతా నన్నది సముద్రం మాత్రమే. అందులోకి నిరంతరము ప్రవహిస్తున్న నదులన్నిటివీరూకూడా తాగడానికి నేను ఒప్పుకో లేదు. కనుక ఇందులోకి ఏనోజలమూ ఒక్కచుక్కైనా రాకుండా కట్టుదిట్టం చేసి పంపం వ్రాయించు కున్నవారు అతివేసిన ఉత్తరక్షణమందు అసలు సముద్ర

తీరం యావత్తు అవలీలగా తాగేస్తాను, తప్పును. ఇదు గో చెంబుకూడా తెప్పించాను. మాడండి" అని ఉప వ్యాసం చేశాడు.

కృత్రిమంగా అతని అర్చి అపహరింతుమని పంపం వ్రాయించుకున్న వాళ్ల నడుమలు నటుక్కు మన్నయి.

"కపావ్యా! వాహ్ కేవాహ్! బొంగకొత్తుకొడుకులు అడ్డంగా మాడిపోయారు. ఇది ఈసవ వేసిన తస్సారా! వాడివింటికి ఎదురు లేదురా!" అని ఆశ్చర్యపడుతూ ఉపసమాహం ఈసవ తెలివిలేటలు ఎంతో మెచ్చు కున్నారు. "ఇంతదురాళా? ఇంత అక్రమానికి దిగడమా? చెప్పచ్చుకొని తాగా కొట్టాడు" అని వంచకులను అందరూ పొడిచి తగిలేశారు. బాంకెన పక్షంవార్లంతా మహాసంతోషంతో తిరిగి వచ్చారు.

"నీధర్యమా అని నాపరువు మర్యాదలు దక్కి నవి. నా ఆసి నాకు నిలబెట్టావు." అంటూ కృతజ్ఞుడై మహాసంతోషంతో ఈసవను బాంకెను అప్పకొన్నాడు. "అప్పుడు నాయిల్లు నిలబెట్టావు. ఇప్పుడు వన్నే నిల బెట్టావు. నాలుగం తీర్చేవావు కాని నీలుగం నేను తీర్చలేను. ఇక నీవు నాకు దాగుడవు కావు" అనికూడా బాంకెన ప్రకటించాడు.

గ్రీసులో 'కామెస్' మండల మహాజనపథంలో అధికాల్లు పథకులప్రకారం ఈసవుదాస్యం వదిల్చి స్వేచ్ఛ ప్రసాదించారు. నాటినుంచి అమండల రాజ కీయసభలలోకూడా ఈసవకు ప్రాముఖ్యం వచ్చింది.

౮

అ దివాల్లో రిడియా (Lydia) అనే సమీప దేశాన్ని క్రీసస్ (Cressus) అనేరాజు పరిపాలిస్తూ వుండేవాడు. ఆయన కుచేరుడు, బలవంతుడు. ఈ 'కామెస్' రాష్ట్ర ప్రజలు తనవీలుబడికి లోబడి, ఏటేటా కొంతకప్పుము కట్టుకోదానికి ఒప్పుకోవాలనీ, లేకపోతే యుద్ధానికి వచ్చి నలబిడేస్తాననీ వర్తమానం చేశాడు. అటువంటి సందర్భంలో కామెస్ ప్రజలు తమ తరువున రాయబారిగా ఈసవుని ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకున్నారు. క్రతురాజు "మనకు నొత్వకుండ, మనపని చెడకుండ

రాయబార మీపు నేయవలయు"నంటూ ఆతనిని తిడి యాకు పంపించారు.

క్రీసన్ మహారాజు ఈమధ్యాహ్నము చూచి మిక్కిలి ఆనందపడ్డాడు. "ఫీ ఫీ - రోరే ముండకొడుకు పిడెక్కడ దొరికాడు? ఈ పైన రాకుండా చీపురు కట్టి ఆడ్డుపడుతుందా? రామాన్ దేశంమీదికి దండు ఎత్తుకుండా నన్ను ఆపడానికి వీడితరమా? వీడి అబ్బుతరమా? వీణ్ణి చూస్తేనే నాకు కడుపులో తిప్పు తున్నది, పొమ్మను అవతరికి" అని కఠిరొట్టాడు, ఈసత్త నిర్వికారచైతన్యమయ్యడై మందహాసం చేస్తూ. రెండుచేతులూ జోడించి, సవినయంగా ఇలాగు ప్రసంగం ఆరంభించాడు.

"జేవరవారు కాస్తనేపు అవధిరైతే నే నొక్క చిన్నకథ మనవిచేస్తాను. అది విని తమరు ఏమిచేసినా సంతోషమే."

"ఏది బాకథ?" అని మహారాజు ఉరిమాడు.

"ఒకచిన్నపిల్లవాడికి, బాల్యచాపల్యంచేత మిడతలను పట్టి చంపుకూడదదం సరదా. ఒకవాడు ఒక మిడత దొరికింది. దానిని పట్టి చంపబోతూవుంటే, "నాయనా! నీకు నేను ఏమి చేసి చేశాను? ఏమి అపకారం చేశాను? నాచావువల్ల నీకు కలిగే లాభం ఏమింది? నన్ను ఎందుకు నిష్కారణంగా చంపేస్తావు? నీకేకాదు-ఎవరికైనా, ఎప్పుడైనా నావల్ల కిందిలైనా ఏదైనా ఇబ్బంది కలిగిందా? ఆడుతూ, పాడుతూ, అట్లా యిటూ గంతులుకొన్నావున్న నన్ను చూస్తే నీలాంటిపిల్లకాయలకు వికోదమా? ఇబ్బందా? నిజం చెప్పు, పైకి అనకపోయినా మీలోనువ్వే ఆలోచించుకో, నీకు పుణ్యం వుంటుంది. చంపకు నన్ను ఇలాగు బతకనీ నాయనా! నీకు దండం పెట్టుకుంటాను" అన్నది చేతులు జోడించి, దీవంగా, బాలిగా. పిల్లదాని మనసు కరిగింది-దయారసం ఉదయించింది. "దండం ఎందుకు పో! నీమానాన పోయి బతుకు" అంటూ వదిలేశాడు.

ఆ మిడత యొక్కడో దూరాన లేదు. తమయెరులనే ఉన్నది. నేనే ఆమిడతను. జేవరవారి సన్నిధాన ముందున్న వాడైని, ఆబాలుదులూగే దయారసం

నొలికించమని దీవంగా చేడుకుంటున్నాను. అందచందాలు ఏమిలేని కురూపినే నేను. వివా ఒక కంకణూ, రవంత మాట లాడేక్రి నాకు భగవంతుడు అనుగ్రహించాడు. నాతోడి మానవపోదరుల మేలు కోసం నాస్వల్పకై వినియోగిస్తున్నాను.

"పెద్దవాళ్లు పిల్లలనూ, బలవంతులు బలహీనలనూ, నోరుగలవాళ్లు నోరులేనివాళ్లనూ, ధనవంతులు పేదలనూ బాధించకూడదు. ఏమంటే, ఒకడు ఎగిరి తాటిచెట్టు మొత్తుని తంతా జడకుంచాం. వాడి తలమీద కగిరి రన్నేవాడు మరొక డుంటాడు. ఈతప్పులనూ తావులనూ అంతువుండదు. నిత్యమూ పోరుతప్ప భూమిమీద కాంతి అనేది ఉండదు. కనకశే ప్రజామేమనూ, మన క్యాంపీ కోరే పెద్దలు "లోకా స్తుమస్తా స్తుభికో భవంతు" అనగా లోకంలో ఒకళ్లు మరొకళ్లని ఏడిపించడమూ, వాళ్ల ఉసురు పోసుకోవడమూ, అనేవి లేకుండా, మనుష్యులంతా సుఖంగా ఉండేట్లు అనుగ్రహించు భగవంతుడా! అని ప్రార్థిస్తూ ఉంటారు. మా ప్రజల తరువున నేను తమరినీ, భగవంతుణ్ణి కూడా అదే విధంగా తమ శ్రేయస్సునూ మామేమనూకోరి ప్రార్థిస్తున్నాను." అని తన రాయబారం విన్నవించాడు. క్రీసన్ మహారాజు ఈ సంగతులన్నీ మనస్సున బాగా నాటించుకున్నాడు. నిరపరాధులమీద నిష్కారణం దండెత్తి వాళ్ల ఉసురు ఎందుకు పోసుకోవాలి? అనిపించింది; యుద్ధప్రయత్నాలు మానేశాడు. "నీవు మీ వాళ్లూ పెప్పడిగా బతకండి" అని సత్కరించి సగౌరవంగా ఈసత్తుని అతడు వీడు కొలిపాడు. దేశస్వాతంత్ర్యానికి భంగంలేకుండా, యుద్ధప్రయత్నాలు జరపించకుండా యుక్తియుక్తంగా రాయబారం నిర్వహించి వచ్చిన ఈసత్తుమహానీయుని గౌరవాన్వితం అదే ప్రజలు ఆతని శిలావిగ్రహం చెక్కించి బహిరంగంగా ప్రతిష్ఠచేశారు.

ఈ గౌరవవైభవాలు ఇంకా అతిశయించినవి. ఈసత్తుసంభాషణామృతం తనివితీర త్రాగగోరి క్రీసన్ మహారాజు అతనిని మళ్లీ పిలిపించి కొంతకాలం తన వద్ద ఉంచుకున్నాడు. అప్పుడే ఈసత్తు "ఎసిలోగ్డ్ అనే గ్రంథం రచించాడు. తరవాత సప్తమవీసా మహాపథివాడు అతనిని ఆహ్వానించి ఏంతో గౌరవంచేశాడు,

అక్కడనుంచి బావిలో మహాపట్నం ఏలే మహారాజు ప్రత్యుత్తానంచేసి అతనిని పిలిపించుకొని ఎంతో సత్కరించాడు. ఈసం తుదకు బావిలో నగరంలో ఫీర పడ్డాడు.

౬ మరమదక

ఈసం తుదకు పిడించే దీర్ఘ విచారం ఒకటి ఉండేది అదేమంటే:—అతనిని ప్రేమించేది, అతని ప్రేమను గ్రహించగలిగేది—స్త్రీ మాత్రము అతనికి ఎక్కడా కనబడలేదు. ఏకాలంలో అయినా, ఏదేశంలో అయినా, 'కన్యావరయతే రూపం' అన్న న్యాయంవొప్పున చక్కని చిన్నవాణ్ణి చూసి ప్రేమించి పెల్లాడతారు కాని, ఏకస్యలా ఇటువంటి వికృతాచారాన్ని ఎంచి పెల్లిచేసుకొనుటకా! తాను ఎన్నాళ్లు బ్రతికినా భూలోక ప్రహృతరగ్మేగాని గృహస్థాక్రమస్వీకరణభాగ్యం లేకపోయిందికా అని బుక్కిరి విచారం పొందుతూ ఉండేవాడు.

తనను పూనుకూలం చేయగలవా డని నమ్ముకుని అతడు తుదకొక పిల్లవాణ్ణి దత్తత చేసుకున్నాడు. పంచ ప్రాతాటా వాడివివాద పెట్టుకొని పెంచుతూ వాణ్ణి బాగా పుద్దిలో! తెల్లవాడుని తోపించాడు.

తా నొకటి తలిస్తే దైవం మరొకవిధంగా చేస్తూ ఉండవచ్చు లోకంలో కనబడుతున్న పద్ధతి. తెచ్చుకున్న దత్తుడు బుద్ధిమంతుడు కాలేదు. సరేకదా, పరమనీచుకూ, విద్యాసమాతుకుకూ, పాపాసత్తుకూ అయి, పెంచినతండ్రిసంతకంకూడా భోర్లరి చేసి పీకల మీదికి తెచ్చాడు. అప్పుడు ఈసత్తుకు ఉరికిత నిధించబడ్డది. అతడు నిర్దోషి అని ఎరిగిన రాజధటులు కొందరు అతనిని చల్లగా, నేర్పుగా, దేశం వాటించేకారు. నిలకడవివాద మహారాజుకు నిజం బోధపడి, ఏమిటే నేమి, సకేవుడై ఉన్నందుకు సంచరపడి, ఈసం తుదకు సగౌరవంగా తోడితెచ్చి స్వస్థానంలో నిలిపాడు.

అకాలంలో దెర్బిన్ అనేపట్నంలో ఒక మహా విద్యాంసుడు సరస్వతీతీతం స్థాపించి శిష్యులంతా విద్యాగోష్ఠి చేస్తున్నాడని ఈసం తుదకు తెలిసింది. జ్ఞాన కలవాడు, కమక, ఈసం తుదకు అపట్నానికి బయలుదేరి

వెళ్లాడు. తీరా వెల్లియాస్తే అదంతా వట్టి బూటకమనీ. వాళ్లంతా దొంగలనీ అతనికి స్పష్టమైంది. అందుపైని "అమేధ్యకథ" అని ఒకటి వ్రాసి వాళ్లదొంగతనం అంతా బైటపెట్టాడు. అదుర్యాద్యులకు ఆ కథాకారకు డైన ఈసం తుదకు కోపంవచ్చి, అతనివివాద కక్షసాధించడానికి మాయాపాతం ఒకటి పన్నారు.

అదెలాగంటే:—అదొంగలు వాళ్ల అధికారటికింద ఉండే ఒక దేవుడిగుడిలో, బంగారపునిన్న ఒకచి వాణ్ణి తెచ్చి ఈసత్తుకుపలో అతను చూడకుండా దాని పెట్టి, అతనే దొంగిలించా డని తోరీకిగు బనాయించారు.

అకాలంలో తోరీనేరానికి అడోగ్లో మరం. దండన విధించేవారు. ఈసత్తుకుకూడా అదేగిత్ నిధించబడ్డది. నిడివివివాద నిజం బైటపడుతుం డని భయపడి, వ్యవధానం ఏమీ లేకుండా వెంటనే ఈసత్తుని ఒక మహాపర్యటభిరం యెక్కించి అగాధంగా ఉన్న దిగువలోయలో! తోయించి చంపించేకారు. వాళ్ల అక్కడ్ను తీర్చుకున్నాడు.

కర్పిత కథల మూలంగా లోకానికి కాశ్వకంగా నీతిబోధ చేస్తూఉన్న ఈ మహనీయుడికి కొనకు ఈ తీరున ఇటువంటి దుర్మరణం ప్రాప్తం అయింది.

మహాత్ములు, గొప్ప పతివ్రతలూ, అంతా కష్టతీవులే. వారి చరిత్రలు విషాదచరిత్రలే! మరణములు దుర్మరణములే. ఏదిటో యాచిత్రం అని పిస్తుంది—తలిచియాస్తే. ఆంధ్రప్రతిభామూర్తి మంత్రి తిమ్మరసును శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలవంటి ప్రభుసత్తముడు కళ్లు తీయించి కరివంగా దండించి చంపించాడు.

ఎందరో మహామహాత్ములు లోకం ఇలా తూనీ చేస్తున్నది. అందులో ఈసత్తుమహాత్ముడు ఒకడు. అతని మరణానంతరం నిజం బయలుపడింది. విద్యా పీఠపుదొంగలమకూడా ఉరితీకారు. అయితేమాత్రం! చెయ్యి కాలినతరువాత అకులు పట్టుకొన్నట్టు గత జలనేతుబంధనం. ఈసత్తుభౌతిక దేహం మట్టి వస్తుం దా! అతని చుకో దేహం, ఎప్పుడూ ఉండేదేకదా!

సీతిపద్యమాల

శ్రీ పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థలు

ఇంటిగుట్టు పరుల కెఱిగించుట దాని
నాశమునకుఁ గారణ మగు; నింటి
గుట్టుచెడుడు లంకకుం జేటు మూఁడెగా!
నమితభీమ విశ్వనాథరామ!

పిల్లివంటివారు పెక్కు రుందురు గాని
కుక్కవఁటిమనుజుఁ డొక్క డయినఁ
గానిపింఁ జేమి కలియుగధర్మమో! న.

యుగము ననుసరించి భగవంతుఁడే యుండఁ
గడమవారిమాట నుడువ వలెనె?

తండ్రిజాడఁ జనుట తనయులవిధిగదా! న.

శోక ముడిపి, భీతి రాకుండఁజేసి, వి
శ్వాసి యగుచుఁ బ్రీతిపాత్ర మయిన
యతఁ డొకండె కాక యండలు మిత్రులా? న.

మొగమునెదుట మధురముగ మాటలాడుచు
పెనుకనుండి హాని పెదకువారు
మిత్ర)యాపులైన శత్రువుల్ కాకేమి? న.

పుణ్యచాపములను పుట్టినకలమున
మంచిచెడుగు లుండు మానవులకు;
చెడుగువిడిచి మంచిచేకొను యోగ్యుండు; న.

ఫలముఁ గోరకుండఁ బని చేయు మీ వంచు
హరి విధించెఁ దొల్లి యర్జునునకు
నట్లు చేయుజీవుఁ డర్జునుం డాఁగదా! న.

మంచిముత్యములను మించి మెఱయుమాయ
ముత్తియములు మొట్టమొదటఁ గాని
పోనుపోను వానిపోడిమి తెలియురా! న.

గాత్రమునకుఁ గేలుఁగవచందమునను చ
తులకు తెప్పలవలెఁ గోరకుండ
మేలు చేయువాఁడెమిత్తుండు నిజముగా; న.

పిల్లిప్రేమ, కులటప్రేమయు , వేశ్యల
ప్రేమ పుడమితేనిప్రేమ యొకట
నిమిషమాత్రమైన నిలువ దదేమయా? న.

దైవ మంత్ర తంత్ర దైవజ్ఞ గురు విప్రు
లందుఁ దీర్థమందు మందునందు
నమ్మకమునుబట్టి నడచురా కార్యముల్! న.

మేరువునను తృప్తి తీరనివాఁ జైనఁ
బట్టెడన్నమునను పడయుఁ దృప్తి
కాన దాన మన్నదాన మొక్కఁడెచుమా! న.

అప్పు చేయుతండ్రి, అనతియా తల్లియు,
ప్రియము లేనిభార్య, విననికొడుకు
పూర్వజన్మపాపమునకు ఫలములయా! న.

ఒక్కదాని కిద్దఱొక్కరవడినవోఁ
ప్రాణహానివఱకు వచ్చు నొను;
మాటు చేసికొనరె? సుందోపసుందులు. న.

నిన్న చిలికినట్టి సీనుమజ్జగ - డిప్పు
కలిపి దినముఁ ద్రాగవలయు లెన్న
అమరు లెఱుగనట్టి యమృతమిదేచుమా! న.

ప్రతిదినమును నిమ్మపం డొక్కటి భుజించు
చున్నవారు పున్నె మున్నవారు
వారికంటె నెవ్వ రారోగ్యవంతులు? న.

వంగకాయకూర వరియన్నమును జంట
వాని ఓసుపుకొనడివారు గలరె ?
అంద తేమొకాని యాంధ్రులు విసువ రాన.

వచ్చుబడిని మించు వ్యయము చేసెడివాడు,
దోడు లేక పోరఁ దొడఁగువాడు
రుచులు విడువలేని రోగియుఁ జెడుదు రా. న.

ఘోరతపము చేయుధీరుని కైన మ
నమ్ము లొంగె ననుచు నమ్మరాదు!
కాశికుండు మేనకను వెంబడించఁడే? న.

లోభి ధన మొనంగ లొంగును; క్రుద్ధుండు
నంగి మొక్కినంత లొంగు; మూఢు
వాని ననునరించి వర్తింప లొంగురా! న.

రనదరిదు లైన జనరాల దగ్గఱ
నెప్పటికిని నోరు విప్పరాదు;
నక్కమీఁద నెవఁడు నారన మేయురా? న.

బాల్యమందుఁదృఢి, వయసున భర్తయు
వార్ధకమున సుతులు వారిసుతులు
లొంగితిరవలయు నంగనలకు నింక! న.

పండితులును శౌర్యవంతులు నగుకంటె
భాగ్యవంతు లగుట జరమహితము
పండితుల్ సూరులు పాండవు లేమైరి? న.

గొప్పపదవియందుఁ గూర్చుండి పూజ్యుల
కోపపాత్ర మయినఁ గూలు టరుదె?
నహుమఁ డింద్రుఁడయ్య నాగమై కూలఁడే? న.

హితులపలుకు మది కనిష్ట మైనను విని
యట్లు నడవకున్న హాని యగును
విదురుమాట వినక విలపించె గురురాజ! న.

మంచిమాట లాడు మనుజునిఁ గని యెల్ల
వారు సంపదించి గారవింపరా
కాన నదియె లెప్ప దానికి లోపమా? న.

ఎట్టియాపద తనుఁ జాట్టుకొనిన దేవ
తను స్మరించుచుంట తగుక; భీష్ముఁ
డంపకయ్య నుండి హరిని స్మరింపఁదా? న.

మలయమారుతములు మధుమాధవములందు
వీచి మనసుఁ బల్ల వింపజేయు
నరుణమారుతములు వడఁగొట్టజేయవా? న.

కష్టపడిన సిద్ధి కలుగునో కలుగదో
కలుగుఁగాక దానివలన ఫలము
లేనికార్యమునకుఁ బూనరు ప్రాజ్ఞ లా! న.

మొదటనుండి యుండు ముఖ్యులకంటెను
మధ్య వచ్చువారు మాన్యు లగుదు
రమ్మకంటెఁ బెండ్ల మధికురా లొంగదా! న.

మొదటినుండి యున్న ముఖ్యులకన్నను
మధ్య వచ్చువారిమాట వాఁడి;
చెవులకంటెఁ గొమ్ముగవ వాఁడియాగదా!

ప్రాణతుల్య యైనభార్యను విడవాడి
బ్రహ్మచారి యయ్యెఁ బ్రజలకొఱకు
రానుచంద్రువంటి రాజులు గలిగిరే. న.

కలయ వన్నవానిఁ గలుపును విధి మెన్నఁ
డెడయ వన్నవాని నెడయఁజేయుఁ
దలఁచుకొననియర్థములఁ దెచ్చి కూర్చురా!

పుస్తకములయందె పాలుపారువిద్యయుఁ
బహుచేతి కీయఁబడిన ధనము
నక్కతైనవేళ కంద దందదు సుమా! న.

ఒకటి రెండు చేయ నున్నారు విలుకాండ్రు
కాని రెంటి నొకటి గాఁగఁ జేయు
విల్లుకాఁడు పువ్వువిల్లుకాఁ దొక్కఁడే! న.

సోదరుండు చేయుచున్నట్టిపని తన
తండ్రి చేయుచుండుదానిఁ దుదకు
వైరి చేయుపనియు మారుఁ దొక్కఁడెచేయు,

రంభమనుమరాలు రాణియై యుండినన్
వారకాంతపంచఁ జేరు మగఁడు

చపలచిత్తుల కది స్వాభావికంబె కా! న.

రాజ్యలక్ష్మి చేరి రసికత నడఁబాపు

రాచజెలిమి నమ్మ రాదు సుమ్మ!

ద్రువదుఁ డేమిచేసె ద్రోణ నలుంగరా? న.

దేహయావనమ్ము దిగబాటుకొలఁదియు

భావయావనమ్ము ప్రబలుచుండుఁ

గాన కవికి వార్ధక మ్మెట్లు గలుగురా? న.

అప్పు లిచ్చుకంటె నప్పులు గొనుకంటె

నప్పు లేక యుంటె గొప్పదనము

అప్పు లేనిపురుషు లరుదుగా నుండు రా! న.

ఒకరికల్మి చూచి ఓర్వఁజాలక యేడ్వ

నొక్కకన్ను పోపు నిక్కముగను

తనదులేమి కేడ్వఁ దక్కినదియుఁబోవు! న.

పాలు పోగిన వని పనికత్తియను చంపి

యర్థలక్షతోడ నాత్మతోడ

సర్వనాశమయ్యె వణ్ణుఖర్జురామణి! న.

ఒరుల యింటియందు నున్నప్పు ఠప్పక

మూఁగి గ్రుడ్డి చెవుడు మూఁడినట్లు

నంచరించువారు నర్హోత్తములుసుమా! న.

పూర్వజన్మమందు పూపించినదియె యీ

జన్మమందు ఫల మొసంగు మనకు

వండుకొనని దెట్లు వచ్చునురా? మామ! న.

అమ్మ లేదు పెండ్లమా? నిరంకుశురాలు

కొడుకు మాట వినఁడ యడవి కేఁగు

మట్టియింటికంటె నడవియే మేలురా! న.

ఆఁడుదానిచేతి కబ్బిన ధనలక్ష్మి

మంతరించినట్లు మాయ మగును

ఇద్దఱాఁడువారి కొద్దిక కలుగునా? న.

కలిగినపుడె కష్టకాలమ్మునకుఁ గొంత

నిలువ యుంచుకొనడితెలివె తెలివి

అన్ని రాత్రులందు వెన్నెల యుండునా? న.

గారవముగ నీదు కంతసీమను వేయఁ

బడినయిట్టి నీళిపద్యమాల

తెలుగువారి కంతముల నుండఁగలదురా

విశ్వనాథరామ! విజితభీమ!

వున్నారు. వెంటనే గ్రంథం అచ్చువేయించు. వారికర్పించు-లోకంమెచ్చుకోలు లందిస్తుంది. త్వరపడు-అంటూ ఆవిడ మన తోటలోకి నడిచివెళ్లింది.

“తోట కూడా ఒకటి వేయించా రేమిటి నాకు చెప్పకుండా?”

“ఎను లలితా! నేనూ ఆ తోటలోకి పరుగెత్తాను. పిట్టలు చెట్లమీదనుంచి లేచి నవ్వుడు కొమ్మలు కదలి నాతలమీద పూల వర్షంకురిసింది. ఆమె మందార చెట్లలోకిపోయి మాయమైంది. ఆకొమ్మల్లో కొమ్మేలయిందో, పూవులలో పూవే అయిందో, పున్నం వెన్నెట్లో అలగానేమారిందో అర్థంకాక తిరిగి వచ్చాను.”

“పచ్చి కుదిరింది. రోకలి తలకు చుట్ట మన్నట్లున్నది కథ! ఈ నిద్రకళ్లతో ఎంత నేపని ఈ మొదలు చివరా లేని ‘మొల్ల’ రామాయణం వినేది; ఆ తూరుపుదిక్కున తొగరుమబ్బులలోనుంచి తొంగి చూచే సూర్యదేవుడికి వినిపించండి మీకథ. అస్తమానం వింటాడు - కావాలంటే - రోజూ వచ్చి వినిపోతాడు. విసు గతనికి వుండదు.

“లలితా! అయిపోయింది. రాత్రి కలలో జరిగిన కథ ఇది. కథలు కల్లులుకావు. గ్రంథ రచన ప్రారంభమాత్రం దీనాడే!—కృతినమ ర్పణ మహోత్సవాని కెదురుచూస్తుంటారట. సరస్వతీదేవే నాకు ప్రత్యక్షమైనపుడు-ఇక సంశయ మెందుకు?

“అజ్ఞాతంలో పున్న ఒక మహాకవికి అభ్యుత్థానమిచ్చి కవిత్వపీఠానికి ఆహ్వానించి విశ్వవిపంచి శ్రుతులు కదలించి, సరస్వతీదేవి ఛరితార్థత చెందింది, ఏదీ మీ తొలిగీతం?”

౨

కాలుతెగిన గొర్రెపిల్లనడకలాగు కలం పరుగెత్తడం లేదు లలితా! మొదటవున్న ఉత్సాహం, ఇప్పుడు కనిపించడంలేదు. పం తానపడి ప్రాకులాడుతోంది హృదయం. కాస్త టీ కాచి తీసుకురాగలవా?

“దేవిని స్మరించండి. ఆమె వ్రాయి స్తుంది— లేదా వ్రాసిపోతుంది. గ్రంథం మొదలు పెట్టినప్పటినుంచి కళ్లలో వత్తులు వేసుకొని కూర్చున్నారు. కాని పాపం, నిరుపహతిస్థలంబు—”

“లలితా! ఆగు. ఒక క్రొత్తభావం తట్టింది. ఈ పనుగులో పదిపుటలన్నా దాటు తవి. త్వరగా టీ కాయి లలితా!”

“అలాగే కాస్తాను వ్రాయండి! పాపట బొట్టులో ముత్యాలు కూర్చినట్లు... దేవుని కంఠమాలగా బొడ్డుమల్లెలు కూర్చినట్లు... పసిపాప బుగ్గల్లో పాలవెన్నెల నురుగులు విరిసినట్లు—”

“లలితా! అందిస్తూవుండు ఉత్సా హాన్ని—సౌందర్యదేవత సరస్వతీదేవి చెరి ఒక చేయి పట్టుకున్నట్లున్నది నా కిప్పుడు... గ్రంథం త్వరలోనే పూర్తి అవుతుంది. తరు వాత కృతిపమర్పణ.”

“మరచిపోయినానండి! క్షమించాలి... పంచదార నిండుకున్నా దివ్యేభ. పనిదాన్ని వెళ్లమంటే పసివాడికి సుస్తీగా ఉన్నదని పరుగు తీసింది. ఈలోగా సైకిలు వేసుకు వెళ్లిరండి... పాలు వెచ్చపెట్టా నీలోగా. అందుకనే నిరుపహతి స్థలంబు...అన్నాడు.”

౩

“కొమరుముత్యాలు కుంచాలతో కొలిచి ఇవ్వవచ్చి పద్యాలకు. వాదేశతి శృంగారగానం కరగి వాహినిగా మారి నట్లున్న దీ రచన... తప్పకుండా అచ్చు వేయించండి మొగలిపాట్లాలలాగు అమ్ము డాతవి. గ్రంథం పే రేమి పెట్టకలచారు?”

“బహుశః స్వప్న జ్యోత్స్న... అవుతుంది. అంతా స్వప్న మేకాదూ?”

“అవునవును. ఆ వెన్నెల నిగ్గు లెన్నో పున్నాయి రచనలో... ఎప్పటికీ కావాలి గ్రంథం?”

“మీ రెంత తొందరలో అచ్చువేసి ఇస్తే అంతమేలు... ఆలస్యమైతే అగరునూనె కూడా ఆముదపువాసనే వేస్తుంది.”

“అలాగే! ముందు మీపనే అయిపోయే టట్లు చేస్తాను... ఫోటో కూడా వేయిస్తారా?”

“అదీ మీరే చూడండి. అంతా మీదే భారం. పుస్తకాలు చేతికొదియ్యడం. సొమ్ము స్వీకరించడం... అలాటి భారం మీమీద వుంచవచ్చుననే భావాలతోనే ఈ కార్యాల యంలో అడుగుపెట్టాను.”

“అలాగే! దానికేమి లెండి. పదిహేను రోజులలో గ్రంథాలు అందుతవి. మీ కృతి సమర్పణ నిర్వహణ సద్ధంగా వుంచవచ్చు.”

“అంత ధైర్య మీయగలిగితే ఇంకేం కావాలి? వెల్లివస్తాను.”

“అగండి మీ ఫోటో తీసుకుంటాం”

౪

“లలితా! గ్రంథం అచ్చుపడి ప్రెస్ లో నిద్రపోతోంది. కృతినీకారాని కెవరూ కను

పించలేదు. ప్రెస్ మేనేజరుగారు తొందర చేస్తున్నారు. పెట్టిన గడువులు నాలుగింటిని గడపలలాగు దాటివచ్చాయి. ఇవ్వాలి, రేపు చూచి, తనే వాటి నెవరికో, వచ్చినంత ధరకే అమ్మి సొమ్ము జమకట్టుకుంటానని ఆయన చెప్పాడు ఇవ్వాలి. కర్తవ్యం నా కేమీ తోచడంలేదు. కాకిపుండుమీద గడ్డవ్రాలి నట్లయింది లలితా చివరకు”

“అధైర్యం పడకండి. దేవిదలుకులు వృధాకావు. ఎవరో ఒకరు మీ కష్టపడక పోరు. ఇంకా ప్రయత్నించండి. వీలైతే ఒక ప్రకటన కూడా చేయండి.”

“అదీ చేసి చూచాను లలితా! నంద పుస్తకాలు వేరే ముందుగా తీసుకొని పెద్ద లందరికీ పంపాను... జవాబులు వచ్చినంత వరకు నిరాశను మూట గట్టుకొని వచ్చి నాయి...”

“ప్రెస్ మేనేజరుగారిని కొంతకాలం ఆగ మని చెప్పి చూడకపోయారా?”

“చెప్పాను సర్వవిధాలా ప్రయత్నించాను. ఆయన అలా తేలికగా వప్పుకునే టట్లా లేదు. కావ్యమాధుర్యంవిలువ వారి కేం కావాలి. బిల్లు ముట్టితే చాలు!”

“పోనీ! అంతగా అయితే పుస్తకాలు ఆయన్నే తీసుకోమనండి - అంకితం కూడా ఆయనకే ఇవ్వండి. దేవిదయ ఎలా ఉన్నదో అలా అవుతుంది.”

“లలితా... అది యెలా సాధ్యమవుతుంది? పవిత్రమైన కవితావస్తువును, అంత తేలికగా అంత సీచంగా, త్యజించిన పాపం వేయి నల్లత్రాచులై నా మెడను చుట్టుకోవూ.”

“గత్యంతరం లేనప్పుడు, గన్నేరే కల్ప వృక్షం. కాలం, కర్మం తప్పివస్తే ‘అ’ అన వలసినచోట ‘అహా’ అనాలి. చేయి కాలిన తరువాత అకులు పెతకడం దేనికి? ముందే తొందరపడితే మంచిదికాదా?”

“అంతా ఆ దేవి దయ.”

గీ

“కవిగారూ! మావారు ప్రేకంకోసం మిమ్ము నిర్బంధించినందుకు ఊహించండి. వ్యాపారంలోపడ్డవాళ్లకు వేసాకు తాంబూల మని కాత్తూ ఉండనే వుంది. ఆయనమాట అలా వుంచండి. ఇవ్వాలి మీతో ఒక మాట చెప్పదలచి పిలిచాను. దానికి మీరు అంగీకరిస్తా నంటే..”

“చెప్పండి; నా కెందు కమ్మా కోపం— సామ్ము ఇవ్వలేకపోవడం లోపం నాది గాని మేనేజరుగారి చెందు కాతుంది?”

“సామ్ము మాట వదిలివేయండి బాబు! ఆ బాకీ మీరు తీర్చే శారనుకోండి—లేకపోతే మీతరపున నేనే ముట్టచెప్పా ననుకోండి. సామ్మువిషయంలో ఆయన చేసిన ఒత్తిడి ఒక అన్నో, తమ్ముడో తెలియక చేసిన పని అను కోండి. నామాట వినండి”

“అలా ఎలా అనుకోగలనమ్మా! తెచ్చి ఇస్తాను. ఇవ్వాలి తప్పితే రేపు. ఋణం మరో లోకంలోకి పోయినా తప్పేదా తల్లి.”

“అది వదిలి నామాట వినండి బాబు! మీ గ్రంథం ఈరోజున చదివించి విన్నాను. గ్రంథం చదువుతూవుంటే నారోగపుగుండెల్లో రుధిరజ్వాల లుప్పొంగి తరంగా లైనాయి. అనందరహితంగా, ఏదో ఒక కాంక్షతో

ఈలోకంలో ప్రాకులాడుతూన్న నాజీవితాని కీగ్రంథం ఒక పూలతెప్పగా కనుపించింది. ప్రేమసామ్రాజ్యంలో - పనికిరాని బంటుగా పడివున్న నాకు మీకవిత్వంకమ్మని గానమై వినిపించింది. కష్టాలలో తీసి సుఖంలో పోరు జోడుగుర్రాలై పరుగులెత్తినాయి నాకళ్లి ముందు. నాజీవిత స్వప్నంలో స్థిరమైన ఒక జ్యోతి గోచరించింది. అబ్బా!”

“శ్రమపడకమ్మా! నాపాలిట ‘వెతుక బోయిన తీగపై’నావు. మీ హృదయంలో గల జాలి, రసపాన, ఈ కవిత్వానికి కానుక లైనాయి. నాకలం ధన్యమైంది. ఒక్క హృద యానికైనా బిడ్డులు వారసుకొనే అనందాన్ని అందింపకలిగింది నా కవిత్వ మన్నమాట కూడా విని నిజానికి నే నింకా బ్రతుకగల ననుకోలేదు. ఈ సంతోషంతోనే నా కన్నులు మూతపడితే కమ్మని ఆశ ఒకటి నా వెంట పడి స్వర్గనేమల్లో దింపివస్తుందేమో తల్లి!”

“నా కథంతా నిరాశావీచికలతో నిండిన ఒక తుపాను. యావనపు ఓడ తెర చాప లెత్తి జీవితసాగరంలో ఒక ఘడియ ప్రయాణించిందో లేదో ఇంతలోనే ఈ రుగ్మతాపిశాచి న న్నావరించింది. కురూ పిని చేసింది. శుష్కజీవిని చేసింది. అప్పటి నుంచీ ఈ రోగపుమంచమే నా ప్రపంచం. ఇదే బ్రతుకు. ఇక చాలా కాలం బ్రతకడం అసంభవ మని ఒకవార్త నా చెవిలో ఇల్లు కట్టుకొని పలుకుతోంది. ఇదివరలో నా కంటికి దూరంగా కనుపించే చీకటితెరలు నా దగ్గరకు జరిగివస్తున్నాయి. నాజీవితలత చిగిర్చినట్లుగా ఒక ఆశ మెటుపుగా ప్రకా శించిందీ గ్రంథంలో. చిట్టిపోయిన ఈ మూగ

వీణలూద చిన్ని చేతు లేవో కదలి గంధర్వ గాన మాలపించిన ట్లున్నది. ఈ గ్రంథాన్ని నా కంకిత మివ్వండి. దానిని మిగిలిన జీవిత మంతా గుండెలమీద దాచుకొని బ్రతుకు తాను."

౬

"పూర్వజన్మనుకృతబల మేదో నన్నీ గ్రంథాన్ని వీరికి అంకిత మియవలసిందిగా ఏర్పరచి వుండింది. కవిత్రవ్యకన్య ఈ యమ గుండెల్లో పట్టుపాన్పులమీద పవళించివుంది. ఈ గ్రంథంతో ఈ ప్రేమ హృదయానికి వ్యజననేప చేయడమే నా కోరిక. కాలం మారింది. కవులు అస్పృశ్యులైనారు. గ్రంథాలు బలహీనంగా పరిణమిస్తున్నాయి. ఈ నిరాశలో ఈయమ ఒక ఆశాశ్లోకం నా మాండు అవతరించింది—ఈ పవిత్రహృదయానికి అంకితంగా, ఈమెజీవితాని కుంకుమగా, ఈమెరసాత్మకు ఉడుగరంగా ఈ కావ్యం సమర్పిస్తున్నాను.

(ఇథలో పార్శ్వములు)

"ఈయమ కవిత్రవ్యమూర్తి! నాకు కలలో కనుపించి నన్నీ కావ్యరచనకు ప్రోత్సహించిన సరస్వతీదేవి శుష్కచ్ఛాయలే ఈమెలో గోచరిస్తున్నాయి. అందువల్లనే ఈమెకీ కుసుమదామం అర్పిస్తున్నాను.

(ఇథలో చప్పట్లు.)

"నా గ్రంథరచనకు ఒక పవిత్రహృదయం బంగారుపంటలు పండించుకున్న దని వినిపిస్తోంది నాకు కలిగిన ఆనందం గర్వం నే నెలా చెప్పగలను?

(సుకృతం, సుకృతం.)

ఈ కావ్యంలో గల పద్యా లన్నీ అన్ని మహాకావ్యాలై వెలసినా ఈమె స్వీకరించ

దానికి అర్హత కలిగివుంది. యౌవనపు మినమినలు లేక ఆరోగ్యభాగం కొల్పోయి, శుష్కమైన అస్థిపంజరంలో పడివుండి ప్రపంచపుదృష్టిలో అభాగ్యపుజీవిగా పరిగణింపబడే హృదయంలోకూడా అనంతమైన జ్యోతి, వెలుగు— విశ్వాన్ని ముంచెత్త కలిగేది వున్నదని రూపించడమే ఈ కావ్య సంకల్పం.

(ఇథలో కోలాహలం)

"కొన్ని పద్యాలు మచ్చుకు చదివినవి విన్నారు మీరు. ఇప్పుడు కృతిపతిగారు కొద్దిగా మచ్చుటిస్తారు. ఒక్కమాట— అనారోగ్యంతో కాగితపుపడవలాగు బలహీనమై వున్నా వీరీ ఉత్సాహ సమయంలో, సంతోషాన్నే బలంగా స్వీకరించి వచ్చా రిక్కడకు. వారి ఉపన్యాసం శాంతంగా విని ఆనందించ వలసివున్నది."

(చప్పట్లు—పండకీ)

"ఈ మహాత్సవ సమయంలో నేను మాట్లాడడ మనేది— సాహసమే అయినా— అవసరమైన పని అయింది. నాలో వున్న ఉత్సాహం ఉద్రేకం— నన్ను నిలబెట్టకలిగినాయి మీముందు. ఈ కావ్యాన్ని నేను అంకితం తీసుకోవడం చంద్రాక్షి తలపువ్వగా ధరించడమే అవుతుంది. కాని ఇది నాచివర కోరికను తీర్చుకోవడమే అవుతుంది. నాజీవిత చ్ఛాయలు—కవిగారు సెలవిచ్చినట్లు నామూగ విద్రాశుతులు తిరిగి మీటినట్లుగా ఈ కావ్యంలో చిత్రించినకొన్ని భాగాలు నాకు తోచినవి. ఈ శుష్కజీవితంలో పొడచూపిన నిరాశ, దైన్యం, దౌర్భాగ్యం, వడగాడుపులు అన్నీ ఈ రెండు అట్టలమధ్య ఒక క్రొత్తవెలుగును పోగుచేసుకొని దాగివున్నాయి. జీవితంలో

భాగస్వామినిగా వెలసి-రవ్వంతసౌఖ్యాన్ని, సహాయాన్ని ఇవ్వలేకపోయిన నేను నా స్వరూపంగానే ఈ గ్రంథాన్ని నా భర్త కర్పించి నిష్క్రమితి పొందదలచాను. ఈ గ్రంథాన్ని నా కంకిత మిచ్చిన కవిగారిని తిరిగి వేయి సార్లు అభినందిస్తున్నాను తప్పలేదంటే- ఆశీర్వాదస్తున్నాను. కావ్యవస్తువును, బేచి త్యాన్ని, రసపోషణను గురించి మాట్లాడా లంటే నాకు బలం చాలదు. నాశరీర మంతా బొంగర మైపోతున్నది. పొంగిపొరలే సంతోష

సముద్రతరంగాలలో నే నొక పూవు వైపో యాను. నేను కృతిభర్త ననే వాక్యం ఎదురైన వేల్పులకు వినిపిస్తూ, దీనిలో పద్యాలు వారికి చదివి వినిపిస్తూ... పూలమెట్లమీద ప్రయాణిస్తూ పోగలను... ఇంతకన్న ఈ సమయంలో నేనేమి చెప్పగలను... కృతి కర్తకు, నాభర్తకు... సభాసదులకు మరి యొకసారి సమన్వరిస్తున్నాను. ఈ కావ్యాన్ని నాకళ్ల కద్దుకుని - మీ సెలవు పుచ్చు కుంటున్నాను.

KILL CONORRHOEA

WITHOUT INJECTION

WITH

D. JASANI'S

CONOKILLER

గనేరి
యాకు

నేటి

సుప్రసిద్ధ

ఉవ్యాపదం

ఇంగ్లీషు మరియు యితర వాటైనైద్యులకు మీ చర్యవ్యాధి నివారణ కాక పుచ్చుకొన్న యంత్రైక్యం నిష్ప్రయోజనమై యుండినందుల మేము తెలియజేసిన నేటి "నోనోక్లిర్"ను వాడిచూడడు. ఈ సుప్రసిద్ధమందు అన్ని విధముల చర్యబాధలను శీఘ్రకాలములో తొలగించి మీకు సౌఖ్యమనిచ్చును. యిది, స్త్రీ పురుషులయొక్క, మూత్రకాడ్డములకును చిముత్యగూడిన వివిధరకముల గనేరియా-మేహరోగము, తెలుపుపోవుట, వాపు, పిర్యముపోవుట, పొక్కులు యీ మొదలయినవి దీనివలన నివారణయగును. వేలకొలది జనులు మా మందును వాడి సౌఖ్యము పొందినారు. దీర్ఘ వ్యాధిగ్రస్తులు యానందించినారు. కాలము పోగొట్టక మీరు యీ మందును వకసారి ప్రయోగించి యానందము పొందండి.

50 మాత్రల బుడ్డి యొకటి రూ. 2/- మాత్రమే. వి. పి. పి. ప్రత్యేకము అణాలు 2.

Sole Manufacturer:- DR. D. N. JASANI, (Dpt. A.P.) Vithalbhai Patel Road, BOMBAY 4.
Madras Stockists:- APPAH & Co., CHINA BAZAR.

కంకరకూలి

శ్రీ దుష్వారి సూర్యనారాయణమూర్తి

హిందులుండలు జాజ్వల్యమానము లయి
అదరు లుమి సెడిమిట్టమధ్యాహ్న వేళ
లందు, వెన్నెలలో నిల్చినట్లు నిలిచి
పగుగుల పగుల్చుకూలి! యెవ్వడవు నీవు?

కంకరాల్లేరు నీయంగకములనుండి
కాల్వలోచ ముచ్చెమటలు కారుచుండ,
మిటమిటరగుల్చు బీరెండ మెయికి దాకి
పొగ్గువోలె నీదేహము పొలుపు డప్పె.

గొడుగునీడను నీడు బుడతడు చిన్నారి
పొన్నారినుడుల దోబూచులాడ,
లేచియాడెడికోడైతాచుపడగవోలె
శిర మెత్తి పసిబిడ్డ చిందులాడ,
ఉక్కునుత్తెను రాలు టక్కుటక్కునమోడు
అలి సీవరస నూసాడుచుండ

తట్టలో కూటిముంతలసువాసనకు, నీ
గలు మూగి నెఱవెట్టి గొలుకుచుండ

గుప్పగుప్పన పొగ చిమ్మికొనుచు నోట
అడ్డపొగచుట్ట యాస మాటాడజేయ
సకలదేహము ధూళిధూసరిత మవగ
బండలను పిండిచేతు వెవ్వండవోయి?

పాప మాబిడ్డ చింకిరిపాతలోన
పొరలి తెగపోరు వెట్టు నిద్దురకు వచ్చి,
నోరు తడియారిపోయెనేమో రజంత
చనుగుడువ పంపు మింటిదానిని పనాపి.

కాయదేలునీకర్మ-శకరములోన
ఎన్ని కొండలు పిండి కానున్నవొక్కో?

తరుగునా అవి? నీకష్టదశలుకనక
దిన దినము పామల్లు వర్ధిల్లుచుండ.

ఆతపోగ్రతకు దేహము కందు ననుచు, నం
గత్రాణముగ కంచుకము ధరించి
వడగాడ్చుచూపు సెబ్బర దెచ్చునీ యెండ
ననుచు నేత్రత్రాణ మమరిచికొని,
అడుగుమోసిన కాలితోడు గూడు ననుచు, పా
దత్రాణ మొండు మెత్తనిది తొడిగి
తలకు వేడెక్కి వేదన పుట్టునని, శిర
స్త్రాణ మిమ్మైన వేష్టనము చుట్టి
అంతతో దృష్టిపడక నర్వాంగరక్ష
కాతపత్రము బూని పో నడల మేము
ఉడుకుటండలు పుటపాక మిడెడివేళ
గోచిపాత రాయండవై కుములుచుందు.

ఇన్ని రక్షణోపాయము లున్నమాకు
రోజురో జేవో రోగాలు రొచ్చులా గడ;
ప్రకృతికి శరీర మర్పించి పరగునీడు
దేహ మున్నది వశదేహంబుకరణి.

నవరసపదార్థములు తినునట్టి మేము
ఇట్లు లుంటిమి రోగాలపుట్టల మయి,
గంజియంబలిత్రావి యాకలి నగించు
కొన్న నీవుంటి పిడుగుముత్తన్న పగిది.

పగలు పగలంత చెమటూడ్చిపడెడినీ, శ్ర
మమ్ము పైవారి యినుపపాదమ్ము తాని
సంచరించునుద్యోగిపిశాచములకు
ఒక'సలాం'చేయలే వమాయకుడ వీవు.

విసపుటాకలిచిచ్చుతో వేగి మంకు
నీకు జానెడుపొట్టయే లేకయున్న
ఏకుటిరమునందో హాయిగ వసించి
కులుకుదుగదోయి, చీకుచింతలకు తొలగి.

అలియు బిడ్డపాప లిటు

లల్లనాడగ పొట్టకూటి, కే
జోలియుసాంటి లేకయె, ని

జోదరపోషణ సల్పుచున్న, ఓ

కూలి! మతేదో వృత్తి సమ

కూర్చక దర్శిని జాలిమాలి, యీ
రాలు పగుల్చువృత్తి యిడె

రా! యని డెందమునందు గుండెదక

కాని యొకమాట; రెక్కలకప్ప మిట్లు
తెచ్చికొన్నది హాయిగా తిని సుఖించు

మంతెకాని, దొప్పెడుకల్లు కానపడితి

వేని నీయిల్లు గుల్లరా కూలివాడ !

జగత్తు మిథ్య

శ్రీ పద్మాది సీతారామాంజనేయకవి

నాయాత్మ, ఆత్మయే నాకు సర్వమ్యుఁ,
గాయ మే హానో లక్ష్మ్యం బేమి నాకు?
ఇందందుఁ గొట్లాడెనేని, మ్రందినను,
నేను స్వాతంత్ర్యవినిర్మలాత్మకుండ,
ఉప్పనంద్రమ్ములో నొప్పారునురగ
నీబాంచె నిట్టట్టు లెగురఁగానిమ్ము
మీఁదికో ప్రక్కకో మిట్టాడనిమ్ము
రందు సుఖములార ! రం డార్తులార!
నాకు మీ గిద్దఱుక సరిసమానంబె.
ఊసరక్షేత్రాల నుద్యానవనముల
వెలుగుచునుండెడు వేపెల్లువేల్పు
అల్లె పెల్లుదు వివిధావస్థలందు.
నీల మున్నతము వినిర్మలం బగుచు
సంభోధినిధమైన యాకాశవీధి
యవ్యాకులంబుగా నలరుచుండుఁగద
మబ్బులు పుట్టిన మటుమాయ మైన,

మనుగడయైనను మరణంబెయైన
రోగంబె యైన నీరోగంబె యైన
ఎండమావులఁబోలె నెగయునాలోనె
నర్తించుఁ గొనకు వినాశమ్ము నొందు.
జన్మనం బనియెడు సరళ రేఖయును,
వార్ధకం బనియెడు వక్ర రేఖయును
పుటసంటినామీఁదఁ బాలుపొందుజలుఁగు.
జయరాజయములు సమములు నాకు,
నే స్వతంత్రుండను, నే స్వతంత్రుండను,
నే స్వతంత్రుండ నొట నెంచ భేదంబు,
గ్రహాతిమాన్య నక్షత్రాంబరము
దాఁటి యెత్తున నాదు దారమ్ము లేని
స్వాతంత్ర్య మనుగాలిపడగ తా నెగురు.
ఆనందగీతమ్ము లాలపించెదను
మనసార స్వాతంత్ర్యమహిమాన్వితుండను,
మిథ్య మిథ్య జగత్తు మిథ్యయే నాకు.

(రామకీర్తనామి)

కళింగాధిపతి సామంతవర్త తామ్రశాసనము

శ్రీ మండ నరసింహం

ఆంధ్ర భాషాశాస్త్రము

ఈ శాసనము శ్రీ మ. సామ శేఖరేశ్వరగారి వలన The Journal of Oriental Research అను పత్రికలో ౧౯౩౭-౮ సం॥ ప్రచురింపబడినది. కళింగ దేశ చరిత్రయం దిది ముఖ్య మగుటచేతను, శ్రీ శ్రీ గృహారితే నిరూపింపబడిన కొన్ని విషయములు పునర్విమర్శనము గావించుట యవసర మని తోచుటచేతను శాసనపు లేఖలను శ్రీ బలగ రావాణిగారివద్దనుండి తెప్పించి ప్రతి వింబములదీయించి వానితోబాటు వీర్యాసమును ప్రచురింపబూనుకొంటిని.

శాసనపులేఖలు దొరికిన స్థలవివరణము, తిప్పి, వ్యాకరణరీతిములు, లేఖకుని స్థానిత్యములు మొదలగు సంప్రదాయోద్ధాచారములను విడవాడి, ముఖ్య విషయ విమర్శనమునకుచేక్రమించెదను

ఈ శాసనము కళింగాధిపతి యగు సామంతవర్త మహారాజు చే నీయబడినది. ఈలేఖ మహేంద్రాచల నివాసియగు శ్రీగోకర్ణేశ్వరస్వామిభక్తుడని శాసనమందలి రెండుమాడు పంక్తులవలన తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ మహేంద్రాచలము తూర్పు సముద్రతీరమున విశాఖ పట్టణముండలమందలి మండసాసంస్థానమున నున్నది. దీనిపై స్థాపింపబడిన గోకర్ణస్వామి 'గాంగ' వంశపు కళింగరాజులకెల్లను తరువాతి 'గంగ' వంశపు రాజులకును ప్రధాన దైవతము. బహుశా పూర్వ గాంగ వంశపుకళింగరాజులలో కొక దీక్షవాలయమును నిర్మించి యుండుటచేత తరువాతి కళింగాధిపతుల కది ముఖ్య దేవతారాధన స్థానమయ్యెను.

సామంతవర్త కళింగాధిపతి, మహారాజులకు బాంకుడు. ఈలే డీశాసనమున లోహశృంగారవిషయ

సంబంధమును శీరవగ్రామమును ఆశ్వత్థచ్ఛేదనహితముగ నగ్రహారముగా వ్రాసిన వలుగుదురాహ్మణులకు బానముచేసెను. ప్రతిగ్రహీతలు భారద్వాజునగోత్రీకులును వాజసనేయకాశీయునగు (౧) ఈశ్వర్య, వానిపుత్రులగు (౨) దేవశర్మ (౩) రవిశర్మ (౪) దివాకరశర్మలు. ఈ బానకాలము కార్తికదిన ౩౦ అని శాసనమున చెల్లెంపబడినది. శాసనము శ్వేతకాధిష్ఠానమునుండి యొసంగబడినది.

ఇదియ విమర్శింపవలసినవిషయము లనేకములు గలవు. తొలుదొల్ల రాజధానియగు శ్వేతకాధిష్ఠానము నిరూపింపబడవలయును. తరువాత నగ్రహారప్రచార యగు సామంతవర్తస్థానము గాంగరంజమున చూపవలయును. లోహశృంగారవిషయమును అందలి ప్రదత్త గ్రామములు నిరూపింపబడవలెను. ఈ నిరూపణము శాసనమం దీయబడిన ప్రకీర్ణపరిపాద్ధులతో సమన్వయ ముండవలెను. పిదప శాసనమం దీయబడిన సంవత్సర కాలము, మాసము, తిథియు విమర్శింపబడవలెను. ఇట్టి విమర్శనమువలన చరిత్రమున రాసనప్రాముఖ్యమును, కళింగరాజరంజమున వీ సామంతవర్త స్థానమును నిర్ణయించుట కవకాశము లభించును.

శ్రీ మ. పి. శ్రీ గృహారు శ్వేతకాధిష్ఠాన పదమును 'శ్వేతకాధిష్ఠాన'మని నిర్ణయించి భాషాతత్వ శాస్త్రముచేత 'శ్వేత' శబ్దము 'చేత' మైనదనియు, దానివిగృహి 'చేట' మనియు, పరివర్తనమున, 'చేట' మనియు నయ్యిది 'చీకటి' మైనదనియు విపులముగా చర్చించిరి. చీకటి యనునది గంగాంజిల్లా యందలి యొక జమిందారీ సంస్థానము. శాసనమం దుబాహరింపబడిన

రాజధాని చీకటి యని నిర్దేశించుటకు ఇంతచర్చ చేయవలసివచ్చెను. ఇదివర కందరు చార్మితకపరిశోధకుల శ్వేతకమును శ్రీహర్యశ్వేతముగ నంగీకరించి యుండిరి. అంగీకరించుటయే కాదు, స్థిరముగ భువనమనియుండిరి. శ్రీ హర్యము అంద్రదేశమున, అందు ముఖ్యముగ కలింగరాజ్యమున ప్రసిద్ధ దేవస్థానము. అచటిదేవాలయము శ్వేతకాచలముపై నిర్మింపబడినట్లు స్థల పురాణము చెప్పుచున్నది. ఆలయమందలి పలుకాసనములలో గూడ శ్రీహర్యుని శ్వేతాచలపతి యని ప్రశంస కలదు. హర్య విగ్రహప్రతిష్ఠావంతర మాగామము శ్రీహర్య మని పిలువబడతావ్చేస. అంతకు పూర్వము గామము శ్వేతకమని పిలువబడుచుండెను. ఈ శ్వేతకము కలింగరాజ్యమున ముఖ్యస్థానములలో నొకటి. ఈసామంతవర్మయే గాక అనేకకలింగరాజులు శ్వేతకమునుండి తమ దానకాసనములను బ్రచురించుచుండిరి.)

ఇదిగాక సంస్కృతభాషయందు 'శ్వేతక'యను పదముండుట దుర్లభము. సంస్కృత భాషయందు శకార గకారములతో గూడిన సంయుక్తాక్షరము లొలి యక్షరముగా గలపదములు లేనేలేవు. ఇది భాషాతత్వమునకు సరిపోదు. ఒకచో యీపదము సంజ్ఞావాచకమనినను, సంస్కృతభాషలో వాడుకచేయునపుడు, ఆభాషామర్యాదలను పాటించవలెను. నివీశాస్త్రమున నీ కాసనకాలపులిపిలో చకారవకారముల కంటెగా భేదము కానిపించదు. పదార్థముచేతనేమి, స్థిర పరుపబడిన చర్మితాంశములచేతనేమి, ఈ పదమును శ్వేతక మని నిర్ణయించుట సమంజసము.

శ్రీ మ. సో. శర్మగా రీపదమును 'శ్వేతక' మని నిర్ణయించుటవలన నయ్యది చీకటియేయనిపనువ్వ యింది ప్రదత్తగ్రామములు దానికి సమీపమందే యుండవలెనని యూహించి ఫేరవగ్రామము బాదవ యని స్థిరపరచిరి. 'శ్వేతక'వాదము ఖండిత మగుట చేతను విగిరినవాదపుంతయు దానిపై నాధారపడి యుండుటచేతన వానినిగూర్చిన విమర్శన మనవసరము.

ఇక కొన్ని కాసనములలో 'శ్వేతకాత్' నగరాత్ 'పిష్టపురాత్' అనియు, మరి కొన్నింటిలో

'శ్వేతకాధిష్ఠానాత్' 'నగరాధిష్ఠానాత్' 'పిష్ట పురాధిష్ఠానాత్' అనియు రెండు విధముల ప్రయోగములు గానబడుచున్నవి. స్థలనామమునకు 'అధిష్ఠానాత్' అని చేర్చుటలో విశేష మేమై యుండును? ఆపదముచేర్చు కుండువపు డర్థమేమగును? ఈసందర్భమున కీర్తిశేఖరైవ బ్రహ్మ శ్రీకళా శ్రేష్ఠార్ల గిడుగు వేంకటరామమూర్తిపంతులుగారు లోగడ నాతో కొంత చర్చ సలిపి 'శ్వేతకాత్' మొదలగు శబ్దములు రాజధానిని దెల్పుననియు, 'అధిష్ఠానాత్' అని చేర్చుటచేత ఆ శబ్దము రాజధానిగాక రాజాదేశమున రాజకార్య నిర్వహణమువలె సంభరించు నమాయున విశ్రమించు(బస) స్థాన మనియు నిర్ణయించిరి.

దీనికి నిదర్శనముగ నాచేబ్రచురింపబడిన వాష్ట్యకులజాడును కలింగాధిపతియునగు అనంతవర్మచే నొసగబడిన రెండు కాసనములు గలవు. ఈ యనంతవర్మచే నొసంగబడిన రెండు కాసనములలోను మొదటి దానియందు (కిరిపురతామ్రకాసనము) దేవపురాత్ అని చెప్పబడినది. రెండవదానియందు (కిండ్కాపృతామ్రకాసనము) పిష్టపురాధిష్ఠానాత్ అని కలదు. దీనివలన అనంతవర్మకు దేవపురము రాజధాని యనియు పిష్టపురము కలింగరాజ్యములో రాజసంచార కార్యక్రమములో బసచేయు నొకచోటనియు స్పష్టముకాగలదు. ఒక్కరాజాసన ఏకకాలమున రెండు రాజధాను లుండుటసంభవము. అందుచేత శ్వేతకాధిష్ఠానము శ్రీ మ. సో. శర్మగారు రలంచినట్లు సామంతవర్మకు రాజధానికాక రాజసంచార కార్యక్రమముగ నాతడు మకాముచేయు స్థానమని నిశ్చయము.

ఇందుచేత సామంతవర్మకు రాజధాని చేర్చి యుండనోవు. దీనికి కొంచెము పూర్వముననో పరమంత్ కలింగమేలిన ఉమవర్మకు సింహపురము రాజధాని. సమద్రగుప్తుని దక్షిణదిగ్విజయ దండయాత్ర వలన నీయుమవర్మ తనరాజధానిని సింహపురమునుండి నగరమునకు మార్చియుండెను. ఈవిషయము నాచే బ్రచురింపబడిన ఉమవర్మ కాసనములవలన చెల్లడియగుచున్నది. కాబట్టి సామంతవర్మకుగూడ సింహపురము గాని నగరముగాని రాజధానియై యుండనోవు.

ఇక లోహశృంగారవిషయ విషయమందలి శరవక్రమునును వరాహవర్తనీ విషయములోని శ్వేతకాధిస్థానమున దానముచేయుటలో వొకవిశేషము కలదు. శ్వేతకమందలి శ్రీహర్మవాధుని సన్నిధి సామంతవర్మ బ్రాహ్మణులకు దానముచేయుటలో విశేషపుణ్య ముపేక్షించుటయేగాక దైవసన్నిధిజేసిన భూదానమందు దృఢనిశ్చయముగూడ కనబడుచున్నది.

కళింగమేలిన గాంగరాజు వంశావళియందు సామంతవర్మ స్థానము నిర్ణయము కావలెను. ఈతడు 'గాంగముల కులాంబరేందు'డని తనవంశమును పుష్టముగా తెప్పకొనియున్నాడు. గాంగవంశమునకు పూర్వము కళింగమేలిన రాజవంశము లనేకములుకలవు. అందు చేదినవంశమునకు తెందిన భారతేలుడు చార్మితయుగమున ప్రథముడుగా కనబడుచున్నాడు. వానితరువాతబహుకాలమువరకు కళింగవర్మితమేమియు తెలియరాకున్నది. తరువాత నగరముమండియు, సింహపురముమండియు కాసనముల బ్రచురించిన ఉమవర్మగాన బడుచున్నాడు. ఈతడు ధక్షిణదిగ్విజయయాత్రకై సముద్రుప్రచక్రవర్తితో సమకాలీనడుగా కనబడుచున్నాడు. ఈకాలముననే రాగోలు కాసనకర్తయగు కర్తవర్మయు పిష్టపురము ముఖ్యపట్టణముగ కళింగమేలుచుండెను. వీరికి పూర్వమో, పరమో సుప్తముగా చెప్పలేముగాని వాగ్ధిక్కులకాలగు ముగ్ధురరాజులు గుణవర్మ, ప్రభంజనవర్మ, అనంతవర్మ యనువారలు దేవపురము రాజధానిగా కళింగమేలినట్లు వారినిగిల్చిర కిందోత్పరాధనములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. వీరికాసనములు చెందు వాచేలోగడ బ్రచురింపబడెను. ఈవంశపు రాజుల యేలుబడి తరువాత నీ గాంగవంశము కళింగమును స్థిరముగా నేలుటకు బూనుకొనినట్లు సాహిత్యపరమైనది.

గాంగులు బహుకాలము స్థిరముగా కళింగమేలిరి. ఈ వంశస్థాపకు డెవడో సుప్తముగా చెప్పలేము. మన కాసనకర్తయగు సామంతవర్మయు నీ గాంగవంశములోనివాడే! వీనికాలమున గాంగేయ ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్యశక మేర్పడలేదు. ఈశకమేర్పాటుచేసినవా డీవంశమందలి మొదటిరాజు

మాత్రము కాడని సుప్తముగా చెప్పగలము. ఈ వంశమందు మొదటివాడుగాక తరువాతివాడగు నీ సామంతవర్మయు తన కాసనకాలమును డెలుపునపుడు గాంగేయశకమును చెప్పక వేర్వేరు శకకాలముల వివరించుటయే తార్కాణము.

ఒకటి మాత్రము నిశ్చయము. గాంగవంశపు రాజులకు మాత్రము మహేంద్రగిరియందలి గోకర్ణేశ్వరస్వామి ప్రధానదైవతము. బహుశా ఈవంశమందలి మూలపురుషు డీస్వామికరుణవలన కళింగ రాజ్యమును స్వాధీనపరచుకొనుటచేతనో, లేక వాత డీస్వామిని మహేంద్రమున బ్రతిష్ఠించుటవలననో మిగిలిన యా వంశపు రాజులకెల్ల నీగోకర్ణస్వామి ఆరాధ్యదయ్యెను. ఈస్వామి ప్రళయి తొలుకొల్ల నాలుగైదు పంతులతో కూడి యన్నదైనప్పటికిని రామరామ క్రమక్రమముగా వీలగుచోటులనెల్ల విశేషణములు జేయుచు విభులము కాతోచ్చెను. గాంగవంశపు రాజులెల్లరు నీ ప్రళయినే స్వల్పభేదములతో తమ కాసనముల వాడుచువచ్చిరి. ఈ 'గాంగ' వంశియుల యనంతరము 'గంగ' వంశజులగు రాజు లీకళింగమేల జొచ్చిరి. గాంగులకును గంగవంశజులకును భేదమేమియో సుప్తముగ తెలియవచ్చుటలేదు. గంగవంశమువారు గూడ నీ మహేంద్రగిరియందలి గోకర్ణస్వామినే స్తుతించుచుండినను వారియనుక్రమణిక వేరు. పూర్వరాజుల స్తుతిక్రమమును వీరు మార్పుటయేగాక తమ వంశమును గాంగవంశమని చెప్పికొనక గంగవంశమనియే చెప్పికొనుచుండిరి. ఈ భేదములచే నీయుధయు లేకవంశమువారో భిన్నులౌ తెలియరాకున్నది.

గాంగేయ ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య శకస్థాపనమునకు ముందు కళింగమేలిన కొందరురాజులు తమ కాసనముల తెప్పినకాల నిర్దేశమిచ్చట పరిక్షించుట సమంజసము.

వాచే తొలుకొల్ల వెలువరింపబడిన వాగ్ధిక్కుల రాజవంశావళి యందనంతవర్మతన నిరిపురతామ్రకాసనమందు దానకాలమిట్లు వర్ణించెను. "అష్టాశ్విక సంఖ్య భ్యో మహాశ్వయుజే సంవత్సరే మాఘమాస పౌర్ణమాశ్యా" దీనినిబట్టి యనంతవర్మ గౌడియపద్ధతి గురూడ

యాబ్జమానమున కాలనిర్దేశము చేసినట్లు హించవలెను. సింహపురము రాజధానిగా నేరిన ఉమవర్మ తనయేలు బడిలోని ముప్పదియవ సంవత్సరము దానకాలముగా చెప్పెను.

ఇక మనకావనకర్త సామంతవర్మ తనదానకాల వివరము దివరించెను:—“సంవత్ ౧౦౫ కార్తిక దిన ౩౦.”

సంవత్ ౧౦౫ అని చెప్పటలో నీరడవి విక్రమ శకము వాడుకచేసినట్లు కనబడుచున్నది. అంకలను వాడుటలో ౧౦౦, ౮౦, ౫ అని మూడు వేర్వేరు అంకల నిచ్చెను. మూడు తెలుపుటకొక గుర్తును, యింక బదిని తెలుపుటకొక గుర్తును, అయినను తెలుపునొక గుర్తును వాడుక చేయుటలో నొక విశేషము కనబడు చున్నది. ఆ కాలమున అంకల విలువ స్థానమునుబట్టి గాక ప్రశ్నోక్తముగ వానియందుండు విలువనుబట్టియే వ్యక్తమగుచుండును. అనగా వాకాలమున దశాంశపద్ధతి (Decimal Notation) వాడుకలో లేదు. అప్పటి కా పద్ధతి కనిపెట్టబడలేదు. నేటి సంఖ్యాగణనము అంకల స్థానమును బట్టియుండును కాని యా కాలమున నీపద్ధతి లేదని స్పష్టముగా దీనివలన చెప్పగలము. దశాంశపద్ధతి అనగా అంకలకు స్థానమునుబట్టి విలువను నిర్ణయించు పద్ధతి హిందూ గణితకాస్త్రిమున చేర్చకమునుచే యీ కావనము పుట్టిన దని దూధిగ చెప్పవలెను.

ఇక కార్తిక దిన ౩౦ అని చెప్పటలో ముప్పది యవదిన మమావాస్యను దెలియజేయునో లేక పాల్గ మిని తెలియజేయునో స్పష్టముగ తెప్పలేదు. మసా రంధ్రము చాంద్రమానమున బహుళ పాడ్యమివా దారంధ్రమై పున్నమతో ముగియును. ఈ యాచారము ఉత్కల బంగాళదేశములందు నేటికిని కలదు. నేటి యాంధ్రదేశ కాలగణనము చాంద్రమానము సార మానముగాక విక్రమముగుటచేత ముప్పదియవదిన మమా వాస్యగా లెక్కింపబడుచున్నది. పూర్వకాలమున అనగా క్రీస్తుశకారంధ్రమందలి నాలుగైదు శతాబ్దముల వరకు చాంద్రమానమే వ్యవహరింపబడుచున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కాబట్టి సామంతవర్మ చేసిన దానకాలము కార్తికపాల్గమియని నిర్ణయింప వచ్చును.

ఇక సంవత్సరమును చెప్పటలో కొందరు శక సంవత్సరమును, కొందరు గురూదయాబ్జసంవత్సర మును, కొందరు విక్రమశకసంవత్సరమును, మరికొం దరు తమ యేలుబడిసంవత్సరమును - ఇట్లు పలువురు పలువిధములుగా కాలమును లెక్కించుచువచ్చిరి. దీని వలన దేశమందు కాలగణనము స్థిరమగు పద్ధతులపై జరుగలేదనియు, విశేషవ్యాప్తిగల ప్రశ్నోక్తమును నొక్క పద్ధతియేని లేదనియు, వేర్వేరుపద్ధతు లొక్కరాజ్యము ననే ప్రచారమం దుండెననియు విశదమగుచున్నది. ఈ చిట్కలు మనకేగాక యా కాలమందలి రాజ్యమేలు రాజులకును గందరగోళముగ నుండుటచేతనే గాంగేయ ప్రవర్ధమాన నిజ రాజ్యసంవత్సరశకము కలింగమున వారంధ్రమై ప్రచారమునకు వచ్చెనని యాహింప వచ్చును.

ఈ కావనమందలి వ్రాతలైఖరి నాలుగైదు శతా బ్దముల వాటి దని నూచించు చుండ మూలమం దీయ బడిన సంవత్ ౧౦౫ అనగా క్రి. బి. ౨౩౩-వ సం వత్సర మగుటచే తొడుముడు శతాబ్దముల భేదము గాన వచ్చుచున్నది. ఇందువలన నొక క్లిష్టసమస్య విమర్శ కుల నెదుర్కొనుచున్నది. వ్రాతలైఖరికి ప్రాధాన్య మిచ్చుటయా? లేక కావనమం దీయబడిన కాలమునకు ప్రాధాన్య మిచ్చుటయా? దానకర్తయగు రాజు తన కావనమం దిచ్చిన కాలము తప్పని యెన్నుటకు ప్రబల కారణము కావరాదు. అందుచేత రిశికాస్త్రిశ్శాలు వివిధ రీతులను నిర్దేశించుటకు స్థిరపరచినకాలమును మాట్టుకొనుట సమంజస మగునేమో! ప్రజ్ఞావంతులగు శాస్త్రిశ్శాలు చూపిన మార్గమున నిట్టి క్లిష్ట సమస్యలు వచ్చుచున్నవి. కాన వార లామార్గముల స్థిరపరచిన గాని సామంతవర్మకాలముగాని, తదితరుల కాలము గాని స్పష్టముగ నిర్ణయింప వీలులేదు.

కావనమం దీయబడినయగ్రహారము షేరవగ్రామము. దీనితో నశ్వశ్శిచ్చేద మను గ్రామముగూడ చేర్చి యగ్ర హారముగా జేయబడినది. ఈ షేరవగ్రామము లోహ శృంగార విషయ (జిల్లా) ములో నున్నట్లు చెప్ప బడి నది. లోహశృంగారవిషయ మింతవరకు పరిశోధకు లకు దెలిసిన విషయము కాదు. పడసామ్యమున, నీ

లోహశృంగారవిషయ మనునది విశాఖపట్టణంబిల్లా
యందలి శృంగవరపుకోటతాలూకా యని యెంచ
వలెను. శృంగవరపుకోట యనుశబ్దమున కోట యొకటి
యొందుటయు, నచ్చట లోహపరీక్షము—అనగా కంచు
పాతవని— విశేషముగ నేటికిని జరుగుచుండుటను
పదసామ్యమునను లోహశృంగారవిషయము నేటి
శృంగవరపుకోటతాలూకా యని నిశ్చయించబడినది.

ఇక షేరవాక్యైకచ్ఛేద గ్రామములు నిర్దేశింపబడ
వలయును. శ్రీ మ. సా. కర్మగారు షేరగ్రామము
చీకటి సమీపమందలి బారువ గ్రామముగా నిర్ణ
యించిరి. షేరవశబ్దవికృతియే నేటిబారువ యయ్యె
నని వారి యభిప్రాయము. సాధారణముగా పెండ్ల
చేసినతప్పు తరువాత చేయబడినతప్పుల పరంపరకు
కారణ మగుచుండును శ్వేతకమును శ్వేతకమనియెంచి
యయ్యెడి చీకటి యని స్థిరపరచి ప్రవర్తగ్రామము
చానికి సమీపమున నుండవలయునని యెంచి షేరవ
మును బారువగా నవ్యయించిరి. కాననమం దిచ్చిన
సరిహద్దులుగూడ నద్దానికి కట్టించవలసి వచ్చెను.

కానకాన్యోక్తరల సాధారణముగా ప్రాధత్య
స్థితికరమ దేశియములగు వాంఛప్రవచుల—ందు
సంక్షావాచకములుగూడ — భాషాంతరీకరించి తమ
కానముల వాడుట నక్కడక్కడ గానబడుచున్నది.

కొన్ని భాషాంతరీకరణము లుదాహరణముగా
నిచ్చట బొందుపరచు చున్నాను:—

దేశియనామము	కానముల బ్రయోగించిన ప్రాథ సంస్కృత భాషాంతరీకరణము
౧. కొల్లకొల	} — బృహత్కోటిల గ్రామము
కొల్ల-అధికము	
౨. పెద్దయడియము	— బృహత్కోటిగ్రామము.
౩. రాగోలు	— రాకలునగ్రామము?
౪. అముదాలవలస	— ఏరండపల్లిక
౫. పట్టుపురము	— సిద్ధపురము

ఇటులనే షేరము అశ్వశ్శేషదము అనుపద
ములుగూడ భాషాంతరీకరింపబడిన పుష్కాండ్రదేశియ
తదము లని యొప్పువలెను. షేరవ మనగా నక్క

కాబట్టి షేరగ్రామ మనునది నక్కపల్లి
యై యుండవలెను. అశ్వశ్శేషముగా రావి.
శేడ మనగా పాడుచేయుట. కాబట్టి అశ్వశ్శే
చ్ఛేద మనగా ర్థావిపాదు అని యెంచవలెను. దీనివలన
దానముచేయబడిన గ్రామము నక్కపల్లి యనియు
దానిసమీపమందలి రావిపాడు అను చిన్నపల్లియ
యనియు నూహించవలెను. నక్కపల్లి ప్రస్తుత మవకా
పల్లికి సమీపమందలి గ్రామము. ఇది పిల్లలూరుగొను
కొయ్యతో చేయబడు నాటవస్తువులకు బ్రసిద్ధి. ఈ
గ్రామమున కుత్తరభాగమున మేఘాద్రిగడ్డ యను నది
ప్రవహించుచున్నది. ఈ మేఘాద్రిగడ్డయే కానన
కాలమున మేఘావతి యని పిలువబడుచుండె నని
యూహింపవలెను. ప్రస్తుతకాలమున విశాఖపట్టణమున
కీ మేఘాద్రిగడ్డనుండియే నీటిస్రువాయము చేయుట
శీర్షాటలు జరుగుచున్నవి. తూర్పుపము ద్రవీరమందలి
బారువగ్రామమున కీ సరిహద్దులేవియు సరిపడుటలేదు.
బారువకు సమీపమున మహేంద్రగిరియు వానియందు
బుట్టిన మహేంద్రతనయ యనునదియు గలవు. అనది
బారువయొద్ద సముద్రములో కరియచున్నది. అనదిని
మహేంద్రతనయ యని పిలుచుట సమంజసముగాని
మేఘావతి యనుట యుక్తమైయుండదు.

సామంతవర్గకు పూర్వము కళింగరాజ్యమందలి
వేర్వరుభాగములు వేర్వరురాజుల యేలుబడిలో
నున్నట్లు మన మూహించుటకు కాననమున నవకాళము
కలదు. “స్వభుజులపరాక్రమాక్రాంతకళింగాధిరాజ్యం”
అని నాల్గవసం క్తిలో చెప్పటచేత సామంతవర్గ తన
పరాక్రమముచేత కళింగరాజ్యము నాక్రాంతము చేసి
కొనె ననుకొనవచ్చును. కాననమం దేడవసం క్తిలో
“నకలకళింగాధిపతి” అని చెప్పికొనియున్నాడు.
ఈ ప్రయోగమందలి “నకల”శబ్దమువలన కళింగము
వేర్వరుభాగములుగా నుండె నని యెంచవలెను.
సామంతవర్గ ఋభాగముల యన్నింటిపై నధికారము
చేయుచుండె నని గ్రహించవలెను. ఈతడేగాక తరు
వాతి కళింగరాజు లశేష రిట్లే చెప్పియుండుటచేత
నిజముగ పా రన్ని భాగముల నధికారము పెరపకపోయి
నను డంబముకొరకట్లు వారు వ్రాసికొనుట యచార

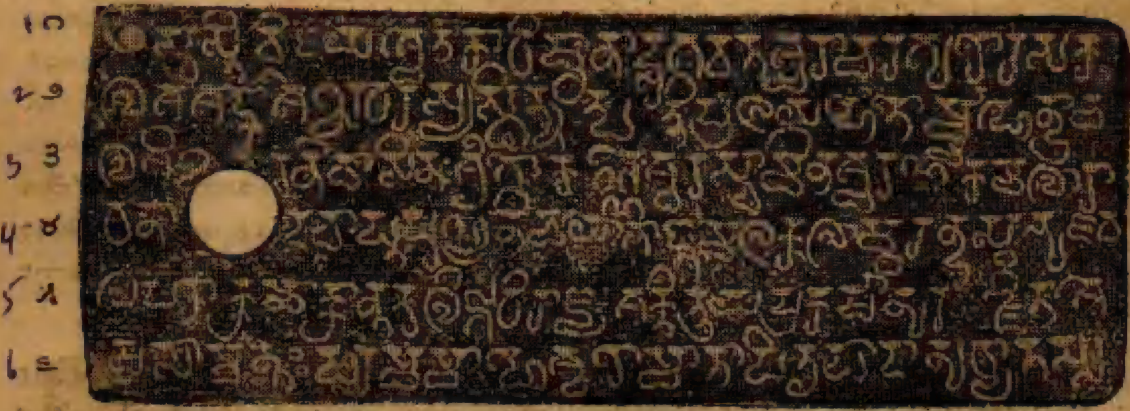
మైనది. వా రధికారము నెరపినను, నెరవకపోయినను కలింగము చేర్వరుభాగములుగా మండుటమాత్రము సత్వము. సామంతిశర్మ కనంతరము బహుకాలమైన తర్వాత రాజ్యమేలిన నుదామహాద్వవుని యొరుగురు పుత్రులు కలింగమందలి యొరుభాగముల నేలరిని కామా ర్గవుడు చెప్పచున్నాడు. ఏది యెట్లున్నను, కలింగ రాజ్యము చేర్వరు రాజుల యేలుబడిలోని చేర్వరు రాజ్యములకూట మని మన మెంచవలెను. ప్రస్తుత

ను మెరికొపరిపాలనమువంటి పాలన మచట పాగు చుండెనేమో ?

ఈ కాసన మాంధ్రచేశమునందలి తూర్వచారిరవిష యముల నిరూపణమునకు మిగుల సహకారమొసంగిన దగుటచేత నే నిర్దానివిమర్శనమునకు బూనుకొంటిని. ఇట్టి ముఖ్యుడును కాసనమును చెల్లించిన శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మగారు ఆంధ్రుల కృతజ్ఞతకు మిగుల పాత్రులగుచున్నారు.

మూలము :

మొదటి రేకు - రెండవప్రక్క

౧ ఓం. న్వస్తి విజయశ్వేతకాధిష్ఠానాద్భగవతశ్చరాచరగుహోక్ ^౧ సక
 ౨ లశకాజ్జశేఖర ధరన్యస్థిక్తుత్పత్తిప్రలయహేతోమ్మహేష్వాద
 ౩ లశేఖరనివాసినః శ్రీ గోకర్ణేశ్వరస్వామినశ్చరణకమలారా
 ౪ ధనాదవాప్తపుణ్యనిచయోగాజ్ఞమలకులమ్మర ^౨ న్దుస్వభుజవ ^౩
 ౫ లసరాశ్రమాత్రాస్తకలిజ్ఞాధిరాజ్యః శక్తిశ్రయప్రకాశానురక్షితా శే
 ౬ వసామస్తః పరమమహేశ్వరో మాతాపితృపాదానుభ్యతస్స

1 తామ్రకాసనముమండితీయబడినమూలము.
 2 మడివంటి గుత్తువలన తెలియజేయబడినది.
 3 రకారపొల్లు వ్రాయబడినది.
 4 అంబరేందు అని చదువుకొనలెను.
 5 కకు బ అని చదువవలెను.

రెండవరేకు - మొదటి ప్రక్క

౧ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౨ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౩ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౪ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౫ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౬ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము

- ౧ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
- ౨ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
- ౩ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
- ౪ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
- ౫ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
- ౬ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము

రెండవ రేకు - రెండవ ప్రక్క

౧ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౨ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౩ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౪ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౫ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
 ౬ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము

- ౧ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము
- ౨ శిరింగాధిపతి సామంతవర్ష తామ్రశాసనము

6 భక్తాం అని. చదువుము.

7 పంక్తి యారంభమున అస్పష్టమగు నేదో యొక యక్షరము చెక్కుబడినది. అది అవసరము.

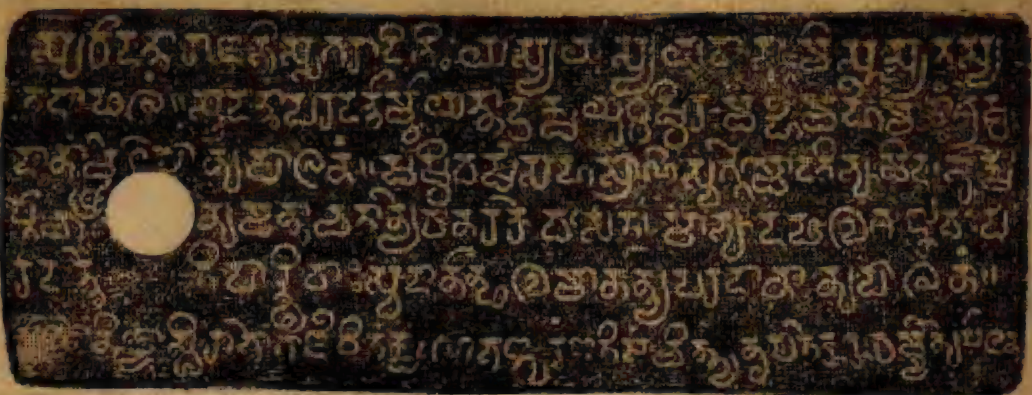
8 పంక్తి అని యుండవలెను.

- ౩ తి ఉత్తరేణ కోద్రవ ఖరీ దక్షిణేన గత్తాపూర్వోత్తరేణయావత్సవ్యతః
- ౪ విదిత్యేవంసకే సచిత్స్వప్నేష్యవా⁹ధాకాయూ¹⁰ధవిష్యతశ్చరాజ్జడ్రతి
- ౫ వా¹⁰ధయతిధమ్మా¹¹క్రమ విక్రమేణ నావాప్త మహిమనుశాస¹¹ద్భిరయ
- 6 దానధమ్మో¹²నుపాలనీయః వ్యాసగీతాశ్చాత్రజ్ఞోకాభవన్తి బహుభిన్య¹³

మూచిన రకు - ఒకటవ ప్రక్క

౧
౨
౩
౪
౫
౬

- ౧ సుధాదత్తారాజభిస్సగరాదిభిః యస్య యస్య యదాభూమిస్తస్యతస్య
  - ౨ తదాఫలం స్వదత్తాం పరదత్తామ్యాయత్సాద్రక్షయ్యధిష్ఠిర మహిమహిమతాంశేష్మ
  - ౩ దానాచ్చేయోనుపాలనం పప్త్తివపానహస్రాణి స్వగ్గేమాదతి భూమిద అక్ష
  - ౪ ప్రాచానుమనాచ తాన్యేవసరకేవశేత్, మాభూదఫలశ్చమః ప
  - ౫ రదత్తేతిపార్థివాః స్వదానాస్సలమానస్య పరదానానుపాలనం.
  - ౬ యశోనిత్యో స్థిరాభోగాశీవిత క్షణభజ్జరం ఇతిసంచిన్త్య సృపతే కురు ధమ్మాను
- [పాలన¹⁴

9 'వా' అను అక్షరమునకు బదులు 'వా' అని చదువుకొనవలెను.

10 — డిటా —

11 'స' అను అక్షరమును చేర్చుకొని చదువవలెను.

12 ధర్మానుపాలన అని చదువవలెను.

13 బహుభిర్యసుధా - అని చదువవలెను.

14 పాలనం - అని చదువుము.

మూడవ రేకు - రెండవ ప్రక్క

1 సమ్యక్ గరిం, రిం, శి కాత్రికదినం 30.

- 15 } నూరు, ఎనుబది, ఐదు ఈ అంకెలు మూడును మూడు ప్రత్యేకమును
16 } సుద్రులచే నేకపంక్తిని వ్రాయబడినది.
17 } దీనిని 185 అని శరదువుకొనవలెను.

పశ్చాత్తాపము

శ్రీ దామెర రాజగోపాలరావు

ఆడుకున్నాను నా యాటలే నేను !

పాడుకున్నాను నా పాటలే నేను ! !

నీమాటయేమరచి, నేటివరకోడ్రాఁభా !

అపరాధినైతి, నే నాపదుద్ధారకా !

ఆడుకున్నాను.....

యావనోత్సవములో త్రోవతప్పితి, తిరిగి

తిరిగి, నీపదసన్నిధిని చేరుకున్నాను ! !

ఆడుకున్నాను.....

నిఖలేశ ! ముయియించి, నీచరణదాసిగా

ఈకలుషరాశి నిక, ఏలుకొనుమా, కృపను !

ఆడుకున్నాను.....

దర్శాచరణ ముందు ఇంట్లోనే మొదలెట్టాలి-

... అలాగే పాదు పరితనం

సరియైన భీమా సంరక్షణ అంటే పాదుపరితనము, దూరదృష్టి ఒక్కపట్టాదారే కావడా, అతను భీమా చేసే సంస్థ కూడా, కర్తవ్యంపడవలెనన్న మాట.

“ఆంధ్ర” యొక్క అభివృద్ధి కేవలం పాదుపరితనము, మితవ్యము అనేవాటిపై ఆధారపడివున్నది. గత 15 సం॥లుగా యీ సంస్థ నిర్మిత చాలా తక్కువ ఖర్చుల దామాషా రుణావు చేస్తుంది. ఇదే ఈ సంస్థయొక్క, తక్కువ ప్రీమియములు, మిక్కిలి ఎక్కువ లాభములు, ఉదారమైన మరతులు, భద్రత, నుంచి బోనసు, మున్నగు ఉత్తమ లక్షణములకు మాడ కారణము.

ఆస్తులు రు. 30,00,000 మించినది
 చీలితనిధి రు. 25,30, 356
 ప్రీమియము రాబడి రు. 8,06,546
 1939 లో క్రొత్తవ్యాపారము రు. 34,30,620
 ఖర్చుల దామాషా 22.4% (కమిషన్లు పోగా)
 వెయ్యికి పాలుకు బోనసు రు. 15/-

భీమా వ్యాపారం చేసి
 నెలకు రు. 500 మొదలు
 రు. 5,000 వరకు ఆర్జించండి.
 “ఆంధ్రా” లో నేడే చేరండి.

ఆంధ్ర

ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

The **ANDHRA**
 INSURANCE COMPANY LTD.

ప్రధాన కార్యాలయము : మచిలీపట్నము.

మద్రాసుశాఖ :

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్స్ భవనములు,
 తంబుకెట్టి వీధి, బ్యాంక్.

శాఖలు :— మద్రాసు, కలకత్తా,
 నాగపూరు, ఎర్నాకులం, అవంతి
 పూరు (రాయలసీమ) బరంపురము
 (ఒరిస్సా).

సబ్ ఆఫీసులు డి ఛీఫ్ ఏజెన్సీలు :—
 బొంబాయి, కింద్రాబాదు, పంజాబు,
 నీహరు, తెలవాడ, విశాఖపట్నం.

నీ పుట్టు పూర్వోత్తరాలు

శ్రీ వి. ఆర్. శాస్త్రి

నాల్గవ అధ్యాయము

౧

చెనుక ఒక చోట నీకు తోక, పువ్వురాలు పెట్టు గటంచేత, నిన్ను చూస్తే మమవ్యభిషువులగు పెటిగేటట్లు తోచలేదని, చెప్పి ఉన్నాను; జ్ఞాపకమున్నదా?

నీ కింకా సరీగా కండ్లు, చెవులుగాని ఏర్పడలేదు. నీ శరీరమూ; తల చేత ఉన్నాయి. వాటి మధ్య

మెడలాగు యింకా ఏర్పడలేదు. కాని, కాళ్లు, చేతులు మూత్రం బాగానే పెరుగుతున్నాయి.

ఇంకోవారంలోగా నీకాళ్లు, చేతులు మధ్యకు మడతపడుతాయి. అంటే, అక్కడ మోచేయి, మోకాలు యేర్పడుతాయి. ముక్కు పెమ్మడిగా తయారవుతోంది. అదేమాదిరి నీలోపల ఉపిరితిత్తులు యేర్పడుతున్నాయి. కాని, నీ వింకా పువ్వురాలను వదిలిపెట్టలేదు. ఒకవేళ ఎందుకన్నా పనికిరానిదేమోనని నీ

ఉద్దేశ్యం కాబోలు!!

పటం 8

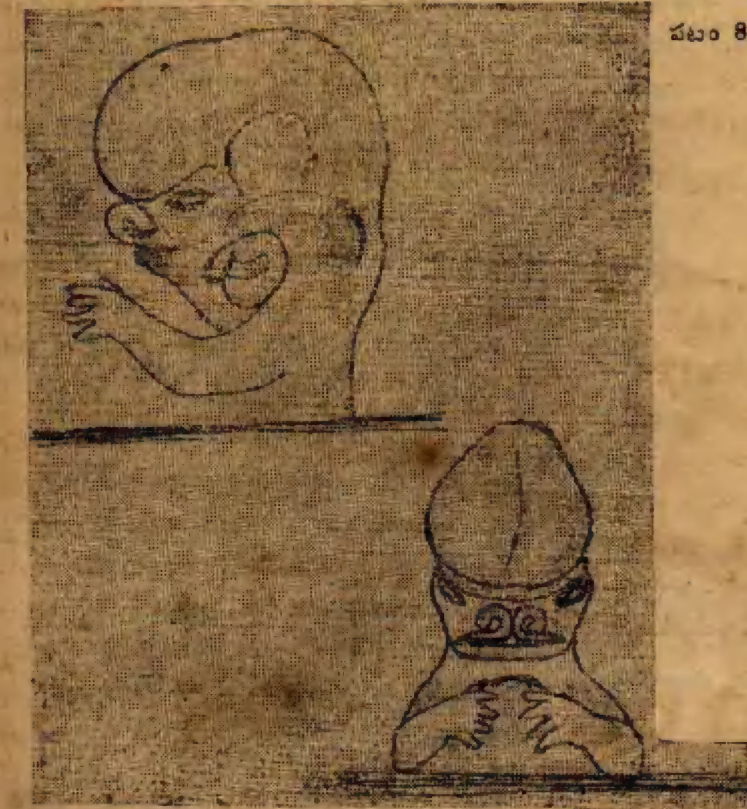
ఇంకా నీకు నిజమైన ముక్కు రంధ్రాలూ, వాటినుంచి గొంతు లోకి పోయే కాలువా యేర్పాటు కాలేదు. ఏదో తెండు చిన్న సోట్టలలాగు ముక్కుచివర యేర్పాటయింది, అంటే.

నీకండ్లనివయంకూడా చాలా తమాషాగానే ఉంది. కండ్లు పెటిగేచోట, చర్మం ఎత్తుగా, కొంచెం మడతలుపడియింది, అంటే. కను స్రుణ్ణు, కనురెప్పలూ, కనుబొమ్మ, యివేనీ లేనీలేవు. ఇంకా ముందుగాని అవన్నీ ఏర్పడవు.

విదువారాలు గడిచేటప్పటికి నిన్ను చూస్తే ఏదో చిన్నపండిల్లి మాదిరిగా ఉన్నావు!

నీకాళ్లూ, చేతులు మధ్యలో మట్టుకే మడతపడేవి. ఇతరచోట్లలో మడతబడేవికావు; పొట్టిగా ఉండేవి.

నీయెముక అన్నీ మెత్తగా ఉండేవి. వాటి అన్నిట్లోకి, చెన్నె

మమవ్యభిషువుకు ముక్కు ఏర్పడేవిధం. రంధ్రాలూ, గొట్టమూకూడా మడత బడిన చర్మవల్లనే ఏర్పడుతున్నవి. ఎంతపెద్ద మెడదో! ఒకప్పుడు మన మందరనూ ఇంత అందంగా ఉండినవారమే.

ముక బక్కటే, ఏదో కొంచెం గట్టిగా ఉంది.

అప్పటి నీరూపం చూస్తే నీవు ఏదో పీటా మాదిరిగా పెలుగబోతా వనిపించేది. నీకాళ్లు చేతులు చక్కని యాదేవదాలుగా మారడానికి తగిన చోట్లున్నాయి. వాటితో సముద్రంలో యాడటం, మంచు కొండలమీద దేవుతూ పోవటం వీలుగా ఉండగలదు.

చేపమాదిరిగా నీవు పెరుగబోవని నిశ్చయమైంది; ఎందుకంటే నీకు ముక్కురంధ్రాలు, తిరిగితిత్తులు యేర్పడ్డాయి.

నీకడుపు, హృదయం కూడా బాగానే పెలుగు తున్నాయి. ఇప్పుడు నీకడుపు చాలా అట్టహాసమైంది. అందులో ఎన్నో గొట్టాలు, కాలువలు ఉన్నాయి. పెద్దపాళ్లు రీలోలాగు, నీ కడుపులో చాలా పని జరుగుతూ ఉంటుంది, యెప్పుడూ. చేపకడుపుకన్న నీ కడుపు గంభీరంగా ఉంది. కాని, పండి, నీలో జంతువుల కడుపులు నీకడుపుమాదిరే ఉంటాయి.

2

సరి, ఎనిమిది వారాలు గడిచాయి. నీ కళ్లూ నున్నావో చూద్దాం.

నీ వింకా చాలా చిన్నవాడివిగానే ఉన్నావు. ఒక నిమృతాయంత ఉన్నా పనుకోవచ్చు. కానీ, నీలో కొన్ని నికరమైన మార్పులు ఏర్పడ్డాయి.

నీ తోక ఇంకా పూర్తిగా హరించిపోలేదు; కాని, నీకు గిట్టలు పెలుగవని నిశ్చయమైంది. నీకాళ్లు, చేతులదివర ప్రేళ్లు పెలుగుతున్నాయి. దీన్ని బట్టి నీవు మేకపిల్లిగానో, జింకలాగునో పెలుగబోవని నిశ్చయమైంది. నీప్రేళ్లు ఒకచేరే పిల్లి, పులి పంజాల లాగు మారుతాయేమో? చెప్పలేము, అప్పుడే.

కనురెప్పలు, చిన్న ముక్కుకూడా తయారయ్యాయి.

3

ఈవిధంగా కొంచెం కొంచెంగా నీకు అవయవాలు పెరుగుతూఉంటే వాటి సన్నిధిని చేర్చి, స్వాధీనంలో ఉంచడానికి, టెలిగ్రాఫ్ తీగలవంటి

యేర్పాట్లతో కావలసి వచ్చింది. మొట్టమొదటి ఏక కణజీవి, వేరే ముక్కలు, కదాలుగా యేర్పడి, ఒక్కొక్కాగం, ఒక్కొక్క పని చేయటం ప్రారంభించగానే, ఇటువంటి తంతివారై యేర్పాటు అవసరమని దానికి తోచి ఉండవచ్చు.

వెలుపలిభాగం చర్మమనీ, లోపలికి కడుపనీ యేర్పడటంతోటే ఆరంభం కలిసి పనిచేయడానికి ఈ టెలిగ్రాఫ్ యేర్పాటు కావలసివచ్చింది. కడుపుకు ఆకలియ్యేది. చర్మానికి అతుక్కొని మొలిచిన కాళ్లు, రెక్కలవంటిభాగాలు అందుకని ఆహారం వెతుక్కొంటూ నీళ్లలో పోవాలని ఉండేది.

కడుపుమంచి ఈడేకాళ్లకు ఆహారం వెతకాలని కలుగువచ్చేది. అందుకు కాళ్లు "సరే, అట్లాగే చేస్తాం కాని ముందుగా నీవు జీర్ణంచేసుకొన్న కొంత ఆహారం మా కీయాల్సి. అప్పుడే మాకు యాడటానికి బలం ఉంటుంది" అనేవి. కడుపు ఆహారం యిచ్చేది; కాళ్లు యీడేవి. తినేవప్పుడేదన్నా వారుకులే కంటనే వెలుపలిచర్మం, కడుపుకు కలుగుచేసేది. ఆహారం మ్రొంగటం తోటే కడుపు దాన్ని జీర్ణించడానికి మొదలుపెట్టేది.

కొంతకాలానికి ఎప్పుడూ యాదీధంగా వార్తలు పోతూ వస్తూ వుండేవార్తలు జీవిలో బాగా తయారై యాయి. ఆహారాలనుండా వార్తలు సులభంగా ప్రసహించేవి.

చర్మంలో వైభాగం కండ్లు, చెవులు, వాసవ చూసే ముక్కుకూడా తయారయ్యా యని చెప్పింది జ్ఞాపక ముందా? ఇవి పెలుగటంచేత ఇంకా యెన్నో వార్తలు రావటం మొదలుపెట్టాయి. చూచేవార్తలు, వాసవలసంగతులు, విసబడి విసోదాలు అన్నీ వస్తూండేవి జీవిలోకి. ఇట్లా రావటంచేత జీవిలో కొన్ని జీవకదాలు వచ్చినవారై లన్నిటిని చేర్చటం, తగినట్లుగా తిరిగి ఏదో పనిచేయడానికి ఏర్పాటుచేయటం అనే పనులలో బాగా తరిగిందై వాయి.

కాబట్టి ప్రాణులు వృద్ధిపొంది, చేపలలాగునో, యితర ప్రాణులలాగునో తయారయ్యేటప్పటికి వాటిలో కొన్ని అవయవాలు కొన్ని పనులు, మరికొన్ని

పనులను ఇతర అవయవాలు చేయటం శేర్మకొన్నాయి. ఇంకా వాటికిరిరంలో పెద్దపోట్లకీసులగు ఏర్పాటులు జరిగాయి. వచ్చిన విషయాలను గురించి ఆలోచించటం, నిశ్చయించేయటం అనేపనులను ఒక ప్రత్యేక భాగం శేర్మకొన్నది. ఈలా ఆలోచించి, ఇది చేద్దాం, ఇది వద్దు అని నిశ్చయించేభాగానికి మెదదనిపేరు. ఇది నీకు తెలిసి ఉండవచ్చు. తెల్లని చారాలులగు ఉండి, ఈ వార్తలకు తీసుకుపోయేవాటికి నాడు లని పేరు. దీనికి కొందరు వరా లనికూడా అంటారు. ఇది తంతివార్త లేక తెలిసోనుతిగ్లగు ఉంటాయి.

ఇంతకుముందు చిన్న ముక్కలుగా కోసినా చనిపోనటువంటి కొన్నిపురుగు లున్నాయని చెప్పాను. వాటిలోకూడా యీమాదిరివరా లుంటాయి. కాని వాటిలో ఆలోచించేటటువంటి మెదడుమాదిరి ఏదీ ఉండదు.

దీనిలో ఏదైనా ఒకభాగం ఆలోచించటం శేర్మకొంటే తక్కినభాగాలు, అట్లా ఆలోచించటం అనేపనిని వదిలేస్తాయి. “నీవు యీ ఆలోచన లన్నీ చేస్తున్నావురా! మేము యెందుకు అనేపనిచేయాలి” అంటాయి ఇతర భాగాలు. అట్లా చేయటం వృథా ప్రయాసం.

త్వరలో ఇతర భాగాలకు యీ ఆలోచించేకత్తి అలవాటు కెప్పుడుంది. అసలయిట్లా, ఏదన్నా పని చేయకుండా కొంతకాలం నిలిచిపోతే, జీవులకు ఇకమీద ఆపనిచేసే అలవాటే పోతుంది. ఇందువల్ల యీ భాగాలు అవసరమైన యితర పనులను చేయవచ్చు. నీకాలి వ్రేళ్లతో ఆలోచించటం వీలుకాదు. పిల్లిగాని, మొసలిగాని తవతోకతో ఆలోచించలేదు.

ఎనిమిదివారాలు పెరిగేటప్పుటికి నీకు నరాలు చాలా బాగా అవసరమైనాయి. ఎందుకంటే నీ శరీరంలో చాలా భాగాలు తయారైనాయి — చర్మం, కడుపు, పాదాలు, కండ్లు, ముక్కు, మొదలైనవి. ఇవన్నీ పెరగటంచేత ఏన్నో సంగతులు వస్తుపోతూ ఉంటే అవసరం యేర్పడేది.

ఈ తెలిగ్రాఫ్ తీగలవంటి నరాలు ఏవిధమైన అపాయనాలకు లోకుండా బాగ్రతగా కాపాడబడాలి

లేకపోతే, మనశరీరంలో ఏయేబొట్ల యేమేమి జరుగుతూఉందో మనం తెలుసుకోలేము. నీ కాలివ్రేలు కాలుకున్నా నీకు తెలియదు. నీబొటనవేలిని ఎలాకొరుకుకున్నా నీవు గ్రహించుకోలేవు. పెంటనీ, ఇటువంటి సమయాల్లో నీకాలిని, చేలిని లాగేయకపోతే ఎంతవడ్లుం కలుగుతుందో గ్రహించుకో!!

నీ శరీరం యావత్తు, చాలాభాగం నీ యెముకల బయటగానే యున్నదని ముందు చెప్పాను. వివరములేక యీ తెలిగ్రాఫ్ తీగలు — అంటే నరాలు — ఆలోచనలుచేసే మన మెదడుకూడా ఎముకలలోపల బాగ్రతగా దాచబడిఉన్నాయి. మెల్లని తాచేలుయొక్క శరీరం, యిదేవిధంగా గట్టిచివులోపల దాచబడిఉంది. పటం 9.

కనువు మెదడు, వెన్నుపాము వీవువ్రేలు వీవు విలువునా కోసినాపిస్తే కనబడతవి.

నీమెదడు, నీకపాలంలో, నీవురలో దాగిఉంది. ముఖ్యమైన పెద్దనరాలన్నీ నీ వెన్నుముకలో, పొడుగునా ఉంటే గొట్టింలో దాచబడి ఉన్నాయి. దీన్నే వెన్నుపా మంటారు.

౪

ఈవిధంగా నీ శరీరంలో తెల్లని నరాలు క్రమంగా పెరిగటం మొదలెట్టాయి. ఒకదాన్నొకటి చేరుకొని తిన్నగా మెదడుకు కొన్ని పోయికలును కొన్నాయి. మరి కొన్ని, నీ వెన్నుముకలో దాచబడిన పెద్ద నరాలకట్టకు కలుసుకొన్నాయి.

ఏన్నో రకాల నరా లేర్పడ్డాయి. వాసవ చూసేనరాలు. వేడి, చల్లదనాలను గ్రహించే నరాలు. వివచనీ కువయోగించేవి. స్వర్ణవాదులు—అంటే ఏదైనా వస్తువును

కాకిలే, అది గట్టిగా ఉండో, మెత్తగా ఉండో చూపెట్టే వరాలు.

రుచి తెలిపేవి.

చూపుడు వాడులు.

ఈ వరాలన్నీ, నీకరీరంలో వేర్వేరుచోట్లనుంచి ఎన్నో విషయాలను నీ మెదడుకు తెచ్చి చెబుతాయి. ఎక్కడెక్కడ ఏమేం జరుగుతోందో నీమెదడు వీటి మూలాన గ్రహిస్తుంది.

ఇదే మాదిరిగా, నీమెదడునుంచి, కరీరంలోని ప్రతిభాగానికి తిరిగి వర్తమానం తీసుకువెళ్లే వరాలు వ్నాయి. కాలు చేయి మొదలైన అనయవాలన్నీంటికి ఈపని చేయి, ఇది చేయవద్దని కబుర్లు మెదడు పంపి వుంది.

“ఇదిగో యిక్కడ మాంచిమామిడిపం దుందని” వాసనవరాలు మెదడుకు చెప్తాయి. వెంటనే “కొరికి తినేయమని” మెదడునుంచి నీవళ్లకు, నాలుకకు, గొంతుకు వర్తమానం చెబుతుంది. అంతే! అప్పుడే సగం మామిడిపండు ఐపోయింది!

నీ నేదన్నా పెంపుడుకుక్కను పెంచినట్టైతే యీ విషయం చూసే ఉంటావు. వీదన్నా రొట్టె ముక్కగాని, బిస్కెత్తుగాని దానికి విసరివేళామా అంటే, దబుక్కున ఎగిరి దాన్ని పట్టుకుంటుంది. పట్టుకోవటమే ఆలస్యంగా దాన్ని మింగేస్తుంది.

ఇంకో తమాషామాడా చేసి, దీన్ని గ్రహించ వచ్చు. నీకళ్లు మామిడి. ఎదరినైతే ఉన్నట్టుండి నీకాలిని నెమ్మదిగా గుండునూదితో స్రుచ్చమమ స్రుచ్చటమే ఆలస్యంగా నీకాలును లాగేస్తావు. ఆతను “ఒకటి” అని చెప్పేలోగా నీకాలును లాగేస్తావు!! దీన్ని బట్టి యెంతత్వరగా మన కంఠివార్తలు వ్యాపిస్తాయో గ్రహించుకోవచ్చు.

నీచేళ్లచివర స్రుచ్చితే చాలా త్వరగా గ్రహించు కోవచ్చు. దానిబదులు వీపుమీదో, లేక కాలుమీదో గనుక స్రుచ్చితే అంతత్వరగా తెలుసుకోలేవు. చేళ్ల చివరల్లో చాలావాడుల మొనలున్నాయి. ఇదేకారణం.

౧

చేపలు, పక్షులు చాలాత్వరగా తమ వాడులచేత విషమాలను గ్రహించుకోగలవు. కాని, పూర్వం, చేపలూ, పక్షులకన్నా చాలా పెద్దపెద్ద వృగాలుండేవి. వాటిలో కొన్ని ఒక చిన్న యిల్లంత పెద్దవి; మరికొన్ని యేమగులకన్నా, తిమింగిలాలకన్నా కూడా పెద్దవిగా నుండేవి. వాటికి “డైనసార్” అని “ఇగునాన డాక్” అని కాస్త్రుష్టాలు పేర్లుపెట్టారు. ఆమాదిరి జీవులు యిప్పుడు లోకంలో లేనేలేవు. ఇంత పెద్దనప్పటికీ, వాటికి చాలా చిన్న మెదడేఉంది. అంత పెద్ద జంతువుకు, దానితోకచివరగాని, కాలిపొడం మీదగాని యేదన్నా స్రుచ్చుకొంటే, వెంటనే తెలిసేది కాదు. తెలిసినకరువారమాడా అవి ఎంతో నెమ్మదిగా ఏంచేయాలో నిశ్చయించుకొనేవి. అట్లా అనుకొన్న పని చేయడానికి ఎంతో సేపయ్యేది.

పటం 10

పురాతన జీవులు — పెద్దవి

కుక్క కుక్కకు ఎన్నింతలు పెద్దదిగా ఉండేదో!

వాటికి ఈ ఆలోచనాశక్తి యెంత తక్కువంటే-
 అవి సాధారణంగా ఆహార, అలవాట, గడ్డి తిని బ్రతికేవి;
 ఒకవేళ అవి ఉండేదేశంలో యీ ఆహారం అంతా
 అయిపోతే ఇంకొకటికి పోయి వెతుకుదామని వాటికి
 కట్టేదేకాదు. చాలాదివాలు ఆకలికి మాడితేనేగాని,
 ఆహారం పెడకదాని! వాటికి చురుకుదనం కలిగేదేకాదు
 ఇవి యిట్లా నెమ్మదిగా ఆహారం వెతుక్కొని పల్లెలోపు
 గా, అప్పుడే అక్కడను చురుకైన యితరమృగాలువచ్చి

ఉండేవి. అక్కడ గడ్డి, ఆకుబా అంతా అయిపోయి,
 ఏకొడ్డిగానో మిగిలేది. అందుకని పాపం, యితర పెద్ద
 నైనప్పటికీ యీ జంతువులు చచ్చిపోయేవి. ఒక్కొక్క
 సారి, తమకన్న చిన్న జంతువులలో యివి పోట్లాడేవి.
 వాటిని తరిమివేయడానికి యత్నించేవి. కాని, ఆ
 చిన్న జంతువులు చీటికన్నా చురుకైనవి. పెద్దమృగా
 లనే అవి చంపితివంటం నేర్చుకొన్నాయి. పెద్దపులులు,
 తోడేళ్లు మొదలైన మృగాలు యీ "దైన్యోసార్" ల
 వంటి పెద్దజంతువులను చాలావాటిని చంపేసి తినేవి.

పటం 11

దైన్యోసార్స్ అనే
 పక్షిచంటిది ఎగిరే తాం
 డలు 6 అడుగుల ఎత్తు
 గలది. దీనికి రెక్కల
 బాదు చాలా ఎక్కువ.

ఇందుచేత పెద్దవిన్నీ, తెలివి తక్కువనీ అయిన
 మృగా లన్నీ నశించిపోయాయి. ఇట్లా తెలివితేని
 కొన్ని చిన్న జంతువులు యిప్పటికీ బ్రతికున్నాయి, కాని
 అవెవ్వరూ ఏమూలా దాక్కొని బ్రతుకుతాయి.
 లేకపోతే యివీ చనిపోయేవే. ఆలందిప్పులు, గవ్వలు,

కంఠాలలోని పురుగులు, నల్లలవంటివి, యివన్నీ
 కూడా గట్టి పెంకువంటి దిప్పల్లో దాక్కొని, ఏరా
 తికో, పట్టుకు బ్రతుకుతుంటాయి. చీటికి తెలి వున్నదని
 యెవ్వరూ అనదు.

పటం 12

దైన్యోసార్

దైన్యోసార్

దైన్యోసార్ (మనిషివంటి పెద్దది)

తప్పించుకొని బ్రతికిన కొన్ని పెద్ద జంతువులు యిప్పటికి వున్నాయి. కాని “డైనసార్” ల లాగు యిది తెలివితక్కువ దద్దమ్ములు కాకపోవటంచేత బ్రతుక గలిగాయి. బ్రహ్మాండంగా పెరిగి, యింతింత కండ లంటే మాత్రం లాభంలేదు. తగినంత మెదనూ, చురుకుతనమూ అవసరం. ఇట్లా తప్పించుకు బ్రతికిన జంతువులు తెలివిగలవని, త్వరగా క్రొత్త విషయాలు నేర్చుకోగలవని మనం సులభంగా వాటి చేష్టలనుబట్టి గ్రహించుకోవచ్చు. ఈ ఉదాహరణలు చూస్తే నీవే యీసంగతి గ్రహించగలవు.

పక్షులసంగతి చూడు. ఎంతెంత చక్కనిగూళ్లు కట్టుతాయో! ఎంత చమత్కారంగా తల్లి పిల్లలు యీగూళ్లలో నివసించుతాయో ఆలోచించు. మన దేశంకన్న యింకా ఉత్తరానికి పోతే, అక్కడ చేకాలు చాలా చల్లగా ఉంటాయి. చలికాలంలో గజగజ వణుకుతారు జనులు; పిండిబద్ధిపట్టు మంచు ఇట్లా, వాకిరి, చెట్టాచేమ అన్నటివైనా కురుస్తుంది. ఆసమయంలో అక్కడుండి పక్షులు బాదులుకట్టి వెచ్చగా ఉండి చేకాలకు, ఎన్నోవందలమైళ్లు దూగిరి పోతాయి. తిరిగి తమ పుట్టివడేశం వచ్చుబడి సమయానికి ఎగిరివస్తాయి.

మక్కలు, నక్కలు, తోడేళ్లుకూడా చాలా తెలివి చూపిస్తాయి. ఇవెప్పుడూ మందలుగా నివసించి, శత్రువులను వేటాడుతాయి. ఎంతో చూరాన్నుంచే యివి ఆహారాన్ని పసిబట్టగలవు. ఎంతలబడైన జంతు వైనా పరే యీ మందలచేయూ లిక్కిలే తప్పించుకోటం కష్టం.

రాంబంతులు, డేగలు, గ్రద్దలు, సముద్రంపైన దూగిరి తెల్లగ్రద్దలవంటి పక్షులు-పిటిచేరు “సీగల్స్” (Sea Gulls)— యివన్నీ ఎంతో పై తెగురుతాయి. అంతయెత్తునంచీ క్రిందదేదన్నా జంతువు మెలిరితే చాలు, కనిపెట్టేస్తాయి. అమాంతంగా క్రిందికి వాలుతాయి. కాలిగోళ్లతో స్రుచ్చి యెగవేసుకు పోతాయి!

నీవరు అనే మృగాలు చెట్లమ్రానలు, కొమ్మలూ నరికి — తమ వాడిపండ్లతో — నీటికి అడ్డంగా

కట్టగట్టుతాయి. ఈమ్రానలూ, కొమ్మలతోనే చక్కని యిండ్లు కట్టుకొంటాయి. ఇంకా బింకలు, కుండేళ్లూ యెప్పుడూ నుంపులునుంపులుగానే జీవిస్తాయి. ఒక్కొక్కనుంపుకు ఒక పెద్దజంతు పుంటుంది. అంటే అదే తక్కినవాటికి చారి చూపిస్తుంది. మంద అంతా మేత మేస్తుంటే ఒకటింక, ఒకకుండేలు కాపలా కాస్తూ ఉంటుంది. ఎవరన్నా శత్రువులు రావటం తెలియగానే మందకు సంజ్ఞ చేస్తుంది.

చలిదేశంలో యెలుగుబంట్లుకూడా చమత్కారంగా బ్రతుకుతాయి. మంచు కురిసి, గజగజవడతో తోణాల్లో యిది బయటకురావు. ఆచలికాలం చూడు, నాలుగునెలలూ ఏవో గుహచేసుకొని దాంట్లో నుండ్రంగా చుట్టుకొని వెచ్చగా పడుకుంటాయి. పిటికి ఆచలికాలమంతా వీధిమైన ఆహారమూ అక్కల్లేదు!! ఏనుగులెంతతెలివైనవో వీవుమూసే ఉండవచ్చు. పనులుచేయటం, సర్కసులలో యెన్నెన్నో పట్టెలు, మొగ్గులువేయటం, మైక్లస్కోప్ కంటం యిటువంటి పనులన్నీ ఎంతోమందిచూసే ఉంటారు. చివరకు కొనులు! కొలిచేట్టలు, చురుకుతనం, ఇంకొకట్టుచేసిందంతా నెంబునే కనిపెట్టిచేయటం యివన్నీ నీజటిగిన సంగతులే. పిటి తెలివినిసటించి నేను చెప్పకల్లేదు!

బ్రహ్మాండమైన “డైనసార్”లు ఎగిరి తొండలవంటి “పెరోడాక్టిలులు” నశించిపోయాయి. వాటి పెద్దవాడిపట్ల, తెరచాపలంత లెక్కలూ, యెందుకూ పనికివచ్చాయి కావు. అవిధమైన మృగాలే యిప్పుడు లేవు. ఇప్పుడు మిగిలి ఉన్నవన్నీ తెలివి, చురుకు దనాలకు పేరుపొందినవృగాలే. జిప్తులమారినక్క, వాయువేగంతో పరుగెత్తి దుముకగలచిరుతపులి, చలికాలంలో ఆహారం కొరకదని మంచుగానే తనగుంటిలో పప్పులు, కాయలూ దాచుకొనే తెలివిగల ఉడుతా యివన్నీ బ్రతికున్నాయి. వృద్ధి అవుతున్నాయి. మనుష్యుడు కూడా బ్రతికి యుండటానికి కారణం అతని తెలివీ, చురుకుతనమూ. అసలు సృష్టిలో యింతవరకూ పుట్టిన జంతువులన్నింటిలోకీ, మనుష్యునితో చురుకుతనానికి, తెలివికి సమానమైనది లేవు. అందుకే నే యెంతెంతమృగాలైనా, ఇతడు స్వార్థనం

చేసుకొంటాడు. సుష్టిలో ఉండే అపాయకరమైన అగ్ని, నీటివరదలు, అకాశం నుంచి దిగబడే మెఱుపులకత్తి, పీటినన్నింటిని మనుజుడు స్వాధీనంచేసుకోగలిగాడు. ఇంకా ఎన్నెన్నో క్రొత్తవిషయాలను కనిపెట్టి, ప్లాన్ చేసినచేసి ఉపయోగించుకొంటున్నాడు. కాని యీ ఉపయోగం యెప్పుడూ ప్రయోజనకరమైందిగా ఉండటంలేదు. చాలా హాని కలిగేటట్లు మనుష్యుడు యాకోబాల్లో ప్రవర్తిస్తున్నాడు. దీన్ని గుఱించి రిగ్గీ, చివర వ్రాస్తాను.

పటం 13

‘అగ్ని యాప్త రిక్స్’ అనే పేరు గల పురాతనపక్షి. ఇది లోగడ తొండ జాతిదే అనడానికి దీని రూపం, రక్కలు, తోక, తల, నోటిలోని పళ్లు తెలియజేస్తవి. తొండజాతి జంతువుల సుండియే పక్షులు పుట్టినవని జంతుశాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము.

౬

కాబట్టి నీవు, తల్లిగర్భంలో, త్వరత్వరగా నీ మెదడును పెంచుకొన్నావు. పళ్లు, గోళ్లు, రక్కలు, పీటన్నింటికన్నా మెదడేకదా చాలా ముఖ్యమైంది! జంతువులలో తోళ్లు అంతగా తెలివైనవి కావు. విసప్పటికి గ్రుడ్డు పగిలి పిల్ల బయటకు వచ్చేటప్పుడు, దాని మెదడు భాగా వృద్ధిచూ, పెద్దదిగానే ఉంటుంది. దాని తల, చాచావు దానికేర మంత పెద్దదిగా, గ్రుడ్డులో ఉన్నప్పుడుంటుంది. కాని, నీతల నీకేరంకన్నా యెంతో పెద్దదిగా ఉన్నది.

నీలానుకే, తెలివిగల జంతువుల మెదడు లన్నీ యెంతో చమత్కారంగా యేర్పడి ఉంటాయి. ఈ యేర్పాటువలన నీకు త్వరత్వరగా కావలసినపనులు చేయటం వీలవుతుంది. కాలయాపనం వృధాగాకాదు. నీమెదడు రెండుభాగాలుగా ఉంటుంది. ఇందులో ఒకభాగం మాత్రమే ఆలోచించటం, కావలసిన వేర్వేరు విషయాలలో మంచిచెడ్డలు విశ్చయించటం అనే పనులు చేస్తుంది. రెండవది యిటువంటిపనులు చేయదు. ఇది తేలికైన పనులే చేస్తుంది. ఇందుచేత

ఆలోచించవలసిన భాగానికి అనవసరమైన శ్రమ కలుగదు. మనిషిలోనే కాదు; యిట్లా తెలివైనజంతువులన్నిటిలో యీయేర్పాటుంది. దీన్ని గుఱించి కొంచెం విశదంగా చెప్తాను.

మియింటి పెంపుడుపిల్లి తోటలో నడుస్తూ పోతుంది అనుకో. ఇంతకుముందే, చక్కగా కడుపు నిండా పాలు త్రాగించావు, నీపిల్లికి. దానికి యిట్లా చిన్న పిల్లికూన లున్నాయి.

ఇదిట్లా నడుస్తూంటే, దాని రెండు రకముల మెదడులూ పనిచేస్తూనే ఉన్నాయి. ఒకటి, పిల్లి ఇంతకుముందే త్రాగినపాలను దీర్ఘం చేయడానికి సహాయం చేస్తూంది. అపాలన్నీ తీర్చమై, రక్తం, మాంసం, ఎముక మొదలైనవిగా మారడానికి, మెదడు అజ్ఞాపించటంచేత కడుపులో కావలసిన రసాలు, లైలాలు తయారవుతున్నాయి. పిల్లి ఉపిరి పీల్చడానికి దానిరక్కలు, ఉపిరితిత్తులూ సాగడానికి రోగిన యేర్పాటులన్నీ జరుగుతున్నాయి. అదేమీ ఆలోచించకుండానే మెత్తగా గడ్డిమీద నడిచిపోతోంది. అదే సమయంలో చూడు, దాని తోకచివర పాము లాగు నెమ్మదిగా యిటూ, అటూ తిరుగుతున్నాయంటే ఈపనులన్నీకూడా పిల్లి ఆలోచించకుండానే జరుగుతుంటాయి.

ఈపనులన్నీ జరుగుతూనేఉన్నాయి కాని నీటిని గుఱించి పిల్లి యొక్క ఆలోచించే మెదడుభాగం యేమీ పనిచేయటం లేదు. బహుశా, అది తనమాంసము గుఱించి ఆలోచిస్తూఉండవచ్చు. విన్నూకూనలను నీవు చాలామంది నేనీ సోతులకు ఎప్పుడూ చూపిస్తున్నావు. తల్లికి యిది భాగలేదు. వాటిని మెత్తగా మెదవరకం వట్టుకొని, నోటితో కరచుకొని ఇంకోచోటికి తీసుకు వెళ్లాల్సి ఆలోచిస్తూ ఉన్నది.

నీవుకూడా యిదేమాదిరి పనిచేయగలుగుతున్నావు. లేకుంటే నీపని చాలా కష్టమవుతుంది. ఆలోచనలు చేసే మెదడుయొక్క భాగము అపనిమీదనే ఉంటుంది; నీకేరంచేసే సాధారణమనలతో దాని కేమీ తోకగ్గంలేదు. నీవు నడుస్తున్నావు, అదేసమయంలో నీదోపాటను యీలవెత్తూ పొడుగున్నావు,

జీవితమునున్నప్పుడు, ప్రాప్తున్న తిన్నటినిపు తిన్న మవుతుంది. కాని వీటితో జోక్యం నీకు లేదు. నీ ఆలోచన లన్ని వదులుతున్న యీ విషయాలను గురించిగాని, లేక నిన్ను చూచిన బాకీ కథనుగురించి గాని, లేక నీ వేదన్నా క్రొత్తగా చేయదలచుకొన్న ఒక ఆటవస్తువును గురించిగాని విచారించుట ఉండవచ్చు.

అయిదవ అధ్యాయము

౧

నాలుగు నెలలు పెరిగేటప్పటికి అప్పుడే పుట్టిన ఇంకా కళ్లయినా తెరుచునీ పిల్లి కూనంత పెద్దగా నీవు తయారై యావు. ఇప్పటి నీరూపంచూస్తే, రెండింట్లో ఏదో ఒక్కటిగానే నీవు పెరుగడానికి బలమృట్లు లోతుంది. కోరిగాగాని, మనుష్యుడిలాగు గాని నీవు

దిగ్భాదాకవ

పటం 14

౬ అడుగులు

ఇదీ పూర్వం ఉండే పెద్దమృగాలలో ఒకటి. ౬ అడుగుల ఎత్తునున్నంతో పోల్చితూస్తే ఎంత పెద్దదిగా ఉండేదో తెలియజేయడానికి మనస్థిచిత్రంలో సహా కనబర్చివాము.

నీ మెదడుమాత్రం పెద్దదిగా, కోరిక, మనుష్యునికి ఉన్నట్లుంది.

కోరికచూచి జీవులు లోకంలో తయారు కావడానికి చాలాకాలం పట్టింది. పెద్ద కండలు పెంచుకొని, చిన్న నుట్టు లంతంత ఉండి, ఆలోచనాశక్తి లేకపోవటంలాభంలేదని జంతువులు తెలుసుకొన్నాయి. అప్పటినుండి, చురుకులేవం, ఆలోచనాశక్తి యెక్కువయ్యే పద్ధతులమీదనే జంతువులు వృద్ధికాటొచ్చాయి. రామరాసు జంతువుల మెదళ్లు పెద్దవిగా పెరుగటం సహజ మైపోయినది.

నాలుగైదు నెలలు పెరిగేటప్పటికి నీకు పెద్ద తల తయారైంది. అందుకని నీవు తెలివిగల జాతిజంతు

పెరుగారి. వేరే యితర మృగంగా పెరిగే సందర్భం తప్పిపోయినట్లుంది. ఎట్లా పెరుగుతావో?

నీకు కాళ్ళూచేతు లున్నాయి. కాని లోకమాయ మైంది! నీ కాళ్లను చూస్తే అంతగా పరుగెత్తడానికి పనికి వచ్చేటట్లు లోచటం లేదు. ఏదో కొంచెంగా నడవటం, చెట్లెక్కుటంమట్టుకే ఆ కాళ్లతో నీకు సాధ్యమయ్యేటట్లు కనుపించుతుంది. నీ దవుడలు బలమైన బిడ్డవులను ఘట్టుక్కున కొటికి తినడానికి తగినట్లుగా లేవు. అట్లా కొరకాలంటే పొదునుమట్టై, బలమైన దవుడలు, పళ్లు, చేతుక్కుకు, ఎలుగుగొడ్డుకు ఉన్నట్లుండాలి. కాని నీ తలకాయ గుండ్రంగాను, మూతి పొడుగ్గా పొడుచుకురాక, అదుముకొనిఉంది. నీ ముఖమట్టునికి నీమూతి ఎత్తుగా లేదు. నీ ముక్కు కూడా చాలా పొట్టిగా ఉన్నది. ఇందువల్లనీవు చేబకుక్కల్లాగు పసిపట్టలేవని కూడా గ్రహించుకోవచ్చు.

వుగానే తయారు కాబోతున్నావని నిశ్చయంగా చెప్పకొడానికి వీలైంది. దరిమిలాను పెరిగి వృద్ధి చెందిన తెలివిగల జంతువులబాటికి నీవు చేరుతావని మనం నీ పెద్ద తలకాయవల్ల గ్రహించుకోవచ్చు.

ఈ అన్ని విషయాలూ చూస్తే నీవు తప్పకుండా మనుష్యునివైపులాగుననే పెరుగబోతున్నావని నిశ్చయమవుతోంది. కాని ఒక్కటే ఒక్క విషయమాత్రం కొంచెం సందేహంగా ఉంది. అదేమిటో చెప్పకొగలవా?

నీ వంటివిదంతా, చిన్న కోరిపిల్లల కన్నట్లు మృదువైన, పొడుగు కంట్రుకులున్నాయి!

పటం 15

తలల రూపాలు

ఎలుగుబంటి

కోతి

మనిషి

ఆయా జంతువులు తినే ఆహారాన్ని బట్టి వాటి ముఖం, మూతి, పండ్లు మారుతాయి

వేర్వేరు జంతువుల మాదిరిగా ఆడుకొంటూ, వేసాలు ధరిస్తూ పెరుగుటం నీవు ఇంక కొద్దిరోజులకు పుట్టుతావనేటంతవరకూ, జరుగుతూనే ఉంది. క్రమ క్రమంగా వేసాలు మార్పుకొంటూ రామరామ మనుష్య శిశువు మాదిరిగా మారావు. ఐనప్పటికీ, నీవు పూర్తిగా మనుష్య పాపాయిగా తయారైన తరువాతే నీవంటి మీది యీ మెత్తనిబొమ్మ రాలిపోయింది. ఇది చాలా చివరదాకా నీ శరీరంపైనే ఉంది. ఎనిమిది నెలలు, నీలెల్లి గర్భంలో నీవు పెరిగేటప్పటికీ, నీవు పూర్తిగా మను జాతిగాను తయారయ్యావు. ఏదో రకరకాల జంతువు

లుగా పెరిగే ఆటలా, యత్నాలూ అన్నీ ఆఖరై పోయాయి. అవన్నీ యేదో ఒక కలమాదిరిగా మటు మాయ మైవాయి.

లోకంలో అన్ని జంతువులూ పెరిగి, క్రమంగా మనుష్యుని మాదిరి వృద్ధిచెందే పద్ధతి నంతా బహు త్వరగా, ఒక్కవారికే మాడేశావు. ఇప్పుడు, అంతే, ఎనిమిది నెల లాచేటప్పటికీ పూర్తిగా మొగపిల్లాడి గానో, అడవిల్లాగానో నీవు సిద్ధమైపోయావు. పురుగు, చేప, పంది, కుక్క, కోతిరూపాలన్నీ ఎప్పుడో పూర్వపు సంగతుల్లాగు మారిపోయాయి. వాటి జోక్య మేలేనట్లు, చక్క నిపాపాయిగా నీవు పెరిగావు.

పటం 16

శిశువు పెరుగుదలలోని దశలు

౨-వ వారం నుంచి ౧౨-వ వారంలోగా యీ విధంగా మారుతుంది, శిశువు.

అంత సిద్ధంగా ఉంది. ఇంకా ఒక్క నెలకల్లా నీవు పుట్టబోతావు. నీ పుట్టుకతో, నే చెప్పదల్చుకొన్న యీ విచిత్రవిషయాలు ఆఖరైతాయి. ఆపైన జరిగిన విషయాలను గురించి నేను చెప్పక్కర్లేదు. ఎందరో చిన్న పసిపాపలు పుట్టి పెరుగుటం నీవు యాస్తూనే ఉన్నావు. దాన్ని గురించి నేను వ్రాయక్కరలేదు. ఐనప్పటికీ ఒకటి చెందు విషయాలు నీకు ఇంకా చెప్ప వలసి ఉంది.

ఎన్నో "ప్రాటాజోవా" సరిగా కదలలేక, చూడ లేక పూర్వం చనిపోయాయని చెప్పింది జ్ఞాతక మున్న దా? ఆ బహు చిన్న జీవకణం "ప్రాటాజోవా" నుండి క్రమంగా వృద్ధిచెంది చర్మం, ఎముకలూ, కండల్లా, ముక్కు, నాడులు, మెడలు, నీటి నన్నింటినీ పెంచుకో దానికి ఎన్నో లక్షల యేండ్లు పట్టింది. ఈ విధంగా పెర

గటంలో లెక్కలేనన్ని జీవులు నశించిపోయాయి. ఆహారం లేక కొన్ని, వేడికి కొన్ని, చలికి మరికొన్ని, ఇతరజంతువులు వాటిని తినటంచేత యింకా కొన్ని, అసంఖ్యాకంగా చనిపోయాయి. చావగా బ్రతికినవి క్రొత్త విషయాలు నేర్చుకొన్నాయి. క్రొత్త అవయవాలు పెంచుకొన్నాయి. కష్టాలను అధిక్రమించి బ్రతుకే నేర్చాయి. అభివృద్ధి చెందాయి. ఏదో ఒక విధంగా తయారైన జంతువుమాదిరిగా పుట్టిజీవించటం సులభం. అట్లాకాకుండా క్రొత్తపద్ధతుల నేర్చుకొనటం క్రొత్త కష్టాలు వృద్ధిచేసుకొని క్రొత్త అవ

17-పటం. గర్భంలో ఐదు నెలల బిడ్డ.

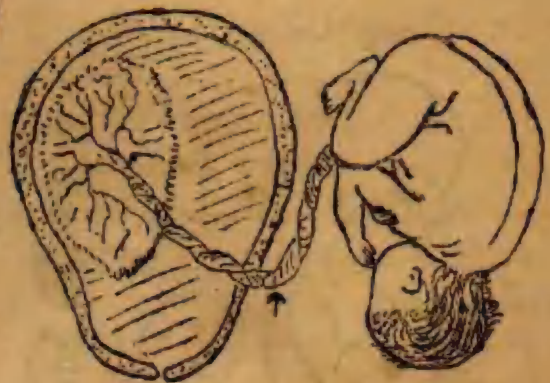
ఎంత పెద్దదా! "బొడ్డుత్రాడు" బిడ్డమెడకు చుట్టేసుకొన్నది.

యవాలు పెంచుకొని జీవించటమున్నూ కష్టమైన పనులు తాని, ఇట్లా కష్టించి పెరిగిన జీవులే నైకొస్తాయి. అట్లా నైక వచ్చిన జీవులన్నింటిలోకి మనుష్యుడే వైవాడు. ఇట్లా మనుష్యుడు తయారు కావడానికి ఎన్ని కోటానుకోట్లజీవులు చనిపోయాయో మనం ఊహించటంకూడా కష్టం.

ఇంతకష్టంమీద జంతువులు వృద్ధి చెంది మనుష్యుడుగా పుట్టినప్పటికీ, నీవు నూత్రం మనుష్యునిలాగు పెరగడానికి త్వరగా మారుమూలవచ్చావు. ప్రతివారం ఎటువంటి ఒడుదొడుకులూ లేకుండా, క్రమంగా నెమ్మదిగా పెరిగావు. ఎక్కువ వేడిగాని, ఎక్కువ చలిగాని లేకుండా, జవ్వని, మృదువైన నీకల్లి గర్భంలో నీవు సజావుగా పెరుగుతూ వచ్చావు. ఎన్నో జీవులు నశించి, ఎన్నో లక్షలయేండ్లకాలం పట్టిన మార్పులన్నీ, పెరుగుదల అంతా, ఎనిమిది, తొమ్మిది నెలల్లో పూర్తిచేసుకొన్నావు. దీని కంతకూ కారణం మీ ఆమృత నిమ్మ తనలోపల దాచి, సురక్షితంగా పెంచటమే.

పటం 18

పుట్టడానికి సిద్ధంగా వున్న కొడుకు.

తల్లిగర్భంలోనుంచి విడిగాతీసి చూపబడ్డ కొడుకు. గర్భంనుండి బిడ్డబొడ్డుకు పోయే "బొడ్డుత్రాడు"ను చూడు. దీనినుండి రక్తం ప్రవహించి బిడ్డను పెంచుతుంది.

ధన్యజీవి

శ్రీ బందా రామశాస్త్రి

౧

దానియేలిక తురక; హైందవుడు మంత్రి
మొఱకుతన మొకనివ్రక్కతి; సరళగుణము
మఱొకనిది. ఒకటి కొకటి మత్సరపరి
పూర్తిఁ జెంది వైరుధ్యము బాండు; నైవ
ఎల్లజనులను సమత పాలించుచుండి
హైందవతుడుష్కులనుభేద మడచివైచి
యద్ది ధర్మసామ్రాజ్యము హద్దుగ గొని
గొప్పబుద్ధిని పాలించు గోలకొండ.

౨

ఎల్లవసుమతి దురకయే యేలవలయు
హైందవుడు వాని బానిస యాచు కొలిచి
వానిమోచేత్రికిందినీ రానుచుండ
వలె నను అరంగజే బను పాదుశాహ.
గొప్పసామ్రాజ్యమును ఏలుకొంచుకూడ
గోలకొండను సకలదృష్టకొనగవలయు
ననుదురాశను దండెత్తె నవసర మగు
సేనలను దోడుకొని యుద్ధిష్ఠిరుడు సగుచు
సమరమున కేగువాని కీసాకు లేల
యుద్ధ మొనరింప బోవుచుంటి నని న
వాలు జేయక నొకసాధువరుసమాధి
జూడబోవుచుంటి నని బాంకాడ నేల.

౩

బాంకు బాంకినమాత్రాన మోసగింప
బడునె శత్రువు కుమతి యబద్ధమాడె,
ఊహచేసియె మాదన్న ఉంచెగోల
శత్రున కభేద్య మగురీతి శక్తిమించి.

అంతియేకాదు శత్రుల నాదరమున
దోడుకొని రమ్ము పొమ్ము దోర్లీల ననడి
రీతి నొక కొంతసేన లారీకి నిచ్చి
పంపె నారంగజేబు లోబఱచి తేగ.

౪

మొగలుపీరులు లారిచే ముట్టడింప
బడియు నతనిభాటి నెదుర్చు బలము లేక
బంధితులు సేయబడి యా నవాబునొద్ద
నిలువబడి రాత జేమిగా బలుకునో యని.
ధర్మమూర్తి యతడు వేలుగా దలచు నేమి?
చేత దొఱకినమాత్రాన చీల్చునేమి?
యత డరంగజేబునివలె యధముజేమి
భయముబాపి తిరుగ బంపె భద్రగతిని.

౫

ఈయదారబుద్ధి గనియు త్రోయడు తన
దుర్మతిని పైగ నుసికొల్పు, తొందరించు
సంగరము జేయ సేనల చాటుభక్త
శత్రులకు దమనన్నాహసరణి చెలియ.
తగినశిక్ష విధించె నధర్మమునకు
దేవు డీమాటునుంగూడ దెబ్బతగిలె
నాయరంగజేబుకు. ఎట్లు ఈయభేద్య
మైనకోట తేలిక భద్రమగు ననియెడి
శంక కలుగంగ కార్చిచ్చు సంక్రమించి
యతనిహృదయము నెరియించె నతడు దీని
కేడియేని యుపాయము నిపుడు పెదుక
వలయు ననునూహ మనమును కలచుచుండ
ఏదియో మనసున నిట్టె పాదుకొనగ

లోచలే బలేయెత్తులే దొఱక వెఱవ
టంచు నొకయుత్తరమువ్రాసి యనుచరునకు
నిచ్చిలారీకి దాని నందివ్వ బంపె.

౬

“ఈరజాకుస్వభావము నెఱుగ డతడు
కానిచో నేల నీరీతి కానుమీద
భ్రాంతిపుట్టించు బుత్తెంచు రాయబారి
తుచ్చులకు నిట్టిబుద్ధులే లోచుచుండు”
అనుచు నారంగజేబు నైచ్యము దొంచి
విసిగి ప్రత్యుత్తరము నీక వేసవేలు
ముక్కలుగజుచె నుత్తరము నిదియడగు
ప్రతిసమాధాన మని మది బదిలపఱచి.
పైడిటంకాలకై యానపడ డిదేమి?
మాతృదేశానురాగంబు మాపడేమి?
గొప్పపదవులకై యేల కోర్కెపడదు?
దోష మెఱుగని రాజభక్తుండతండు.

౭

లంచమునుదిన్న ఒకద్రోహి వంచనమున
కోటతలుపులు తెఱువగ గుప్పతెప్ప
లుగను మొగలులు లోజొఱి లొంగనట్టి
స్వామిభక్తుల లోగొన జతనుపడిరి.
ఏల?...నిముసంబులో నింక గోలకొండ
కుమరియకారంగజేబుకు గూలిపోవు
అబ్బులురజాకుఖాన్లారి యడలియేమి
చేయ దోచనికంగారుచేతఁ జిక్కి
ధైర్యమును దోడుజేసుక తలపడుటయ్యె;
పగఱకుం గోట స్వాధీనపఱచు టాకటా;
ఏది యిందున కర్తవ్య మేచి శత్రు
వీరుల నురుమాడుటయే మద్విధియటంచు
తొప్పపాటుకాలముకూడ లేదు వ్యవధి!
శత్రు లందినతనవారి జంపుచుండ!
లేవవలె తురగము నడలించి జీను
వేసికొనవలె పటకాను విగియపఱచి,

తొప్పపాటుకాలముకూడ లేదు వ్యవధి!
ఏమిచేయంగవలె నిష్ప జేమిచేయ
వ్యవధి చాలదు ఎటు లున్న నట్ల యేగ
వలయు నబ్బులా! త్వరపడు! పరుగులెత్తు!
వదులుపట్టాను నవరించువ్యవధి లేదు
జీను వేయబూనినవారి తేరలేవు.
ఊగాము నాలస్యమునుజేయ శాశ్వతముగ
నిన్ను లోకము ద్రోహిగా నెన్ను నుమ్మి
మచ్చ పుట్టును నీకీర్తి మండలమన
మచ్చపుట్టిన నిక దాని మాపలేవు
కడలు మసి బూని గోల్కొండ గావుమయ్య
పగఱకుం గోట స్వాధీనపఱచకయ్య
లంచమును దిన్న ఒకద్రోహివంచనమున
శాత్రువులను గోటను దా వశంబు జేసె
అడనురా దప్పకొన ననమధుడవయ
ఏలకూర్చుంటివి పగఱ నెదురుచుమయ.
గల్చితో గోలకొండ నీకీర్తి విస్త
రించు లేకచచ్చితో విహరించుచుండు
వయ్య స్వర్గభూమినిగల అతిమనోహ
రమగు సుద్యానవనముల రంభగూడి.

* * *

అతనిచేతినిశాతహేతి తనవార
నెప్పడీ మోగలులఁ జంపి యిముడుచుకొను
దునను తొండఱ బిరబిర దురములోని
కీడ్చుకొనిపోయె నబ్బులు నిధిచరితు.

౮

“గోలకొండలో స్థిరముగా గుదిరియున్న
రాజ్యలక్ష్మీనహృదయసరాగ మింక
వీడిపోలేదు మానుండి వెడలిపొండు
లేనిచో నబ్బు లిక మిమ్ము లిష్టలో గ
తానులు గజేయు నీయసిధార నింక.
ధర్మమూర్తి తాన్ శాహి యాతనిభటులను
నొక్కడేనియు జీవించి యుండనేని

గోలకొండకు బురుజులు కూలిపోవు
 ఒకయధార్మికుడౌరాత్మ్య మూతగాగ
 లోని కేలెంచువారు మీరు నిజమైన
 పొరుషమే మీకు గలదేని బవరమునకు
 దివురు డప్పుడు మాపన దెలియగలరు”
 అని సవాలుల బల్కుచు నట్లులు తన
 సైంధవంబుపైని తననికాత హేతి
 వలయులు ద్రిష్టచును అడ్డువచ్చువాడు
 పోటుమానిసి కానిండు పొడిచి వాని
 మస్తకము కృత్ర మొనరించి మడమడంచు
 సక్రమంబగు శిక్షలో పైనికులను
 నడపగా వీలులేదు కాన నెట్లులైన
 శత్రువుల వీక నెదిరించి చంపివైచు
 టయె యిపు డవశ్య మా ననుటను గ్రహించి
 తుములనమరంబునకు దాను తొడరె రెండు
 పక్షములును సద్దైర్యులై పగ బురస్క
 రించి యొండురులను నుత్తరించుకొనిరి
 హితు దీత డత డహితుడని యెఱుగకుండ.
 దొడ్డ బవర మాయెను. మొగల్తురకబలము
 నందు సంగోరుపా లది యంతరించె
 నట్లులునికత్తివాదర. ఐన నతడు
 దీర్ఘ సంగ్రామభారాన దేజు దొరిగి.
 పగఱకత్తి తళతళలో బాస మతని
 దివ్యసుందరవిగ్రహదీప్తి ప్రిదిలి
 చిదిమె రక్తము సందెల జివికినదిన
 కరుడు వెల్వరించెడి కెంపుకాంతులగతి.
 పగఱసైన్యమో పరిమితి మిగిలినదియు
 హితు లొకటి రెండంచు లెక్కింపవచ్చు
 ఎంత నేపని యొక డెదురించగలడు
 ఐన నెదురించి పోరాడె; యదిమె శక్తి.
 అబ్దులురజాకు దేహము లరులవాలు
 వేటులకు గురియౌచు చివికెను. శిరము

బొంగరమునీతి దిరుగంగ మూర్ఖపోయె
 వారువముమీద నదియును పారిపోయె.

౯

కోటమాత్రము పాదుషా కూల్చివైచె
 కూల్చలేకపోయెను రజాకుప్రవీర
 తాభవనమునుమాత్ర మడ్డానికొఱకు
 గడువించారమునను గుండె కమరె గుండె.
 “అయిన నేమాయె నత డట్టియనుపమాన
 విక్రమసమన్వితుడు మన వెన్నుగాచ
 కలవె లోకాన మనచేయగాని పనులు
 భువి సమస్తము దలవాంచి పొదలకున్నె.”
 అంచు నూహించి పాదుషా యతనిమఱల
 “గొప్పయుద్యోగ మిత్తుము కొలువు మాకు
 జేతువేని పైగ ధనము చేత జిక్కు”
 నంచు కలురంపె పైసపై నానగొల్చి.
 పాదుషా తనవ్రణముల బాగుపఱచు
 దానికై యతడు కృతజ్ఞతప్రణామ
 శతముల నొనర్చి కొలువు విషయముమాత్ర
 మెత్తకుం జే ని కొకరిచే నత్తబడితి
 నంచు బ్రత్యుత్తరము నిచ్చె నచలు డగుచు.
 రాజభక్తున కిద్ది కాలంబు కాదు
 దేశవిద్రోహికే గాని దిక్కులేదు
 పాదుకాలాన బ్రతికెడి బ్రతుకుకంటె
 చచ్చి న్వగ్ధాన నుడుటే నబ బటంచు.
 పాలితుల కన్న బిడ్డలపోలే పాల
 నమ్మొనర్చుతాన్ మరణించ నన్నుబోలు
 అతని యుష్మగల్ దిన్నవా రతనివెంట
 బోకయుండుట తగ దంచు బుద్ధి నెంచి.
 గోలకొండనవాబుపై గూర్చి దనను
 వెంట తరుమ నిట నిక నే నుంట పాడి
 గా దని మది నెఱింగి వీడె ఘనత ప్రాణ
 ముల నతడు తనస్వామిని కలిసికొనగ
 వైడిటంకాలకై యానంద డతండు

మాతృదేశానురాగంబు మాపడతడు
గొప్పపదవులకొఱకునై కోర్కెపడడు
దోషమెఱుగని రాజభక్తుండుతండు.

౧౦

అబ్బలా ! ఆంధ్రదేశాన నంతరించ
లేదులే యింకను బ్రసిద్ధయోధపూజ
నమ్మెనర్చుట. భయమేమి నమ్మియుండు
తెలుగులే నీవన ధర్మితి తెలుపగలరు.
గొప్పబుద్ధిని గోల్పోయి కొలుపుచేసి
యాతృలేనివారలుగా దయారయినను
భరతపుత్రులుమాత్రము మఱువలేదు
పూర్వవీరప్రతిష్ఠను బాగడికొనుట.

౧౧

మెఱుగుబెట్టిన బంగారుమినుకుబోలి
యంబరంబున నబ్బలు హస్తమెత్తి
జలదగంభీరరవమున బలుకుచుండ
మాతృదేశసమర్పనామహిమగూర్చి.

౧౨

నర్మకవిధిని రంభ

ప్రాజ్యసామ్రాజ్యసంరక్షణార్థము పరి
భూతసమరసత్సమయవిముక్త చటుల
ఘనశతఘ్నల స్వీయపక్షస్థలమ్ము
ఒకనహస్రము చెక్కలే యొనరుపబడు
ధృతిని జెడనివానిదియె మత్స్యమనీమ.

కాంధర్మిడై నూనె

CANTHARIDINE HAIR OIL

అలంకారమునకు, వెండ్రుకలు పెరుగుదల
వృద్ధి చేయుటకు అత్యుత్తమమైనది.

చుండు, వెండ్రుకలు చిట్టిపోవుట, చిన్న
లేనములోనే తెల్లపడుట మున్నగు లోపము
లను తొలగించుటకు అమోఘముగా పని
చేయును.

BENGAL CHEMICAL
CALCUTTA :: BOMBAY

మదరాసు ఏజెంట్లు:—

యం. దేశాయుగొండరు & కంపెనీ,

41, బందరు వీధి.

చిన్నపిల్లల చిత్తప్రవృత్తులు -

శిశు శిక్షణము

శ్రీ గిడుగు వేంకటసీతావతి

మనలో చాలామంది విద్యాభ్యాసమంటే అక్షరాభ్యాసమే అనుకొంటారు. అక్షరాభ్యాసము సాధారణంగా మగపిల్లలకై నా ఆడపిల్లలకై నా అయిదో ఏట అయిదో మాసంలో చేయడం ఆచారం; గమక, ఈ నాలుగేండ్ల నాలుగుమాసాలలోను పిల్లలు నేర్చుకోగల విద్య ఏమి ఉండగల దనుకుంటారు; గాని, జాగ్రత్తగా ఆలోచిస్తే, ఈ కాలమందరి శిశుశిక్షణము చాలా ముఖ్యమైన దనిన్ని, దీనినిబట్టి అక్షరాభ్యాసమైన తర్వాతనేర్చుకోనే విద్య ఫలిస్తూ ఉంటుందనిన్ని బోధపడుతుంది.

ఈ ప్రారంభదశలో శిశు శిక్షణము చేయబూనుకొన్నవారు చిన్నపిల్లల చిత్తప్రవృత్తులను దాసుగా తెలుసుకొన్నవారై ఉండవలెను; చిన్న పిల్లలతో సమంగా ఆడుకొంటూ, పాడుకొంటూ, పిల్లలలో పిల్లలవలెనే మెలగగల ఉత్సాహము, ఓర్పు, నేర్పుగలవారు కావలెను; పిల్లలయెడల వాస్తవమైన ప్రేమ, ఆసురాగం, వారిబుద్ధి వికసంపజ్జేదా మనేదీక్షగలవారు కావలెను. పై లక్షణాలు లేనివారు ఎంత దొడ్డ పండితులైనా శిశుశిక్షణము చేయడానికి పనికిరాదు అట్టివారిశిక్షణములో పడినపిల్లలు సాధుకావడంనే నెరుగుదును.

చిన్నవారికై నా పెద్దవారికై నా విద్యవర్ధింపజేవారికి ఉండవలసిన లక్షణములలో ముఖ్యమైనది ఏకాగ్రత. ఏకాగ్రత అనగా ఏ విషయ మధ్యస్థిస్తామో అందులో మన మనస్సు ఇతర విషయములలోనికి వెళిపోకుండా పూర్తిగా అందులోనే రీసమయేటట్లు ప్రవేశ

పెట్టడము. దానికే రజకధ్యానంగా, ఏకాగ్రచిత్త రత్నో బుద్ధిని నిలపడం అంటారు. ఇది సులువుగా సాధ్యమయేది కాదు. పెద్దవాళ్ల విషయంలోనే చిత్తము కోరివంటిది; నిలకడగా ఒకచోట పట్టుమని పదినిమిషలుండ దంటారుగదా, పిల్లలవిషయంలో చెప్పేమిటి? ఆవాగిరితులయిన అడవిజాతులవారిలో ఎంత పెద్దవారికై నా ఈ ఏకాగ్రత చాలా తక్కువ. సవరల ఆచారవ్యవహారాది విషయములు సవరభాషలో సవరలనే అడిగి తెలుసుకొందా మని సవర దేశంలో సవరవాళ్లను కూర్చోపెట్టుకొని ప్రసంగిస్తూ ఉండేవాడను. అప్పుడు నాకు ఈ విషయం అనుభవములోనికి వచ్చినది. ఉదయం బుద్ధి స్ఫుటంగా వికసించవలసిన సమయంలో వాళ్లను కూర్చోపెట్టి ఒక విషయంపూర్తి పట్టుమని పదినిమిషలు ప్రసంగించేసరికి ఆ సవరవాళ్లలో ప్రతీవాడు విసిగిపోయి, ఆవలిస్తూ నేను అడిగే ప్రశ్నలపై దృష్టిలేక ఇటూ అటూ మాత్రా ఉండేవాడు; మధ్యమధ్యను వాళ్లలో వాళ్లు మాటలాడుకొనేవారు; ఒకటండలు ఆప్రక్క నెక్కడైనా కనబడితే దానికోసం వేటచేయడానికి చట్టిన లేచి పారిపోయేవారు. అందుచేత, పదిపదిహేను నిమిషాలకంటే ఎక్కువగా వాళ్లలో ఏవిషయమూ సాంఠంగా విమర్శించడానికి నాకు ఆవకాశము లేకపోయేది.

ఈ ఏకాగ్రతవిషయంలో ఆ సవరలువంటివాళ్లే మన పిల్లలుకూడాను. ఇటువంటివాళ్లకు ఏకాగ్రత నేర్పాలి సంతే, ఎంతకష్టమో ఆలోచించండి. కష్టమని ఊరుకొంటే అది ఎన్నటికీ వానంతట అది సులువుగా అలవడిది కాదు. ఏకాగ్రత లేనివారికి

ఏదిద్యా పట్టుపడదు, ఏ పని నిర్వహించడానికి తగిన అర్హత రాదు.

శిశుశిక్షణలో ఈ ఏకాగ్రత పిల్లలకు కలిగించడ మనేది ముఖ్యమైన పనిగా గుర్తించవలెను; గనుక, ఈ పనికి పూనుకొన్న విద్యాధికులు చిన్న పిల్లల చిత్తప్రవృ త్తులు పరిశోధించి కొన్ని విషయములు తెలుసు కొన్నారు.

ఈ ఏకాగ్రబుద్ధి పిల్ల లందరికీ ఒకటేవిధంగా ఉంటుందని చెప్పలేము. కొందరికి ఎక్కువగాను, కొందరికి తక్కువగాను ఉంటుంది; గాని, శిశుశిక్ష ణము సమావంగానే పొంది సమావయస్కులైన పిల్లలలో సాధారణంగా అట్టే రేదా కనబడదు. ఒకజే పిల్లవాడి ఏకాగ్రబుద్ధి అయినా అన్ని విషయాలలోను ఒకటేరీతిగా ఉంటుందని చెప్పడానికి వీలులేదు. బాగ్ర త్తిగా పరిశీలించినయెడల ప్రతిపిల్లవాడికీ ఏదో ఒక విషయంలో ఆసక్తి మెండుగా ఉండి అందులో ఏకాగ్రత ఎక్కువగా ఉండడం కనబడుతుంది. శిశు శిక్షణము చేయడానికి పూనుకొన్నవారు ఈ లక్షణం తమశిశులో ఉన్న ప్రతిపిల్ల (పిల్లవాడి) విషయంలోను గుర్తించవలెను. ఇది మొట్టమొదట చేయవలసినపని. ఈ పరిశోధన పిల్లలు ఆటలాడుకొంటూ ఉన్న సమయం లోనే చేయవలెను. అప్పుడే పిల్లల చిత్తప్రవృత్తులు స్పష్టంగా బయటపడతవి. పరిశోధనచేసే వారు తరుచుగా నాలుగువిధాల ఆటలకు పిల్లలకు అవకాశ విచ్చి, నాలుగు రకాల ఆటవస్తువులూ వారి ఎదుటపెట్టి పిల్లలను స్వేచ్ఛగా ఆడనిస్తూ తాము కొంచెం దూరాన నిలిచి వాళ్ల స్వేచ్ఛకు భంగం కలుగనియ్యకుండా పిల్లల ఆభిరుచులు, ఏకాగ్రదృష్టి మొదలయిన చిత్త ప్రవృత్తులు గుర్తిస్తూ ఉండవలెను. ఇట్లు వందలకొలది పిల్లలను గుర్తించినవా రేమంటారో చూడండి.*

రెండేండ్ల పిల్లలు సాధారణంగా ఒకటే ఆట వస్తువుతో తడేకధ్యానంగా ౧ నిమిషములసేపు ఆడు

కొంటారు; ౪౫ నిమిషములసేపు ఆడుకొన్న పిల్లలు పైతము ఉన్నారు. వాళ్లు విశేష ప్రజ్ఞ గలవారు.

నూడేండ్లపిల్లలు సాధారణంగా ఒకటే ఆట వస్తువుపైని ౧౩౫ నిమిషములు బుద్ధి నిలవగలరు; నూరు నిమిషములవరకూ బుద్ధి నిలవగల పిల్లలు లేకపోలేదు.

నాలుగేండ్ల పిల్లలు ౧౯ నిమిషములున్న, అయి డేండ్లపిల్లలు ౨౪ నిమిషములున్న తడేకధ్యానంగా ఒకటే ఆటవస్తువుతో ఆడుకోడం తరుచుగా కనబడు తుంది. అయితే, ఈ యీదు పిల్లలలో కొందరు తాము కల్పించుకొన్న ఆటలో ఆసక్తి ఎక్కువగా గలిగి సుఖారు మాడుగంటలసేపు తడేకధ్యానంగా బుద్ధి చెదరనిక ఆడుకోడంపైతము కనబడినది. ఇది చాలా గొప్పవిశేషము. ఆరుఏండ్లు రాకపూర్వమే ఏకాగ్ర దృష్టి పిల్లలకు ఒకవిధంగా ఏర్పడుతుంది. శిశుశిక్షణ మునకు పూనుకొన్నవారు పైజేకాలలో ఈవిషయం ఎట్లు గుర్తించారో ఆలాగుననే మనరేశంలో పైతము గుర్తిం మన పిల్లల ఏకాగ్రదృష్టి ఎట్లున్నదో వివరించి తెలుసుకోవలెను. ఏ పిల్ల (వాడి) కే ఆటవస్తువుపై, ఏ విషయంలో ఎంతసేపు ఏకాగ్రదృష్టి నిలిచి ఉంటుం దో గుర్తించినయెడల దాని వసుసరించి ఆ పిల్ల(వాడి) కనుకూలమైన శిక్షణము చేయుటకు మార్గ మేర్పడు తుంది.

ప్రతిపిల్ల(వాడి) విషయంలోను ఆపిల్ల (వాడి) కిచ్చమైన ఆటద్యారానే విద్య సేర్పడం మంచిది.

నానుమడు (కూతురికొడుకు) సుమారు అయి డేండ్ల ఈడుగలవా డైనప్పుడు నావద్దను మాడు మాసాలు ఉండగా అతడి చిత్తప్రవృత్తులు పూర్తిగా గుర్తించడానికి అవకాశం చిక్కినది. అప్పుడు నాకు కలిగిన అనుభవము జ్ఞప్తిలో నిండుగా ఉన్నది; గనుక, దానిని వివరించి మనవిచేస్తాను. ఆ ఆశ్చర్యముకే ఆటవస్తువులతో ఆడుకోగల ఈడు-అనగా రెండేండ్లు వచ్చినప్పటినుండినీ తలిదండ్రులు అనేకవిధములయిన

* చూ. Concentration in young children by Mary V. Gutteridge published by the University of London Institute of Education p. 4.

అటవస్తువులు తెచ్చి ఇవ్వాడుండేవారు. ఆ అటవస్తువులన్నిటిలోను రైలుబండ్లు, మోటారుబండ్లు, విమానాలు, ట్రాముబండ్లు మొదలయిన వాహనాలకు సంబంధించిన అటవస్తువుల మీదనే తదేకధ్యానంగా దృష్టి ఉంచిఅడుకోడంలో అతడికి సరదా ఎక్కువ. ఈసరదా అతడికి మూడవపిల్లను ప్రారంభించినది. నావద్దకు అతడు వచ్చిన తర్వాత ఒకసారి అటవస్తువుల అంగడికి అతనిని తీసుకొనిపోయి 'ఏఇవ్వుం నీకే అటవస్తువులు కావలెనో తీసుకో; కొంటాను' అన్నాను. ముద్దులు మూటకట్టుకూ ఉన్నబొమ్మలు ఆసేకంగా ఉన్నవి. ఆవేలీ వద్దన్నాడు. ఒక పెద్ద రైలుబండి ఎంచుకొన్నాడు. ఇది నాకు చాలును మరి ఏదీ వద్దన్నాడు. దానికీల పాడయి అందులో ఒక భాగము విరిగినదాకా దానితో ఆడుకొన్నాడు. ఆ అటలో అతడికి ఇవ్వమైన వికేసు లేవంటే, మద్దముక్క పట్టుకొని రైలుపట్టీలను నూదించే గీతలు గీయడం, అక్కడక్కడ ప్రేమస్తు నూదించడం, రైలుపట్టీలలో కాలులు చూపించడం, వాటిపైని రైలుబండి నిలబెట్టి నడపించడం. మరతిప్పితే బండి తానుకోరినట్లు తిరగక దానితో నడి పోతుంది; గమక, మర తిప్పక చేతితో బండి నడపిస్తూ ఆడేవాడు. అప్పుడు నేను అతడి అటసరదాకు ఆనందాలంగా అతడికి తెలిసిన ప్రేమన్న పేర్లు మద్దతో వ్రాసేవాడను. బండి భాగాలపేర్లు, ఎన్ని భాగా లన్నవో, ఎన్ని ప్రేమస్తు ఉన్నవో వాటిని గుర్తిస్తూ సంఖ్యలు మొదలయిన విషయాలు అటగానే చెప్తూఉంటే సరదాగా శ్రద్ధ పెట్టి నేర్చుకొనేవాడు. ఆ అభ్యాసానికి జంతువుల బొమ్మలు, చెట్లబొమ్మలు వ్రాయడం, చీట్ల పేకముక్కలు - రంగులనుబట్టికాని, బొమ్మలను చుక్కలను బట్టికాని పేర్పడం సైతము సరదాగానే ఉండేది. ఈ అటలను అధారంగా తేసుకొని ఎన్నో విషయాలు అతనికి బోధించడానికి అవకాశము దిక్కినది.

ఇటువంటి అవకాశాలు ఇంట్లో తలిదండ్రులకు గాని బడిలో శిశుశిక్షణమునకు పూనుకొన్న వారికి గాని సదా దొరుకుతూనే ఉంటవి. ఇట్టి అవకాశాలు పోగొట్టుకో కూడదు. ఈ విధంగా శిశుశిక్షణము చేయదలచుకొన్న బడులలో అనేకవిధములయిన అటలకు అవకాశం కలుగజేస్తారు.

ఎప్పుడైనా ఒక పిల్ల(వాడు) అలసత చూపించినా, బోధించే విషయమందు దృష్టిలేనట్లు కనబడినా, ఇతరవిషయములపై పు దృష్టి చెదిరిపోతున్నట్లు ఉన్నా, ఆ పిల్ల (వాడి) సెన్నడును నిందించరాదు. ఆ తప్పు శిశుశిక్షణమునకు పూనుకొన్న వారి దేకాని ఆపిల్ల (వాడి)ది కాదు. అప్పుడు నిందించి కొట్టినా, తిట్టినా ఆపిల్ల (వాడు)చిన్న పుచ్చుకొని దుఃఖము పట్టలేక ఏడవడమో, భయపడి మ పోయినట్లు చూడడమో జరుగుతుంది. ఆపిల్ల(వాడి) బుద్ధి మరింత మంద మవుతుందిగాని వికసింపదు. అట్టిసమయంలో శిశుశిక్షణము చేసేవారు ఆ పిల్ల(వాడి) కేయాలలో లేదా ఏవిషయంలో అభిరుచి మెండుగా ఉంటుందో అందులో పని కలిగించి, ఆనందంపొందించి, బుద్ధిని వికసింపజేయకలెను.

ఏకాగ్రత ఎక్కువగా కలవారు తెలివైనవారని కొన్ని వేళల చెప్పవచ్చునుగాని ఏకాగ్రతలో లోపం కనబడవచ్చువట్లా అందుకు తెలివితక్కువతనమే కారణ మవలెము. ఇందుకు మన ఆనుభవమే విమర్శించుకో వచ్చును. సభలలో సభారంజకముగా వక్త ఉపన్యసించినా, గాయకుడు గానముచేసినా సభ్యులు నిశ్శబ్దముగా, తదేకధ్యానంగా వింటారు. ఉపన్యాసంలో పసలేకపోయినా, గానంలో ఇంపు లేకపోయినా సభి సంతోసగు అల్లరితోను, కేకలతోను విండిపోతుంది. అట్లాగే చెప్పిన విషయముమీద పిల్లల దృష్టి నిలవకపోతే అతప్పు చెప్పేవారి దేకాని పిల్ల లది కాదని గుర్తించవలెను.

ఒక్కొక్కపిల్లను ప్రశ్నకేరించి తర్ఫీరు చేయడంకంటే నలుగురు పిల్లలను చేరదీసి శిశుశిక్షణము చేయడంవల్ల ఎక్కువమేలు కలుగుతుంది. ఒకటే అటలోగాని, విషయంలోగాని అభిరుచి సమానంగా ఉన్న నలుగురుపిల్లలకు వారి కివ్వమైన అట కల్పించి కూర్చుండబెట్టినప్పుడు, ఒకరిని చూచి ఒకరు ఎక్కువ ఉత్సాహము పొందుతారు; ఒకరికొకరు లోడుపడుతారు; ఒకరి నొకరు మించడానికి చూస్తారు; అప్పుడు ఏకాగ్రదృష్టి ఎక్కువగుతుంది.

బాలకవి శరణ్యము - అనుబంధము

శ్రీ గిడుగు వేంకటసీతావతి

మా తండ్రిగారు కీ. శే. కళాప్రపూర్ణ గిడుగు వేంకట రామమూర్తివంతులుగారు రచించిన బాలకవి శరణ్యము వారి "పప్రతితమ జన్మదినోత్సవ ప్రచురణము"లలో ఒకటిగా తద్యోగం సంపాదకులున్న ప్రకాశకులున్న అయిన శ్రీ తెలిశిచెల్ల వేంకటరత్నంగారు నవంబరు ౧౯౩౩ లో ప్రకటించారు. అందులో వారు తెలియ జేసినట్లు (చూ. iii సంపాదకీయ భూమిక; పు. ౧౧౧) మొదటి రెండుప్రసంగములు మాత్రమే మా తండ్రిగారు స్వయంగా రచించినవి. తక్కినవన్నీ వారు అన్వయకేతర రచించడమనకు వల్లపడవనందున వారు చిత్తుగా వ్రాసిపెట్టుకొన్న 'నోట్సు'యూచి నేను రచించినవి. వేగము అచ్చుకావలేనని ప్రకాశకులు తొందర పెట్టవంకల్ల ముఖ్యమైన విషయములుమాత్రమే ఎత్తుకొని ఏదో ఒకవిధముగా గ్రంథము పూర్తి చేయవలసి వచ్చినది. అందుచేత మొదటి రెండుప్రసంగములున్న ఉన్నంత నిండుగా తక్కిన ప్రసంగములు లేవు. ఈ గ్రంథము అచ్చుపడ్డతర్వాత వారు పర్వగ్రంథమున వరకున్న వారు తమవద్దనున్న ప్రతిఒక్క తమఅలవాటు చొప్పున తమకు కొత్తగా కనబడ్డ ప్రయోగాలూ, దిట్టబాట్లూ, సవరణలూ మొదలయినవి ఆయాస్థలములలో వ్రాసిపెట్టుకొన్నారు. ఈ గ్రంథము నురలముద్రించేటప్పుడు ఇవి యోచితంగా చేర్చుకొందామనుకొన్నారు. ఈసారి గ్రంథము అచ్చువేసినప్పుడు అన్ని ప్రసంగములూ వారే స్వయంగా రచించేటట్లు చేదామని నేననుకొన్నాను. ఇంతలో వారు పర్వగ్రంథములగుటవల్ల మాకోరిక నెరవేరలేదు. ఈసారికూడా వారు వ్రాసిపెట్టుకొన్న నోట్సుయూచి నేనే ఈ గ్రంథము సవరించి ప్రకటించవలసి ఉన్నది.

బాలకవి శరణ్యమునకు అనుబంధముగా మా తండ్రిగారు వ్రాసిపెట్టుకొన్న నోట్సునుబట్టి కొన్ని ప్రసంగములలోగల విషయములు తెలియజేస్తాను.

ఈ గ్రంథము దగ్గరలేని పాఠకులకు ప్రేమ ముఖముగా బోధపడకలె నన్న ఉద్దేశంతో అందులో ఉన్నవాక్యములు సందర్భోచితంగా ఎత్తుకొంటూ వ్రాస్తాను:

చేసినాను

ధూతర్థకక్రియాజన్య విశేషణ రూపములపైని ప్రశ్నను, మగ్గము, ఉత్తమపురుష సర్వనామములు చేరగా ఏర్పడిన 'వచ్చినవాడు, దండించినవాడవు, వచ్చినవాడను, చూచినయది, ఉన్నది' మొదలయిన రూపములు మొదట క్రియావిశేషణములుగానే ఉండినన్నయకాలమునాటికే ధూతర్థకక్రియారూపములుగా పరిణమించినవి. గాని, 'వచ్చెను, దండించిరిది, వచ్చితిని' మొదలయిన ధూతర్థకాల క్రియారూపములే తరుచుగా నన్నయది ప్రాచీనకవుల గ్రంథాలలో కనబడుతున్నవి.

"వచ్చినవాడు ఘల్లముఁ దెవశ్యము గెల్ల మెవ గరాదు" అన్నప్పుడు 'వచ్చినవాడు' అనే ప్రయోగంలో 'వచ్చెను, వచ్చాడు' అనే ధూతర్థకాల క్రియావిశేషణము కాదు స్థిరించేది. 'వచ్చినటువంటివాడు ఎవ ననుకొన్నారు? వాడూ ఏమూ కాదు; అట్లునుదునుమండీ' అనే భావం స్ఫురింపజేసే రీతిగా వాక్యారంభమందున్న క్రియావిశేషణము అది. ఇదే 'ఘల్లముఁడు వచ్చినవాడు' అని ఉంటే పైని చెప్పిన భావస్ఫూర్తి తగ్గిపోతుంది. ఈ అర్థంలో వచ్చినవాడువంటి రూపాలు నేటికిన్ని నిల్చి ఉన్నవి. 'అడిగినవా డెవడు? పెట్టినవా డెవడు? పిలిచినవాడను నేను' ను. కేవలము ధూతర్థకాలక్రియాభావం గల వచ్చినవాడు, వచ్చినవాడవు, వచ్చినవాడను ను. రూపములు మాత్రము క్రమక్రమముగా మారుతూ వచ్చినవి.

నన్నయనాటిభాషలో ఇచ్చినవాడవు, చేసినవాడవు మొ. నిండు రూపములే ఉండేవి. తిక్కన

కాలానికి 'ఇచ్చినాడవు (కాంతి ii ౮౭); చేసినాడవు (కాంతి i ౨౮3) అనే రూపాలు వచ్చినవి. అరవంలో ఎల్లవరుస అనే రూపము ఎల్లారుస అయినట్లే, తెలుగులో మగవాడవు, మగాడవు అయినట్లే, చేసినవాడవు చేసినాడవు అయినది..

ఇట్టి రూపాలకు గతి కల్గించడానికి చిన్నయ నూరిగారు "ఉన్న కలనవర్ణకంబులమీది కచ్చబ్బన కారంబునకు లోపంబు నిభాష నను" అనే సూత్రము రచించారు.

తిక్కనగారికాలములోనే వైది చెప్పినరూపాలలో మరియొక మార్పువైతము వీర్వడే సూచన కనబడినది. కాంతివర్ణంలో నాలుగో అక్షావం ౮, ౧౧-వ పద్యముందు 'చేదవడ్డా డవు' అనే ప్రయోగమున్నది. పడినవాడవు, పడినాడవు అయినప్పుడు వకారము పోయినది. పడినాడవు పడ్డాడవు కాగానే వకారము పోయినది. వకారము పోవడంవల్ల, వకారమునకు దీర్ఘము వచ్చినట్లే, వకారము పోవడంవల్ల చానికి పూర్వమందున్న డకారమునకు ద్విత్వం వచ్చింది. తిక్కనగారి వలెనే ఎట్టాడైగడగారువైతము ఉత్తర హరివంశములో 'కీర్తింపఁబడ్డాడు' అని ప్రయోగించారు. ఈ 'పడ్డాడవు'వంటిరూపాలకు గతి కల్పించవలెను గనుక 'పడ్డాదుల నవర్ణకంబున కర్వంబున, గడపాల్లునకు ద్విత్వంబును నిభాష నను' అనేమాత్రంవైతము చిన్నయనూరిగారు రచించారు.

పడ్డాడు సాధువయినప్పుడు ఇడ్డాడు, చెడ్డాడు సాధువు లనకకప్పదు. వకారము పూర్తిగా పోయినరూపములే సాధువులయినప్పుడు ఉన్నాడు, అన్నాడు, కన్నాడు, కొన్నాడు, తిన్నాడు, విన్నాడు, చన్నాడు మొదలయిన రూపాలువైతము సాధువులే అనవలెను. అయితే ఇంతవరకు కలిగిన మార్పులనుబట్టి మధ్యమ పురుషరూపాలలో మహత్వైత యెడల ఇచ్చినాడవు, ఉన్నాడవు, పడ్డాడవు మొదలయిన రూపాలున్ను, ఇతర మైవయెడల ఇచ్చినదానవు, ఉన్నదానవు, పడ్డదానవు మొదలయిన రూపాలున్ను గ్రామ్యములే కాని 'ఇచ్చినావు, ఉన్నావు, పడ్డావు' మొదలయిన రూపాలు ఆసాధువు లనవలసి వస్తుంది. 'పొందినావు' అనే ప్రయోగం ఆంధ్రప్రదేశ్ సాధువంశంలో కొక్కొండ

వేంకటరత్నం పంతులుగారు చేసినందుకు వేదము వేంకటరాయకాశ్వులవారు ఆక్షేపించారు 'అనుగృహీత' మన్నారు.

అయితే ఈ రత్న ఎవరిది? ప్రయోగంచేసిన వారిదా? ఈ ప్రయోగాన్ని గ్రహించి వ్యాకరణ సూత్రాలలోనికి చేర్చుకొని చిన్నయనూరి మొదలయిన లక్షణకర్తలదా? న్నయ ప్రయోగించకపోయినా తిక్కన ప్రయోగించాడు గనుక చేసినాడవు, పడ్డాడవు, ఉన్నాడవు సాధువు లని సూత్రంలో చేర్చుకొన్నాము అని కదా చెప్పవలెను. అప్పుడు, తిక్కన వాడక పోయినా పెద్దన ప్రయోగించాడు గనుక 'చేసి నావు, పడ్డావు, ఉన్నావు.' సాధువులే అని గ్రహించి నందుకు ఒక మాత్రము రచించరారు? పెద్దన మొదలయిన కవులు అనేకులు ప్రయోగించారు. చాలకివి కరణ్యములో ఇదవరకు ప్రకటికములైనవి కాక ఇంకాకొన్ని ఉన్నవి. నాటిలో శ్రీ. క. ౧౬౬౦ కలిసింది భావవారాయణ కవి రచించిన విష్ణుపురాణముందు 'రుష్టి నొందినావు' (౧.3౨౬), 'పట్టినావు' (౧.౫౦౦) అనే ప్రయోగాలున్నవి.

పడ్డావు వంటిరూపాలు సాధువైన తర్వాత 'వచ్చావు, నేర్చావు, మ్రొక్కావు, శిగ్గావు, కొట్టావు, అమృతావు, కోరావు, కోశావు' మొదలయిన రూపాలువైతము సాధువు లనవలసి వస్తుంది. రెండువందల పంక ర్పిరాలయి ఇవి వాడుకలో ఉన్నట్లు కావనాలలోను; వ్యాఖ్యలు, తెలివిడి మొదలయిన రచనలలోను, కథలు, పాటలు, యక్షగానాలు మొదలయిన వ్యావహారిక భాషావాఙ్మయంలోను ఈ రూపాలు తెలుగుడకంలో నిలిచి ఉన్నవి; గనుక, సాధువులే.

ఇప్పుడు వాడుకభాషలో రచనలు సాగిస్తూ ఉన్నవారు ఈ ప్రయోగాలు చేస్తున్నారు. అయితే వారిలో కొందరు కొట్టివు అని వ్రాయవలెనా? కొట్టావు అని వ్రాయవలెనా? అని చిక్కుపడుతున్నారు. ఈ మాటలలో సందేహం కలిగిస్తూఉండే అచ్చు లేవలము ఏ కాదు ఆ కాదు. రెండింటికీ మధ్యగా ఉంటుంది. ఇంగ్లీషు *may* లో ఉండే స్వరము వంటిది. సందర్భమునుబట్టి తెలుగుకొగలచే గనుక

ఎట్లు వ్రాసినా ఒకటే; కాని, 'కొట్టేవు, నవ్వేవు' అని వ్రాస్తే 'పోపో నవ్వే రవరవ విన్న' అన్నప్పుడు నవ్వేరు అన్నట్లు ప్రయుక్తమయినదేమో అన్న ప్రశ్న కలుగుతుంది గనుక, 'కొట్టావు, నవ్వావు' అని వ్రాయడమే మంచిదేమో. అయితే, ఇందులో ఆకారము వ్రాసినట్లు పలుకుతే బాగుండదేమో అనవచ్చును. అందుచేత ఏదైనా ఒక విన్నా దంత్య చ జలమగుర్తించడానికి పెట్టినట్లు పెట్టవచ్చును.

శబ్దము ననుసరించి తెలుగులిపి చక్కగా ఏర్పడినదని మన మెంత సంతోషించినా, మన తెలుగు

లిపిలో వైకము రెండు (కొద్దిగానే వినా) భిన్నస్వరములకు ఒకే అక్షరముండడము లేకపోలేదు. మేక-మేకు; పేడ-పేడు; ఏడాది-ఏడు; మెతక-మెతుకు; వెలపల-వెలుతురు; కోట-కోటు; పొన్న-పొన్ను, మొ. పలికాయుకోండి.

తాటాకు ఇదివరకే వ్రాతలోకి వచ్చిందిగదా. వచ్చాను, చేశాను, తీర్చాను మొదలయిన రూపాలలో తాలవ్యముపై ఆకారము మనము కోరినట్టే పలుకుతుంది. రక్తినిని అరంభంలో చిక్కుగా ఉన్నా కొన్నాళ్లకు పరిచయం కా గలవు.

చిన్నపిల్లల చిత్రితవృత్తులు - శిశు శిక్షణము (౫౩౫-వ పేజీ తరువాయి)

ఒక్కోకే కూర్చుండి పనిచేసినప్పటికంటే నలుగురూచేరి పనిచేసినప్పుడు రచకధ్యానంతో పనిచేసే ఉత్సాహం, ఓపిక ఎక్కువ కావడం పెద్దలలో కనబడతే పిల్లలలో కూడా కనబడుతుంది. అందుచేతను, ఇంటివద్దను పిల్లమగానీ పెల్లవాడినిగానీ ఒక్కరినీ కూర్చోపెట్టి ఆడించడంవల్ల గాని విద్యచెప్పించడం వల్ల గాని అట్టే మేలు కలుగదు; సరిగదా, కొంతవరకు తీడుపైతమా కలుగవచ్చును. ఎక్కువకీడు ఏమంటే, ఒంటెత్తుతనం, అసహనం, దురభిమానం, అహంభావం - మొదలయిన దుర్గుణాలు కొద్దిగాజో గొప్పగాజో తలయాపుతూ ఉంటవి. ఈదుర్గుణాలు అణచివేయడానికి గాని ఎక్కువ కాకుండా చేయడానికిగాని విరుగుడుసాధనాలు లేకపోలేదు. సాధారణంగా ఒక్కొక్క పిల్లకుగాని పిల్లవాడికిగాని ఇంటివద్దను ఆడించడం, విద్య చెప్పించడం గొప్పవాండ్ల ఇంట్లలో జరుగుతూ ఉంటుంది. ధనవంతులు

గనుక వారు పదిమంది పిల్లలను ఇంటికి రప్పించి ఆ పిల్లలతో తమ పిల్ల (వాడు) ఆడుకొనేటట్లు, పాడుకొనేటట్లు, చదువుకొనేటట్లు చేయవచ్చును. అప్పుడు నైసి చెప్పిన దుర్గుణాలు తగ్గిపోవచ్చు; శిక్షణము చేసే వారు ఎక్కువ శ్రద్ధ తీసుకొన్నయెడల పూర్తిగా పోవచ్చు.

అక్షరాభ్యాసానికి పూర్వం కావలసిన శిశు శిక్షణములో ముఖ్యమైన విషయం పిల్లలలో ఏకాగ్రత నిలిచేటట్లు చేయడమే కనుక దానినిసరించి ఎక్కువగా ఈవ్యాసంలో తెలియజేశాను. ఈ మొదటి వాలుగు సంవత్సరాల వాలుగు మాసాలలోను అక్షరజ్ఞానము అక్కరలేకుండానే పిల్లలు ఏయేవిషయములు ఆటలు, పాటలు, కథలు, ప్రసంగాలు మొదలయిన సాధనాల ద్వారా నేర్చుకోవచ్చునో రాబోవు వ్యాసంలో తెలియజేస్తాను.

బాలానందం

సముద్రతీరాన పిల్లల ఆటలు

అంతకంతకూ మీదికి పొంగుతు,
అదిగో! కెరటము వస్తూ వున్నది.
ఎంతటిలో కొండంతటి ఎత్తున
ఎగురుతు లేచిందో ఆ కెరటం!

సరిసరి సరిసరి చప్పున పడినది
జరజర జరజర చప్పుడుచేస్తూ
తొరగా మీదికి ఉరుకుతు ఉన్నది
పరుగెత్తండి! పరుగెత్తండి!

మీదికి వచ్చిన కెరటము నీటను
పాదా లపుడే తడిశాయ్; పోనీ.
చేదా మొగపని: అందరు రం డీటు;
చేతులు పట్టుక నిలబడి ఉండాం.

జరజర జరజర వెనుకకు పోతూ
కరకర కరకర జలజల మంటూ
నురుగులు కక్కి నులివెచ్చని నీ
రరకాల్లాట బరుకుతు ఉన్నదొ.

వెనగొని మరియొక కెరటములేచెను;
వెనుకటి కెరటముకంటే పెద్దది.
మన మిక్కడనే నిలబడి ఉండాం,
వెనుకకు భయపడి పరుగిడ వద్దిక.

అన్నిట తానే గొప్పదాన నని
ఆకాశము తాకాలని ఆశ!
మిన్నెక్కడ! తానెక్కడ! ఇంకా
మీదికి ఎగరడ మెందుకు? చాలును.

పెరుగుట విరుగుట కొరకే అని తా
నెరుగదు కాబో తగురుతు ఉన్నది.
తొరగా మీదికి వచ్చిన కెరటము
తొరతొరవెనుకకు మరలకమానదు.

అదిగో పడినది; వచ్చిందప్పుడే!
అంతే! భయమెందుకు? నిలబడదాం.
ఇది యొకసరదా; ఇది యొకవేడుక
ఇచ్చటనే మన మిక నిలబడదాం॥

— సీతావతి.

సంపాదకీయ వ్యాఖ్యలు

శ్రీ గిడుగు వేంకటసీతావతి

౧ జ్ఞాకారము

జ్ఞాకారమును గురించి శ్రీ చెరుమూరి వేంకట జోగారావుగారు రచించిన వ్యాసములో జ్ఞాకారమును జ్ఞాకారజ్ఞాకారముల సంయుక్తవర్ణముగా వ్రాయుట సరికాదనినీ జ్ఞాకారజ్ఞాకారముల సంయుక్తవర్ణముగా జ్ఞాని వ్రాయవలెననినీ బోధించారు. అందుకు వాగు తెలియజేసిన కారణములేవంటే:

(౧) వారిబాల్యంలో వారి గురువులు జ్ఞాని వ్రాస్తూ ఉండేవారు.

(౨) ఆ కాలంలో అదే సంప్రదాయ సిద్ధముగా ఉండేది.

(౩) వాగరిలిపిలో ఏకవర్ణమే ఉన్నది; గాని రెండు ధ్వనులకు రెండువర్ణములసంయోగ ముండవలెను, అందులో మొదటిది జ్ఞాకారమే. వాగరిలిపిలో ఏకవర్ణ ముండుట సరికాదు.

(౪) యజ్ఞముండి వచ్చినా యజ్ఞశబ్దములోని జ్ఞాకారము జ్ఞాకారము కావచ్చును. ధాతువర్ణములు మారుతూఉంటవి. యాగశబ్దము వచ్చినదికాదా?

(౫) జ్ఞానశబ్దములో జ్ఞాకార మున్న దనడానికి ఎవరూ కారణం చెప్పలేకపోయినారు.

(౬) జ్ఞోర్జ్ఞః అని భట్టేశీదీక్షితులు చెప్పడానికి హేతువు కనబడలేదు. వారు వాగరిలిపిని అనుసరించక తెలుసులిపిని అనుసరించి జాతలకుగల పోలిక వల్ల పొరపాటు పడినారు.

జోగారావుగారు చెప్పినది సరిగాలేదు.

జ్ఞాకార మిప్పుడు వ్రాశోలో ఉన్నట్లు ఎవరూ ఉచ్చరించకపోవడము నిజమే కాని శేషు మనము ఉచ్చరిస్తూ ఉన్నామే పూర్వులు ఉచ్చరించేవారన

డానికిగాని, జ్ఞాకారము ఎప్పుడూ జ్ఞాన సంయుక్తవర్ణముగా ఉచ్చరించడం జరగలే దనడానికిగాని నిదర్శనమేమీ లేదు; సరిగదా, జ్ఞాకారము మొదటనుండినీ జ్ఞాన సంయోగమువల్లనే ఏర్పడినట్లు చెప్పడానికి కావలసినంత ప్రమాణమూ, నిదర్శనమూ ఉన్నది. వాగరిలిపిలో ఇప్పుడు కనబడుతూఉన్నది ఏకవర్ణముని జోగారావుగా రనుకొంటున్నారు. ఇది జ్ఞాన సంయోగంవల్ల ఎట్లు పరిణమించినదో అజోకుని కాలము నుండి శేటివరకున్న వత్తావున్న లిపులను కాననము లందు చూచి తెలుసుకోవచ్చును.

దీవనాగలింపి

జ - ౩ ౬ ౬ ౬ ౬ ౬ ౬

ఖ - ౧ ౧ ౧ ౧ ౧ ౧

జ్ఞ - ౬ ౬ ౬ ౬ ౬ ౬

జాహిహావ్రాత్రుకర్ణాటా విపి

౬ ౬ ౬ ౬ ౬ ౬

క ౩ ౩ ౩ ౩

క్య శ్చ క్ష్య జ్ఞ్య

జ్ఞోర్జ్ఞః అని చెప్పిన భట్టేశీదీక్షితులుగారు పొరపాటు పడ్డారని చెప్పడంకంటే చెడ్డపొరపాటు మరి ఉండబోదు.

సరిసంబుద్ధ్యోః (vili. త. ౮.) అనే మాత్రం గ్రంథ వ్రాసినవాళ్ళయిన జ్ఞోర్జ్ఞః, రాజ్ఞః,

రాజ్య అని ఎందుకు వ్రాయవలసివచ్చినదో బోధ పడుతుంది. అక్కడ వారు చెప్పినది జకారమే కాని జోగారావుగారు అనుకొన్నట్లు జకారము కాదు.

ధానువర్ణములు మారుతూ ఉంటవని మనకు కావలసినట్లు ఏవర్ణముపడితే ఆవర్ణమే రావచ్చున వదయు సమంజసం కాదు. ధానువునండి వదయులు ఏర్పడుతవి అనడం వ్యాకరణ పరిభాష. వాస్తవముగా భాషలో పదాలున్నవి. వాటినుండి ధానువు ఏర్పరచి వదయుల పరిణామం శబ్దస్వర కాస్త్రమునుబట్టి బోధ పరచుకొంటాము. మైత్రాత్రంలోపాటు "ప్రాశ్న వాక్యైః (viii. ౪. ౪౦)", "యజమానయత విద్య ప్రచ్ఛరత్" (iii. ౩. ౯౦)" మొదలయిన మూత్రములుపైతము మాస్తే, జ్ఞకారములో మొదటనుండిన్ని జకార జకారము లున్నట్లు పుష్టపడుతుంది. యాగ శబ్దముపైతము యజ్ఞ శబ్దమువలెనే యజ్ నుండి వచ్చింది కాదా; ఇందులో కంఠ్యస్వని కనబడుతున్నది గనుక యజ్ఞ శబ్దము యజ్ఞముగా ఉచ్చరించి వ్రాయవలె నంటారు జోగారావుగారు. భాషలో వీరు చెప్పినట్లు యజ్ఞ అని ఉండిఉంటే ఆపండితులు ఆయజ్ఞ శబ్దమునకు కావలసిన ప్రక్రియ అందు కనుకూలంగానే చేయుదురు, గాని వీరు చెప్పినట్లు లేదు. యజ్ఞ శబ్దములో జకారమే వారికి వివసదినది గనుకనే యజ్ - భావే న యజ్ + న = యజ్ + ఛ = యజ్ఞః అన్నారు. యాగ శబ్దమును గురించి "యజ్ - ఘోకృత్యం" అని చెప్పారు.

జ్ఞానశబ్దంలో జకారముంటుందనడానికి ఎవరూ కారణం చెప్పలేదంటూ లేమిటి జోగారావుగారు! అందులో జకారము లేకపోలే బానామి, బానే, బానీలే, జక్ష్, జక్ష్ మొదలయినరూపాలు ఏలాగు వచ్చాయి! ప్రాకృతభాషలలో బాగశబ్దము జ్ఞాని(ని) నుండి వచ్చినది.

ఒరియాలో సర్వజ్ఞకు సర్వజ్ఞోదా అంటారు.

ఈ కాలంలో జ్ఞకారము నలుగురూ నాలుగు విధాల పలుకుతున్నారు. ఆజ్ఞశబ్దము కొందరు అగ్ ఇగాను కొందరు అగ్గగాను, కొందరు అగ్గగాను కొం

దరు జోగారావుగారు చెప్పినట్లు ఆజ్ఞగాను పలుకుతున్నారు. తెలుగులోని తద్భవరూపాలు మాస్తే చాలా కాలముయి జ్ఞకారోచ్చారణము ప్రజలనోట మారుతూ వచ్చిన దని చెప్పకలెను.

ఆజ్ఞ - అన; విజ్ఞానము - విజ్ఞానము; యజ్ఞము - జన్మము; యజ్ఞోపవీతము - జమ్మిదము; సంజ్ఞ సన్న, సస్య, సస్య, సైగ; ప్రజ్ఞ - పద్రియ, పద్రి. విలే వీటిని చూచి తెలుగువారిసోటను జ్ఞకారము సంస్కృత పదము లుచ్చరించినప్పుడు పైతము జ్ఞల సంయుక్త సర్వమునకు భిన్నముగా ఉండేదనలేము. ఎందుచేతనంటే ఆంధ్రచ్చంద్రాస్త్రములో యరివిషయమున మైత్రిగల వర్ణములను కేర్పొన్నప్పుడు జ్ఞకు చవర్ణాక్షరముల తోను, తాలవర్ణ కకారముతోను, కకారము ఊహ్యము గనుక దానినిబట్టి రక్కిన ఊహ్యవర్ణములైన వసల తోను మైత్రి కల దన్నారు.

వన్నయగారి ప్రయోగాలు చూపండి—

అమృతేంద్రుడైన నలు
యజ్ఞము ధర్మలరాజనాయకు
జ్ఞముః బ్రహ్మగణేష ప్ర
బాపతియజ్ఞము బాకపానీయ
జ్ఞమును గృహ్యయజ్ఞము ని
కాకరుయజ్ఞము నీమనోజ్ఞయ
జ్ఞమును సొక్కరూప చువి
సన్నహిమం గురువంశవర్ధనా!

అది. ii. ౨౨.

బామదన్నుండు నిర్మల-భావదృష్టి.
అర. iii. ౧౨

శ్రీ జోగారావుగారు చెప్పినట్లు జ్ఞకారము జ్ఞకారమే అయిఉంటే మైదూపించిన ప్రయోగాలు చుష్టములు కావలసి వస్తుంది. ఇకార మున్నదిగదా దీనితో తాలవర్ణవర్ణాక్షరములకున్న ఊహ్యములకున్న వడి చెల్లు వనుకోరాదా అని అంటారేమో. ఏవర్ణవిషయములోనూ ఇట్టిది చెల్లవచ్చును ఈ తాలవర్ణవర్ణ విషయములో మాత్రము చెల్లు వనడానికి తగినకారణం లేదు గనుక జకారములో జకార మున్నదనక తప్పదు.

“జ్ఞానికి మనదేశవిధి ప్రకారము కాఁగలె”

అని తిక్కనప్రయోగం చూపించి ఇదివిశేషవధిగా అప్పకవి చేర్చొన్నాడు. గాని, ఇది సరియైనపాతము కాదు. ఇది వాస్తవముగా తిక్కనసోమయాజిగారి ప్రయోగమే అయితే, వారికాలానికి జ్ఞకారోచ్చారణము మారినదనిన్ని, అందులో కంఠ్యవర్ణోచ్చారణము పుట్టినదనిన్ని చెప్పవలెను. గాని సందిగ్ధముగా ఉన్న ఈప్రయోగంతప్ప ప్రాచీనకావ్యాలలో మరి ప్రయోగాలు లేవు.

వైది చెప్పినట్లు ‘జ్ఞ’ తద్భవాలలో ‘స్మ’ కావడం (యజ్ఞము - జన్మము మొ) చూచి, జ్ఞకారవకారములకు మైత్రి కలదనిన్ని అది తద్భవవ్యాజయతి అనిన్ని అప్పకవి చేర్చొని కవిప్రయోగములు చూపించాడు.

ఇటీవల జ్ఞకారోచ్చారణ మెట్లు మారినా సంస్కృతభాషలో అది జకార ఇకార సంయుక్తవర్ణముగానే ఉండేదనిన్ని వ్రాతలో నైతము దేవనాగరిలిపులలోగానీ, దక్షిణదేశపు ఆంధ్రకర్ణాట రిపులలోగానీ ఈ జకార ఇకారములు కనబడుతూ ఉన్నవనిన్ని నేను నాగరిలిపిలో ఉన్న జ్ఞ వర్ణము జ, ఇ వర్ణముల కలయికవల్ల నేర్పడినదే కాని ఏకవర్ణము కాదనిన్ని చెప్పుకోవచ్చు.

౨. క్షకారము

సం. ౧౮౩౯ అక్టోబరు ౨౬వ తేదీని ప్రకటితమైన ఆంగ్లవార్తపత్రికలో ఈ ప్రచెదమారి నేంకట తోగారావుగారే క్షకారమునుగురించితమ అభిప్రాయం తెలియజేశారు. అది శాస్త్రసమ్మతమూకాదు, అనుభవ సిద్ధమూ కాదు. వారి అభిప్రాయసారాంశములు గల కాలుగు వాక్యాలు ఎత్తిచూపి విమర్శిస్తున్నాను:

౧. “సంస్కృతములోను, ఇతర భాషలలోను క్షకు ఏకవర్ణముండి అది యేకస్వరమాచకమై యుండగా తెలుగులోమాత్రము క్షకారమునకు సంయుక్తస్వరకల్పనమును, సంయుక్తవర్ణనిర్మాణమును కలుగుటకు కారకులు పూర్వపు తెలుగుపండితులే యనుట సత్యమారము కాదని నామతము”

౨. “క్షకారము తాలవ్యమనుట సత్యమేకదా”

౩. “కకు ఖ, గకు ఘ, చకు ఞ, దకు ధ— వీనికట్టి సంబంధమో మకును క్షకును అట్టి సంబంధమే

కలదనిపూడ స్పష్టపడును. మను ఒత్తిపలికిన క్ష కలుగుచున్నది.”

౪. “క్షకు ఘ యని వ్రాయుచుండుట యుక్తమని తోచుచున్నది.”

వీరి వాదమంతటికినీ ఆధారము ఇప్పుడు క్షకారోచ్చారణము దేశములో వ్రాతనమసరించి లేకపోవడము. ఈ అక్షరము కొందరు ట్మగాను, కొందరు ట్ఛగాను లేదు అలవాటుచొప్పున తాము పలుకుతున్నారని జేమే కాని మనపూర్వులనైతము మన వలెనే ఉచ్చరిస్తూఉండేవా రనడానికిగానివారి ఉచ్చారణలో కొన ధ్వని లేనేలే దనడానికిగాని ఆధారం కనబడదు; సరికదా, క్షకారము వ్రాసినట్లు ఉచ్చరించేవా రనడానికి ఆధారం కనబడుతున్నది. క్షకారంలో క ధ్వని ఇప్పుడే కాదు ఎప్పుడూ ఉచ్చారణలో లేదనేవారు అక్షి, పక్షి, భిక్షువు, రాక్షసి, లాక్ష, అక్షరము మొదలయిన సంస్కృత శబ్దములకు ప్రాకృతాది తద్భవరూపాలు అక్కి, పక్కి, భిక్కు, రక్కిసి, లక్కి, అక్కిరము పుట్టడము తెలిసికొన్న యెడల తమ అభిప్రాయం సరియైనది కాదని గుర్తించగలరు.

వ్రాతలో నైతము క్షకారమందు కకార మకారములు రెండున్న అశోకుని కాలమునుండిన్ని కనబడతూనే ఉన్నది.

దేవనాగరి లిపి

క - + క క క

ష - ా ా ా ా

క్ష - ట ట ట ట

దాషిణావ్య(అంధ్రకర్ణాట)లిపి

క క క క క

బ బ బ బ

క్ష క్ష క్ష క్ష

క్షకార మెన్నడును సంయుక్తస్వరముగానే ఉచ్చారణలోను వ్రాతలోను ఉన్నది; గాని, ఏక స్వరముగా లేదు. దానికి పూర్వమందున్న లఘువర్ణము గురువు అవుతుంది. 'పక్షి' ఇది గురు లఘువులు గలదిగా పాటించినారుగాని రెండు లఘువులు గలదిగా పాటించ లేదు. తద్వచనరూపాలలో గల క కార ద్విత్వము నైతము క్షకారమందలి సంయుక్త వర్ణోచ్చారణమును తెలియ జేస్తుంది.

క్షకారములో తాలవ్యస్వని ఎక్కడ ఉన్నది? క కారము కంఠ్యము మ కారము మూర్ధ-అహోపా గ్రముల అర్ధస్పృష్టమైన కలయికవలన ఉమ్మగా విభారణ్యమయై అహోమగాను మహాప్రాణస్వనిగాను పుట్టుతున్నది. ఇందులో తాలవ్య మేదీ?

క్షకారం ఉచ్చరించినప్పుడు అందులోని క కారమునకు కొందరున్ను, మ కారమునకు కొంద రున్ను ప్రాధాన్య మిచ్చి కలుకుతూ ఉండడం చేత ప్రాకృత దేశభాషలలో క్షకారమునకు 'క్ల' వచ్చినట్లే 'చ్చ' నైతము వచ్చినది. అందుచేతను ఆక్షరము నకు ఆక్షరము వచ్చినట్లే అచ్చరము నైతము వచ్చి నది. అట్లే లక్ష్మి - లక్ష్మి, లచ్చి; పక్షి - పక్ష్మి, రచ్చి (నేటివాడుకలో) కొన్నిచోట్ల క కార ప్రాధాన్యముకంటే మ కారప్రాధాన్యమే ఎక్కువయి ధిక్ష - దిచ్చ, క్షేమము - నేమము మొ. క కారములేని రూపములే పుట్టినవి. ఇందులో చ కారము కనబడుతున్నదిగాదా అని క్షకా రంలో తాలవ్యస్వని ఉండియుండవలె ననడానికి వీలులేదు. ఈ చ కారము తాలవ్యస్వరముతో కూడి నప్పుడే తాలవ్య మవుతుందిగాని ఇతరస్వరములతో ఉన్నప్పుడు దుర్లభమే. సకారము ఎప్పుడూ దుర్లభమే గనుక, తద్వచనరూపములనుబట్టి తాలవ్యస్వని క్షకార ములో ఉండేదేమో అని అనుకోదానికి ఆధారమేమీ లేదు.

మను బిత్తిపలికిన క్ష కలగుచున్నది అంటా రేమిటి జోగారావుగారు! స్వర్యవర్ణములలో అల్ప ప్రాణములయిన క చటలత గజడదటలకే మహాప్రాణము లయినవత్తు ధ్వమ లుంటవిగాని, ఉమ్మమున్ను మహా ప్రాణమున్ను అయిన మ కారమునకు వత్తు పెట్టిడం

ఎట్లా? అసంభవము. గనుక, చారీసలచో ననుసరించి మ క్రింద గీత గీచి క్షకారస్వని పుట్టిం చడం కాస్త్రసమ్మతమూ కాదు; అనుభవసిద్ధమూ కాదు, శేవలము అసాధ్యము.

క్షకారమందలి క కారస్వనికే తరుచుగా ఎక్కువ ప్రాధాన్య మిచ్చి వన్నయి వడి పాటించాడు; చూడండి:—

సకలోర్వీకుఁ డతిప్రయత్నపరుఁడై
సర్వక్రియాదక్షత
క్షకకోటుల్ పనినేయఁగా ఘనతరై -
క ప్రంభ... ఆది. ౨. ౧౭౯

గోత్రమహామహీధరని
కుంజములకొనివినంబులంగురు
క్షేత్రమనం బ్రకామగది-
శేలన నొప్పి సహాత్వనేనుఁడై ఆది. ౧. ౧౦౭

క్షత్రియవంశ్యులై ధరణిఁ-
గావగఁ బుట్టినవారు బ్రాహ్మణ
క్షత్రియలై శ్వశూద్రు లనఁ-
గాఁగల వాలుగుజాతులకొ. ఆది. ౧౧, ౧౭౩

క్షత్రియుఁ డుద్భవిల్లి యు ను
ఘక్షయకారబుడంకొ. ఆర. ౩. ౧౩౬

తెలుగు విభక్తులపుట్టుక

సంస్కృతభాషలో ఉన్నట్లే గ్రీకు లాటిను భాషలలోనైతము ఏడువిభక్తు లున్నవి. ఈ సంప్ర దాయమును అనుసరించి ఇంగ్లీషు భాషకు వ్యాకరణము రచించినయెడల ఇంగ్లీషు భాషలోనైతము ఏడు విభక్తు లున్నవని చెప్పవలసివచ్చును. By him, with him అనేవి Instrumental case లో ఉన్నవనిన్ని, from him అన్నది Ablative case లో ఉన్నదని న్ని, in him అన్నది Locative case లో ఉన్న దనిన్ని ఈవిధంగా చెప్పవలసివచ్చును.

అయితే ఇంగ్లీషుభాషకు వ్యాకరణము వ్రాసిన వారు ఈ సంప్రదాయమును అనుసరించక ఇంగ్లీషు భాషాసంప్రదాయమునే అనుసరించి వ్యాకరణము

చాకారు. అందులో మూడేవిధములను వర్ణిస్తారు: Nominative Case, Objective Case Possessive Case ప్రాచీనకాలమందలి ఇంగ్లీషుభాషలో Dative Case వైతము ఉండేది; గాని రాను రాను ఆ విధక్షిలో ఉండేదూపము Objective Case లోని రూపముగా మారిపోయినది.

అర్థవివక్ష కావలసినదైనప్పుడు ఆయాపానికి to చేర్చుకొంటారు. ఉ. he gave me a book; he gave a book to me.

ఇంగ్లీషుభాషకు చేసినట్లే తెలుగుభాషకు వైతము భాషాస్వరూపాన్నిబట్టి విధత్తులను ఏర్పరచవలసి ఉండెను. ఆవిధంగా ఏర్పరచిన యెడల తెలుగులో వాలుగేవిధత్తు లున్న వనవలెను: ప్రశ్నము, ద్వితీయ, చతుర్థి, వషి అనే విధత్తులకు సరియైనవి. ఉ. నేను, నన్ను, నాకు, నా; వాడు, వానిని, వానికి; వాని. రాముడు, రాముని, రామునకు(నికి) రాముని; నీత, నీకును, నీకుకు; కాల, కాలిని, కాలికి, కాలి.

ప్రత్యయములవల్ల ప్రత్యుత్పన్నరూపము మార్చి ఏర్పడే విధత్తులనుగామే చూచుకొంటే శ్రీనివాస రావుగారు చెప్పినట్లు 'ని (ను)', 'కి (కు)' ఈ రెండే విధక్షిప్రత్యయాలు. 'ఇ' 'అ' అనేవి సంబంధమును తెలియజేసే ప్రత్యయాలు. 'డు', 'ము', 'వు'—ఇవి

ప్రథమావిధక్షిలో ఏకవచన ప్రత్యయాలు. రాముడు, ఫలము, నురువు. 'యి' బహువచన ప్రత్యయము.

తక్కిన విధత్తులు సంస్కృత సంప్రదాయమును అనుసరించి చెప్పినవే కాని ఆ విధక్షిరూపాలు ప్రత్యయములవల్ల ఏర్పడవి కావు. సంస్కృతభాషలో ఏ అర్థమందు ఏవిధక్షిరూప మున్నదో ఆ అర్థమునకు సరిపడు పదములను చేర్చి ఆ విధక్షిరూపములను చూపించి తక్కిన విధత్తులకు సరిపెట్టుకొన్నారు. By him అనేది Instrumental Case లో ఉన్నది అనడము ఎంత సబబుగా ఉంటుందో 'నాచేత' అనేది తృతీయావిధక్షిలో ఉన్నది అనడము అంత సబబుగా ఉంటుంది.

'అందు' సప్తమీవిధక్షి ప్రత్యయ ముంటే, 'అందులో'—ఇందుగల 'అందు' ఏమంటాము? 'లోపల' వషీవిధక్షిప్రత్యయ ముంటే, 'లోపలిసాధంబులోన' వ ద్వింపంగ'లో గల 'లోపలి' ఏమంటాము? 'చేత' తృతీయావిధక్షిప్రత్యయ ముంటే 'చేత నొక కావైనదేను'లో 'చేత' ఏమంటాము? ఈవిధంగానే తక్కినవాటిని నురించి కూడా అడగవచ్చును. తెలుగు భాషకు రచించవలసిన వ్యాకరణము సంస్కృతవ్యాకరణ సంప్రదాయము ననుసరించి రచించడంకంటే తెలుగుభాషలక్షణానికి అనుకూలముగా రచించడం మంచి దనడానికి ఈ విధక్షివిషయచర్చ ఎంతో ఉపకరిస్తుంది.

గ్రంథస్వీకారం

వ్రేమమయిరాధ:—కృతికర్త: శ్రీ చిర్రాపురి కామేశ్వరరావుగారు. ప్రకాశకులు, ఆంధ్రభాషావిల్లాసినీ సమాజంవారు గంకాం బిల్లా, బరహంపురమని వ్రాసిన గ్రంథములు జారక గలవు. వెల ఆరణాలు.

వ్యవసాయకాస్త్ర ప్రథమపాఠములు:—గ్రంథకర్త: శ్రీ రావుపాపారాజు గోపాటి జోగి రాజుగారు. మేనేజరు, గ్రామసేవా మండ్రాలయము. కొండవరం (via) పితాపురం తూర్పుగోదావరిజిల్లా అని వ్రాసిన గ్రంథములు లభించును. వెల రు ౧-౦-౦.

చినుకులచిందులు:—రచయిత: పితాపురం యువరాజు గారన శ్రీ రావు వేంకటసుమీపతి గంగాధర రామారావుగారు, మదరాసు, త్యాగ రాయనగరు - రామరాయముద్రణాలయమున ముద్రితము. అమూల్యము.

దూతఘటోత్కచము:—రచయిత: శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు. కవిత్వానమితి వారిచే ప్రకటితము. నుప్తా బ్రదర్స్, బుల్డెల్లర్స్—విశాఖపట్టణము—అని వ్రాసిన గ్రంథములు దొరుకును. వెల రు. ౦-౮-౦.

క వి త:—గ్రంథకర్త: శ్రీ కాజ రాధాకృష్ణ శాస్త్రిగారు. ప్రకాశకులు, కాజ సచ్చివాసం దంగారు. చెమ్మనగిరి పేట. మచిలీపట్టణము. వెల రు ౦-౮-౦.

పుస్తక సమీక్ష

ప్రతిక్ష

ఖండకావ్య సంపుటి. శ్రీ రెండుచింతల లక్ష్మీ నరసింహ శాస్త్రిగారు రచించినది. గుంటూరు కల్యాణిని గ్రంథమాలలో 3 వది. ఐల అర్థ రూపాయి.

సుప్రసిద్ధుడైన కవిలో గుణము లందఱకును గని పించును. కాలిదాసు, నన్నయ, తిక్కన వీరి రచనలలో గొప్పతనములుగాని, వారి ప్రతిష్ఠను గూర్చి గాని ప్రతివాడును చెప్పెడివాడే. అది తెలిసి చెప్పటయో, తెలియక చెప్పటయో. తెలిసిచెప్పటయైనచో తాదృశగుణములు కల పెరిచోట్లగూడ చెప్పవచ్చును. ప్రతిష్ఠీకులైన కవులలో మనము గుణదోషములెన్నుట లేదు. తెల్లియందువలె, తమ్మనియందువలె రక్త సంబంధమే విషయవిచారణమును మానిపించినపాజుప్రేమవల్ల డించినట్లు పూర్వకవులయందు ఒక సహజగౌరవబుద్ధి ప్రకటించును. పటవియందు, ఇతరస్త్రియందు గుణ దోషములు విచారించినట్లు, సుప్రతిష్ఠీతుడు గాని కవిని విచారించును. అందును ఇతరులయొక్క లోపము లనే విచారించినట్లు, అప్రసిద్ధుడు సమకాలికుడు వైన కవియందు దోషములే చూతుము. పూర్వ కవులయందు గుణములే చూతుము. ఆగుణములవంటి గుణములు లాభికవియం దున్నచో నేల మెచ్చుకొన రాదు. అతని కవితాగుణము నేల పేర్కొనరాదు. ఈ కవి యున్నాడు. ఈయన ఒక యువకుడు. ఇది యీయన వ్రాసిన మూడవ గ్రంథము. ఇందులో ఈయనరచన మంచి యాత్మకృష్టిని పొందినది. పద్యరచనలో ఉత్తమకావ్యమైన మెలకువలు గ్రహించి వాడు. మధురమార్గముగగాక ప్రాథమార్గమున చక్కనికయ్య సంపాదించినాడు. అందందు అల్ప మైన దోషములు గలవు. ఎవనిలో లేవు. ఇతరుల గ్రంథములయందు దోషములు చూపించుమని కంకణ ములు చాల్చినవారిగ్రంథములలోగూడ నిబ్బడి ముచ్చ డిగా నుండును. దోషములు రకరకములుగా నుండును. చౌచిత్యదోషము, కథాసంవిధాన దోషము, అప్ర

యోజ్యదోషము. ఇట్లుండగా ఒక్కవ్యాకరణదో షమే తడుపుట యేల! "సార్థకించు" అని యీకవి ప్రయోగించెను. ఇది వీరియందు అప్రయుక్తదోష మున్న దనవచ్చును. అప్రయుక్తము అసలు దోషమే కాదు. అమాటకు వ్యాప్తి లేదు. "బెరడువారేనో" "వారెడినో" అనుటకు వాడుకమాట. "కానిమ్ము", "కానీ" అయినట్లుగా అందందు వ్యాకృతశబ్దములలోఁ గూడ ఇట్టి చ్యుతి గాన వచ్చుచున్నది. కవిమార్గము రసవంతముగా నున్నదా లేదా అన్నప్రశ్నగాని యిట్టి అల్పవిషయచర్చ, శిల్పప్రయోజనకారి గాదు. చ్యుత సంస్కారము రసభంగపాతువు కాదా యన్నచో సంస్కార మర్యాదాస్వరూపము, రసమహావిషయ మన చ్యుత సంస్కారశబ్దప్రయోగజనిత రసభంగ లేక భావము విచారించవలయును. "వికృతరూపి," "నాతు" మొదలైనవి దోషములు కాకుండనే పోయినవి.

ఈయన మొదటనే గునునసీస మెత్తుకొన్నాడు. పాదాంతవిరతి లేని సీసము. కవిమొగ్గు ఏదైత్రు నకు గలదో చూడవచ్చును. మధురమార్గముకన్న ప్రాథమార్గ మని చెంటనే దెలియఁ గలదు. ఈయన కవితాశక్తి మిక్కిలి గొప్పది.

"వావాలు మెడను త్రిప్పి
వీరఓయిన యెలుగు కుంచించి హాయి
టన్నదూరాన వాకేక కద్దిరాజు
నిద్రలేచి తలెత్తి కన్విచ్చిచూచె."

ఈ భావము "అపిగ్రావాలోదితి" అన్నట్లుగా ఉన్నది.

"కోమలరసాల కిసలయ గుచ్చములను
గలుగు మధురిమ మస్మికాంగన యెరుంగు
కవికుమారుని భావతేజుల స్ఫురించు
ప్రణయమాధురి తల్పియాంగన యెరుంగు."

ఈ పద్యములో "సమత" యెంత చక్కగా నిర్వహింపబడినదో చూడుడు.

ఒక జనసమూహమును వర్ణించుచు

“ఇమ్మహాజనాగ్రవ మీనిశేషుడయ
కరణ తోచిగళితమ్ము, తీరజలధి;
కాదదే సుష్ణకరుమయూ ఖాళి కరగి
నేల చారెడు కైలాసనిర్మల గరి”

ఇట్లు వ్రాసినాడు. మహాజనము నెలపాడుపునకు పొం
గిన, తెల్లవడిన పాలకడలివలె సున్నది యట. కానిచో
ప్రాద్దువేడికి గంగిన బండికొండల వలె సున్నదట.
ఇది లోకోత్తరమైన భావము. భారతదేశమునందు
పుట్టిన పరమోత్తముడైన కవిః గలుగు భావము.

ఇందలి ప్రతి శీర్షికయు నిగూఢమైన ఒక చమ
త్కారభావముతో నిండియున్నది.

మరియు “జితాంతుడు” అన్న పద్యాలరచన
శ్రీ నాథుని యుత్తమరచనవలె నున్నది. రెండవ
పద్యములో “నన్న మహాదధిభూషిత స్వకియాజిన
వల్ల లమ్ములనెఁగి అన్న సహసపు కూర్పు మహాకవి
కూర్పుగా నున్నది.

“దివ్యాక్షురీతోయము” “నిరాశే” ఈ రెండు
దోషములు ఈ పద్యాలకు నిజముగా కొంచెము కళం
కమే తెచ్చుచున్నవి.

కొన్ని సామాన్యపు మాటలలోగూడ ఈయన
కొక వ్యక్తిత్వ మున్నది. “ద్విగంధిగమన, “విశాలేల”
(విశాలధారి) యనటకు.

ఓపిక కలవారు, కావ్యజ్ఞానము చక్కగా కల
వారు, అల్పదోషములకు పట్టించు లేనివారు, అప్రసిద్ధు
డని, యువకుడని వొయితొలగనివారు ఈ గ్రంథము
చదివినచో మిక్కిలి యానందింతురని వాయుదేశ్యము.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

విద్యుచ్ఛక్తి—నిస్తంత్రీయోగము

గ్రంథకర్త—శ్రీ సుల్లపల్లి నారాయణ
మూర్తిగారు L. M. & S. అనకాపల్లి (విశా
ఖపట్నం జిల్లా.) తెల రు. ౧-౮-౦.

శ్రీ సుల్లపల్లి నారాయణమూర్తిగారు ఇదివరకు
సాంఘిక విషయాలను గురించి చక్కని కథలు వ్రాసి

పాఠకలోకానికి పరిచితు లమృదు. ప్రకృతిశాస్త్ర
విషయాలను, అందరికి తెలిసే విధంగా సులభశైలిలో
వ్రాయ మొదలిడినందుకు వందనీయులు — ఇది వారి
ప్రథమప్రయత్నం.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారు, సులభశైలిలో
సుబోధకంగా వుండేలాగున “విద్యుచ్ఛక్తి-అయిష్కాం
తము”, “ నిస్తంత్రీయోగము ” అను శీర్షికలపైని
చక్కని వ్యాసములకు బహుమతి ఇస్తామని ప్రచురించి
యుండిరి. తత్ఫలితంగా రయారయ, 1937 లో
మొదటి వ్యాసమున్ను, 1939 లో రెండవవ్యాసమున్ను,
విశ్వవిద్యాలయంవారిచే ప్రథమబహుమతిని పొందు
టకు అర్హులుగా పరిగణింపబడి, శ్రీరామ
రాయణింగారి చేరున ఈయబడుచున్న విదేసి వందల
రూపాయల బహుమతులను పొందిన వ్యాసములు ఇవి.
వీటిని రెండిని సంపుటికరణం చేసి “ విద్యుచ్ఛక్తి
నిస్తంత్రీయోగము” అనేపేరుతో యిప్పుడు ప్రకటిం
చారు. పెద్దవిద్యాలయంలో మచ్చుగీటు బడసిన ఈ
వ్యాసాలను యిప్పుడు విమర్శించబూనడం సాహసం.

ఒక సాక్షాత్కృతప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞుడు (ప్రాంక్షిను
మహాశయుడు అనుకుంటాను) “తన పరిశోధనాఫలిత
మును, పేపిలో కనబడిన ప్రతివానికిని బోధించగల
వాడే నిజమయిన పరిశోధకుడు” (The true dis-
coverer is one who can explain his dis-
covery to the first man he meets in the
street) అన్నాడు. శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు పరి
శోధకులు కాకపోయినా వైవాక్యంలోని ఉత్త
రాధాన్ని అనుబులో పెట్టిదానికి యత్నించారు.
చాలాభాగం వాసిఉద్దేశం నెరవేరిందని చెప్పకతప్పదు.
ఏమాత్రమైన తెనుగు చదువుకొని అర్థంచేసుకొనే
ప్రతివానికినూడా అర్థమయే సులభశైలిలో వ్రాశారు.
రచనకాస్త్రీయం కాకుండా చాలవరకు సాధారణ
భాషలోనే వుంది. సాధ్యమయినంతవరకు సాంకేతిక
భాషను వదిలారు.

విషయం అర్థంచేసుకోదానికి కొన్ని కాస్త్రీయ
పదాలు వాడక రిప్పింది కాదు. వీరు ఈ
వ్యాసాలు వ్రాసేసరికి ఇంకా కాస్త్రీయపదాలను

పర్యాయపదాలు తెలుగులో విరివిగా వాడుకలోకిరాలేదు. ఈనాటికికూడా ఒక కట్టుబాటుకు లోనైన కాస్త్రీయపదాలు రాలేకనే చెప్పవచ్చు. కనుక వీరికి అనుకూలమైన విధంగా కొన్ని కాస్త్రీయ పదాలను తర్జుమా చేశారు. తర్జుమాలో కొన్ని చోట్ల అసలుపదం యొక్క పూర్తిభావం (The full Import) రాలేదని అనుమానం. మాదిరికి ఒకటి రెండు పుదాపారణల ఇస్తాను. “అవిద్యుద్వాహకము. (Bad Conductor) అంటే విద్యుత్తును వహించనివి అని అర్థం ఇస్తుంది. అట్టి పదార్థమే లేదు. ప్రతి వస్తువుకు కొద్దిగానో గొప్పగానో “నిరోధం వున్నది” దాని ననుసరించి అన్ని పదార్థాలు కొద్దిగానో గొప్పగానో విద్యుత్తును వహిస్తాయి. ఇటీవల ఈ పదానికి “విద్యున్నిరోధకములు” అని వాడుతున్నారు. ఈపదం ఎక్కువ సమంజసంగా కనబడుతుంది. నారాయణమూర్తి గారుకూడా “అవిద్యుద్వాహకములు” అను శబ్దానికి “నిరోధం” ఎక్కువ కలిపించేది అనే వ్యాఖ్యానం ఇచ్చారు. “విద్యుత్తరంగములు” అని వేరొకపదం. ఇంగ్లీషులో ఈ పదానికి సరియైనది Electro-Magnetic waves. విద్యుత్తును అయస్కాంతతలక్షణానికి “వాగ్ధావిన” అవినాభావసంబంధం వుంది. ఈ సంబంధం తెలియ చేస్తుంది ఇంగ్లీషుపదం. శ్రీ నారాయణమూర్తి గారి “విద్యుత్తరంగములు” అన్న పదంలో దోషం లేదు కాని అంత భావం లేదేమోనని నా భావం.

గత రెండు మాడు ఏళ్లలో తెలుగులో (ప్రకృతి కాస్త్రీ) పతనీయ గ్రంథాలు చాలా (Text books) వెలువడ్డాయి. అందులోని పర్యాయ పదాలను కూడాచూచి అనుకూలమయినవిధంగా సవరిస్తే చదువరులకు చాలా సదుపాయం.

నారాయణమూర్తిగారు, ‘ఈదరు’ను గురించి బోధించవలసి వచ్చినప్పుడు ఉపన్యాసభోరణికి దిగారు. కొన్ని స్థలాలలో పతనీయగ్రంథకారకులవలె దిగి ప్రాక్టికల్ ట్రీటైజ్ (Practical treatise) విధంగా “చేయుము” “అనుభవము” అని ఎదురుగావుండే చదువరిని దృష్టిలో వుంచుకొని వ్రాశారు. ఈ రెండిటికన్న నారాయణమూర్తిగారు తమకు సహజమున్న చదువరు

లకు అకర్షణీయమున్న అయినకథల భోరణిలో వ్రాసి వుంటే మరింత దుచిగా వుండేది. కాని కాస్త్రీగ్రంథాలలో ఆకథలభోరణి బహుకర్తవ. ఇకముందు నారాయణమూర్తిగారు ఆరుదినహాడా మనకు చూపించగలరని పూర్తిఅయిన నమ్మకం వుంది.

తెలిగ్రాములే ఆశ్చర్యజనకంగా వుండేవి. తెలిఫోనులు వచ్చాక ఈవింత మరి హెచ్చయింది. ఈనాడు రేడియోలు విన్నవారికి వారివల్ల ఈ ముచ్చటలు తెలుసుకొన్న వారికికూడా “వేలకొద్దిమైళ్ల అవతల పాడేపాట, అదేమాట” లీగేనా లేకుండా ఎలా వివరబడుతుందా” అనేఆశ్చర్యం పోగొట్టి, ఇది ఏలా సాధ్యమైందో ఆరిసులభంగా బోధిస్తుంది ఈ పుస్తకం. అన్నిటిని మించినవింత “దివ్యదృష్టి” (Television) ని కూడా బోధించారు. వారు వ్రాసినట్లు ఈపదధి ఇంకా ఈదేశంలోకి రానికారణంచేత కాబోలు ఈభాగం కలుపుగా వున్నది. ప్రయాణించివరనే బహుళిమక్కువ. అలాగే పుస్తకాంతమువంటే ఓర్వితక్కువ. ఈభాగం ఇంకొకసారి విపులంగా వ్రాసిబోధిస్తారని వమ్ముచున్నాను.

ప్రశ్నకుంగానో, పరోక్షంగానో ఈనాడు విద్యుచ్ఛక్తి అందరిదేవితల్లాను చొచ్చుకుపోయింది. ఒక మహావిద్యుద్యుగంలో ఉన్నాం అంతా.

గ్రంథకర్తగారు చెప్పినట్లుగా రేడియోకూడా నిత్యజీవితంలో ఒక భాగ మైపోయింది. “వార్తాపత్రికలు మూలబడేరోజులు వచ్చాయి” ప్రపంచంఅంతా మన యింటిలోకి వివరబడుతుంది కనబడుతుంది. ఇల్లిపరిస్థితులలో ఈ విద్యుత్తంతే ఏమిటో ఎట్లువుడుతుందో, ఎట్లు మానవునకు వశమాతుందో ప్రపంచాన్ని మనయిళ్లలోకి ఏలా తేగలుగుతున్నామో అన్న విషయాలు అందరికీ తెలియపరచడం చాలాఅవసరం. ఈపనిని నిర్వహిస్తూ వీరు ఆంధ్రలోకానికి చేసిన ఈ అమూల్యమైన సేవకు వీరెంతయు ప్రశంసాపాత్రులు ఇకముందుకూడ ఇట్టి సేవలనుచేస్తూ ఇప్పటివలెనే ఆంధ్రపాఠక లోకం యొక్క ఆశీర్వాదాలను పొందుచుండురుగాక!

కన్నేవల్లి సత్యనారాయణ.

ఆంధ్ర వీరకుమార శతకము

కృతికర్త : శ్రీ వి. సూర్యనారాయణ
మూర్తిగారు; వెల నాలుగణాలు; ప్రతులు కావ
లవసారు 68, మేదాకుప్పిడి, తేవేరి, మద్రా
సులో ఉన్న గ్రంథకర్తగారికి వ్రాసి తెప్పించు
కొవచ్చును.

ఇది 'ఆంధ్ర వీరకుమార' అనే మకుటయతో
గంగా కందపర్వములు గల శతకము. దీనికి శ్రీ రెణ
వాడ గోపాలరెడ్డిగారు తొలిపాదము రచించి "వీరి కవి
త్వములో ఒక అపూర్వమైన మెత్తందనము కనబడు
తుంది" అనినది, "ఆడంబరము లేని సరళత్వము,
బహుశ్రవణము లేని మృదుత్వము వీరికవిత్వముకు
ప్రత్యేకత" అనినది మెచ్చుకొన్నార వారి మెప్పు
నట్టి పొగడిక కాదు.

"గావామృతంబు భక్తి

ధ్యానామృత మొకటిగాఁ బ్రజాపతిఁ జేల్పం
బూనిన త్యాగబ్రహ్మకు

చే నకు లిప్పించు మాంధ్రవీరకుమారా!"

ఈ విధంగా అనేక పద్యాలు సురము కదం
తొక్కినట్లు నడుస్తూ ఉన్నవి.

మూర్తిగారు తమకుగల ఆంధ్రాభిమానము ఆం
ధ్రుల లందరినూడయ్యెనులలోను ప్రతిఫలించేట్లు ఆం
ధ్రుల చరిత్రలోను, ఆంధ్రుల జీవితంలోను ఆంధ్రులు
గర్వింపి చెప్పుకోదగిన విషయములు యథోచితంగా
పేర్కొని వర్ణించారు. ఈశకములో ఆంధ్రభావకు,
ఆంధ్రమహాకవులకు, ఆంధ్రమిత్రమునకు, ఆంధ్ర
మహాపురుషులకు, ఆంధ్రుల దేశభక్తికి, ఆంధ్రనాటి
మణులకు, ఆంధ్రహరిజనులకు, ఆంధ్రపూర్వోన్మతికి,
ఆంధ్రుల దైవ్యమునకు, ఆంధ్రప్రతాపమునకు, ఆంధ్ర
రాష్ట్రమునకు సంబంధించిన పద్యాలు అయి 'తల
నీల'ల క్రింద పొందుపరచారు. తమ ఆంధ్రాభిమానము
సంకుచితమైనది కాదని సూచించడానికి యావచ్చారక
దేశభక్తి మొట్టమొదటనే ప్రబోధిస్తూ శతక మారంభిం
చారు.

ఆంధ్రమహాకవులలో నన్నయ, తిక్కన,

శ్రీనాథ, పోలన, వేమన, త్యాగయలనుమాత్రమే ఎక్కు
కొన్నారు. ఒకొక్క కవిత్వశక్తికి ఒకొక్కరిని
మార్గదర్శకునిగా సూచించదలచినారు కావలసి.
ఆంధ్రమహాపురుషులక్రింద చెప్పినపద్యాలలో సారం
గధనునికి సంబంధించినపద్యము లేకుంటే చానుడును,
సారంగధరకథకు చారిత్రకాధార మేమీలేదు. దృఢము
దేవికి సంబంధించిన పద్యము ఆంధ్రనాటిమణులకు
సంబంధించిన పద్యాలలో చేర్చక ఆంధ్రమహా
పురుషులకు సంబంధించిన పద్యాలలో ఎందుకు
చేర్చాలో తెలియదు.

"వీరాల శాంతిసమరము" అనే పద్యంలో

వాక్యాన్వయము సరిగలేదు "ఆరాట మొండఁజేసిన"ది
సమరమా? వీరుఁడా? సంస్కృతభాషా, ప్రాచీనాంధ్ర
భాషా లెస్సగా అభ్యుత్పన్నమేకాని అవి నిర్విశ్వవహారం
లోఁగండే మన తెలుసుభాషవలె ములుపుగా పట్టుపడేవి
కావు. అవి చక్కగా రానిరచయితలు అందులో
స్వతంత్రించి రచనచేయబోలే రత్నము లెప్పుడు.
"మన తెన్నుదేశము... అనన్యమహిమము ... సజ్జనబృంద
సమాధీనము" అంటే అర్థమేమి? " నిజలేఖ" పోత
కోటి" - 'లేఖ' శబ్దము. 'సంపూర్ణ స్వారాజ్యము' -
స్వరాజ్య మనవలెను. స్వారాజ్యమంటే స్వర్గము.
'సంతతముప్రఖ్యాతికి' - 'అప్రఖ్యాతి' అనడం మంచిది.
'నవలలు దిరికికా దగ నాదు' - 'పిటికి' ఇది విశేష
ణము. ప్రభమమీద 'పి' కి 'వి' ఎందుకు కావలెను?
'పక్షివిడ్డఁబోలుభావము' - భావము దేనిని పోలినది?
'సామ్రాట్' తప్పు 'సమ్రాట్' అనవలెను. ఇటువంటి
దోషములు ఇంకా కొన్ని ఉన్నవి. ఇవి సవరించుకొని
నిర్దుష్టముగా గ్రంథము మరల ప్రకటిస్తే మంచిదని
మాచాన్వరిక.

"మదరాసు తెల్లువారిది", "ఆంధ్రరాష్ట్రమున
ముఖ్యపురంబు" ఈ మాటలలో మన ఆంధ్రుల ఆశయ
ములు ముఖ్యతములగుచున్నవి. మొత్తముమీద మన
హృదయతంత్రులను కంపింపజేయగల భావాలతో పద్య
ములు హృద్యముగా రచించి, ఆంధ్ర వీరకుమారుని
రచితపతీయగల శతకమును ప్రకటించినందుకు కవి
గారిని అభినందిస్తున్నాము.